

Res 32,089²

STEPHANI
FORCATVLI IV-
RISCONSULTI, THOLOSÆ IVRA
PVBLICE PROFITENTIS, IN TI-
tulum Digestorum de Seruitutibus suc-
cincta Explicatio.

Ex Bibliotheca Conventus Sancti Francisci de Observantia Vallensia
Cum Indice legum in hoc Commentario explanatarum.

P A R I S I S .

Apud Guilielmum Chaudiere, via Iacobæa, sub Temporis
in signi, & Hominis silvestris.

1578.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

VI I I V T A L I

A N V I E S O N S A I T T H O L O Z E

E T P R I V I L E G E D U R O Y

D E M. E S T I E N N E F O R C A T E L

Extraict du Priuilege du Roy.

PA R priuilege du Roy est defendu à tous Libraires, Imprimeurs, & autres qu'il appartiendra, en quelque sorte & maniere que ce soit, d'imprimer, vendre ou distribuer aucunes œuvres de *M. Estienne Forcatel, Docteur Régent en la faculté de droit & Civil en l'Université de Tholozé*, sinon au Libraire, ou Imprimeur qu'il aduisera & choisira & aura charge & puissance: & ce iusques au temps & terme de six ans entiers, & consecutifs apres la premiere impression, qui sera faicté de chacune desdites œuvres, sur peine de confiscation des liures imprimez par autres, & d'amende arbitraire, ainsi qu'il est plus amplement contenu esdictes lettres de Priuilege, sur ce donnees à Paris le treiziesme iour de May, l'an de grace, mil cinq cens soixante & douze.

Par le Roy en son Conseil.

Signé MORIN.

A cheué d'imprimer pour la premiere impression
le 24. Aoust. 1578.

CEA PRIUILEGIO RUGIS.

D. P. V R A V L T O , V I C E C O M I T I
D E C H I V E R N I , I N S A C R A T I O R I
Regio consilio ampliss. Consiliario,
P. Forcatulus S. D.

EL E B R A T V R apud excultos do-
Etrina & moribus scriptores repetita ab
antiquitate illa consuetudo , qua peritiſi-
mus quisque solebat integerrimum sibi
virum aliquem seligere , cuius authorita-
te , tanquam Aiacis clypeo tectus , cona-
tus petulantium morsus , atque iniurias facile vitare posset ,
& cui suos omnes labores offerret . Ratio ergo iam postulat
(cùm nullum te dignorem inuenerim) vt te eorum quæ à
patre collegerim , participem faciam , eò adductus gloria illa
qua te à Domino Ioanne Baptista Bensiennio Abbate de
Bellebrāchia , & primo reginæ matris Eleemosynario , cumu-
latè præditum accepi . Quare hoc opus in tuo nomine diuul-
gandum curaui , quod ipsum Iurisconsultorum suffragiis au-
dinerim tanta refertum eruditione , ut authoris nomine indi-
gnum non videretur . Nec mē ab incepto deterruit latratus
eorum , qui suis titillati laudibus , nihil præterquam sua , luce
digna , arbitrantur . Nam , vt cum Sapiente loquar , quemad-
modum ferrum & lapis contra iaculatorum telum retor-
quent ita in authorem con uitium saepius retorquetur immo-

Sua sponte atque natura conuertitur. Igitur pro arbitrio oblo
quantur, nemo est qui nesciat qua diligentia triginta circiter
annos munus sibi delatum exercuerit pater, Iurisprudētiā
in celeberrima Tholos & vniuersitate professus: in qua tādem
non leui sudore partam gloriam est aſsequutus: Ut in hoc vi-
debis libello quod tibi patris nomine consecro dedicōque, dé-
que ipsius subtilitate atque elegantia partes iudicādi remit-
to. Quare nobis optimē cōſultum iri existimamus, si his pri-
mitiūs arrideas. Quod futurum ſpero, tum propter summam
qua in omnes vteris benignitatem, tum ob benevolentiam
qua te incium pater est prosequutus (à qua ne tantillo reces-
ſi, immò in cuius ſubstitutionem veniſſe videor.) Si quid ergo
in hoc opusculo reperias Iurisprudentiæ consentaneum, vt
facile potes, rogo te, vt ſimilia multa tibi putet nuncupata,
quæ statim cum ad te pertinere animaduerti, excudenda
mandauit, vt in te colendo nostrum non vulgare officium ex-
titiffe crederes, immò ita promptum, vt solo nutu quæ iufſe-
ris statim executioni demandetur, operam demus. Vale &
nos ama. Lutetiae Parisiorum, 18. Cal. Septemb.

SEQVITVR EPIGRAMMA, EIDEM AMPLIS-
ſimo viro, ab authore Stephano Forcatulo Iurisconſil dicatum.

Fama refert, virtusque iubet, populusque precatur,
Ut Galli imperviā ſacra ſigilla gerat:
Nam ſic, que propria premuntur res Gallica mole,
Extolle nitidum, rege vigente, caput.
Cur populatur apis violas & lilia, picti
Veris opes, mira texat ut arte fauor?
Nanque ſigillifera cera preſtabit acerum,
Qui lingua atque animo dulcia mella refers.

INDEX LEGVM QVÆ RECENTER
HOC COMMENTARIO EXPLANANTVR
vltra leges ipsius tituli de Seruitutibus.

Ex Digesto veteri.

<i>l.libertas.de status hom.</i>	<i>in rubrica, numero l.C' 10.</i>
<i>l.si ego. §. i. de publician.</i>	<i>in leg. 14.7. C' 16.</i>
<i>l.v.de usufruct.</i>	<i>l.17. 16. C' 18.</i>
<i>l.sed et si quid. l. §. fi. de usufruct.</i> <i>lege 2.7. Item in l.14. §. fi. 6. atque in l. vltima. §. fi. 3.</i>	
<i>l.si infantis.de usufr.</i>	<i>l.19.1</i>
<i>l.sed et si quid. §. fi. de usufr.</i>	<i>l.2. 2.</i>
<i>l.usufructuarius nouum.de usufr.</i>	<i>l.10. 3.</i>
<i>l.pen.de usufr.</i>	<i>l.10. 3.</i>
<i>l.fundi. quibus modis usufr. amitt.</i>	<i>l.1. 14.</i>
<i>l.quid tamen. §. fi. quib. mod. usufr. amittat.</i>	<i>l.17.8</i>
<i>l.si usufructuarius. quib. mod. usufr. amitt.</i>	<i>l.1. 9.</i>
<i>l.si usufruct. quibus mod. usufr. amitt.</i>	<i>l.1. 13.</i>
<i>l.usufrui. §. utrum. si usufr. petatur.</i>	<i>l.21. §. fi. 2</i>
<i>l.3. de oper. seruor.</i>	<i>rubr. 9. C' 16.</i>
<i>l.si habitatio. §. i. de usu C' habit.</i>	<i>l.1.18.</i>
<i>l.diuus. de usu C' habit.</i>	<i>l.1.16.</i>
<i>l.diuus. §. i. de usu C' habitat.</i>	<i>l.9.7.</i>
<i>l.usu pars. de usu C' habitat.</i>	<i>l.17.16. C' 18.</i>
<i>l.huic stipulationi. usufructuar. quemadm. caueat.</i>	<i>l.1.16.</i>
<i>l.ei fundo. de seruitutib.</i> <i>in l.1.cod. tit. 20.</i>	<i>& l.15.5.</i>
<i>l.1. de seruit. urban.</i>	<i>l.15.3.</i>
<i>l.seruitutes. §. fi. sublatum. de seruit. urb.</i>	<i>l.1.14.</i>
<i>l.si seruitus. de seruit. urban.</i>	<i>l.9.4.</i>
<i>l.parietem. de seruit. urban.</i>	<i>l.2.6.</i>
<i>l.hec autem. de seruit. urbanor.</i>	<i>l.14.22. C' 24.</i>
<i>l.in re communi. de seruit. urban.</i>	<i>l.7. §. fi. pradium. 4.</i>
<i>l.sed si inter. de seruit. urb.</i>	<i>l.2.1.</i>
<i>l.foramen. de seruit. urban.</i>	<i>l.14.3. C' seq.</i>
<i>l.1. de seruit. rustic.</i>	<i>l.1.24. C' 26.</i>
<i>l.1. §. fi. de seruit. rustic.</i>	<i>l.21.5.</i>
<i>l.Labeo. de seruit. rustic.</i>	<i>l.4.9.</i>
<i>l qui duo. de seruit. rustic.</i>	<i>l.13.4.</i>
<i>l.via. de seruit. rustic.</i>	<i>l.1.23.</i>
<i>l.via. §. i. de seruit. rustic.</i>	<i>l.14.4. C' in §. fi. eiusdem legis 4.</i>
	<i>* 19.</i>

INDEX LEGVM EXPLANAT

<i>l. ex meo. de seruit. rustic.</i>	<i>l. 1.27.</i>
<i>l. qui sella. de seruit. rustic.</i>	<i>l. 1.24.</i>
<i>l. qui sella. § si. de seruit. rustic.</i>	<i>l. 14. §. si. 8. seq.</i>
<i>l. Lucius. de seruit. rustic.</i>	<i>l. 1.20.</i>
<i>l. si. de seruit. rustic.</i>	<i>l. 14. §. si. 3.</i>
<i>l. si quis duas. §. i. communia prædior.</i>	<i>l. 14. ii.</i>
<i>l. si. commun. prædior.</i>	<i>l. 4. ii.</i>
<i>l. si. seruit. vendic.</i>	<i>in rubr. 20. & l. 14. §. seruitus. i.</i>
<i>l. loci. si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 1.24.</i>
<i>l. si quis diurno. si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 14. 18.</i>
<i>l. egi si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 21. 4. seq.</i>
<i>l. et si forte. §. etiam. si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 15. §. si. 3.</i>
<i>l. et si forte. §. si. aedes. si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 17. 15.</i>
<i>l. sicuti. §. Aristo. si. seruit. vendic.</i>	<i>l. 14. 4. & l. 20. 6.</i>
<i>l. nam satis. §. certe. quemadm. seruit. amitt.</i>	<i>l. 13. 3.</i>
<i>l. nam satis. §. si vero. quemadm. seruit. amitt.</i>	<i>l. 1.25.</i>
<i>l. si partem. §. si per. quemad. seruit. amitt.</i>	<i>l. 1.4. 21.</i>
<i>l. si sic. quemad. seruit. amitt.</i>	<i>l. 14. 26. & 5.</i>
<i>l. hæredes. §. an ea. famel. hercise.</i>	<i>l. 17. 5.</i>
<i>l. arbor. §. si. commu. diuid.</i>	<i>l. 17. 14.</i>
<i>l. si. aedes. comm. diuid.</i>	<i>l. 2. 6.</i>
<i>l. pe. de mortuo infer.</i>	<i>l. 14. §. seruitus. 4.</i>
<i>l. i. §. cum qui. de constit. pœ.</i>	<i>l. 13. 2. seq.</i>
<i>l. si. ut certo. §. si. commodat.</i>	<i>l. 18. 6.</i>
<i>l. 2. §. si. de hæredit. vel alti. vend.</i>	<i>l. 18. 9.</i>
<i>l. necessariò. §. si. ff. de periculo rei vendit.</i>	<i>l. 15. & 15.</i>
<i>l. insulam. de prescr. verb.</i>	<i>l. 13. 3.</i>
<i>l. eo iure. §. i. in quib. causis pig. tacit.</i>	<i>l. 1.21.</i>
<i>l. etiam. qui potior. in pig.</i>	<i>l. 2. 5.</i>
<i>l. qui sit. §. pe. de vsur.</i>	<i>l. 1.9.</i>
<i>l. illud. de ritu nuptiarū.</i>	<i>l. 2. 4.</i>
<i>l. si. usfruct. de iure deti.</i>	<i>l. 1.15.</i>

Ex Infortiato?

<i>l. quod dicitur. de liber. & posth.</i>	<i>l. 17. 3. & 4.</i>
<i>l. si tibi. §. cum seruns. de legat. i.</i>	<i>l. 18. 6.</i>
<i>l. idem Julianus. §. hæres. de legat. i.</i>	<i>l. 1.26.</i>
<i>l. §. i. de legat. i.</i>	<i>l. 2. 4.</i>
<i>l. si tibi. §. si. de legat. i.</i>	<i>l. 2. 9.</i>
<i>l. cion filios. §. dominus. de legat.</i>	<i>l. 1. 6 item l. 18. 11.</i>
<i>l. seio. de annuis legat.</i>	<i>l. 17. 9.</i>
<i>l. si chorus. de legat. 3.</i>	<i>l. 17. 8.</i>

INDEX LEGVM EXPLANAT.

- l. i. de usfr. legat. l. 1. 19. item. l. 16. 7. & leg. 17. 17.
- l. si alij. de usfr. leg. l. 1. 16. item l. 18. 11.
- l. cum usfructus. de usfr. leg. l. 1. 4. 4.
- l. 3. §. fi. de alim. leg. l. 1. 7. 9.
- l. Mela. §. fi. de alim. leg. l. 1. 7. 4.
- l. et si maxim. de servit. leg. l. 1. 12. 1.
- l. et si transferam. de alim. leg. l. 1. 11. 8.
- l. Mauius. de conditi. & demonstr. l. 1. 15. 2.
- l. Titio. §. Titio centum. de conditi. & demonstr. rubr. 10.
- l. i. §. si usfructus. ad leg. Falcid. l. 1. 17. 16 & 18.
- l. hereditatum. ad leg. Falcid. l. 1. 1. 13.
- l. si is qui 400. §. quedam. ad leg. Falcid. l. 1. 17. 10.
- l. scaenula. ad Trebellian. l. 1. 13. 2.

Ex Digesto novo.

- l. qui viam. de operis noui nunciat. l. 1. 16. 4. & 8.
- l. i. §. fi. de aqua pluia. l. 1. 1. 2. & 20.
- l. 2. de aqua plu. l. 1. 2.
- l. 2. §. praterea. de aq. pluia. l. 1. 17. 9. seq.
- l. 2. §. apud Alphenum. de aqua pluia. l. 1. 15. §. fi. 7.
- l. si prius §. pe. de aq. plu. l. 1. 14. §. fi. 3. & 7.
- l. si prius. §. fi. de aq. pluia. l. 1. 14. §. fi. 9.
- l. 2. de acq. possession. l. 1. 12. 4.
- l. sequitur. §. fi. viam. de uscap. l. 1. 20. 8.
- l. sequitur. §. fi. de uscap. l. 1. 14. 1. & 9. seq.
- l. si aliena. §. i. de uscap. l. 1. 14. 10.
- l. nunquam. de uscap. l. 1. 2. 10.
- l. 2. de via publica. l. 1. 14. §. seruitus. 5.
- l. i. §. lacus. de fluminib. l. 1. 14. 4.
- l. 3. §. unde vi. §. item si non. de vi armat. l. 1. 20. 8.
- l. i. §. fi. de superficieb. l. 1. 2. 5.
- l. i. §. Julianus. de itiner. acti'que. l. 1. 14. 5.
- l. fi. de itiner. l. 1. 14. 15.
- l. i. §. idem Labeo. de aqua cotid. l. 1. 1. 27.
- l. hoc iure. de aqua cotidian. l. 1. 19. 2.
- l. hoc iure. §. ductus. de aqu. cotidian. l. 1. 14. 8.
- l. Lucio. de aq. cotidi. l. 1. 17. 12.
- l. fi. de aqua cotidi. l. 1. 9. 5.
- l. i. §. 2. de fonte. l. 1. 14. 4.
- l. 2. §. fi. & l. 3. de precario. l. 1. 4. 8.
- l. sed si ante. de exceptionib. l. 1. 3.
- l. si cum testamento. §. si fundum. de except. rei indicat. l. 1. 5.
- l. 3. de diversis praescript. rubr. 11.

INDEX LEGVM EXPLANAT.

- l. si mater.* §. *siquis iter. de except. rei iudic.* l. 1.24.
- l. obligationum ferè.* §. *placet. de actionib.* l. 1.10. item l. 4.1.
- l. 2. §. &* *harum. de verbor. oblig.* 17.4. & 6.
- l. si sub una.* §. 1. *de verbor. oblig.* l. 11.3 seq.
- l. pluribus.* §. *si. de verb. oblig.* in l. 7. §. *si prædium.* 3. item l. 19.6.
- l. stipulationes non diuid.* *de verbor. oblig.* l. 17. 9 seq.
- l. xxxvi.* §. *Titius à Mævio. de verb. oblig.* l. 1.6.
- l. quod seruus.* *de stipul. seruor.* rubric. 6.
- l. si à reo.* §. *si reo. de fidei sufforib.* l. 1.6 seq.
- l. qui res.* §. *aream. de solutionib.* l. 18. II.
- l. & per.* §. *illud. de acceptitationib.* l. 1.7.
- l. à Titio.* *de furt.* l. 18.3. & 6.
- l. inter publica.* *de verbor. signific.* l. 1.4. §. *si. per totum.*
- l. recte.* *de verbor. signific.* l. 1.6. item l. 17.11. & 14.
- l. quid aliud.* *de verbor. signific.* l. 1.19.
- l. urbana prædia.* *de verbor. signific.* l. 1.21. seq.
- l. fundi.* *de verbor. signific.* l. 1.21. seq.
- l. quantum.* *de verbor. signific.* l. 1.25.
- l. malum.* §. *inter. de verbor. signific.* l. 21.2.
- l. malum.* §. *plumbum.* *de verbor. signific.* l. 21.3.

Ex Codice.

- l. cum à matre.* *de rei vindication.* l. 18.2.
- l. 1. de usufruct.* l. 1.12. & 20.
- l. cum ad quem.* *de usufr.* l. 10.5.
- l. 1. de seruitutib.* l. 14.20.
- l. 2. de seruitutib.* l. 14.16. & 19.
- l. si. de seruitutib.* l. 14.4.
- l. ea quæ famil. hercisc.* l. 17.6.
- l. monumentorum.* *de religiosis.* l. 14. §. *seruitus.* 4.
- l. pro hæreditariis.* *de hæreditar. action.* l. 17.6.
- l. si. de rebus alienis non alien.* l. 14. §. *si. 6.*
- l. 1. de usucap.* *transform.* l. 14.11. & 13.
- l. pe. de prescript.* *longi tempor.* l. 14.19.
- l. si. de prescript.* *longi tempor.* l. 14.14.

Ex tribus libris Codicis.

- l. quemadmodum.* *de agricol & censit. lib. xi.* rubr. II.
- l. 1. de aqueductibus.* xi. Codic. l. 1.26. item l. 15. §. *si. 8.*

STE

STEPHANI FORCATVLI IV-
RIS CONS VLTI, TOLOSÆ IVRA PV-
BLICÈ PROFITENTIS, IN TITULUM DIGESTORUM DE SERUI-
TUTIBUS SUCCINCTA EXPLICATIO.

OBSERVATÆ IN RVBRICAM
ff. De seruitutibus.

- 1 Seruitus mere personalis quid sit.
- 2 An sit contra ius naturale, vel secundum id ipsum?
- 3 Quomodo ab ebrietate fluxisse feratur seruitus, & qualiter possum usurpetur pro obsequio.
- 4 Non assentiendum Aristoteli, seruitutis originem ad naturam referenti.
- 5 Homo instrumentum homini esse nequit.
- 6 Explicata duo responsa Iuriscons. in quibus seruus videbatur sine domino.
- 7 Damnati in metallum, sicut servi Reipub. non carent domino.
- 8 In seruitute personali id quod meum est, mihi seruit.
- 9 Quid de legatus operis seruorum statuatur.
- 10 Quæ seruitus à persona rei præstetur, quis sit sensus L. Titio censum. §. 2. de condit. & dem.
- 11 Ascriptitij servi terræ, quam colunt, seruiunt: nec ab ea auelli possunt.

INTERPRETATIO RVBRICÆ.

QVONIAM vos attentos abundè, quantum optari potest, aspicio, Auditores, & plausu amantissimo stridentes, ut solent pulli hirundinini aduolante matre: & quia non esca plurima tam reficit, quam suauissima est, breuiter & perspicue, simûlque ingenuè

STEPH. FORCATVLI

Seruitutum iura enarrabo, si semel à priscis interpretibus im-
petrauero seruitutem eundi, agendi, per tritas ab ipsis vias:
deinde, ut decet liberiorem Bruto illo Romano hominem, se-
mitam nouam faciendi, & tenui silice sternendi, quò procli-
uius ad altissimum legum verticem iuuenes cupidi comeant,
& perueniant. Seruitutem veteres quatrupliciter distinxerunt:
ut quædam à persona personæ debita sit: quædam à persona
rei: tercia à re personæ: postrema à re rei. quia verò de duabus
his in l. i. dicemus, ad duas superiores seruitutes regredimur.

1. Seruitus merè personalis est constitutio iurisgentiū, qua
quis dominio alieno cōtra naturam subiicitur. l. libertas. ff. de
statu homi. Nec dubiū est, quin omnes homines natura æqua-
bilis parens à principio liberos genuerit: sed ingruentibus bel-
lis suborta est seruitus eorum qui bello caperentur, ut ibi do-
cet Iurisconsultus, subdens à seruando primū dictos seruos:
quia captiuū à ducibus vendebantur, non occidebantur. §. li-
ceat. quibus modis natur. effici. legit. col. vj.

2. Ex quo patet seruitutem inuentione nonnihil habere iu-
ris naturalis, quod æquum & bonum dicitur. l. pe. ff. de iusti-
tia & iur. quia cùm è duobus malis necessariò subeundis mi-
nus eligēdum veniat. l. quoties nihil. ff. de regul. iur. satius fuit
proponi lucrum victori frequenter insolenti ex captiuo ven-
dito, quam hunc occidi, quodque idem iusgentium humani-
tati mediocriter incubuerit, suadet quod post venenum serui-
tutis, bonum sanè vt cunque, mox excogitauit manumissio-
nis remedium. l. 4. ff. de iust. & iur. Est igitur seruitus cōtra ius
naturale commune cum brutis, non contra id ius, quod ratio-
ni cōuenit, & à fortuna, non à natura vulgari nomen accepit.
ideoque quoad Dei cultum non est acceptio personarum, nec
differt seruus à libero. §. i. de Monach. col. i. nec quos volubilis
fortunæ deprimit, Deus contemnit, cùm constet bonos
clarosque viros seruisse, ut Herculem in Asia venditum Om-
phalæ reginę ex oraculo, ut morbo liberaretur, teste Diodoro:
& Phædo Socratus, ingenio admodū liberali præditus, ser-
uus fuit, emptus autem à Cebete: & Plato ipse vñnum missus à
Dionysio tyranno: atque Diogenes Cynicus, qui emptori

percontanti de artificio, respondit se scire imperare liberis hominibus, ut est apud A. Gellium: ut interim taceam Zaleucum Locris leges dantem, seruum fuisse, si Suidet credimus, atque Zamolxis Scythis, quem haud dubie ob leges ingenuas diuinos honores assecutum comperi. Nec dubium est, quin reges multi bello capti seruitutem pertulerint iuxta primaeuam seruitutis originem.

3 Cæterum hæc ad ebrietatem referre maluit D. Ambrosius. can. pe. 35. dist. vbi refert de vino, quod suo autori Noe non pepercit: qui à somno excusus, se irrigum à Chamo filio resciens, maledixit posteris ipsius, & seruire fratribus imperauit, Genesis cap. 9. Sed potuit quidem ex ebrietate manus seruitus; si inter temulentos primùm bella orta fuerunt, ut quibusdam populis accidit:

Et Lapithas bello perdis Iacche graui;
 ut in epigrammate inquit Virgilius. vel fortè indicta ex vaticinio Noë seruitus liberis proterui Chami, fuit verius obsequium, quale inferiores præstant superioribus, non contra instinctum naturæ, cum omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, inquit Apostolus Paulus ad Rom. cap. 13. & D. Petrus in epistola 1. cap. 2. Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue regi tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Hoc idem appellatur plerunque seruitus in sacris literis, & alibi, ut Genes. cap. 27. Isaac dicit filio: Seruant tibi populi, & adorent te tribus, & dominus est fratum tuorum. id est, princeps & præcipuus. Demosthenes in Olynthiaca prima, seruire & parere promiscuè usurpauit. ἀλλὰ μή τοι γέ πάντα, καὶ τὸν ἀλλυγεῖν, καὶ ἀπλῶς τούτους ἀπαρταίσθαι χρὴ αὐτούμονος ἡδονὴν τοῦ ἐλευθέρους ή δόναους εἶναι. id est, iam vero etiam existimandum eit, Pæonas & Illyrios, & omnino hos omnes, malle liberos esse, & suis legibus viuere, quam seruire. Quid aliud apud Virgilium lib. 1. Æneid.

Cum domus Assaraci Phthiam claraque Mycenæ.

Seruitio premet. 1. Caio. §. imperator. de alim. legat. Sic libertas pro laxo ingenuorum arbitrio ponitur 1. fi. de decution. lib. 10. C. quod quibus ademptum est, videri possunt la-

STEPH. FORCATVLI

ta significatione seruire, quamvis in dignitate sint constituti,
& cum dicimus seruum libidinis hominem. l. f. §. pen. de sent.
passis. C.

4 Hæc poterunt compescere insultantem Aristotelem lib.
Politico, i. cap. 3. & frustra nitentem probare, seruitutem à
natura oriri, & potioribus hac duce homines parere : seruo-
que instrumenta esse quædam animata : & animum corpori
imperare, hoc autem seruire : & in sexibus foeminam masculo
subesse. Quis negat hoc? sed nō dicetur seruitus : aut si dicatur,
vt admonui, pro obsequio & reuerentia sumetur : & pro ea
diligentia, quam quiuis ex officio præstat, vt pater filio, lictor
magistratui. l. apparitores, de exactorib. tribut. lib. 10. C. clien-
tulus domino in feidis. §. sed non. quæ fuit prima caus. bene-
fi. amit. Ridiculum namque est putare eos, qui comiter reges,
ducēsve, aut parentes denique obseruant, ipsis seruire. l. non
dubito. ff. de captiuis. l. f. C. de patr. potest. Alioquin Ariſtote-
les hunc mundum seruis refertissimum faceret, cum nemo nō
regibus pareat, vt reges Deo, & legi, spōte sua saltē. l. digna. C.
de legib. & Diuus Augustinus ait omnē animam esse subditā
sublimioribus potestatibus: ideo tributum solui regibus. cap.
omnis. de censib. & rex quisque tanto illiſtrior esse creditur,
quanto liberioribus & honestioribus viris præst. §. i. in auth.
de defensorib. col. 3.

5 Aristot. decipitur præterea, dum ait seruu esse instrumentū
hominis, cùm homo sit pariter is qui seruit, & cōditione à
domino differat, non genere. Atqui omne instrumētū sit alte-
rius generis necesse est, quām id cuius est instrumentum: ideo
que scapha non est nauis alterius capacioris instrumentum. l.
f. ff. de fundo instr. Ergo seruus, opilio vel saltuarius erit vil-
læ instrumentum, non villici. l. f. ita. §. i. ff. eod.

6 Quia liquet ex definitione, seruum subiici dominio, non
speret quisquam seruum sine domino inueniri posse. l. i. C.
communia de manumiss. vbi tamen duos casus exceptit Ac-
cursius: vnum in. l. f. vsum fructum. ff. de liberal. cauf. vbi si ti-
bi vendidero vsum fructum liberi hominis, & cessero, seruū
cum fieri Mutius dixit, sed dominium ita meum esse, si bona

fidevendidisse: alioquin sine domino fore. Sed profectò absurdum hoc dictu est, cùm magis ibi Paulus senserit per particulam, alioquin, absurdū videri seruum fingere sine domino, vt in l. diuortio ff. solut. matr. l. i. §. item emptio ff. de rer. permitt. Aequè perperā Accursius alterum casum statuit in seruo, qui pro derelicto habitus est. l. quod seruus. ff. de stipulat. seruor. Namque in proposito licet is seruus definit protinus esse fastidiētis domini, antequām ab alio occupetur. l. 2. ff. pro derel. tamen contemplatione futuri domini censetur seruus, sicut in dote dicim⁹, respectu futuri matrimonij. l. 2. §. ff. ff. de priuile. credit. aut certè omnino seruus esse definit, domino carrens, & liber, si à nemine occupetur. l. i. §. sed scimus. C. de latin. libert. interim dum non occupatur, nec acquiritur, nec deperit dominium vel seruitus, vt inuenio dixisse Julianum in rustica prædiorum seruitute. l. itinere. ff. de seruit. rust.

7 Sed & qui in metallum damnantur, serui sunt, dominūmque habent ipsum supplicium, aut rem p. cuius interest scelerosos puniri. l. quidam. ff. de poenis. & respulica, siue eius proceres dominium retinent seruorum ipsiusvniuersitatis. l. in tam. §. i. ff. de rer. diuis. l. municipibus. ff. de condit. & dem.

8 Hæc seruitus prorsus personalis quædam habet singularias: Illud imprimis, quod licet in prædiis res sua nemini seruiat. l. in re communi. ff. de seruit. vrbani. l. vti. ff. si vſuſfr. petat, tamen in seruo secus est, nam is seruit qui meus est: cùm hæc sit vera seruitus, ad cuius effigiem postmodum induci cœpit prædiorum ius, cundi, agendi, aquamve ducendi, propter commoditatē vicini prædij, non propter alieni corporis acquisitionē.

9 Illud quoque singulare est in personali verè seruitute, quod eiusdem alia esse potest seruitus: & licet viæ, vel itineris nec quicquam legetur vſusfructus. l. i. ff. de vſuſfr. legat. tamen serui vſumfructum probe lego & operas, operarūmque mercedes transfero. l. 3. ff. de oper. seru. Idem si vſum serui legem, in hac specie vix differente vſu ab vſuſfructu. l. operis. ff. eod. Tametsi differentiæ aliquot inter operas legatas & vſumfructum atque vſum inueniuntur: cùm ad legatarij hæredem transfeant. l. 2. ff. de vſuſfr. legat. cùmque diuiduæ non sint, & ita

STEPH. FORCATVLI

in merum vsumfructum non vergat, sed in vsus aut factorum naturam: & quodammodo conflent tertiam seruitutem ab vsu & vsumfructu, vtrinque tamen personalem. l. i. §. si vsumfructus. ff. ad legem Falcid. l. huic. §. fi. ff. vsumfr. quemadmodum cauea. vbi perelegans. locus de serui vel animalis operis legatis, quod ad homini seruicium natura edidit. Nec mihi quisquam obiciat, hominis liberi operas iure legari ac promitti, nec continuo seruitutem esse. l. hominis. ff. de vsumfr. legat. quia nemo liber inuitus ab initio se obstringet ad operarum prestationem: secus in persona seruili vbi cunque factum inuiti tantum prodet, quantum prona voluntas, non aliter. l. 3. C. de hæred. instit.

10. Secunda species seruitutum est earum, quæ à persona rei prastantur: vt cum quis iubetur monumento testantis adesse, maneréque ibidem, obsoleta nunc superstitione. l. Mævia. ff. de manumiss. test. l. Titio centum. §. 2. de cōdit. & demonstr. Titio centum, inquit, relicta sunt, ita vt à monumento meo non recedat: vel vt in illa ciuitate domicilium habeat. potest dici non esse locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur. sed in defuncti libertis alio iure vtimur. Hactenus Papinius, qui quidem nihil affert quod ad seruitutem spectet, nisi seruitus pro onere pernicio accipiatur, vt in d.l. Caio. §. imperator. ff. de alim. legat. Hoc tantum vult, eum qui iubetur ad monumentum stare, vel in aliqua ciuitate morari, non teneri praestare cautionem de implendo modo, quia videatur infringere libertatis ius. tamen modum implere præculdubio tenebitur legatarius, nisi velit à se relieti compendium auocari: aut nisi rationem alleget, cur non liceat. d. §. imperator. etiā in alia persona quam libertina. l. alumne. §. Seia. de alim. legat. ne quis utilitatem captet, respues onus eiadnexum. l. i. §. pro secundo. C. de caduc. toll. maximè quando onus specie modi, non conditionis adiectū patet, vt d. §. Seia. & d. §. Titio centum. Accedit vulgaris ille locus Iurisconsulti, de alimētis legat. l. libertis. 2. fi. ff. cod. vbi, vt in transcurso admoneam, Iurisconsultus significat onus morandi ad sepulchrum non fuisse tale, vt ibi domicilium ponere oportuerit, sed in oppido, in cuius agro

testator sepeliretur, & solemnis ritus memoria ipsius statim diebus renouaretur. Nam & libertis id oneris iniunctum fuerat per absentiam filiorum, quos utique pater nollet iugiter residere iuxta suū tumulum. Patet præterea in d. §. fi. nec in alii mētis, quorum favor mirus est, fas esse resistere voluntati eius, qui modum ad sepulchrum standi iniunxit, sed iusto moderamine, nempe iudicis officio controversiam temperante. d.l. **Mænia**, de manumiss. testam, ita ut commode degendi ad monumentum & sine noxa facultas præstetur. Ecquænam inuidia est dissentendi à testatore, qui mandauit amico lucrum legati ambienti in aliqua ciuitate morari? cum plerique alibi quam in patria beatiores extiterint, vt Demarathus Corinthius, de quo in l. 2. de orig. iur. §. 1. qui tyrannidem domesticam fugiens Hetruriam usque, Tarquinium Priscum Rom. regem genuit. nec aliter Hermodorus Ephesius exulás in Italia, autor fuit legum xij. Tabularū Decemuiris consulētibus. d.l. 2. §. exactis. Huic earūdem interpreti Plinius refert statuam in comitio positam. Planè si iudex videret periculosem fore morari in ciuitate iussa ipsi legatario, non propterea, opinor, legati commodum tribueret sine modi implemento, quanuis non esset è libertis testatoris, sed cautionis remissione mederi tantum posset. Et quod vulgo dicitur, speciem esse, id est, similitudinem, seruitutis, non licere à certo loco recedere. l. 2. de liber. hom. exhib. ff. in odium eorum dictum est, qui liberos homines sine causa retinent, non qui præmio inuitat ad aliquid faciendum, aut non faciendum: quod iure licet, cum in definitione libertatis, quidvisque aegdi facultate, excipiatur quicquid vi aut iure coactus facit. l. libertas. ff. de statu homi. Quare qui violenter retinetur, non est ullo modo seruus: multominus qui illicitur spe præmij ad faciendum, quod sponte non faceret. d. 1. Titio centum. §. 1.

11 Verius igitur exemplum eorum seruorum qui rei seruiunt, est in ascriptitiis à Bartolo inductum: qui olim non poterant à terra fundōve, quem colédam suscepérant, cum familia sua separari. l. quemadmodū. de agricolis. lib. 11. C. Nec abhorret ab hoc genere vetus mos Tolosatum, tit. de homagiis. cap. 7.

STEPH. FORCATVLI

vbi statuitur de hominibus pago ad nobiliorem pertinente
astrictis, adeò vt si ingenuam prorsus vxorem duxerint, liberi
inde nati nihilominus ad nobilem dominum pertineant, sci-
licet ne à terra separentur: nec partus ventrem sequatur, con-
tra quod iure notissimo statuitur. l. ne diutiùs. de agricol. C.
Itaque serui terræ vocabantur, eidem addicti. l. vnic. de colo-
nis Thracensib. eod. lib. quanquam non propriè serui sint, sed
libertinæ quodammodo conditionis, vt ibidem continetur,
& l. 2. in quib. caus. coloni dominos accus. poss. Semiliberos re
ctè vocaueris eos, & sibi acquirere idoneos, non autem pecu-
lium alienare. Nec temerè ipsi coloni sunt à suo & prædij do-
mino alienabiles, ne ita prædium cultura destituatur, aut fami-
lia ascriptitia prædij exiguitate laboret: cùm hominis dignitas
non patiatur eum accedere rei minoris pretij. l. iustissime. ff. de
çdili. edict. Hoc gen⁹ seruorum describitur Leuitici cap. 25. &
quomodo ipsos ab exteris gentibus coëmptos terræ colendæ
ascribere deceat vnà cum eorum & domini liberis: ita vt illi
perpetuò seruant, hi dominantur. Sic apud Athenæum lib. 6.
cap. 7. Bœoti qui Arneam incoluerunt, se ipsos vltro in serui-
tutem dederunt Thessalis, stipulati fore ne extra regionem i-
rent: & complures ex peculio dominis ditiores euaserunt,
Penestæ votati, autore Aarchemacho. Hoc genus serui ignoti
& sopliti diu fuere Romanis: nec ipsos respexit Modestinus in
l. 3. de diuersis & temporal. præscr. quia ibi mancipia sunt pars
fundi, id est, instrumenta, vt velum & malum nauis. l. scapham.
de euictionib. l. si ita. §. 1. ff. de fundo instr. & Varro lib. 1. de re
rustica, cap. 17. apertè docet, agros suo seculo non nisi à liberis
aut seruis coli consueuisse.

MART.

MARTIANVS LIB. II.

Regularum.

Seruitutes aut personarum sunt, vt vſus & vſusfructus: aut rerum, vt seruitutes rusticorum prædiorum & urbanorum.

O B S E R V A T A I N L. I.

- 1 Seruitus personæ debita à re iuris gentium est.
- 2 Octo modis quælibet seruitutes constituuntur.
- 3 Vſusfructus quid sit. seruitus quævis ius est: & num sit corpori, sed si ante de except.
- 4 Res sua nemini seruit.
- 5 Vſusfructus an sit duplex.
- 6 Vſusfructus an pars rei sit.
- 7 Cùm agitur de liberatione, vſusfructus non est pars rei.
- 8 Fructus & onera ad fructuarium pertinent.
- 9 Fructus percepti quando sint ipsius fructuarij.
- 10 Reditus ab vſufructu differt.
- 11 In rebus quæ vſu consumuntur, & incorporealibus, vſusfructus.
- 12 Cautio pro vſufructu an remittatur.
- 13 Vſusfructus quot modis, & quando finiatur: & an ciuitati relinquatur.
- 14 Rei mutata & refectio non prodest vſufructui, imò seruituti prædiali.
- 15 Num vſus vel vſusfructus cedi possint.
- 16 Vſus & vſusfructus quomodo differant, vel conueniant.
- 17 Seruitus habitationis.
- 18 Chresis éſtne vſus, vel fructus potius.
- 19 Quæ dicitur realis seruitus, an semper utilis prædio.
- 20 Ea hæret certo & vicino prædio cum alieni malo.
- 21 Urbana quæ sit vel rustica: & utriusque naturæ omnes.
- 22 Seruitus altius tollendi rustica.

- 23 *Via seruitus, an fractus, pes.*
 24 *Via, actus, iter, differunt verè.*
 25 *Semita seruitus quanta sit.*
 26 *Aqueductus publicus, priuatus, & quid sit forma aqueductus,*
 27 *An à solo fonte seu capite incipiat.*

INTERPRETATIO.

I Vregentium instar seruitutis hominū inductæ fuere ille, quæ personales hīc appellantur: quia persona dominetur, & res seruiat ut vilior, qualis est, vsus, vsusfructus, & quæ alibi additur habitatio, præsertim quia vsusfructus nō parti fundi accrescit, sed personæ. l. si Titio. s. i. ff. de vfufri. Addam⁹ excipi posse à venditore fundi vsumfructum eius, personæ vendentis herentem sine altero prædio: quod non est in aliqua prædiorum seruitute. l. si quis binas. ff. eod. Gentium quoque iuri debemus seruitutes tam rusticorum quam vrbaniorum prædiorum. ideoque Iustinianus dicturus de vfuscacione ciuili, recedit à seruitutum tractatu, quem imputat iurigentium. s. fi. de vfu & habit. At qui, dicet quispiam, seruitutes videoas vfuscacione sui longi temporis quasi possessione induci. l. hoc iure. s. ductus. ff. de aq. cotidi. l. si quis diurno. ff. si seruit. vēdic. Planè nec hoc aufert originem seruitutum, quæ à re penduntur, iurigentium licet, inquam, postea ipsas inducēdi quidam modus à iure ciuili emerserit: non aliter quam in seruitute merè personali contigit: quæ primò fuit iurigentium: postea ius ciuile imitari cœpit, & seruos aliquot producere. l. & seruorum. ff. de statu homin.

2 Constituuntur varijs modis seruitutes. Primò quidem pactione. s. fi. de seruit, rustic. vel, inquit, stipulatione. vt l. 3. de vfu. ff. Pactionis verbo, quæ idem quod pactum est. l. contra. s. fi. ff. de pact. omnem contractum significo. l. traditionibus. C. eod. nam & vendi & donari seruitus potest. l. pe. 7. hoc tit. l. si precario. ff. commu. prædior. Finge insuper pacto solo constitutam, ex quo non producatur actio. l. solent. de præscript.

verb. Proderit tamen, si traditio eius per patientiam sequatur, vel si pactum iuxta contractum firmum ponatur, cuius quidem succum & vires fugit pactio, alias inermis ex se ipsa. l. si binarum. ff. de seruit. vrbani. vel si pactio traditioni praedij coherreat, nuda esse desinit. l. legem. C. de pact. l. si quis duas. ff. comm. præd. Secundò constituitur seruitus testamento. d. §. fi. de serui. rustic. rubrica. ff. de seruit. legata. Sanè testamento non alij recte datur seruitus seruo predium habentis. l. §. ff. eod. imò stipulatione. l. sivnus. de seruit. rustic. quia in his seruus aperte domini prædio consuluit, non testator. l. 3. §. 1. de legat. præstād. Tertiò lege publica, vel statuto scripto. l. fi. §. fi. C. de seruit. & in lerido exemplo sito in l. via. §. fi. ff. de seruit. rustic. non omitto l. 2. ff. de aqua pluuiā . nec l. 1. C. de edific. priuat. non enim ambigitur legem reginam esse rerum diuinarnum & humanarum, vt Chrysippus Stoicus ait. l. 2. ff. de legib. nemo ei inuidet igitur ius & imperium in prædia vrbana vel rustica. Quartò perbellè constituit seruitutem consuetudo legū æmula. l. venditor. §. fi. ff. comm. prædior. l. qui lumenibus. ff. de seruit. vrbani. Cumulatissimè ad consuetudinis robur subuenit l. 1. l. si manifestè. C. eod. nec tantum pollet consuetudinis vis contra libertatem cuiusque prædii altius tollendi, sed etiam aliter. l. 3. C. de edifi. priuat. l. imperatores. ff. de seruit. vrbani. & quisque nouit consuetudinem ita mentibus ciuium sculptam, vt scribi tanquam inuitis non sit opus. l. imo. de legib. ff. ex quo lux potestatis eiusdem supra legē fulget. Constituitur præterea seruitus à iudice. l. si quis sepulchrum. ff. de religios. sed ibi iudex non tam constituit ipse seruitutem ad sepulchrum ex magna causa, quam constitui, id est, vendi iubet. l. loci. §. sed si queratur. ff. si seruit. vendic. Sanè princeps vel senatus eam constituet æquissimè. l. quod principis. ff. de aq. pluui. l. quominus. ff. de fluminibus. nisi quis forte dicat nō esse veram seruitutē id ius, quod loco ex publico aliquiscapit seruitutis experte, potius facultatem censi. l. 14. §. fi. ff. de seruit. l. fi. ff. quemadmodum seruit. amitt. A iudice igitur impositam seruitutem inter priuatorum prædia describamus in iudicio familiæ herciscundæ, & com-

STEPH. FORCATVLI

muni diuidendo.l.item Labeo.¶.ff.famil.hercis.l.communi.
 ¶.ff.commu.diuid.Iubebit itaque iudex, fundi diuisi partem
 alteri seruire parti,quæ nouus fundus est , non autem alij fun-
 do socij.l. vt fundus. ff.eod. Sextò,natura loci.d. l.2. de aqua
 plu.sed hæc non est vera seruitus,imò quasi seruitus,cùm ager
 inferior seruit superiori : & per sulcos de more factos agri
 colendi causa recipit aquam,sicut pinguescit eadem.l.1.¶.ff.
 eod.Cùm itaque hoc sit secundum naturam , vt qui commo-
 dum capit,damno vicissim prægrauetur.l.secundum. ff.de re-
 gul.iur.meritò seruitus non propriè dicetur: quæ debet esse
 contra naturam à iuregentium, exemplo seruitutis hominum:
 sed dicetur mutuum obsequium agrorum , quale inter virum
 & vxorem, parentes & liberos, naturaliter cernimus. Septimò,
 natura ædificij.Nam vt huic suam donemus naturā, vt & ru-
 stico prædio,quid vetat? & scimus esse quædam ædificia natu-
 ra sui rustica,vt stabula ab ædificiis separata,ouile , casa, tugu-
 rium.l.veluti. ff.de seru.rustic. nam & pro his impetrare licet
 domino ius altius tollendi.l.2. ff.eod. non in vrbaniis , quæ in
 immensum extolli poterunt.l.cuius. ff.de seruit.vrb.sunt enim
 nata libera,etiam si ruri ædificata sint,vt prætoria nobilium,de
 quibus in d.l.2.& l.vrbana prædia. ff.de verborū signif.Octa-
 uò,tempore ad præscribendum res corporales immobiles præ-
 stituto seruitus iure constituta censemur.d. l. si quis diurno.
 & l.2.C.de seruitut.vel firmius,tanto tempore cuius non ex-
 tet hominum memoria.l.hoc iure.¶. ductus. de aqua cotidian.
 l.fi.de aqua plauia. ff.

3 Nunc diducamus singulatim seruitutes personales ab illis,
 quæ rerum vtrinque sunt,& primò vsumfructum definiamus,
 Ius alienis rebus vtendi fruendi salua rerum substantia.¶. 1.de
 vñfrt. Ius dicitur , sicut etiam omnes seruitutes sine exceptio-
 ne.¶.1.in fi.de rebus corporal.l.creditori. de operis noui nun-
 ciat. & in dubio ius à corpore secernitur. l.2.¶.ff. de precar.
 Obstrebit tamen l.sed si ante. ff.de exceptionibus,vbi cùm di-
 Etum esset, eum qui fundum certum petit,in iudicio non esse
 audiendum , si viam mox ad eundem petat , priusquam super
 fundo obtinuerit:subiungit Paulus, viam antè,deinde fundū

peti posse: quia, inquit, diuersa sunt corpora, & causæ restitutio-
nium dispartes. Igitur, prima facie, videtur viam inter corpo-
ra aggregari, nisi dicamus corporis nomen in eodē loco pro-
priè atque impropriè referri: nempè quoad fundum corpora-
lem, & incorpoream seruitutem, vt homo & Sequana currūt,
inquit Accurs. in l. 2. ff. de offic. procons. Iuuat egregiè l. cùm
in rem. ff. de rei vendic. vbi cùm in rem actum est, eorum, quæ
vsum sunt, non etiam fructui, fructus quoque restituuntur: at-
que ita fructus nomen ad solum vsum respicit prorsus impro-
priè. Nō longè abierimus, cùm in d. l. sed si ante, restitutio-
nis verbum spectet propriè fundum, non autem viam quæ nouè
dari postulatur, & in l. refectionis. in fi. ff. communia prædior.
legimus, iura reficiendi riuum, & adeundi. Sed illud est, ius li-
bertatis in meo: hoc autem est ius seruitutis per alienum. Vel
secundò, dici potest, ibi viam priùs peti, mox fundum: quia
diuersa sint corpora, id est, quia ipsæ res corporales, in quoru-
numero fundus est, diuersæ sunt à via incorporali semel peti-
ta. Non mirūm si aliud aliquid nouè petens in substantia, non
repellatur exceptione: cùm nunc ius petat, non corporeum
quiddam vt antea, licet præpostero ordine petiisset.

4 Planè ius seruitutis tam personalis, vt vsumfructus à re præ-
stiti, quām prædialis, in alienis rebus consistit, cùm res sua ne-
mini seruiat. l. vti. ff. si vsumfr. petat. l. in re cōmuni. ff. de seruit.
urban. aliter atque in seruitute omnino personali, in qua ho-
mo qui meus est, ipse mihi seruit, vt iam scripsimus: namque
homo in meo ideò est dominio, vt seruiat, & mihi operetur.
Sed rerum seruitutes aliorum aspiciunt, vt scilicet commodi-
tati nobis sint quam minimo dominorum detrimēto. l. si cui.
hoc. tit. Nullibi melius probatur vsumfructū in alienis rebus
versari quām in l. quisquis. C. de donat, vbi retento vsumfructu
rei donatæ aut venditæ, cōfestim traditio facta censetur: nem-
pè cùm vsumfructus seruitutis iure retineatur, quæ non nisi in
alieno pedē figit, & vt Coccyx verna auis alienis in nidis ede-
re fœturam tantummodò assuevit.

5 Quamobrem is qui fundo suo fruitur, non potest dici ha-
bere vsumfructum tanquam seruitutem, neque confessoria

actione hunc petere, si prohibeatur ut ifrui re propria pro iure suo. Lex tamen ei consultit ut iniuriarum actione experiat. l. qui pendentē ff. de acti. empt. & sic sibi seruet vsumfructum illum, quem Accursius causalem appellat verius quā elegatiū. nam vsumfructum, qui seruitus est, formalem dixit. l. si cū testamento. §. si fundū. ff. de except. rei iudic. vbi qui fundū habet, vsumfructum suum vendicare non potest tanquam seruitutem, sed, vt ibidem subiicitur, vendicabit tanquā ipsi proprietati coniunctum. Nec quisquam potest hanc distinctionem reipsa refellere: cūm liqueat esse vsumfructum seruitutem nobilem in re aliena: & præterea esse conglutinatum proprietati arctissimo amoris vinculo, ita ut studiofissimè desideret ad ipsam redire, si quādō auulsus fuerit. l. 3. ff. de vsufr. Accedit quōd fundo legato censetur eidem homini legatus vsumfructus, quanuis testator iuris errore laborans alij expressè vsumfructū leget. l. si alij. ff. de vsufr. legat. Nō omitto, quōd hic vsumfructus proprietatem semper comitatur. l. si à reo. §. si reo. de fideiuss. vbi fideiubens pro præstanto vsumfructū, nomine promittentis fundum, obligatur: quia aliud non censetur promississe quā reus principalis promiserit, sed ius proprietati connexum. Igitur est ius quoque huiusmodi vsumfructus: sed in suis cuiusque, non in alienis rebus. Nec est seruitus: vnde euenit, vt cedens vsumfructū cuiquam in fundo, id transferat quod non habet, id est, seruitutem. l. quod nostrum. ff. de vsufr. aut certè aliter habet quā trāsferat. Inde si testator leget prædium Seio cum onere restitutioonis, adiiciēs vtvsumfructus, dum viuet, Seio sufficiat, proprietati nihil detrahit. l. species. ff. de auro & arg. Ergo cūm in vsu idem statui queat, vsumfructū causalis inuenietur. l. donationes. §. 1. de donat. aut pro vtilitate quadam capietur vtrōbique. Apertiū liquebit hic vulgo distinctus à formalī vsumfructū in l. 126. §. Titius à Mæuio. ff. de verbor. oblig. vbi minus est in eo vsumfructū, quem aliquis seorsum promisit iure seruitutis, quā in eo qui proprietatem comitatur, nec morte potentis deperit. Et ibi est mirificus locus, admittens vsumfructus seruitutem in re propria, si fortè tibi spopondero fundum detracto vsumfructū, & postea eiusdem

fundi vsumfructum , duæ fiunt stipulationes : & dum priore proprietas tua facta fuerit , euenit vt posteriore assequaris tui fundi vsumfructum , quem non vtendo amittere potes separatū à proprietate . Sed huius occultæ rei ratio est , quia fundū nudum à principio in te transstuleram , seruato vsumfructu mihi , & sic in re aliena , & in te translata . Proinde cùm pòst contigerit , vt hoc ius vsumfructus æquè tibi promiserim & cesserim , habes ipsum tantisper in re tua , tandem exitu futurum causalem pro certo , cùm ego decessero , & desitum seruitutis iure censeri . §. si cui de legat . & hoc obtinet , quando vsumfructus discretus à fundo promittitur velut ius , non velut corpus , iuxta distinctionem solemnem positam in l. necessariò . §. ff. de pericul . & commod . rei ven . Est adhæc vsumfructuariæ rei , sed mobilis , translatum dominium , & finito vsumfructu condici res potest , id est , pecuniae . l. §. ff. de vsumfr. earum rer . quæ vsum consum .

6 Cùm queritur an vsumfructus portio rei sit , Iurisconsulti sententia èo tendit , vt ille qui causæ coniunctus est , fundi portio appelletur : qui verò disiunctus iure seruitutis , magis sit portio domini . Interdum vterque portioni similis dici solet : quia cùm similia ab iis rebus , quas imitantur , in quibusdam discrepare eueniat , certè etiam vsumfructus neuter , vel fundi verè portio est , vel dominij . De priore testimonium est . l. qui vsumfructu . ff. de verb . oblig . d . l. si à reo . §. si reo . de fideiuss . vbi perspicuè probatur vsumfructum , quem causalem vulgus nūcupat , ius esse , & nihilominus partem fundi . De posteriore , id est , de seruitute , extat celeber textus in l. cùm filius . §. dominus . de leg . 2. ff . l . 4. de vsumfr . l . in venditione . ff . de bonis autor . iudic . possid . Quomodo , inquires , igitur si vterque vsumfructus ius est intellectum accipiens , distinctum à corpore fundi & fructuū , vt d . l . necessariò . §. ff . de pericul . rei vendit . poterit dici pars rei corporalis tangibilis ? Hoc tetigit Iurisconsultus in l. Mævius . §. pe . ff . de legat . 2. quia , inquit , quanuis vsumfructus non versetur in parte corporis fundi legati , tamen emolumendum ipsius præcipuum continet : ideoque pars est , vel portionis instar , habet mero effectu . quia fundo legato ,

STEPH. FORCATVLI

cuius vſusfructus ad tertium pertinet, vſusfructus pariter legatus credatur, vt pars totius. d. s. si cui de legat. Sic corp⁹ hominis, & animus eiusdem incorporeus, nec obtutui nec tactui expositus, faciunt vnum totum. l. rerum. ff. de vſucap. & si quis dicat animum partem hominis pretiosiore, sapiet vtique. Cicero lib. 2. de Finib. bonor. Omne, inquit, animal simul vt oratum est, & seipsum & omnes partes suas diligit, duāsque, quae maxime sunt, imprimis amplectitur, animum scilicet & corpus, deinde vtriusque partes. At Lucretius paulò crassius scribit lib. 3.

---animum, mentem quam s̄ep̄e vocamus,

Eſſe hominis partem, nihilominus, ac manus, & pes,

Atque oculi, partes animantis totius extant.

Taceo hominem seruum esse partem fundi inanimati. l. 3. de diuers. & tempor. pr̄escri. vbi docui partem pro instrumen-
to viuo capi paulò superiūs. Igitur proprietas & vſusfructus plenum fundum efficiunt, & pleno iure, vt corpus & animus hominem. d.l. 126. s. Titius à Mæuio. ff. de verbor. oblig. Ceterūm sciscitabitur aliquis demiratus, cur ibi is qui fundum debet, in nulla parte liberetur, si tantū vſumfructum soluerit, cùm alioquin partis solutio proficiat in quantitate debita, vel in certo seruo. l. si stipulatus. s. qui decem. ff. de solut. Illic ter-
ritus Accursius eō redactus est, vt causalē vſumfructum negauerit partem esse, contrā quām suprā constiterit: deinde sub-
dit formalem esse solutum, ad quem debitor non fuit obstri-
ctus: quod æquè ineptū est. nam qui fundum debet, si vſum-
fructum soluerit, eum in dubio videtur soluisse, quem maxi-
mè debet. l. 1. ff. de solut. At qui causalem debuit & perpetuū, non qui morte finiretur. Potius igitur dicendum est partem totius debiti soluti liberare, quoties nihil corruptionis inducit, sed affert æquabilem vtilitatem, vt l. quę de tota. ff. de rei vendic. At fundi promissivusfructus solutus corrumpit pro-
prietatem, vanāmque efficit atque inutilē, vt animus ipsum corpus à quo seiungitur: ergo nec liberatur vllatenus qui proprietatem fundi debiti sine vſusfructu dedit, nisi postea v-
ſumfructum addiderit. l. eum qui ita. s. pe. de verb. oblig. si-
cut

cut nec qui corpus sine animo dederit. vnde Achilles apud Accium:

Imo enim uero corpus Priamo reddidi, Hectorem abstuli.

nam nec ipse Hectorem quadrigis suis verè traxerat. At, dicit alius, nōnne rectè dicimus fundū totum nostrum esse, cuius *vſusfructus* alienus est. I. rectè. ff. de verb. signif. cùm *vſusfructus* non sit pars dominij, sed seruitutis, vt Paulo placet? E. quidem nemo negat nostrum id dici, quo alius iure seruitutis fruitur, vel ex definitione *vſusfructus* in aliena re positi, vt idē scribit l. 1. ff. de *vſufr.* præsertim cùm proprietatis dominus potior sit *vſufructario* ad tempus reditus percepturo ex realiqua, non in perpetuum, cùm *vſusfructus* recurrat tandem ad proprietatem. ff. eod. l. 3. Rectè igitur se dicet dominum nudus proprietarius, & interim seruitutem solam deberi *vſufructario* obliuiciet: quia & coram Lunæ radiis minores stelle palescunt. Ergo is qui vtitur fruitur, erit sui iuris dominus, non proprietatis. l. 3. ff. si *vſufr.* pet. Nam & eo in loco possidere dicitur *vſumfructum*, id est, quoad ius seruitutis. l. naturaliter. ff. de acq. poss. non quoad fundum ex quo fructus colligit. l. acquiritur. §. f. de acq. rer. dom. Addo, quòd quicquid rectè dicitur meum magno utique cum effectu, tamen partim alienum est. l. v. ff. de legat. 1. Sic accidit in omni re indiuisa & communi.

7 Adhuc obex subestingens in l. & per. §. illud. ff. de acceptil. Vbi apertè manifestatur, nec quidem in re fauorabili, liberatione videlicet, *vſumfructum* partem rei esse, cùm stipulatus fundum frustra *vſumfructum* accepto ferat, qui non magis sit fundi pars, quam cémenta, fenestræ, paries, domus pars dicuntur. Cur tam variè de fideiussione responsum est in d.l. si à reo. §. reo. ff. de fideiuss. maximè cùm fideiussio constet stipulatione & verbis perinde atque acceptilatio, ne quis nugenetur circa vim futilem verborum. Præstat ergo expendere cum qui fundum stipulat⁹ *vſumfructum* accepto tulerit, id agere, id conari, vt *vſusfructus* à dulcissimo sinu proprietatis auellatur, ad quam semper regredi festinat, ne maneat inanis, vt ostendimus. At ille qui pro reo fundum promittente in

vsum fructum fideiubet, nihil aliud curat, nisi vt vsusfructus etiam atque etiam proprietati cohæreat, vtque fundus integro iure censeatur.

8 Hoc ius est alienis rebus vtendi fruendique simul, non vtendi tantum instar nudi vsus, quem qui habet, ex prædio percipit quod sibi satis est & familie, non amplius, ne vtendo abutatur fructibus. l. cæterum. s. i. de vsu & habit. ff. is verò qui vsufructu potitur, omne emolumentum, omnem redditum cap. l. 7. ff. de vsufr. Nec vllus prouentus est, qui non sit vsufructuarij: qui etiam tributis publicis & oneribus patrimonio injunctis, fortè obueniente exercitu, vel cloacæ publicæ purgatione, respondet. l. si pendentes. s. i. ff. eod. Nam & prædium modicè reficit, ita vt solitam eius faciem non immutet, sed conservet. l. 51. ff. eod. arboribusque demortuis nouas commode sufficiat. l. hactenus. l. agri. ff. eod. nam priores ad eum pertinent, quas vis tempestatis non euulsit. l. arboribus. ff. eod.

9 Fiunt autem fructuarij fructus tantum percepti, non simul atque à solo separati sunt: quod tribuitur bonæ fidei possessori, omnes ad hæredem suum transmittenti. l. quis scit. s. p. ff. de vsur. Eadem est regula Iuliani in l. si vsusfructarius. ff. quib. mod. vsufr. amitt. nempè perceptos tantummodò fructus pertinere ad fructuarium, nec sufficere si à solo separantur. Sanè ibi Labeo docet, non requiri in horreum esse eos reconditos, ad hoc vt ad hæredem fructuarij pertineant, sed sati esse, si aliquid mediū intercesserit: puta vt vua adempta aliò importata sit, antequām vinum fiat: & spica iam in agro non iaceat, sed in vehiculum cæsa congesta fuerit: & fœnum, & similia, quæ cædi solent, & longius traduci. Sic ille locus explicandus venit. d. l. si vsusfructuar.

10 Reditus autem, quem diximus vsufructu contineri, videatur suam sibi definitionē in hunc modum seorsum habere, vt sit ius percipiendi æstimationem annuę obuentionis alicuius prædij. Nec adiecimus, salua rei substantia: quia hoc non est curæ legatario, qui in prædio nō habitat, sed ipse hæres, curatque secundò ne deterius culpa sua fiat prædium, néve fructus minuantur. Et tertio eorum solitam æstimationem pendit

legatario.l.fundi.ff.de vsufr.leg.l.quidam. ff. cod. & l. idem est. ff. vsusfructuar. quemad. caue.

11 Quod nouissimè igitur vsusfructus expetat saluam fore rei substantiam, ostendunt illæ refectiones, quas superius desiderari notauimus: quodque rerum mobilium, quæ vtendo consumuntur, non recipit natura vsumfructum, nisi legis artificio consultum fuisset legatario, vt finito quandoque vsufructu, tantundem vini, olei, frumenti, aut vestium, representaret sine hæredis damno.l. 2. §. fi. de vsufruct. ear. rer. quæ vsu consum. nisi magis placuerit vt conuenta rerum consumptibiliū æstimatio reddatur.l. si tibi. ff. eod. idque commodius est. Sed in pecunia numerata facilis est restitutio, cùm recipiat facilimè functionem. §. constituitur. de vsufr. & cùm eiusdem perpetua sit estimatio & bonitas.l. i. de contrah. empt. ff. Rei quoque incorporalis vsusfructus cautione data toleratur, vt obligationis.l. postquam. & l. seq. ff. de vsufr. ear. rer. sed non seruitutis.l. i. ff. de vsufr. legat. imò & ibi valet, sed non vt vsusfructus dici mereatur vię vel itineris. Cautionis præstande in eiusmodi rei biceps causa est: Altero capite continetur, vt qui accipit, boniviri arbitratu vtatur fruatur: altero, vt tantundem suo tempore sit redditurus ipse, hæresve eius. Sed & hoc caput sèpè delitescit, nimirum quoties res mobilis ita datur, vt eadem met reddenda veniat: quia non consumatur abusu, sed leuiter deteratur, vt in vasis aureis argenteisque accidit, & in statua.l. i. & fi. ff. vsusfr. quemad. cau. harum etenim rerum non transfertur dominium, sed est verè vsusfructus in alienis rebus.

12 Et quia ad bonum moderatumque virum cautio referatur, non potest remitti à testatore in necem hæredis.l. i. C. de vsufr. l. scire. C. vt in poss. legat. Nam etsi legem facere testator queat, cùm disponit vt dignum est. §. disponat. de nuptijs. col. 4. nulli non liquet indignum fore, si legatarius inuitetur ad fruendum secùs quam bonum virum deceat, & quam lex imperet. l. nemo. ff. de legat. i. l. filius. ff. de condit. institut. Hæres autem, cui lex prospectum voluit, potest legatario remittere cautionem.l. pe. C. de pact. l. pacisci. ff. cod. nam non offen-

dit ea remissione bonos mores: cùm licuerit ipsi donare res, quarum vſusfructus constitutus est.l.cui ius. ff. de regul. iur. l. potest. ff. ad leg. Falcid. Nec obest quod dicitur hæredem eiusdem esse cum defuncto potestatis.l. hæredem. ff. de regul. iur. quia non negatur continuò quin sit maioris potestatis, cùm ratio dictat.l. si per imprud. s. non mirum. ff. de euictio. Ecce cautio remissa solius hæredis taciturnitate in l. s. ff. l. ff. de vſusfr. ear. rer. adeò verum est quod asserit Accursius, cautionem non esse de substantia in rerum mobilium vſusfructu, in s. l. de vſusfr. Idem dicemus in rebus immobilibus, vel se mouentibus, quarum nomine cautio præstatur: quòd sint abusui expositæ præter cæteras, vt in habitatione, iumentis, seruísque.l. huic. s. f. ff. vſusfruct. quemadm. caueat.

13 Iam verò vt locupletius discutiamus rei pereunte saluam-
ve substantiam, sciendum est vſumfructum intercidere, aut
personæ, aut rei, ratione: personæ, inquam, fruētis, non domi-
ni proprietatis.l. neque. ff. quibus mod. vſusf. amitt. Morte ita-
que vſusfructuarij finitur naturalivel ciuili: cùm capite minuitur,
amittens libertatem, vel saltem ciuitatem: sicut deportato
accidit retinenti ea quæ sunt iuris gentium, non quæ ciuilia.l.
corruptionem. C. de vſusfr. s. finitur. eod. ti. Vtrobique proba-
tur, tempore longo finiri vſumfructum. Igitur vix euenit, vt
vſusfructus legatus in singulos annos non vtedo finiatur: quia
plura legata sunt, subindeque renouantur.l. 8. ff. quib. mod.
vſusf. amitt. At in promissione vſusfruct⁹ aliud iuris esset: vna
enim cōpage cōtinetur, quamvis in singulos annos concepta.
l. si Stichum. s. stipulatio. ff. de verb. oblig. Certè & hæc morte
stipulatoris finiretur propter naturam vſusfructus in hæredem
non transeuntis: quia tametsi hæredi prouideatur, ad hæredis
hæredem non penetrat.l. antiquitas. C. de vſusfr. alioquin inuti-
lis redderetur proprietas: & eam dominus frustra aspiceret, vt
poma Tantali. Et mirum est quòd Iustinianus non patitur le-
gatum vſusfructus factum in omnes hæredes, trāsformari sal-
tem in ius aliud, vt aliquo modo consistat, sicuti in l. vbi ita. ff.
de donation. causa mort. & hoc ideo, quia transformant iura
libenter id quod vno modo non valet, in aliud mediocriter

valitum. l. cum manu. in si. ff. de contrah. empt. Sed proprietas semper abscedente vſufructu omnino est inutilis. l. 3. ff. de vſufr. Vnde dubium olim fuit, an ciuitati vſusfructus relinqui posset: quia illa, ciues eius nunquam morituri sint. l. proponebatur. ff. de iudici. Tandem eò itum est, vt talis vſusfructus spatio vitæ hominis longissimè concluderetur, id est, centum annis. l. 8. ff. de vſuf. leg. l. an vſusfructus. ff. de vſufr. in diuersum stat. l. hæreditatum. ff. ad leg. Falcid. Vbi ad incundam æstimationem quartæ Falcidiæ ex vſufructu ciuitati legato detrahendæ, xxx. annorum metimur spatium, non amplius. Sed ibi Accursius arbitratur his xxx. annis elapsis denuò in alios atque alios xxx. iri, donec centum anni præterierint. Quod si verū est, ibi lex verbis nudis non effectu rerum statuitur. Quid si dicamus, in statuendo annorum termino, legislatoris liberum fuisse arbitriū mediocri æquabilitate subnixum. l. 1. §. pueritiam. ibi glossa. ff. de postul. l. nam aliter. ff. de tritic. vno. cùmque in d. l. hæreditatum. in nulla ètate hominis quantumvis tenera vltra triginta annos pro alimentorum, seu vſusfructus æstimatione progrediamur, placuisse vt ciuitas credatur, annos lxx. agere, cùm illi vſusfructus relinquitur, & annos xxx. expectare: vel si malimus, credamus eam etiamnum impuberem, & ita anni xxx. à prima ètate expectandi conuenient iuxta d. l. hæreditatum. in princip. Præterea & aliter ipse puto, cùm lex centum annos præstituit, non ideò negare quin citiore tempore finiri possit vſusfructus ciuitati relictus: & cùm fuerit finitus, in re certa non fore coniecturæ locum. l. continuo. §. cùm ita. ff. de verb. oblig. Primò finetur vrtique, si ciues non vtantur spatio x. vel xx. annorum. l. Mævius. §. fi. ff. de legat. Secundò, si omnes capite minuantur: quod quidé non facile euenit, vt Caius ait in d. l. an vſusfructus. Ergo aliquando. l. diuus. ff. de quæstionib. Potuit enim damnari vniuersa ciuitas, eiisque memoria, læsa maiestate principis prærupta rebellione, atque impetu per vim admissa. l. 9. §. animaduertendum. ff. de eo quod met. caus. l. cùm filius. §. fi. de leg. 2. vt de Cremona constat, quæ contra Augustum Cæsarem ciuili bello steterat, ideò data militibus. Sic Ægina insula contra Ath-

STEPH. FORCATVLE

nientes: ideo pollices praecisa Æginetis, ne amplius classe valerent, & insurgerent, vt scribit Cicero lib. 2. Officior. vbi queritur de saeuissimo proscriptionis & vindictæ genere. Secundò vsusfructus finietur ante centum annos, si forte ciuitas funditus subuertatur, vt Corinthus, quam L. Mummius consul delevit incendio, & mœnibus dirutis, vt tradit Orosius lib. 5. & eodem libro de Carthagine, quam P. Scipio tertio bello Punico destruxit, & in puluerem comminuit, ita vt aratum patet, quasi moreretur, inquit Modestinus. l. si vsusfr. ff. quibus mod. vsusf. amitt. nam vt in condendis vrbibus aratum adhibebatur præscribēdis finibus. l. pupillus. s. vrbs. ff. de verb. signif. ita postquam æquarentur solo. Tertiò, quando cōmu-ni conspiratione ciues vrbem relinquenter, vt legitur de Phocēsibus in Ionia, qui Massiliam maritimā in Gallia pōst con-diderunt. Item Achæi, Hiberi, Albani, & Pelasgi, quōd ma-lós vicinos ferre non possent, vt Iunius Columella notat lib. 1. cap. 3. longius omnes commigrarunt, nec muris ciuitatum hærere potuit vsusfructus, qui re vera ciuibus relictus fuit. Sic lex compositio ciuitatis appellatur, id est, ciuium. l. 2. de legib. ff. vnde ad hæredes vel exteros aduenas non transibit quod personis relictum est. l. non solūm. 2. s. tale. ff. de liber. legat.

14 Quōd si postea ciuitas destructa instauretur, non puto reuiuiscere vsumfructū semel extinctum, vt de Carthagine & Corintho refert Dion à Iulio Cæsare splendori pristino redit, libr. 43. sicut nō redintegratur vsusfructus, cūm domus, quę præstat, prorsus demolita sit, rursusque refecta à funda-mentis non paulatim parte eius aliqua remanente. l. quid tamē. s. 1. ff. quib. vsusf. amit. & s. fi. Igitur extinguit vsumfructum rei mutatio. l. repeti. s. rei. eod. & de prædio dominante immu-tato, atque sic perempto vsufructu, agitur in l. seruitutes. s. si sublatum. ff. de seruit. vrb. aut certè probatur ibi, eandem esse rationem peremptionis in dominante prædio, quę est in ser-uīte, quoad vsumfructum. Cūm tamen rerum seruitutes, vt iter, actus, remaneant, si aliud edificium in eadem specie & qualitate reponatur: sic in fonte arescente. l. & Atilicinus. ff. de seruit. rust. Rationem diuersitatis esse suspicantur quidam,

quod vsusfructus sit pars dominij, non aliae seruitutes. l. cum filius. §. dominus. ff. de legat. 2. ideoque semel amissum dominium solo facto sine cōtractu præcedente non transferatur. l. traditionibus. C. de pact. Sed profecto si contractu, vt venditione, præcedente constitutum vsumfructum dicamus, debuit manere vsusfructus refecto ædificio: quia area dominiū perstitit, pretiosioris sanè partis ædificij. l. Paulus. §. domus. & l. f. ff. de pignorib. vbi pignoris ius, quod in rem est. l. pignoris. ff. eod. perseverat, sicut stillicidij seruitus, vel alia quælibet in rem, non vsusfructus, nisi bonorum vniuersorum esset constitutus. l. quoties. §. f. ff. de vsufr. ea, vt arbitror, ratione, quia inuidiosus est legi nihil non agenti, vt sedulò finiatur, ne diu proprietas sit domino inutilis. l. 3. ff. de vsufr. aufert enim secum omnes prædijs obuentiones. At qui seruitutes rerum cōmoditatē afferunt habenti sine magno alterius incommodo, interdum cum utilitate: si forsitan per meum stillicidium cisterna tua impleatur, vel aqua pluvia ad alios vsus egeas in tua area. Planè etiam vsum personalem putarem finiendum sublato semel ædificio, mox reposito: nam magno tædio plerunque afficit dominum ædificij, excluditque ipsum, & sèpè absorbet fundi omnes redditus. l. si domus. & l. diuus. §. l. ff. de vsu & habit. Argumento est huius rei, quod mutatio quę meliorem facit domum, ea quoque vsum finit sicut vsumfructū. l. f. ff. de vsu & habit. l. §. f. ff. de vsufr. securus in rerum seruitute. l. et si forte. §. f. ff. si seruit, vendic, adeò huic leges studiose oportulantur. Cæterū non finitur vsusfructus, cūm rei accessio intercidit: vt si fundi vsusfructu legato villa incendio vel ruina pereat. l. fundi. ff. quib. modis vsusfr. amitt. Cur ergo, inquires tu, non sic finitur vsusfructus absumpta ea villa, cuius fundus accessio fuit? l. quid tamen. ff. eod. Respondeo, quia licet villa magnificè extructa fundo esset pretiosior, tamen nō villæ, sed fundi vsusfructus legatus fuerat. Vlpianus enim vtrobique fundi vsumfructum continua serie legum memorat. Igitur villa fuit accessionis loco. l. et si non. §. f. ff. de auro lega. postquam sic visum fuit testatori. Hoc non percepit Accursius.

15 Finitur præterea vsusfructus cessione, quam facit vsusfru-

STEPH. FORCATVL

Et huius domino: nam extero frustrà cedere conatur. s. finitus.
de vſufr. si propriè loquamur de vſufructu tanquam seruitute,
quam quis habet in aliena re: nam de eo qui causæ coniunctus est,
proculdubio cessio fiet,id est,noua constitutio seruitutis: si vendam aut donem tibi ius vtendi fruēdi prædio meo,
vel si legem.atque ita finietur istud ius morte tua.l.3. de vſufr.
l.necessario. s.f. de pericul. & commod.rei vendit.ybi quoad
alterum vſumfructum, qui est iam seruitus constituta in alieno prædio,
videtur fateri lex vendi posse etiam ius ipsius, ne-
dum corp⁹ fructuum,atque ita refragari d. s. finitur.Sed dice-
mus in proposito,cùm iusvendit, in consultè atque impunè
vendi, quia non transfertur ius, sed commoditas percipiendi
fructus , quam venditor habet in prædio tertij morte sua fi-
niendam, non emptoris:Sic impunita est vetita venditio.l. ea
quidem.s. mancip.ita fuer.alienat. Sic dicimus nos vendere,
cùm venditio in aliud negotium transeat.l.cum manu.in f. ff.
de contrah.empt.Sic dicitur vſus aquæ in l.22. ff.de vſu &
habit.Attamen vſum aquæductus nemio iure constituit.l.1. ff.de
vſu & vſuf.leg.non enim error contrahentiū mutat legis co-
stitutionem:alioquin si vera iuris venditio permitteretur in
vſufructu, Iurisconsultus non suaderet nos vti ficta, vno nū-
mo,id est,nullo ferè pretio.l.si vſufructus. ff.de iure doti. id-
que ex necessitate restituendi vſufructus, propter quam disce-
dimus à legum regulis.l.item quāuis. s. vſus. ff.commu.diuid.
Qui autem vſumfructum vendidit, ipsum adhuc tenere cen-
setur ex sua persona propter pretium, quo potitur:secus si do-
nauerit,l.non vtitur. cum ll.seq. ff.de vſufr. vbi redditur mi-
rus & anceps locus ille d.l.si vſufructus. ff.de iure dot.Quae-
re simulata venditione lex vti suadet,vt et locatione donationis
in star habente.l.49. ff.locat.sed hoc ita , quia certò sciuit lex
maritum nihil velle donare mulieri à qua diuertit, addit Ac-
cursius.l.donari. ff.de regul.iur. & satis iuuat.Vſus autem nul-
lo modo cedi potest,nec quod attinet ad commoditatē, quia
est ius alienis rebus vtendi tantùm salua rerum substantia.s. 1.
de vſu & habit.Sed qui venderet,non vti tantùm,sed etiā frui
censeretur:ergo non vendet nisi necessitate iudicij cogente.d.
l.item

Item quamuis. §. vsus. Accedit quod vsusfructus venditus nihil obest proprietatis domino, cum in omni persona idem sit, & omnes redditus auferat. Vsus autem more assentatorum in qualibet persona, ad quam accedit, se immutat, ita ut in venditore atque in emptore sit dissimilis futurus. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu & habit. quod nisi immutaretur, posset recipi commoditas alterius personæ quam vsuarij. nam & ipse cui vsus relictus est, nec locare potest, nempe domum. §. pe. eod. Inst. tamen inquiline cum aliqua mercede secum manentem, non seorsum, recte aggregabit. l. 4. ff. eod.

16. Est & alia differentia inter vsum & vsumfructum, quod ille sine hoc probè valet, non è diuerso. Nam fructui vsus inest, vsui vero fructus deest. l. per seruum. §. i. ff. de vsu & habit. Vlpianus frustrà legari vsumfructum detracto vsu: & frustrà adimivsum ab vsufructu, quin hic perimitur. Nec obest l. huic stipul. §. i. ff. vsusfr. quemad. caueat. vbi stipulatio vtendi boni viri arbitratu, id est, dolum malum abfore, locum habet, etiā si quis fructum sine vsu habuerit. Sed hoc minimum habet difficultatis, siue verba legis eiusmodi fuerint, vt in l. si domus. ff. de vsu & habit. vbi similem legis phrasim obseruaui, & l. 3. de seruit. leg. ff. siue sint verba testatoris errore iuris lapsi. sicut cum legat alij fundum, alij vsumfructum, existimans vni nudam proprietatem, alteri totum vsumfructum, relinquere: in quo concurrunt legatarij, nisi illam expresse legauerit detracito vsufructu. l. si alij. ff. de vsufr. leg. Quanuis sciam aliter seruari, si iudex vni fundum, alteri cohæredi vsumfructum adjudicauerit. l. & puto. §. i. ff. famil. herc. nam illud superius recipitur in testatore gratis largiente. ideo propria vis verbī inspicitur. l. non aliter. de legat. 3. Planè iudex medius inter hæredes non tam supinus præsumitur, vt cum vni fundum, alteri vsumfructum ascribit, vsufructui detrahat integro morte finem accepturo, quod augeat proprietatem pretiosiorem & firmiorem, atque ita ut inter pares dominos diuidat tam inéqualiter. l. i. ff. de rebus dub. Scio Accursium alio modo hoc dissidij conciliare, vt est interpres pacifer & candidus. Sanè etiam cum vni legatur vsufructus, alij vsus, ambo in vsu concurrūt,

qui abundè inest vsufructui: & ratione vsus vterque erit potior: quoniam is videtur ab vsufructu auelli, vt pars à toto. l. si alij. ff. de vsufr. l. sed si de. §. i. ff. devsu & habit. Proinde quod dictum est in d. l. huic. §. i. fructum sine vsu obtigisse, pertinet ad duos legatarios, quorum alteri vsufructus relictus est, alterius vsus, errore testatoris putantis se vsufructum à fructu prorsus deducere: quod lex non patitur. nisi testator expresserit, fructum omnino perempturus: quod in dubio lex non præsumit, sed illius errori iusta interpretatione medicatur. l. cùm ita. ff. de vsufr. legat. l. vaccæ. ff. de euiction. Differut insuper, quod solus vsufructuarius predium sua impensa reficit, non proprietatis dominus. Et ille tributa publica præstat. l. hactenus. ff. de vsufruct. At in vsu communicantur cum hærede testatoris onera: nisi si vsus eiusmodi sit, vt ad ipsum præstandum vix prædiū sufficiat. nam tunc cùm omnem redditum absumat vsus, omnibus impendiis respondebit. l. fundi. l. si domus. ff. de vsu & habit. Idem puto, cùm vni vsus, & alteri fructus, relinquitur, vt scilicet vterque in vsu concurrens refectioni & tributis satisfaciat pro portione, si omnes fructus absumentur vsu: secus cùm sunt amplissimi. aut certè licet grauatis personis pro de-reliecto habere legatum. l. eti forte. §. Labeo. ff. si seruit. vendicet. l. cùm fructuarius. ff. de vsufr. Omitto capitale dissidium vsus & vsufructus, quod ille non diuiditur, hic est diuiduus. l. vsus pars. ff. de vsu & habit. Non tamen omitto, quod vsufructuarius excludit penitus dominum à prædio, non vsuarius, nec domini familiam, quatenus ad predium colendum curandum ve ibit: alioquin frui eum prohiberet. l. fundi. §. i. l. si habitatio. §. i. ff. eod. Excipitur vsus domus legatus per omnia vsufructui in hoc æqualis. l. diuus. §. i. ff. eod. nisi forte quod cedi in exterum non poterit, pro natura vsui propria. atque ita in aliquibus vsus non differt ab vsufructu. Addit Accursius in' §. i. de vsu & habit. d. l. diuus. vbi qui habet vsu syluæ procul posite, ligna liberè cedit, & vendit, ne vecturæ impensa superet utilitatem, sed tamen non existimo amplius vendere licere, quam legatarius verisimiliter sibi familiæque commode sumere posset, non autem in totum iure fructuarij,

juxta item si. s. si. ff. de vſufruct. Præterea vſus possessionem significat, vnde vſufructuonis nomen. l. quæſtio, ff. de verbor. ſignifi. l. nec vtilem. ff. ex quib. cauf. maior. Alibi res ad vſum legatur iure dominij pleni. l. donationes. s. r. de donatio. In o- peris quoque ſeruorum legatis multum intereſt, fructuſne ſerui an nudus vſus relictus fuerit. Nam in posteriore ſpecie non licebit eius locare operas, quæ alioquin in fructu eſſe di- cuntur. l. plenum. s. fi vſus. ff. de vſu & habit. l. 2. de operis ſer. huc respicit l. inter. s. fi ſeruus. s. hec actio. ff. de furt.

17 Nunc poſt vſumfructum, rediſum, atque vſum, videa- mus de iure habitandi in alieno ædificio, ſalua eiusdem ſubſta- tia. Nam habitatione legata in dubio venit ſeruitus personalis, non dominium ædium: & eadem cedi potest ad vſus pares, non deteriores. l. cùm antiquitas. C. de vſufr. l. æquifſimum. s. fi. ff. eod. Atque in hoc imitatur vſumfructum habitatio. Sed ab eo diſcrepat, quia nec amittitur non vtendo, nec capitis di- minutione. l. fi habitatio. ff. de vſu & habit. ſicut diſſimilis eſt vſui, quoad ceſſionem in aliam personam mercede accepta. Nam gratuita ceſſio non videtur permitti vſquam, nec qui- dem in d. l. fi habitatio. Fortè quia mercedem accipiens etiam- num videri potest inhabitare per inquilinum, & propter mu- tuum lucrum, non qui donauit. l. non vtitur. cum ll. ſeq. ff. de vſufr. vbi in vſufructu, quod inſtar habet dominij, locationis vel donationis delectuſno habetur, niſi quoad paucula. Quod verò dixi, legata habitatione intelligi uis, non corpus. d. l. cùm antiquitas. C. de vſufr. non haberet locum, ſi inter viuos alicui cederem darémye habitationē: quia ad corpus edium me refer- rem. ideò quòd ceſſio coarctatur alia iusta interpretatione, ne talis confeſſio ſit perennis, ſed inſtar commodati habeat. l. fi gratuitam. ff. de præſcr. verb. ita vt nec ſeruitus, nec dominium ædificij, traduci ceneſeatur.

18 Chresis legata ſolūm vſum continent, non etiam fructum, d. l. fi habitatio. s. l. vbi de χρησι sic Vlpiano placet. M. Tul- lius diſſentit, vel potius ad ipſuſ ſcribens M. Curius lib. 7. epift. Familiarium: Si vales, inquit, bene eſt. ſum enim χρηſi μὴ tuus, χρηſi οὐ Attici nostri. Ergo fructus eſt tuus, mancipium

illius. Sed non miror hoc Curi, cùm de se homine loquatur, cuius, vt paulò antè ostendi, vñus pro fructu promiscue usurpatur, siue pro operis: secus in prædiis. Magis obest, quòd dictio composita Antichresis fructus prædij cōpletebitur, quos creditor colligit in vicem usurarum summæ mutuæ. l. si is qui. §. l. ff. de pignorib. atque ita composita dictio auget significationem, vt l. a. ff. deposit.

19 Iam, opinor, dulcissimis fructibus horreum animi nostri repleuimus: restat vt ad seruitutem prædiorum à re rei debitam transuolemus: quæ posset definiri. Constitutio iuris gentium, qua prædium vnius, alterius prædio contra naturam cōmodè subiicitur. exemplo seruitutis vtrinque personalis in l. libertas. ff. de stat. hom. de qua plurima dixi in rubrica superius, nisi statim ostendisse ante ius gentium naturam rerum à mundi exordio quædam prædia aliis subiecisse & depressisse. Rursus non omisi, ius ciuale non semel seruire iussisse ædificia alia aliis. l. i. C. de ædific. priuat. atque fundis. l. fi. §. fi. C. de seruit. Addi potest l. quod principis. ff. de aq. pluui. vbi primi agrorum cōstitutores, item Senatus vel Princeps medium aquæ in alienum agrum immittendæ præstiterunt. Sic in ædificiis. l. i. §. nunciatio. 2. ff. de oper. noui nuncia. l. Mæuiana. C. de ædific. priuat. l. i. C. de seruitut. vt interim taceam acquisitionem seruitutū per longi temporis præscriptionē planè ciuilem, ne moleste, quæ per se iucundissima sunt, refricem. Accedamus itaque ad definitionem proximè, quantum lex & breuiloquiū expetitum permittent. Seruitus est ius prædio cōmodè inhærens, alterius prædij libertatem diminuens. Quòd sit ius, iam demonstratum est, adeò vt tametsi verba seruitutis alicuius corpus significare videantur, pro iure tamen interpretationem capiant. Vt cùm testator legat fructus annuos, vel aquam, id est, ius vtendi fruendi, atque aquam dacendi. l. cùm ita. ff. de usufr. leg. l. qui duo. ff. de seruit. rust. vbi idem in paciente l. qui fundū. §. in lege. ff. de contrah. empt. Quòd prædio inhæreat & cum illo circumagatur, patet in l. seruitutes. §. si sublatum. ff. de seruit. vrb. vbi de dominante, sicut de seruiente in l. & Atilicinus. ff. de seruit. rust. Nam seruitus est velut qua-

litas hærens prædio, vt subiecto. l. quid aliud. ff. de verb. signif.
 l. si aliena. §. i. dev. sucap. Alibi qualitas habitusque nominatur.
 l. qui fundū. ff. quemadm. seruit. amitt. Nec obest l. cetera. de
 lega. i. ff. vbi seruitutes legantur impunè, non iuncte ædificio:
 quia de columnis & corporibus aliis lex vetuit, ruinæ & de-
 formitatis metu: qui non imminet seruitute legata, vel amota.
 Est planè in bonis nostris hæc, & beat prædiuin nostrum, id-
 que reddit auctius & commodius, proque illa habemus actio-
 nem atque exceptionem, l. si à te. ff. si seruit. vendic. ideoque in
 bonis proculdubio est. l. rem in bonis. ff. de acq. rer. domin. si
 modò sit vera seruitus, non seruitus seruitutis, quæ propriè es-
 se nequit. l. i. ff. de vsufr. legat. Qualitas igitur huiusmodi auget
 prædiuin dominans, & extenuat seruiens. Duo etenim prædia
 necessariò desiderat. l. i. ff. commun. prædior. Vbi Accursius
 docet sufficere, si modò prædia sint re, vel spe: quia futuro æ-
 dificio acquirimus, vel fundo qui nondum noster est, sed fo-
 re speratur. l. si seruitus. §. si. ff. de seruit. vrb. l. hæredes. §. an ea.
 ff. famil. hercisc. Et iam copiose dictum est rem suam nulli ser-
 uire, ne cōmunem quidem, nisi cùm sua esse desierit, ne obsit.
 l. testatrix. §. i. ff. si seruit. vendic. & nisi pacto aliter conueniat.
 l. cùm essent. §. si. ff. de seruit. rust. Vtrumque hoc menti sculpé-
 dum mando: & vtrobique Accursium sudantem inspici, &
 nos alibi. Sufficit autem ut prædiuin dominans à nobis habeat-
 tur iure tuitionis, licet non sit in nostro dominio: vnde sepul-
 chro & templo rectè seruitus acquiretur. l. i. ff. si seruit. vendic.
 l. z. §. quædam. de interdict. ff. nisi quis perspicacior dicat tales
 res in nullius bonis esse. §. nullius. de rer. diuis. id est, nullius
 mortalium: sed esse in patrimonio cœlitum & mortuorum. l.
 absit. de priuil. domus August. lib. ii. C. l. qui sepulchra. C. de
 sepulchr. viol. Et passim in Evangelio Christus Dei domum
 vocat templum: scitèque Timæus non mirandum dicebat
 conflagrassè Diana Ephesinæ templum, qua nocte Alexan-
 der Macedo natus esset: quia tunc dea pro tali partu abfuisset
 domo, vt Cicero refert lib. 2. De natura deorū. Hoc tam aper-
 tè patet in l. scriptus. ff. de religios. vt luce alia non egeat. Idem
 dicetur de prædiis publicis, quæ non propriè sunt singulorum

ciuum, sed vniuersorum.l.in tantum. ff. de rer. diuis. & nullū est prædium hominis priuati, quin si res vrgeat, seruiat Reip.l. si locus. s. f. ff. quemadm. seruit. amitt. Vbi devia publica vi flu minis amissa ad vicini proximi locū occupandum itur, & qui dem iure dominij : quanto magis iure seruitutis? Non miror, quia si flumen decreuisset, aut aliorum fluxisset alueus antiquus, huic fundi domino accresceret. s. quod si naturali. de re rum diuis.

20 Quod deinde definitio ait, Ius seruitutis cōmodē hære re prædio, spectat eō, vt non personæ vtilitas principaliter inspiciatur, sed prædij: aut profecto seruitus personalis futura est, quæ ad hæredem eius cui cōstituitur, non transmittetur, sicut nec aliud quodus ius personæ tributum. l.3. in fi. ff. de cēsibus. adeōt responsum sit, neminem sibi rectè stipulari pecoris appellendi ius ad alienū fontem, aut calcis coquendæ, nisi quantum vicina stipulatoris villa commode capere valeat. l. pecoris. l. ergo. ff. de seruit. rustic. aut eueniet ne tale ius hæredem sequatur. l. si quis binas ff. de vsufr. l. Caius. ff. de annuis legat. Nō admodum nos amouet ab vtilitate, quæ prædio dominantι competit. l. ei fundo. j. eod. tit. vbi aquæductus quanuis inutilis, consistit. Et ibidē opportunius expendemus: si tamen interim admonuerimus, in omni seruitute satis esse, si ab initio vtilitas proponatur solito more, quanuis effectu subsecuta nō fuerit. Alias multæ seruitutes deficerent: cùm sāpē accidat, vt propter prospectum & vernantis naturæ amoenitatem, altiū tollens ædes ventis eas exponat, & turbet. l. 17. s. inde Nerua. ff. de vsufr. Certè nihil aquæductu, communi opinione, agrorū fertilitati solet esse vtilius. l. is cuius. ff. si seruit. vendic. Succurrit l. statuæ. in fi. ff. de vsufr. quæ opinione sola accipientis fructum metitur. l. locus. ff. de verb. signif. Nihil verò prudentius Bartolus inferuit definitioni, quām cùm addidit alterius prædij libertatem minui. l. de pupillo. s. Sextus. ff. de oper. noui nunciat. Et cùm, alter, de duobus vulgo vsurpetur, indicauit vnum prædium alteri certo seruire ac vicino. l. 2. ff. si seruit. vē dic. Si modò vicinum intelligamus id prædium, quod ab altero seruili commoditatē capiet, non aliter. l. si ædes. ff. de ser-

uit.vrb.id est, si nihil impedit, verbi gratia, seruitutem prospexitus, quam à te obtinuero, licet domus tua, quam conuenit nō altius tolli, tantum remota sit, quantum aciem oculorum possim communiter intendere.l.4.§.pe. ff. de damno infect. Nec enim requirimus Strabonē Romanū, qui peruidit CXXXV. M. passuum, Cicerone ac Plinio testantibus. hoc aperitur in l. si quis duas. ff. communia prædior. Certum autem oportet esse prædium , cui seruitus præstanda veniat. l. Lucius. ff. de seruit. rustic. vbi Lucius testamento legauit Seio fratri digitum aquæ ex fonte suo in domum eius , vel quounque volet. Proinde usus aquæ talis non transibit ad fratris hæredem:quia non fuit aquæductus hærens prædio in aquæ digitum . Nam fistulæ plumbeæ ex latitudine laminarum, priusquam flecterentur in rotundum, concipiebant nomina, vt sciretur quot digitorum essent, quemadmodum docuit Vitruvius lib.8.de Archite&ura cap.7. Sed quanvis plurimū tribuant vulgo Doctores incertitudini , ne sit rerum seruitus, in l. Lucius. ff. de seruit. rustic. sed morte finiatur, ego malo tribuere fraternæ personæ.l. pe. de seruit. leg. & verbo, vbi cunq; vis.l.4. ff. locat. quia incertitudo dominatis prædij non nocet.l. venditor. §. fi. ff. cōm. prædior. & l. si binarū. ff. de seruit. vrb. nec in l. i. §. præterea. ff. de aq. cotid. aliud innuitur limis oculis spectanti, nec seruitus esse negatur. Sanè quoniam seruitus tantoperè studet commoditati prædij dominantis, cum alieni iuris minutione , non potest non repugnare naturæ, quæ prædia libera fecit, & solius domini arbitrio, vt cæteras res, commisit.l. diuus. ff. de seruit. rust. Ideò seruitutes iurigentium imputauimus, æquitate tamen duce , propter consensum aut patientiam constituentium, & si quas sola natura induxit, impropriè seruitutum albo haberi patet.d.l. i. §. fi. ff. de aq. pluua. vbi fundus inferior recipit aquam superioris in colle forsitan siti, sicut haurit vice mutua pinguedinem. Nemo tamen dixerit superius coenaculum fumum inferioris cogi recipere, nisi yetè imposita seruitute: nulla enim ei sumi adest utilitas.l.8. §. Aristo. ff. si seruit. vendic. Idē in aqua noxia ibidem seruatur. Seruitutes in rusticis & vrbanas distinxit Iurisconsultus hīc, yt ille sint, que hærent ædificiis, hæ, que

agris locisve rusticis. s. prædiorum. eod. tit. Nec distinguitus
vbinam sint posita ædificia, in vrbe, an ruri. quia que ruri quo-
que sunt, altius tolli egent libertate naturali, vel non tolli, si vi-
cini prædio seruant, vel tignum huius recipient. Ideò, vt Vl-
piano placet, yrbanum prædium non locus facit, sed materia:
ita vt stabula & alia meritaria in villis & vicis urbana sint, &
horti iuncti ædificiis. E diuerso horti olitorij & vinearij in
vrbe, qui non tam ad delicias quam ad prouentum faciunt, ru-
stici erunt. l. urbana prædia. ff. de verb. signific. vbi dictio, lo-
cus, potest in specie accipi pro agro certo, vel fundi portione,
vt l. locus. l. fundi. ff. eod. id est,

21 Vt locus, quamuis sit suapte natura rusticus, tamen si fiat
solum ædificij, tanquam pars eius, degenerabit in yrbanum:
sicut area in vrbe fieret rustica, si quis redditus magis optans ru-
sticos, olus aut vites plantaret. Per se verò area urbana est. d. l.
fund. nisi fortè etiam in vrbe aliquis terendo quotannis fru-
mento eam destinasset, rustica prorsus emulatione. l. fi. s. fi. C.
de seruit. d. l. locus. in fi. ff. de verb. signific. & l. urbana familia.
vbi liquet yrbanum vel rusticum dici quicquam arbitrio &
destinatione cuiusque patrisfamilias. quod maximè demon-
stratur in stabulo: id enim, vt Vlpianus admonuit, yrbanum
est, cum diuersorum præbet viatoribus equo vectis, & hospi-
tes recipit meritorij vice. l. nauta. ff. nautæ, caup. l. æquissim. s.
fi. ff. de vslfr. Quod si ruri vel in oppido includendo pecori
vel armento tantum seruat, prorsus erit rusticum, vt tuguriū,
vt casa. l. veluti. ff. de seruit. rust. Atqui in l. 2. ff. eod. yrbanum
seruebat rustico ædificio. adiiciatur l. eo iure. s. l. ff. in quib.
causis pign. tacit. vbi cum Neratius dixisset inuecta & inducta
per conductorem in prædium rusticum, no esse tacite pignori
obligata (quia scilicet fructus locatori affatim sufficient, a-
liud in urbano ædificio fructuum experte:) subiungit, stabulū
quidem esse rusticum, nimirū quia greges continet: sed
quod ad causam taciti pignoris, videri yrbanum, cum fructus
ex satione non proferat. l. 3. & l. 7. ff. eod. Quamobrem ausim
dicere omnes omnino seruitutes esse urbanas & rusticas: quia
in alterarum naturam utrèque transeant, sicuti hominibus ac-
cidit

cedit, ut satietate agri vrbis que vicissim capiatur. Hoc vt ostendam, primum me premuniam communia opinione, quæ habet, Vrbanam videri seruitutem, cum è duobus prædiis illud quod dominatur, vrbananum est: cōtrà si rusticum dominetur, esse rusticam, ut quoque placet Accursio in l. 1. ff. de seruit. vrb. quanquam exemplum perperam posuerit in seruitute avertendi stillicidium in aream vicini: cum constet ibi aream ædificio iunctam, ex quo stillicidium caderet, omnino vrbananam fuisse, ut diximus. §. prædiorum. de seruit. rustic. Ceterum via, actus, iter, erunt iura vrbana, si ita debeantur, ut per amplas tuas ædes, vel areas, vel etiam fundos in totum rusticos, vehiculum ducam, equitum agam, eamve ipse in castellum meum, aut ædes, villamve vrbananam, quam veteres dixerunt prætorium. l. æquissimum. §. fi. de vsufr. l. iter. ff. communia prædior. l. cum fundus. eod. vbi vrbana rusticis, & rustica vrbanis, mutuo seruiunt: sed quod dominatur, inspicitur. unde vsum fructum & vsum personales diximus seruitutes, quamuis res opima seruiat. l. & si non. §. fi. ff. de aur. & argent. l. pe. ff. de seruit. legat. quinetiam iter vrbananum est ab utroque prædio in l. seruitutes. §. i ff. de seruit. vrb. Sanè aquæductus, quo nihil magis rusticum, vrbanus est. l. i. §. illud. de aqua cotidi. nempe debitus domui. l. si ego. §. i. ff. de publicia. l. quemadmodum. §. i. ff. ad leg. Aquiliam. sicut apud Homerum Odysseæ lib. 7. ex horto planè rusticó pomiferis arboribus & vinea latè fons alter manas in domum altam regis Alcinoi fluit, οὐδὲν ὑδενότας πολλή, id est, ynde aquantur ciues.

22 E contrario seruitus illa vrbana altius tollendi, & officiendi ædificio luculento vicini, debita rusticó penitus stabulo & mapaliis, rustica est. l. 2. ff. de seruit. rustic. l. fi. §. fi. C. eod. l. si precario. ff. comun. prædi. Ideò non est quod miremur liceare impetrare, ut permittatur nobis tollere ædificium nostrum iure seruitutis: quia cum sit rusticum, & natura humile, certum modum habet, ut pleraque ædificia l. i. §. nuntiatio. 2. ff. de oper. noui nuntiat. Taceo innumeræ alias seruitutes, quæ non habent usitatum: quarum omnium ea vis est, ut dominanti prædio obsecudent. Igitur seruitus calcis coquende.

STEPH. FORCATVL

erit vrbana, si in extractionem ædium desideretur, aut ius areæ fodiæ, aut coctiles lateres tegulæsve faciendi ad villam ædificandam. I. veluti. de seruit. rust. vbi mistim de rusticis déque vrbani tractatur, etiam de usufructu. Item seruitus nauigandi est rustica in l. via. §. i. ff. de seruit. rust. quia fundo erat præstituta, nō vt ad oppidum perueniretur. & seruitus includendi fructus fundi mei in villam tuam, vel boues meos a ratoriis. l. 3. ff. eod. cùm tamen constet villam esse vrbana prædium, non loco, sed materia æstimadū. Nec aliud de cloaca immittenda statuere cōuenit. l. i. §. hoc amplius. de cloacis. ff. idem de semita ab interpretibus prætermissa.

23 Idcirkò libet pauca de seruitutibus rusticis adferre, quoniam vrbanae magis obuiæ erunt in posterum, & suis locis explanabuntur: & quia illæ ad agros diuina natura creatos, non artificio humano constructos, vt ædificia, pertinent. Dicamus igitur de præcipuis rusticis, hoc est, de via, actu, itinere, semita, aquæductu. Via est, quæ habet viij. pedes latitudinis, in loco porrecto & satis plano: at in anfractu, id est, in loco flexo & incuruo, aut sinuoso, sedecim ex lege xij. Tabul. l. vi. ff. de seruit. rustic. Potest autem ampliari consensione hominum, aut arctari, modò vehiculum capiat. l. via. ff. eod. Ab ambitu & frangendo, anfractum deductum putat Varro lib. 3. de lingua Latina: Ab eo, inquit, leges iubet in directo pedum viij. in anfracto xvij. esse, id est, in flexu. Inde Claudianus in vj. consula tu Honorij, de Nare flumine loquens:

Inter vtrunque iugum tortis anfractibus alber.

Pes, vt scribit Iulius Frontinus lib. de iure limitum, habet palmos. IIII. vncias. XII. digitos. XVI. Palmus habet digitos IIII. vncias. III. Idem placuit Hermenopulo lib. 4. titul. de nouis operibus. Additique cubitum palmis sex constare, atque ita sesquipede.

24 Via itaque est ius, eundi, agendi, ambulandi, & vehiculum ducendi: quia via actum & iter in se continet. & qui habet actum, ire potest pedes vel eques: item agere ante se iumenta, vel vehiculum ducere. Iter autem habens, nec vehiculo vtitur, nec agit iumenta, sed it tantum pedes vel eques: aut vehitur

sella, aut lectica. Hęc probantur in l.i.ff.de seruit.rustic.& amplius l. qui sella.l.inter.eod. Aetus & itineris latitudo lege præscripta non est, sed arbiter curare debet, vt eunti, agenti, ea facere liceat cōmodē, quę modō dixi.l.certò. §.latitudo.ff.eod. At mirandum est, quomodo via ab actu differat, si vtrumuis habenti licet vehiculum ducere, & si constat actui inesse iter: quę duo viam exequāt. Accursius soluit vt commodius licet in d.l.i.alij varie atque aliter. Ipse censeo plus esse in via quam in actu & itinere, sed decipi nos supputatione, & non animaduersis verbis legis, nec eorum potestate: neque enim sequitur, Quinque & tria perficiunt octo, igitur qui quinque habet, simul octo habet. Sic fac viam esse viij. pedum, actum IIII. iter trium: iam apertè vides actu & itinere viam minimè exequari, idque effectu. Nanque viam habens ducet vehiculum, & præterea à latere vehiculi ibit auriga, agētque iumenta, si volet, simul. hastā quoque rectam feret illęsis fructibus. d.l. qui sella. quod tractū est à regibus, qui extero exercitui commeare ditioonis suę regionem per aliquam permittunt. Vnde Lysander Laconum Dux apud Plutarchum, videns Boeotos incertæ fidet: quum per eorum agros transiret, sciscitatus est, vtrum reatis an inclinatis hastis transiret. Atqui de actu lex scribit disiunctiue, agi ipso iumentum vel vehiculum, puta separatim, vel ita, vt præcedentibus iumentis sequatur vehiculum rectis gressibus, non à latere. Denique qui actum habet, ducet vehiculum: multò fortius ibit eques pedésve subsequens vehiculū vulgaris mensurę. Hoc liquet in l. si tam angusti. ff.de seruitutib. Inde euenit, vt si stipulatus viam,actum & iter accepto tulerit, in totum liberet promissorem: secus si actū vel iter duntaxat accepto tulerit.l. & per. §.i.de acceptilat. quia via indiuidua, pro parte actus vel itineris tolli nequibit. Idem ergo dicendum, si promisso actu creditor iter accepto tulerit, vel actu legato testator iter ademerit, nulla est ademptio.l. i. de adim. legat.aliter atque si via legata,actum & iter vnā ademerit.nam via complectitur actum & iter, & ex vitroque conficitur:actus autem sine itinere esse non potest. Sed videtur vehementer obesse l. si mater. §. si quis iter. ff.de except.rei iudicat.vbi si quis

iter petierit , & vietus mox actum petierit , non repellitur exceptione rei iudicatae , quia aliud nunc petit nonmodò plus quam petierat . Respondeo ibi tractari de eo , qui petebat seruitutem nondum constitutam in fundo vicini : nec utique experiebatur in rem actione confessoria , de qua in §. æque de actionibus : nam hac semel experiens , & condemnatus , non posset quinque pedes petere ; si à tribus repulsus est . l. egi . ff. de except rei iudic. adiuuat hanc sententia . l. 2. ff. quemadmodum . seruamitt . Illic petierat igitur promissum sibi iter ab aduersario , actionem in personam proponens : agebatque uti constitueretur in certa parte fundi . l. si cui . ff. de seruitutib . Sed quia testes nihil de itinere promisso exaudierant , agens succubuit : nō tamen prohibetur actum constituendum exigere , atque ita plus petere , sed diuersum . l. si pupillus . §. f. ff. de nouationibus .

A dhuc renititur Vlpianus in l. loci . ff. si seruit . vdic . vbi qui habet actum sine itinere , vititur confessoria actione . Verū his verbis nihil aliud significari arbitror , quam eum in rem actionem intendere pro seruitute actus , cui solus actus legatus fuit , nulla mentione facta itineris : non quod id est iter non comitetur actum . Hec est phrasis peculiaris Vlpiano , vt admonui ante : vtpotè qui alibi dicit esse locum cautioni , & stipulationi dolom abfuturum , si alicui vsusfructus sine vsu obtigerit . l. 3. §. l. ff. vsusfructuar . quemadmodum . caue . id est , si nulla mentione vsus habita vsusfructus legetur , qui quidem nequit consistere , si effectu vsus detrahatur . l. per seruū . §. f. ff. de vsu & habit . Ideò vi sua comprehendit usum , etiam solo fructus nomine , vt ibidem aperitur .

25 Semita , est via angusta ad peditis hominis usum sufficiens : vel , est ius eundi per eiusmodi viam tenuem in alieno prēdio , siue in vrbe , vt l. si ex plagis . §. 1. ff. ad leg . Aquil . nisi ibi semita fuit via publica , sed angusta , quæ si exitum non habet , vocatur angiportus . l. qui sine . C. de operib . public . siue ruri , vt l. nam satis . §. si verò . ff. quemadmodum . seruamitt . Nemo obstupeat , quod in hac definitione viam posui tanquam genus , quæ est species discreta ab aliis seruitutib⁹ . viij . scilicet pedum : quia est eadem genus , vt actio . l. pecuniae . §. actionis . ff. de verb . signifi-

I. quantum. eod. tit. Via est, siue semita, siue iter est, inquit Celsus. Via quoque & itinere lex vtitur promiscuè. I. si quis sepulchrum. ff. de religios. Quin iter in hoc generali significatu. x. pedum est, in I. qui duo. ff. de seruit. rustic. Eleganter semitam formicis farra populantibus applicuit lib. 6. Virgilius.

-prædámque per herbas

Conuertant calle angusto. & mox:

-opere omnis semita feruet.

vbi Seruius sic lusit: Semita est semi via. Via est actus dimidius, qua potest ire vehiculum. Nam actus, duas capit propter euntium & venientium vehicularum occursus: nos verò viā actu latiorem nouimus. Ac fortè semita strictior itinere quasi semi iter vocata est, hodie seruitum vstatissima. nam si esset semivia in specie, quatuor pedes comprehenderet. Attamen Seruio blanditur d. I. nam satis. §. si verò. nisi ibi via æqualiter secta non fuerat. Plinius actum aliter metitus est lib. 18. cap. 3. Iugerum, inquit, vocabatur, quod uno iugo boum in die exarari posset: Actus, in quo boues agerentur, cum aratur uno impetu iusto. hic erat cxx. pedum, duplicatusque. 19. longitudinem iugerum faciebat. Et hoc difficultatis inde manat atque extricatur, quod actus fuit antiquis varius, sed minimus quatuor pedum: ut Varro præstituit, quem citat Iunius Columella lib. 5. cap. 1. Aquæductus nobilitas manifesta est ex eo, quod sine aqua siti homines, & ariditate plantæ, perimentur. At sine via vel itinere difficultas tantum vadendi sequitur. I. ff. de riuis. I. is cuius. ff. si seruit. vendicet. Ideò Varro lib. 1. de re rustica, præ cæteris diis Lympham, & Bonum euentū, obsecrat: Quoniam, inquit, sine aqua omnis arida ac misera agricultura: sine successu ac bono euentu, frustratio est, non cultura.

26 Aquæductus duobus modis accipitur. Priore significat locum strukturámque omnem, qua aqua ducitur. I. si seruus seruum. §. si quis aquæductum. ff. ad leg. Aquil. I. 7. de aquæductu. lib. xj. C. Secundo significat ius aquæducendæ per alienū fundum, ut placet Iurisconsulto. I. 1. ff. de seruit. rustic. prædi. vel ex alieno, ut si fonti tuo vel flumini meum pratum vicinū

sit, vt d.l.7. de aquæduct. l. si quis. §. i. ff. si seruit. vendic. Ius enim aquæ ducendæ, aut à publico impetramus, aut à priuato: à publico, vt à flumine quod est nauigabile, vel aliud efficit nauigabile. nam à ceteris impunè ducimus: ab his verò non nisi Princeps permittat, vel Senatus. l. quominus. ff. de fluminib. tametsi ibi innuitur hoc ipsum ægrè permitti. l. si autem. §. fi. de aqua pluvia. ff. Publicum verò flumé nouim' esse id, quod perenne à riuo vel torrente distinctum accolaram existimatione, ostenditürque. d.l.i. §. i. ff. de fluminib. Secundò aquæductus ex publico impetratur tam in agris quam in vrbe. l. in venditio. ff. de actionib. empt. vt ex castello formave publica, vel ex ipso capite, id est, vnde aqua primò apparet, emergitve tanquam ex ipso fonte. l. i. §. caput. ff. de aq. cotid. Castellum namque est receptaculum aquæ publicæ. d.l.i. §. ait prætor quo. ff. eod. & §. permittitur, vbi patefit, soli Principi licere huiusmodi aquæductum constituere: qui vtique non potest dici seruitus vera, cum non transeat ad impetrantis hæredes, quibus tamen implorantibus facile conceditur. l. Lucius. de seruit. rustic. l. Mela. §. fi. de alim. leg. Castellum priuatum etiā, est plumbeum receptaculum cælestis aquæ mox in fistulas fluentis ex tecto ædium. l. fundi. §. Labeo. ff. de acti. empt. l. fistulam. ff. de seruit. vr. Formam adhibui aquæductui publico cum imp. in l. i. de aquæduct. lib. C. xj. vbi formarum meatuūmque repurgationi fauet circa aquæductum: hortaturque priuatos dominos, per quorum prædia formæ structæ sunt, ne his negligenter perniciem fieri sinant, nisi velint prædiis fisco applicandis carere. Nescio cur formæ verbum quidā leuiter expunxerint, cum eō iurisconsulti vtantur in proposita materia. l. si. pendentes. §. i. ff. de vsufr. vbi si quid ob formā aquæductus, qui per agrum transit, pendendum fuerit, non minus quam tributa ad onus vsufructuarij pertinere Vlpianus respondit. Paulus in l. idem Julianus. §. hæres. ff. de legat. l. Forma est canalis structilis ex silice ac cémento compactus. Julius Frótinus passim id indicat lib. 2. de aquæductibus vrbis Romæ. Sed, inquit, plerique possessorum, ex quoru agris aquæ circunducuntur, fraude formas riuorum perforant: inde fit, vt

ductus publici hominibus priuatis, vel ad hortoruſ vſum ſubſeruant, vel ad itinera ſuſpendant. Id verò nefas eſt moliri in iuſſu Principis. l. omnis. & l. fi. de aquæduct. lib. xj. C. Palladius in mēſe Auguſto cap. 11. A qua, inquit, duſcit, aut forma ſtruſtili, aut plumbeis firſtulis, aut canalibus ligneis, aut firſtilibus tubis. mox ſubdit: Ultima ratio eſt plūbeis firſtulis ducere, que aquas noxiās reddunt. Nam ceruſa plumbō creatur attrito, que corporib⁹ nocet humanis. Ex hiſ licet percipere, quid firſtulae, quid tubuli ſint, quoies obuij ſunt in iure. l. i. §. cloacæ. ff. de cloacis. l. quidam. ff. de ſeruit. vrb. l. 18. eod.

27 Aquæductus priuatorum à fonte vel riuo, ſingulorum ipſorum permifſu in alienum prædium deducitur: ita tamen, vt ima ſcaturigo viuam aquam habeat, & natura loci innascétem, non congeſtitiam vt cifterna, in quam aqua aliundē ſumpta, vel imbribus collecta adſeruatur. l. Mela. §. quidā. de alim. leg. l. i. §. hoc interdictum. ff. de fonte. vbi idem iuriſ eſt in la-
cu, puteo, pifcina non perpetua. Viuæ verò aquæ ductio olim niſi à capite coſtitui non poterat, ſicut nec aquæ haufus. Ho-
die autem ex quoconque loco. l. ſeruitus. ff. de ſeruit. rustic. hoc
intelligitur, modò fontis vel alterius capitis dominus conſen-
tiat. Nam ſi tibi ex fonte meo aquam duci permifero in fun-
dum tuum, tu nequibis ex riuo, quo vteris, alteri permittere vt
ducat in ſuum fundum ē tuo. l. ex meo. eod. neque vt aquam
ſibi hauriat: quia ea permiſſione ſeruitutem ſeruitutis conſi-
tueres, quod ius non recipit. l. i. ff. de vſufr. legat. l. cùm eſſent.
§. fi. de ſeruit. rustic. vbi oſtenditur caueri poſſe aliter. nam pa-
eto circa conſtitutionem inito ſtandum eſt: alioquin nec in
meo fundo, cui aquam acqviſiui, alia in parte vti poſſum, quā
in ea de qua nominatiū actum eſt. d. l. ex meo. cui valde re-
fragatur l. i. §. illud Labeo. ff. de aqua cotid. vbi ſi fundum co-
finem emerim poſt quæſitum mihi aquæductū in altero fun-
do, in coēmptum quoque poſſum traducere aquam. nam hīc
non eſt periculum ne ſeruitus ſeruitutis accidat, cùm quæſitus
mihi aquæductus mihiipsi ſeruire non poſſit. l. vti. ff. ſi vſuſr.
petat. Verūm in d. §. illud Labeo. Iurisconsultus loquitur ex-
preſſim de aquæductu conſeflo liberimè per incertam par-

STEPH. FORCATVL

tem fundi dominantis, & quacunque collibusset: proinde exitum eiusdem aquæ æquè subsequi liberum, sine damno tamen principalis domini, qui seruitutem vagam constituit. Idemque in itinere, vel via, iuris esse statuitur ibidem: & l. si cui. ff. de seruit. quæ admodum spectat ad interpretationem d. l. ex meo. vbi re mea vti liberè non possum: quia aqueductus non propriè meus est, nisi quoad commoditatem. Sic laxius paries meus alibi vocatur is, qui alienus est, sed mihi tantù seruiens, in l. sicuti. g. competit. ff. si seruit. vendicet. Itaque si velim aquam mihi libero aditu cessam, ad vicinum amici mei fundum transferre, cauendum erit ne cadat in præcipitia, & ita plus sugat aquæ, atque fonti ariditatem minetur.

V L P I A N V S.

Vnus ex dominis communium ædium seruitutem imponere non potest,

O B S E R V A T A I N L. II.

1. Quare vnus ex dominis seruitutem communi prædio non imponat.
2. Ne ædes quidem proprias fas est cum in usitato alterius onere extollere: minusque communes.
3. Alienæ rei imposta seruitus an teneat instar venditionis.
4. Quod commune est, num sit meum re vera.
5. Seruitutem num rectè communi prædio quisquam stipuletur.
6. Reficere vel demoliri præedium commune quatenus permisum iure sit.

I N T E R P R E T A T I O L. II.

Vnus

VNUS ex dominis non imponit seruitutem cōmuni prædio , indiuiso videlicet : quia non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. l. 75. ff. de regul.iur. Intelligitur hoc , cūm alter dominus dissentit, aut abest: alioquin expensum ferat suæ patientiæ impositam seruitutem.l. Sabinus. in fi. ff. cōmuni diuid. Hoc satis ostenditur in l. in re communi. de seruit. vrba. quam explico in l. vt pomum. §. fi. hoc tit. vbi iure seruitutis in re communi nihil facere licet inuito altero: quare altero volente vtique licebit. & idcirkò constituere seruitutē tertio vicino, vel alteri nostrum, si alteruter domum vicinam cōmuni domui habeat.l. sed si inter. ff. eod. vbi præscriptionem temporis finxere interpretes. Ridiculū: non enim inertia longa alterius socij domini plus potest quām repentinus consensus integer. §. per tradition. de rer. diuis.l. quemadmodum. de agricol .lib.xj. C. imò consensus vno istu præpollet. l. 6. §. si verò. quemadmod. seruit. amitt. nam hic iure naturali quasi traditione transfert , sed vsucatio , iure ciuili tantum. Planè sciendum est eum, qui aliquid imponit rei communi onerosum, non iure seruitutis id fecisse videri in dubio, sed facultatis vtendi.l. merito. pro socio. nisi id exprimatur ab audaculo imponente in fauorem tertij, vel sui prædij proprij: alioquin non erit seruitus, vel contrā: si fortè vnuus sociorum ex cōdibus communibus tignum immisit in socij proprias. d.l. sed si inter. ff. de seruit. vrban. nam socius priuatim læsus negatoriam poterit actionem intendere, aut rem perdere, inquit Pomponius , id est, libertatem amittere , vt ædes vnius communibus videantur seruire. Sed certè non est seruitus hēc: imò ius, quod durat, quandiu patietur fatuus: nec plus potest, vt vulgo putatur, præscriptio temporis quām consensus.d.l. Sabinus. sed perdere dicitur supinus malè collocans, licet proficiat obsequio.l. filius. de donati. ff.l. 56. de furt. Simile ius est in l. Iulianus de fundo dot. & auxiliatur l. 3. ff. de precar. vbi est ius simile seruituti. Cūm itaque Vlpianus intelligendus veniat de altero domino dissentiente, subest altera ratio, quare vnuus dominorum non possit nocere communi prædio imponens seruitu-

tem: quia potior est causa prohibētis, quām volentis permettere. d.l. Sabinus, in princ. nempē cūm duo freti sunt eodem iure dominij. nam mox in l. 3. ostendemus superficiarium impunē ædibus seruitutem imponere innoxiam solo potioris domini: fecus vbi æquale est duorum dominium.

2. Accedit, quōd tantum abest vt in re communi liceat vni ex dominis seruitutem imponere, vt ne in ædibus proprijs liberis impunē fas sit tollere cuiquam vel extruere, ita vt alienas premat inusitata seruitute, vel contra formam antiquam. l. cuius. l. qui luminib⁹ ff. de seruit. vrban. Præterea quādiu prædium commune indiuisum est, ipsa seruitus imposita indiuisua per se totum percurrit, & toti nocet. l. certo. §. i. de seruit. rust. Meritò ab omnib⁹ dominis approbari debet, aut nulla est. l. fi. §. pe. C. de autor. præstan. Proinde imponens prædio communi seruitutem, non tam suo iurevtitur, quām alienum præripit. l. an vnuſ. ff. si seru. vendic. Illud permirum est, quōd nec duorum dominorum consensu stat seruitus, in l. sed & siquid. §. fi. cum l. seq. de vſufr. vbi seruitus itineris vel alia fundo noxia malè constituitur, proprietario & fructuario consentientibus, sed ibi dispari iure sunt domini. l. 4 ff. eod. & vſusfructus in diem incertam mortis scilicet protenditur, qua seruitus mea & ad hēredes itura non recipitur, vt dicam. l. 4. hoc tit. nisi qua vſusfructus suo loco manet. l. nisi. de vſufr. Sanè si è tribus dominis duo separatim ius eundi cesserint mihi per prædium inter eos commune, nondum ire licebit, donec tertius cedat: quanquam interim pudor sit duobus prioribus, si perfidiose me impedire velint. l. per fundum. ff. de seruit. rustic.

3. Obstare videtur, quōd rei alienæ venditio recipitur. l. rem alienam. ff. de contrah. empt. Cur non igitur seruitutis constitutio in re aliena manebit, cūm seruitutem constituens alienet? l. fi. C. de rebus alienis non alien. Respódeo: Tenet quidē imposta seruitus in alieno prædio in perniciem constituentis, non in verioris domini, vt liquet ex d.l. per fundum. & falsus iste dominus de euictione emptori tenetur pro seruitute. l. si quis per fundum. ff. de euict. vbi de communi fundo tractatur.

4 Rursus obiicient id esse meum quod commune est: re verò mea pro arbitrio mihi vti expedire, atque eam donare penitus. §. per traditionem. de rer. diuis. Sed profectò nullibi probatur, id quod commune sit, meum esse, sed tolerari demonstrationem falsam, qua voce meum quod sit commune: quia & socius suum possit dicere. l. 5. §. 1. ff. de legat. i. quamvis ibi conditio verius erat per verbum futuri temporis. l. 6. eod. tit. Ideò si pars ad testatorem pertineat duntaxat, sola dabitur legatario, atque ita cōmunis res mea est respectu partis meæ, non vltierius. l. vnic. C. si communis res pign. data fuer. quæ pars intellectu secernitur. l. v. de stipul. seruor. alioquin nec mea esset villo modo, cùm socius particeps suam similiter dicere possit. Hinc qui iurat suum non esse, ambiguè loquitur, nisi adiiciat, nec commune. l. pupillus. §. fi. de verb. signif. Et paries meus differt à communi. l. quidam. de seruit. vrb. l. illud. de rit. nuptiar. vbi prima facie videtur esse obex, cùm liberta communis duorum patronorum, alterutrius dici potest. Fateor vtique iuxta regulam. l. Sabinº. commun. diuid. cùm queritur de prohibente socio potiore reliquis: nam ibi patronus vetabat libertam alij quām sibi nubere. Concurrit ibidem eximius matrimonij retinēdi fauor: sicut etiam fauore religionis & libertatis re communi vtor inuito socio, pretium videlicet rependens partis alienæ. l. sunt personæ. ff. de religios. l. 2. §. an & socius. ff. eod. l. 1. §. his itaque. C. de commu. seruo manumiss. Sed adhuc acerbius illud apparet, quòd communē rem non possum dicere meam, nisi maior eius pars in meo sit dominio. l. Quintus. 1. ff. de auro leg. cùm legata sunt mulieri vasa seu vestimenta, quæ eius causa parata essent. id est, quæ magis eius causa quām alterius personæ. Verū ibi non de priore dominio vestimentorum vasculorūm ve dubitabatur, sed tantū de eo quod, quānam vxoris in vsu & apparatu magis fuerant, sciendum veniebat: si in genere legata essent, non in specie, vt ibi distinguitur. E diuerso communis res videtur mea abutēdo. l. item. §. si communē. de iniur. ff. vbi seruum communem impunē verbero iure dominij. sed ibi erat castigatio velut medicina porrecta seruo communi ægrotanti. l. i. C. de emend.

STEPH. FORCATVLI

propri. non aliter.l. 9. de seruo corrupt. ff.

3 Vnum satis vulgare non prætermitto , quod nec stipulari possum seruitutem fundo communi acquirendam . vt in persona socij liberi hominis consistat. §. alteri. de inutilib. stipul. l. si vnum. ff. de seruit. rustic. Nunc est quæstionis, an saltem seruitus individua ratione individuæ partis tota mea maneat, quam mihi & alij sum stipulatus. Et quidem si mihi & vicino stipulor seruitutem adiectio vicini pro superuacua est seruitute mihi remanente, quia duobus fundis diuisis stipulor: secus si mihi & socio in fundo communi. l. proprium. ff. commu. prædior. vbi Accursius.

6 Nec sibi ipsi quæquam in re communi acquirere seruitutem posse satis suprà explanatum est, ne res sua alicui seruisse credatur. l. in re. ff. de seruit. vrb. vbi præterea demonstratur neminem vetari in re communi id facere, quod alij domino sit innoxium. Non vtor ergo pingere parietem communem, & scalas eidem admouere. l. quidam. de seru. yrban. ff. l. fistulâ. eod. tit. Quare igitur in l. parietem. ff. eod. dicitur non esse ius vlli dominorum demoliendi & reficiendi parietem communem? Quia, inquit, non solus dominus est. cùm tamen constet refectione nihil utilius ædificiis, quæ quodammodo eadem reddit perennia. l. cum debere. ff. eod. Respódeo, Solam refectionem permittam esse vni ex dominis: sed si velit demoliri, vt postea reficiat, debet socium admonere, vt cōtribuat impédia refectionis. sola enim refectione tuerit p̄diū, & antiquæ formæ restituit: nihil addit, nihil demolitur. l. 3. §. fieri. ff. de itiner. atque nec pristinâ facie operis mutat. l. 1. §. inde queritur. ff. de oper. noui nūciat. & §. si quis ædificiū. vbi maxima est impunitas refectionis, non molitionis recentis. Planè admonitio atque interpellatio extra iudicium sola mihi videtur sufficere contra socium præsentem. l. si ædibus. ff. de damno infect. qui si detrectet post menses quatuor, dominio partis suæ priuatur. l. 4. C. de ædific. priuat. Vbi detrectat vicinus sumptus refectionis contribuere pertinaciter, scilicet admonitus à vicino prius: quia sine rubore nemo aliquid faciet in re cōmuni, nisi amicè vicinum antea allocutus fuerit, & eius cessationem conuicerit.

1. quidam. ff. de seruit. vrbani. saltem vt refrenetur vicinorum vulgaris inuidia, & cessatio deprehendatur, nisi absentis commodè negotium gereretur benigna solicitudine rei communis. l. 5. C. de ædifi. priuat. l. sed an. §. fi. de negot. gest. l. si fratres. §. idem respondit. 2. ff. pro socio. Nam inter moras forenses posset ædificium corruere, & in retardatione periculum veraretur. Vbi autem demolitione quoque opus esset, adiri iudicem consularem. l. si ædes. commun. diuid. ff. vbi scio simul de refectione arbitrio iudicis responsum: nempè quia satius sit vbiique adiri iudicem, si occasio largiatur. l. 3. de pignorib. C. l. 81. §. si lancem. ff. de solution.

P A V L V S.

Seruitutes prædiorum, aliæ in solo, aliæ in superficie, consistunt.

O B S E R V A T A I N L. III.

- 1 Superficiem, & alia pleraque vocabula aliter in iure quam apud alios autores usurpari.
- 2 In sylua, vinea, & alijs prædijs merè rusticis superficiem esse.
- 3 Cum seruitutes singulæ totum inuadant prædium, quomodo aliæ sunt in solo, aliæ in superficie.
- 4 Seruitutes rusticæ in superficie, & vrbanae in solo inueniri.
- 5 Superficiarias soluebat domino soli pensionem, tanquam veriori & potiori.
- 6 Directus dominus imponere non potest seruitutem, sed superficiem habens imponet.
- 7 Vsus fructuarius quare non imponat seruitutem, immo superficiariis. quid dicendum de proprietario.
- 8 Emphyteuta imponere seruitutem an possit.
- 9 Superficies an sit seruitus.

10 *Superficies per se num vſu capiatur, cùm est corpus ædificij: quid cùm ius dicitur.*

INTERPRETATIO L. III.

1 Vilibet disciplinæ sua sunt peculiaria vocabula, horumque propriæ significationes: adeò vt orator, quocum magna est cum Iurisconsulto societas, aliter atque Iurisconsultus idem verbum accipiat. l. 2. ff. de vſu capi. Proinde Geometræ superficiem vocant corpus Mathematicum longum ac latum si neilla altitudine, seu profunditate: dum ex puncto individuo duxerint lineam, & eandem altera geminauerint. Sed in iure superficies est ædificium solo impositum, quoniam ædificij nomine solum in dubio venit, si forte legetur fundus excepto ædificio. l. si fundum. §. qui fundum. ff. de legat. 1. Atque superficies nuda est quid separatum, & intellectu quodam perspectum sine solo, sine quo consistere non potest. l. 26. ff. de vſu capi. Alioquin eueniret, vt eadem domus respectu superficie, mobilis, respectu soli, immobilis crederetur, quod ineptū est. Leum qui ædes. ff. eod.

2 Per translationem quoque in sylua & vinea superficiem dicimus ipsas arbores, & vites solo hærentes. l. 1. ff. quib. modis vſuſ fr. amitt. vbi generaliter fundus superficiarius nuncupatur, sicut & vectigalis siue emphyteuticus. l. certò. ff. de seruit. rustic. Vbi seruitus vineæ impetrata, solum magis respicit quæ vites: ita vt his emortuis adhuc viuat: cùm in omni corpore, soli quām superficie pars censeatur nobilior, & magis perennis: cui ideò cedit superficies. l. qui res. §. aream. ff. de solution.

3 At dicet aliquis, quare igitur aliæ seruitutes in solo sunt, aliæ in superficie: aut, quæſo, quomodo fiet, vt superficies sine solo seruiat: præsertim cùm ea sit natura seruitutis, vt omne prædium occupet, & percurrat. l. certò. §. 1. ff. de seruit. rustic. Respondeo, Seruitutem toti hærere prædio rustico vel vrbanō: neque rationem pati, vt idem ædificium diuerso iure censeatur, seruum scilicet, atque liberum. d. l. eum qui ḡedes. de vſu

cap. Sed quia seruitus imposita prædio ad certum eiusdem locum coarctatur in constitutione, ne toti noceat. l. si cui. j. hoc tit. dictum est à Paulo simplici doctrina, seruitutum alias in solo, alias in superficie cōsistere. quod priore modo exposuit Accursius, ut aliæ sint rusticæ, aliæ vrbanae. Nam licet eadem diuisio scripta fuerit in l. i. tamen vbinam illæ consisterent, non perinde explicatum extiterat. Quæ explicatio rudioribus satis arrideret, cùm alibi Iurisconsultus de iis seruitutibus loquens, quæ in superficie consistunt, & possessione retinentur, vt tigno immisso, non alia quām vrbana exempla subiiciat. l. seruitutes. ff. de seruit. vrbana. Præterea, viam, actum, iter, aquæductum, quisque videt solo consistere, neque propriè superficiem intueri. d. l. certò. ff. de seruit. rust.

4 Cæterū postquam totam rem perlustrauit, non ausim assentiri Accursio, non magis quam ipse in eadem perstitit sententia: vt qui sciam seruitutem rusticam altius tollendi in superficie necessariò consistere. l. 2. de seruitut. rust. ergo & tigni immittendi, gratia rusticæ prorsus ædificij. Et in l. fi. §. fi. C. de seruit. seruitus rusticæ habuit seruientem alterius prædij superficiem magis quam solum. illa enim cōmoditatatem ventorum arcebatur, de qua dubitabatur propter aream calcantis frugibus paratam. Iter & via, & actus etiam ad agendum equitum Principis, quin possint esse vrbana, nemo dubitare debet, si per medium fundum tuū ædēsve tuas peruias eam in castellum domūmve meam, aut currum aut lecticam traducam, qua matronæ potentiores vehi solent. l. cùm fundus. l. iter. ff. commun. prædior. Quinetiam vehiculis honoratores viri in vrbe gestantur iam hodie, vt olim. l. vnic. de honorat. vehicul. lib. x. C. Sed dicere licet idem frequentius in aquæductu. l. si ego. §. i. ff. de publicia. cùm per fistulas aqua sàpè ducatur usque ad summam contignationem ædificiorum. Aqua enim si caput in edito monte habeat, altitudinem exortus sui facile æquabit, quounque tractum accipiat, teste Plinio lib. 13. cap. 6. Ex quo oportet nos fateri seruitutes alias in solo cōsistere, siue sint rusticæ, siue vrbanae: & utrasque similiter in superficie, quoad scilicet constitutionem secundam, quæ fit,

STEPH. FORCATVL

dum ad certum p̄dij locum coguntur, ne vniuersum prote-
rāt. l. sed quæ ff. de seruit. rustic. & d. l. si cui. j. hoc tit. Nec ex-
cluduntur seruitutes, quæ tam solum quām superficiem simul
afficiunt, vt in illo nobili aquæductu ostendi, si fortè à solo
ædium tuarum in parietem serpat, vt ad meas cōmodiū per-
ueniat. nam simplicibus duobus inest mistum. l. f. s. mista. ff.
de munerib. l. 2. de verb. oblig. vbi glos. Interdum eadem ser-
uitus vnius solo incumbit propter alienam superficiem : vt
cū tegulas facimus propter alienum ædificium. l. veluti. ff.
de seruit. rustic. Sed facile fuit priscis interpretibus labi in ha-
rum rerum tractatione: quippè qui recentioribus duces fuere,
ne vrbana iura à rusticis accurate secernerent, néve alias ser-
uitutes in aliarum naturam vicissim migrare intelligerent.

5. Aliter exposuit Accursius, seruitutes alias in solo consti-
tui, id est, à domino soli, quem directum vocant vulgò: alias
in superficie, id est, à domino vtili superficie. Quod vt intel-
ligatur, scire oportet olim usitatum fuisse, vt qui aream vacan-
tem haberent, aut alioquin ædificio ibi ponendo non suffice-
rent inopes, alijs ius cederent ibidem extruendi: non frustrà,
opinor, sed pensione certa annua pecuniæ in posterum præ-
stanta: quæ à solo solarium nuncupabatur. l. etiam. ff. qui po-
tior. in pignor. l. tutor. s. f. cum l. seq. ff. de pig. acti. l. 2. s. si quis
nemine. ff. ne quid in loco publ. Nec poterat nisi perpetua esse
hæc alienatio: aut nisi locatio fieret in prælongum tempus. l.
1. s. quod autem. ff. de superfic. l. superficiario. ff. de rei vendic.
nam prætor tuetur superficiarum secundum legem locationi
dictam, sicut in contractu emphyteutico. l. 3. s. cæterum. ff. vti
possid. l. i. C. de iure emphy. Ita duo emergebant domini eius-
dem rei, id est, eiusdem ædificij, sed non vnius partis contem-
platione, nec vno modo. Nam solum tradens, potiorem uti-
que partem, sine qua altera non staret, naturali & ciuili ratio-
ne manebat dominus. l. f. ff. eod. at superficiem erigens, omnia
commoda percepturus, in rem actione, atque multomagis ex-
ceptione muniebatur in star emphyteutæ seu cōductoris per-
petui. d. s. quod autem. & l. i. s. f. ff. si ager vectigal.

6. Planè quanuis èo itum sit, vt superficiarius seruitutem cō-
cedat

cedat vicino, de domino soli nihil tale lego, nec debere admitti puto, cum non dicatur in l. i. §. fi. ff. de superficieb. l. i. ff. quib. mod. vsusfr. amitt. vbi dantaxat de habete superficiem definitur seruitutem constitente: eò quod sibi nocere eo pacto tantum potest, qui ædium & soli compendia colligit omnia, modo solarium tēpestiuè pendat. At qui soli dominus constituendo seruitutem in solo, hoc, & superficiem simul premeret. h. obligationum ferè. §. placet. de actionib. ff. maximè propter naturam seruitutis, cui nulla pars prædiij inaccessa est. magis enim penetrat quam argentum viuum.

7 Quod si quis obiciat, vsu fructuarium non magis seruitutem prædio imponere quam proprietarium. l. sed & si quid. §. fi. ff. de vsufr. fatebor ultrò, & hoc amplius, superficiarium fructuario cōparari, l. i. §. pe. de superficieb. Sed hoc iterest, quod vsu fructus volucri admodum prouentu fortunans possidentem, morte & aliter præmaturè finitur. §. fi. de vsufr. at superficies æterna est. Accedit quod ind. l. sed & si quid. §. fi. ostēditur semper in imponēda seruitute minus licere proprietatem quam usum fructum habenti. nec offendor l. 2. ff. si vsu fructus per vbi hæres in necem fructuarij seruitutem constituerat. Nō libet huc congerere, quæ vulgo euomuntur, sed potius expendere, ibi seruitutem perperam impositam facto iniusto, non iure, sicut & demolitionem secutam audacis hæredis insolentia: qui idcirco ad id quod interest condemnatur, & ipsemet non poterit recantare aduersus id quod ausus est improbè. l. per fundum. ff. de seru. rust. ita in eius inuidiam tantum tenet seruitus. Fortè etiam accesserat incuria fructuarij ultra dolun hæredis, cap. i. §. quid ergo. de inuestitur. de re alien. fact. in Feudis.

8 Emphyteutam priuati cuiuslibet domini itidem necquam imponere seruitutem assero: quia non alienat inconsulto domino. At is qui imponit iugū seruitutis, alienare videtur. l. fi. C. de rebus alien. imò plus longè nocere: quia alienatione integrum permanet prædium iure solito, sed per seruitutem minuitur. l. 3. §. Sextus. ff. de oper. noui nunciat. Deinde si res emphyteutica ad dominum reuertatur aliquot casibus. l. 2. &

STEPH. FORCATVLI

si. C. de iure emphyt. propter seruitutem inueniretur longè de-
terior: quod non est metuendum in superficiario perpetuo,
qui impunè etiam alienat. d.l.i.s.pe.de superficieb. secus sigitur
dicerem in locante superficiem, de quo in s. quod autem d.l.
i. nisi quòd tam hic quam emphyteuta, quando ueretur, de seruitute à se iniquè imposita queri non possent, tacen-
te veriore domino. l. per fundum. ff. de seruit. rust. dominus
autem interim diligens non male querimoniam institueret,
ne prolixitate temporis seruitus inquinaret predium, vt innui-
tur d.s. quid ergo. in feudis.

9 Quid si etiamnum obiiciatur illud vulgo proditum de
seruitute, quæ alterius esse seruitutis nequit. l.i. de usufruct. leg.
Attamen superficies seruitus est. l. si tibi. s. fi. ff. de legat. i. Igitur
seruitutem non perpetietur. Sed verius est, ne superficies sit ser-
uitus, non modò si ipsum corpus inspiciamus aduersans ser-
uituti incorporeq; sed etiam si ius habendi ædificium in alieno
solo, ut acutius in proposito peruidit glossa in l. 26. ff. de usu-
capion. & cùm vendo superficiem, non corpus, sed ius vendo.
l. cùm sponsus. s. 2. de publicia. ff. addatur l. qui tabernas. ff. de
contrah. empt. siue extero vendam, siue soli domino. l. si do-
mus. s. fi. de legat. i. Sic intelligitur d.l. si tibi. s. fi. eod. ubi su-
perficiem habens eandem domino legauerat, & ita dominum
liberabat ea seruitute, id est, eo onere, molestia, & pressura. l.
cuius. ff. de seruit. verb. Accedit l. Caio. s. fi. de alim. legat. sic e-
nim ibi accipitur seruitus in libertina persona. Addo illic ser-
uitutem non ad solum referri, sed ad soli dominum, qui per-
tæsus alterum potentem solo suo, onus ferre sibi videbatur
Pyrenes iugis grauius. sic seruitus est in loco publico, nō in sa-
cro, id est, facultas commeandi. l. 14. s. publico. hoc tit. Nam
quamvis dominus pensionem acciperet à superficiario, male-
bat tamen ædificio perfectè frui iure solidi dominij: cùm su-
perficiarium perfectè in neutrius patrimonio censeatur. l. item
prædia. ff. famil. hercif. Ecqua fronte, queso, tam præposterum
lensum admitemus, vt dominus potior seruiat viliori? id est,
solum superficie: aut vt seruitutem fingamus sine duobus
prædiis. l.i. ff. commun. prædi. cùm constet vnum componi

ex solo & superficie tantummodo. d.l.eum qui. ff. de vñcap.
 Qyđ si torqueatur aduersum me id , quod ego satis argutè
 excogitaui, ni fallor, ius ædificium habendi & extruēdi in lo-
 co alieno seruitutem re vera deprehendi. l. veluti. in fi. ff. de
 seruit.rustic.l.si precariò. ff. commun. præd. Respondebo, hoc
 verum,cùm tria sunt prædia:vnum,quod dominatur:alterum,
 quod in dominantis gratiam suffert tugurium parietemve,
 aut aliud structuræ prædiolive genus. quod procul abhorret
 à superficie & solo vnicum prædium cumulate facientibus.
 Idem dico de l.sed si inter. §.l. ff. de seruit.vrb.cùm permisi ti-
 bi ædificare in area communi,ne sit seruitus.l.in re cōmuni. ff.
 eod.nisi ad vtilitatem tertij prædij ædificatio respiciat.

10 Cùm itaque constet ex superioribus superficiem nihil
 quām merum corpus intueri aliquando,puta , quando penes
 eundē dominum cum solo vnā residet , verum est nunquam
 solum sine superficie vñcapi posse,vel è diuerso. l. nunquam
 superf. ff. de vñcapi. At si superficiem referamus ad ius ; sicut
 cùm aquam pro iure aquæductus vñsurpamus. l. qui duo. de
 seruit.rust.tunc sine dubio soli ius aliquis contra dominū le-
 gitimo fultus titulo vñcaperet , & separatim contra superfi-
 ciarium ius ædificij.l.si finita. §. si de vectigalib. ff. de damno
 infect. Quòd si quis sciscitur,cur ergo nō liceat nominatum
 solum sine superficie tradere.l. obligationum ferè. §. placet.de
 action. saltem cùm hæc transeat in nomen iuris: Responde-
 mus:quia & tunc solum transferens adiicit superficiem,seu ius
 quod in illam habet exigēdi solarium.d.l etiam. ff. qui potior.
 alias redderetur solum inutile,& translatio nugatoria penitus.
 Sic accedit,vt qui fundum Titio legat,eidem vñsumfructum re-
 liquisse credatur,licet alij expressim hunc legauerit.l.si alij. ff.
 de vñfr. legat. Potuit verò detrahere vñsumfructū nominatum,
 quia certis modis redit ille ad proprietatem:quod de superfi-
 cie dicet nemo.

PAPINIANVS.

Seruitutes ipso quidem iure, neque ex tempore, neque ad tempus, neque sub conditione, neque ad certam cōditionem, verbi gratia, quandiu volam, constitui possunt. Sed tamen si hæc adiificantur, per pacti vel doli exceptionem occurretur contra placitum seruitutem vendicanti: Idque & Sabium respondisse Cassius retulit, & sibi placere.

OBSERVATA IN LEGEM IIII.

- 1 Seruitutes quare nec tempus, nec conditionem recipient.
- 2 Ex tempore quoque non constituuntur: cur ita.
- 3 Conditio extinctua minus videtur repellenda, quam inceptiva, in seruitutibus.
- 4 Dominium & possessio conditionem admittunt.
- 5 An seruitus sit perpetua: & an sit actus legitimus.
- 6 Quomodo occurritur vendicanti seruitutem contra placitum.
- 7 Seruitus concessa, quandiu volam, non transit ad hæredes concedentis, sicut nec accipientis.
- 8 An vera sit seruitus quæ precariò conceditur.
- 9 Tempus tacitum & conditio in seruitutibus.
- 10 Num Labeo sibi repugnet in cedendo iure aquæ querendæ, mox ducendæ.
- 11 Si testamento conditio vel tempus adiiciatur legata seruituti, an reiciatur.
- 12 Ultima voluntas non sicut contractus est in pendent. l. f. ff. comm. prædior.

INTERPRETATIO L. IIII.

NON posse seruitutes tempus conditionemve recipere summo iure,fatemur omnes, & ratione diligenter indagamus . nam vulgarem, forsan sine ratione , fastidimus ex l. 42. §. placet. ff. de actionib. Nā , inquit Paulus, quod alicui deberi cœpit, certis modis deberi desinit. Ideò non admittit ad tempus obligationem, non magis quam superficiem sine solo: excepto eo, quod petens post tempus præstitutum paeti vel dolli exceptione repellitur. Quæ ratio omnibus obligationibus communis ad seruitutes similiter transfertur expressè in l. cum qui ita. §. qui ita. ff. de verbor. obligat. Proinde nec sub conditione constitui poterunt ex contractu , quæ spem quandam futuri euentus præbet, ita ut is, cui promittitur aliquid sub conditione, interim videatur creditor , & cum conditio euenerit, obligatio retroagatur. l. is cui. ff. de actionib. l. filius fam. ff. de regul. iur. Ita deficiente conditione quodammodo videri potest perijisse stipulati, quod nō est assecutus. At dices hāc ratio nē non pertinere ad seruitutēquæ ex tempore promittitur: non enim tempore extinguitur id , quod non incipit . nisi quod Vlpiano aliter visum in l.3. §. 1. ff. vsusfructuar. quemadm. cau. vbi desinere creditur vsusfructus, etiam qui ad nos nunquam cœpit pertinere. Multo magis ex tempore præstanta seruitus: sicuti enim alia quævis obligatio , inceptura est cum tempus venerit.

2 Quinimò considero seruitutem promissam ex tempore, ut post triennium, intercidere posse , ac ita desinere seruitutem, & ferè abortum facere, cum interim is qui stipulatus sit fundo suo seruitutem, antequam illa certo loco fundi proximi constitueretur, fundum alienare potuerit: quo casu perit seruitus obligatio. l. si sub vna. §. fi. de verb. oblig . vel forsitan inter has moras seruitus reddetur inutilis prædio dominaturo:cum etiam prædium seruiens, vrbatum fortè, incendio ruinave absumentur : aut rusticum flumine, vel hiatu terræ, seu chasmate. l. 10. §. fi. ff. de pericul. & commod. rei vendit. Et quod seruitus dedignetur ex tempore constitui, ostenditur ex eo maximè, quod hæreditas quæ non grauatur dari sub conditione,

tamen ex tempore vel ad tempus dari respuit. §. hæres. de hæredib. instit. Cæterum seruitus supra hæreditatem, quæ est ius legi diuiduum inter cohæredes. l. quoties. §. hæredes. ff. de hæredib. inst. & præterea supra vulgares obligationes habet hoc præcipuum, quod non magis conditionem recipit quam tempus, quia adeo est indiuidua, ut nec à lege diuidi potuerit. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. hercisc. Et certum est à re ad tempus argumentum admitti, ut in milite qui ex tempore & ad tempus facit impunè hæredem: quia pro parte patrimonij sui potest intestatus decidere. l. 6. & l. miles. ita. ff. de milit. testam. quo circa cùm seruitus sit re ipsa indiuidua, nec temporis interuallo vlo recipiet diuisionem. Iuuat quod solus vſusfructus inter seruitutes re diuiduus, tēpore quoque diuiditur. l. 1. §. sivsusfr. ff. ad leg. Fal. l. 4. & 5. ff. de vſusfr. Sed egomet mihi obiiciam vſus seruitutem vlique indiuiduam. l. 20. ff. de vſu & habit. tamen temporalis citra mortis diem constituitur. l. si quis binas. de vſusfr. Verū ibi Accursius non de vſu propriè actum ostendit: aut certè viribus pactionis, non suis, constituit ibidem habitationis vſus. Hoc, vt spero, magis arridebit lectori, quam si quis fateatur ipso quidem iure seruitutes diem & conditionem recipere, dum promittuntur, non cùm iterum consti-
tuuntur patientia & loci designatione, de qua in d. l. si sub vna. §. fi. ff. de verb. oblig. quam rationem rationis penitus experte Ioannes vetus interpres attulerat: recentiores interpolarunt, & ita diem & conditionem seruitutibus indulserunt, ipso iure ciuili refragante, cum maximo effectu, vt paulò post demonstrabo, & iam indicaui ex l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de verb. oblig. vbi de sola promissione seruitutis tractatur. Nec denique sperandum est, nisi fatuis, tam stolidum fore creditorem, qui purè nactus seruitutem, eidem finat dilationem, seu dubiā conditionem adhiberi, cùm traditur: quæ saltē ex vi pactionis suspenderet effectum seruitutis, si non mero iure, vt Papi-
nianus docet.

3. Quinetiam tempus vel conditio paratius recipetur in seruitutis quasi traditione, quam in prima constitutione obligationis: cùm iura studiosissimè opitulentur exonerandis

promissoribus. l. fauorabiliores. ff. de regul. iuris. Potissimum
fauent libertati prædiorum, certè potius quām iniungendæ
seruituti. l. 4. §. fi. ff. de vſucap. Nam vt prædia redeant ad liber-
tatem naturalem, æquè succurrentum est, vti solemus in ho-
mīne etiam præter regulas legum, vt à seruitute eximantur. l.
generaliter. §. si quis seruo. ff. de fideicommissilibert. Et hac
vna ratione discedo à sententia Accursij Bartolique, qui con-
ditionem admittunt seruituti in promittendo, non si eam ali-
quis cōditione adiecta conetur extinguere: scilicet vt demum
desinat, si nauis ex Asia non venerit. Quæ opinio de cōditio-
ne extintiua loquens nasci nunquam debuit: cūm faueat ma-
gis seruituti à iuregentium inductæ in prædia naturā libera,
quām eorundem libertati naturali, de qua in l. diuus. de seruit.
ruſt. l. cum eo. ff. de seruit. vrb. Addatur d. l. 42. §. conditio. ff.
de action. vbi aegrè suffert lex conditionem post perfectam
obligationem, & eam difficilius recipit quām inter exordia.

4. Sed percontabuntur, cur seruitus conditionem non reci-
piat, cūm dominio & possessioni conditio adiungatur. l. qui
absenti. §. i. ff. de acq. poss. vbi in rerum traditione conditioni
locus est: vt ita demum possessio, æquè dominium, transfera-
tur, si quid contigerit. Verū dissimilis est ratio dominij ac
possessionis cum seruitute: quæ quidem non est similis domi-
nio, nisi quis adferat vsum fructum. l. cūm filius. §. dominus. ff.
de legat. 2. Hunc iam diuiduum re & tempore yltrò fassi su-
mus, nec quidem possideri seruitutē posse nouimus. d. l. 4. §. si
viam. ff. de vſucapi. idq; mero iure, inquit Iurisconsultus, cūm
incorporale iussit. Accedit quod duo eandē rem possidere ne-
queūt in solidū, nec iure dominij tenere. l. 3. §. ex contrario. ff.
de acq. possess. l. si vt certo. §. fi. ff. cōmod. vbi in vſu & seruitute
diuersum aperitur. & l. vii. §. hoc tit. Denique scimus seruitu-
tem esse tantū qualitatem earum rerum, quæ possidetur, vel
in nostro sunt dominio, l. si aliena. §. i. de vſucap. neque desul-
toriè huc atque illuc transilire: & licet dominium seruitutis
inueni in l. loci. ff. si seruit. vendic. l. 3. si vſusfr. pet. tamen
dominium necessariò differt ab ea re, cuius dominium est.

5. Quamobrem mox Accursio hīc placuit perpetuitatē ser-

STEPH. FORCATVLT

uitutum in causa esse: non enim est seruitus, quæ perpetuam causam non habeat. l. foramen. ff. de seruit. vrb. Verum ibi Iurisconsultus loquitur de origine perpetua seruitutis, nempè aqueductus, seu fluminis ex plumbea fistula, fontanam aquam vel coelestem & naturalem recipientis: vt scilicet viuam aqua ortu casuque suo & naturalem esse oporteat, non si manu & vasibus aliunde adferatur ad proluendum domus pavimentum. Quare ius hauriendæ aquæ ex cisterna, lacu, piscina, quæ imbris, non scaturigine implentur, non erit seruitus vicini predij, sed personalis. l. Mela. §. fi. ff. de alim. legat. l. i. §. nā cisterna. ff. de fonte. Sed si à viuo naturalique exordio manaret seruitus, concessio ex tempore vel sub conditione, quæ quandoque eueniret, non vetaret perpetuam dici: sicut animos hominum æternos dicimus, tametsi habuerint originem ex Dei creatione, post nūquam interituros, vt seruitutem semel institutam. l. eum debere. ff. de seruit. vrb. Præterea nihil magis est quod natura sui plus intermissionis admittat, quam seruitutes rusticæ celebriores, via, actus, iter, aqueductus. l. cùm vsu frumentorum. ff. de vsu fruct. quod ita in aliarum rerum obligationibus non contingit, vt subinde viuant, morianturque, instar Castoris & Pollucis. non quod nesciam seruitutum iura semper manere, sed tantam plerunque patientur temporum intercapelinæ, si exercitationem vsuque exploratè contemplemur, vt de earu vita dubitari iure queat. l. & Atilicus. ff. de seruit. rust. Nonnulli aduersus Iurisconsulti placitum actibus legitimis, qui nec diem nec conditionem recipiunt, seruitutes aggregare voluere. Sed cùm sint repetitæ à iuregentium. §. fi. de vsu & habit. cùmque in l. actus. de reguli. iuris. ff. nihil tale commemoretur, & in summam cùm actus legitimi prorsus viuentur tempore, nec pacti iure id vlo modo admittant, quod aliter in seruitutibus hic toleramus, meritò explosa est hæc opinio, & recurrentum est opportunè ad primam illam quam adduximus.

6 Subdit autem Papinianus, si tempus conditiove adiiciatur, occurri pacti vel doli exceptione vendicanti seruitutem contra placitum, nam prætor iubet pacta seruari, quæ contra bonos

bonos mores, legesque publicas non sint: aliás dura, vt potest commodiūs, admitit: maximè circa seruitutes & contra earū substantiam naturāmque. d.l. fundum . ff. de seruit . rustic.l. cùm essent. §. fi. ff. eod. Ita quod ipso iure fieri nequit, lenitas æquitatis fieri patitur, aut remedio introducto mitigat. l. i. §. fi. de superficieb. l. 27. ff. de fideiuss. Quare æquissimè succurretur ei, qui seruitutem in perpetuum vendicat, quæ ad tempus, vel quandiu constituens vellet, implorata fuerat: & putanti homini, non sine callido commento versuti iuris, tempore reiecto perennem fore obligationem, obuiam ibitur ex vi pactionis sine detrimento publico seruandæ. §. at si ita. de verb. obligat. Occurretur similiter ei, qui conditione adueniēte vel tempore, cùm ex tempore constituta fuerit seruitus, negabit debitā, eò quod alleget seruituti nihil commune cum conditione & tempore. Nam & vendicare seruitutem is videtur, qui eam amolitur negotioria actione: quia tunc magis de suo iure quam de alieno agit. l. vtifrui. ff. si v̄lusfruct. petat. Vel, vt quod præcipuum est adferam, occurretur seruitutem vendicanti contra placitum. id est, ipsi demonstrabitur frustra vendicari seruitutem, quæ non sit seruitus: vbi cunque videlicet tempus, aut cōditio adiicitur, sed sit potius ius quoddā personale non transitum ad hæredes stipulantis ex tempore, vel sub conditio-ne, atque ita violantis potestatem & vim seruitutum, vt cū easdem stipulatur prædio non vicino, vel minus conducibilem vicino prædio. l. idem Julian⁹. §. i. ff. de legat. i. l. ergo. ff. de seruit. rustic.

7 Sed nec ad hæredem promittentis transit seruitus concessa his verbis, Quandiu volam, ad certā nimirūm conditionem. l. 4. ff. locat. Neque si ita precariò concedatur expressis verbis: quanuis alioquin precarium ad hæredem cōcedentis, non autem accipientis transeat. l. cùm precariò. in fi. ff. de precar.

8 Quare quod dicitur passim, seruitutes concedi precariò. l. 2. §. fi. & l. 3. ff. eod. & mille juris locis. l. si precariò. ff. cōmun. prædi. l. si quis sepulchrum. ff. de religios. eò spectat, vt seruitutes appellantur, quæ effectu non sunt, cùm hæredes non sequantur, nec quidem dominos eos, qui rogant precariò. d. l. si

precarior. nempe postquam concedens reuocare arbitrio suo quandocumque possit. Sanè non quæcumque seruitus vocatur, ea est seruitus, si non transmittatur ad hæredem. l. 2. §. 1. ff. si seruit. vendicet. l. Lucius. de seruit. rust. Sic emptione, abutentes, dicimus eam, quæ non est, & donatione. l. insulam. de præscr. verb. l. si vno. ff. locat. Nam verba, ut Chamæleon Africus, subinde colorem mutant iuxta res eas, quibus proximè adiunguntur. Idem sentio de commodata seruitute in l. 1. §. pe. ff. commodat. vbi dilucidè Accursius. Et certè si precario dantur seruitutes, multomagis commodata, cùm precarium ante usum rei finitum ab accipiente auelli queat per concedentem, non commodatum. l. 2. de precar. ff. l. in commodato. §. sicut. ff. commodat. nec enim quovis momento est reuocabile.

9 Planè seruitutem illam ad hæredem traducerem, quæ purè constituta dilationem temporariam, seu tacitam conditionem contineret: vt cùm futuro prædio stipulamur, id est, ædificio seu fundo nondum nostro. vel si nōdum dominus fundi, spe dominium eius obtinendi seruitutem promiserit. l. si seruitus. §. f. ff. de seruit. vrb. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. hercisc. Sic alibi pura stipulatio, partus ancillæ, vel fructuū fundi, vel ædificij faciendi, dilatione capit, cùm per rerum naturam hæres prestari quibunt. l. interdum. ff. de verb. obligat. & multum interest, an obligatio suspendatur, an petitio. l. vsusfructus. ff. de stipul. seruor.

10 Sic Labeo permisit concedi ius aquam in fundo meo quærendi, & quæsitam in tuum ducendi. l. Labeo. ff. de seruit. rust. tacita nimirū conditione, si inuenta quandoque fuerit. Idem vetuit prius concedi tibi, vt iter aquæ in meo fundo facias, id est, sulcum seu riuuū per quem aquam mox ducas, priusquam de aqua quærenda sollicitus fueris: quasi amentis sit preparare viam aquæ nondum apparentis. l. pe. ff. si seruit. vendicet. Et hoc pacto sibi non dissentit Labeo. Nam inquisitio aquæ, & ductus eiusdem, stipulationi pulchrè conueniunt de tertio, id est, de sulco aquario dubitabatur, nec conuenit ante aquæ spem verisimilem, & signa aquæ apparentia.

11 Quid autem dicendum de testamentaria constitutione

seruitutis, an ad tempus vel ex tempore ipso iure legari possit:
& an tempus reiiciatur seruitute manente incolumi, ut in hæreditate. §. hæres. de hæredib. inst. Sed dubium non est ad tempus legatam seruitutem ius personale potius esse, & tolerari ineptum relictum seruitutis testamēto sicut pactione. l. i. ff. de vsu fr. legat. l. cūm essent. §. fi. de seruit. rustic. Ideoque citeriore tēpore finietur, si ante tempus deceperit legatarius. l. Caius. de annuis legat. Ex tēpore planè in perpetuum: deinde ad hæredē legatarij transferrem seruitutem legatam, tum propter fauorē testamenti paulò quām pactionis laxiorem, nec perinde turpi, aut impossibili adiectione corruptibilem. l. filius. de condit. inst. ff. l. i. 4. eod. l. generaliter. ff. de verb. obligat. tum etiam, quoniam legata non sic respuunt diem certam ut hæreditas. l. i. §. cū igitur, C. de caduc. toll. l. i. §. pe. ff. quib. mod. vsusfruct. amitt. tum denique, quōd sub conditione legari seruitutem intueor. l. i. ff. de seruit. legat. Nec obest l. fi. ff. communia prædior. vbi non sicut viuentium, ita defunctorum, actus suspendi (circa seruitutis constitutionem maximē) lex patitur. Fateor utique non eodem modo suspendi vltima iudicia sicut contractus, sed aliter igitur. hæc est phrasis familiaris Iurisconsultis. l. i. ff. de oper. noui nunciat. l. si vnu. §. pactus. ff. de pact. l. scripto. §. fi. vnde liber. Scimus autem legatum seruitutis vel aliud sub conditione non transmitti ad hæredem legatarij pendente conditione morientis. d. l. i. de seruit. leg. secus in contractu. §. ex conditionali. de verb. obligat. Nam ex præsenti vires sumit stipulatio, & altas radices agit simul atque seritur: secus legatum sub conditione, vel simile præsens, nempe quod sui natura ad hæredem transmitti nequit. d. l. vsusfructus. ff. de stipul. seruor. vbi devusufructu morte legatarij finiendo que ritur, licet purè relinquatur. Quinetiam legata seruitus firmius constituta ab initio, postea aliquid suspensionis accipiet, cū non dubitatur an sit, sed magis vbi sit idonee. l. itinere. ff. de seruit. rustic.

§. *Modus.* & §. *Vsus. ex l. seq.*

Modum adiici seruitutibus posse constat: veluti, quo genere vehiculi agatur: vel ut equo duntaxat, vel ut certum pondus, vel ut res illæ transducantur, aut carbo portetur. Interualla dierum & horarum non ad temporis causam, sed ad modum pertinent iure constitutæ seruitutis.

Ex l. Via. Caij lib. viij. ad edictum prouinc.

hic §. subiungitur.

Vsus seruitutum temporibus secerni potest: forte, ut quis post horam tertiam usque ad horam decimam eo iure utatur: vel ut alternis diebus utatur.

OBSERVATÆ IN §. MODVS. ET §. VSUS.

- 1 Modus adhibitus seruitutibus qualiter intelligatur.
- 2 Modus similis conditioni an seruituti aptetur.
- 3 Modus pactione additus an seruitutis substantiam mutare queat.
- 4 Interualla dierum vel horarum non interrumpunt seruitutes.
- 5 Vsusfructus alternis annis legatus plura legata efficit.
- 6 Duplex concessio seruitutis alternis annis cessæ duplicem illam quoque reddit.

INTERPRETATIO.

QUOD placet Iurisconsulto modum adhibendum interdum seruitutibus pro arbitrio contrahentium seu testantium, propriè refertur ad temperamentum quoddam, quod velut fræno compescit vagam vim seruitutis, si forte solutis habenis nocitura nimis sit domino seruientis prædij: vel impeditura

sit, ne ipse ex eodem fonte & in eodem loco alij quoque vicino seruitutem constituere possit, nisi modus adhibetur, ne alius nimis graui latóque vehiculo vtatur, ne fortasse eo ponticulum lateritium pondere destruat. Sic modus conuentione fit in l. et si forte. §. etiam. ff. si seruit. vendic. sic à iudice. l. certò. §. i. ff. de seruit. rustic. Sic Cleobulus querit, móxque asserit apud Ausonium:

A' pīçov nētēov, an sūt optimus modus.
sic explicat Iurisconsultus in l. ex damni. ff. de damno infec. Nemo nescit præterea modum aliter usurpari, referri que mensuram in seruitutibus necessariā, cùm aqua diuiditur pro modo agri, in quem ducitur. l. imperatores. l. si partem. ff. de seruit. rustic.

2 Nam quod attinet ad modum, qui fit per, vt, particulam, quæ finem designat, & ideo discrepat à conditione factam per, si. l. libertas. §. i. ff. de manumiss. testam. non puto spectare ad hunc locum: nec arcendum eum iudico à seruitute constituenta, vt mero iure arcetur conditio, vti proximè diximus. Alioquin seruitus vendi non posset: quia qui vendit, sic dat, vt pretium capiat, & qui pignori, in l. sed an viæ. ff. de pignor. sic dat, vt facilior sit creditor ad mutuum cōcedendum. Vtrāque autem seruitutem recte vendi nemo nescit. l. si à te. ff. si seruit. vendic. l. pe. j. hoc tit. Accedit quod modus non suspedit instar conditionis, sed protinus constituit, vt tamen deinde a liquid sequatur. l. insulam. §. fi. ff. locat. l. quibus. §. fi. ff. de cōdit. & demonst.

3 Iam modestè de alieno modo locuti, redeamus ad illum, qui sèpè comitatur seruitutes ex vi pacti, quod quidem negotiorum omnium naturam mutare potest, si incontinenti iuxta stipulationem aut aliam firmam conuentionem ponatur. l. iurisgétium. §. vt putat. ff. de pact. l. Lucius. i. ff. deposit. & nota est in seruitutum tractu. l. cùm essent. §. fi. de serui. rustic. Substantiam tamen seruitutum inuerti non arbitror, nec viam, si in quo loco designatur, ullum duci nequeat vehiculum: quamvis vt leuius sit, pacisci possimus, ne forte periculosem sit tam vastum duci. l. nam satis. §. certè. ff. quemadmod. seruit. amitt.

STEPH. FORCATVLT

Nam etiam si vehiculum per angustias loci traduci nequeat, violatur etymologiaviæ. Villa, inquit M. Varro lib. i. de re rustica, cap. 2. dicta est, quod in eam conuehuntur fructus, & euehuntur, cum veneunt. A quo rustici nunc quoque viam, veham appellant, propter vecturas, & vellam, non villam. Cæteræ pactiones, quæ temperant seruitutem, plausibiles sunt. ut, inquit hic Iurisconsultus, si placuerit ut equo duntaxat vehiculum trahatur, non biugibus iumentis, vel bobus. vnicus enim equus verisimiliter vehiculum cum graui onere non trahet. Sed insuper valebit pactio, ut certæ res per viam portetur, quoties, verbi gratia, seruitus alia præcessit, carbonis fortè infylua faciendi, aut cretae arenæ ve eximendæ, aut calcis coquendæ. ergo ff. de feruit. rustic. Certè si huiusmodi res è tuo prædio sumptas velim asportare, commodè à te impetrabo. altera seruitutem vehiculo vel iumento per fundum tuum traducendi easdem, & nihil aliud.

4 Quod subdit Papinianus, interualla dierum aut horarum ad modum pertinere seruitutis, nō ad causam temporis, quod adeò seruitus detestatur, seruitutis, ut prius dixerat, rationē habet: cum nihilominus ius seruitutis perpetuum sit, licet interim cesseret usus, ut illicò subiicitur in l. via. §. usus. maximè cum sponte sua seruitutes pleraque rusticæ intermissionem habeant, ut iter, ut via, & similes. l. i. §. i. ff. de itiner. actuque, vbi his seruitutibus tantum vtimur, cum usus exegerit, vel forte ex pacto singulis lustris vno die. l. si. C. de feruit. Et ne quis statuat tantum hoc ruri, stillicidio quoque urbano videmus opus esse raro, dum cœlo placuerit. Cæterum id quod pro certo iterum atque iterum redditum scimus, manet perenne, ut furor, in l. cum alijs. C. de curator. furios. ut morbus corporis. l. qui tertiana. ff. de ædil. edict.

5 Adeò ut si concesserim seruitutem alternis annis, utilem nempè noualibus uno anno cessantibus, tamen perennis vñaque credatur seruitus predij. nam in ususfructu aliud iuris seruatur: qui legatus alternis annis non vnum, sed plura legata efficit. l. si sic. ff. quæadm. seruit. amitt. l. cum ususfructus. ff. de ususfr. legat. Ita vix ususfructus non vtedo perit. l. 28. ff. quibus.

mod. vſus fr. amittat. Est verò hic omnino diuiduus in partes, in tempora: non prædiorum seruitutes quoad ius, licet utilitas earum & exercitatio patiatur interuallis sectionem. I. Lucio. cum l. seq. ff. de aqu. cotidia.

6 Sanè quod diximus, interuallum dierum non dirimere unam seruitutem, nec aliam facere, lo cum habet, si semel ita constituta fuerit seruitus, vt interdiu aquam ducas, vel vt noctu tantum modò: sed si alia atque alia fuerit concessio diurnæ aquæ & nocturnæ, duę emergunt seruitutes separatis spatio longi temporis adimendæ. l. si prius. ff. de aq. pluuiæ.

Caius lib. vij. ad edictum prouinc.

Via, iter, actus, haustus aquæ, eisdem ferè modis constituuntur, quibus & vsumfructum constitui dimus.

OBSERVATA IN L. V.

- 1 Seruitutis prædialis duplex constitutio, ita ut posterior sit pro traditione.
- 2 Vſusfructus an ab initio aliter quam pacto vel testamento constituantur.
- 3 Expositio legi apta datur, quoad constituendum viam & vsumfructum similiter.
- 4 Vſusfructus non constituitur immenso tempore.
- 5 Vſusfructus dominum proprietatis interim expellit, non servitus prædij.

INTERPRETATIO LEGIS V.

Dplex est seruitutum omnium constitutio: una, cùm incipiunt ex aliquo titulo stipulationis vel legati, alióve simili: altera, cùm quasi traduntur inductione in locum prædij seruituri, vel patientia. l. 3. ff. de vſusfruct. De secunda quæritur in l. si ego. §. 1. ff. de publi-

STEPH. FORCATVLI

cia. & manifestius in l. si sub vna. §. fi. ff. de verb. oblig. l. de di-
visione. ff. solut. matr. In vtraque constitutione satis conue-
niunt seruitutes prædiorum cum personali vsufructu, licet illæ
pluribus modis titulisque ab origine constituantur, quos ego
enumerauit in l. i. sup. nec ambitiose repetam.

2 Atqui scim⁹ usufructū, cōuentione, testamēto, & iudicis
arbitrio, priorē constitutionē recipere d. l. 3. & l. 6. ff. de usufr.
& quarto lege dictante l. foeminae. C. de secund. nupt. l. cūm o-
pōret. de bonis quę liber. C. Idē in via, actu, itinere, & reli-
quis. §. fi. de seruit. l. itē Labeo. §. i. ff. famil. hercisc. Lex quo-
que constituit seruitutem. l. 2. ff. de aqu. pluuiia, vbi nescio cur
legem pro pacto interpres exposuerit, nam legi publicæ ser-
uitutem imperare iniungeréque licet. l. fi. §. fi. C. de seruit. l. i. §.
nunciatio fit. ff. de oper. noui nunci.

3 Quod autem Caius hīc ait eisdem ferē modis iura prædio-
rum quibus usumfructum constitui, indicat nonnunquam
differre illa ab usufructu. Accursius & turba Doctorum sic
explicant, vt ad tempus conditionēque referant, & ad di-
visionem usufructui non inuisam, quam via, actus, iter, & simi-
les fastidiunt seruitutes summo iure. Sed tēporis causam cum
modis nihil commune habere iam prædictit Iurisconsultus l.
4. proximē, & l. obligationum ferē. §. placet. de action. Nō et-
enim dubitatur hoc loco, quid inseri possit constitutioni ser-
uitutis, vel an semel constituta diuidi possit, aut dum consti-
tuitur: sed quibus modis constituatur, & ferē eisdem consti-
tui responsum est, non sine distinctione & differentia.

4 Cūm constet in seruitute prædij tempus immensum, cu-
ius nō supersit memoria, vice iuris constituti haberi. l. hoc iu-
re. §. ductus. ff. de aqu. cotidi. secus in usufructu, qui vitam ho-
minis nequit excedere, nec plus xxx. annis differri, præsum-
ptione ciuili. l. hæreditatum. ff. ad legem Falcid. Quod si secun-
dam constitutionem respiciamus, quā traditio quo dammo-
dō sequitur, certè usufructus à prædio confessim expellit do-
minum, omnēsque prædij obuentiones tantisper occupat. l.
sed & si quid. §. fi. & l. 7. de usufruct. non seruitus prædio debi-
ta, sed admittit seruientis alterius prædij dominum: adeò vt
per

per quem locum vni itineris seruitutem constituit, per eundem
alteri cōstituere nō vetetur sine alterutrius detimento.l.z.in
fi.ff.de seruit.rustic.l.per quem.ff.cod.

PAVLVS.

Ad certam partem fundi seruitus tam remitti quam
constitui potest.

OBSERVATA IN L. VI.

- 1 In parte certa fundi constitui seruitus & amitti potest. datur altera explicatione hæc lex.
- 2 Non sunt fundi reliquæ partes libere, quamvis ad unum locum seruitus stringatur.
- 3 Unica est viæ seruitus, licet per plures fundos debeatur.
- 4 Si duobus fundis contiguis duplex quoqne via est imposta, alterutra separatim amitti potest.
- 5 Nouus intellectus additur fundi qualitate, non regionibus discreti.

INTERPRETATIO L. VI.

Viamvis seruitus ab uno ex sociis cōmuniis fundi imponi non possit.l.z.sup. cod.tamen si diuisus sit in duas partes, vteruis in suam certam partem, vel iudex, qui diuidit, poterit impone-re seruitutem : quia ante diuisionem unus fundus tantum fuit, quem percurrebat seruitus tota.l.certò. §.i.ff. de seruit.rust. post diuisionem verò duo fundi sunt protinus. l.commuни. §.i.ff.commuни diuid.l. item Labeo. §.i.ff.famil. hercisc. Ideoque qui partem fundi tradit indiuisam, imponere eidem seruitutem nequit: secus si diuisam.l. si quis duas. §. si quis partem. ff. communi præd. Iam enim hæc pars tam certa,

STEPH. FORCATVLI

ut sulco seu limite separata nouus fūdus efficiatur, cūm fundi non natura, sed destinatione hominis fiant, ita vt ex uno plures, & ē diuerso, ē pluribus vnum pro arbitrio dominorum efficiantur. l. quod in rerum. §. pe. ff. de legat. i. Adeò ut paterfamilias, vt sibi locuples videatur, id est, locoru, seu fundorum plenus, paucis pedibus valeat fundum sibi fingere: multo magis poterit in spatio fundovię seruitutem ad vnum eiusdem locum arctare, & ibidem totam remittere, propter mirandum textum l. si stillicidij. ff. quemadm. seruit. amittat. Sed etiam licet interpretari hoc eiusmet Pauli responsum ita, vt ad certam partem fundi seruitus constituatur, vel remittatur, id est, vt solus locus pedum VIII. vel III. viæ vel itineri seruiat, de quo in l. si cui. §. eod. & reliqua loca fundi sint libera in totum, neque peruidantur à seruitute ibi angustata vnu & iure, ex conuentione, quæ nihil nō potest. l. cūm essent. §. fi. de seruit. rustic. maximè cūm fundus pedum trium consistat, dum cui libuit. Hinc iocularis Ciceronis versus: Fundum Vattro vocat, quem possim mittere funda. quem L. Valla citat lib. 6.

2 Erit forte qui existimet etiam, quandiu fundus indiuisus est, cūmque nihil pacto expressum est, non omnino ab ipsa seruitute occupari, sed in certum locum, in certosque pedes, qui vię, actui, aut itineri, sufficiunt redigi, cūm ita certum mare pro certo tractu legam. l. i. §. igitur. de exercitor. Sic certae partes fundi liberae dicentur in l. certo. §. i. de seruit. rust. sed profecto liberae sunt ab onere seruitutis. l. si cui. §. hoc tit. nō à iure eiusdem. Nam etsi mens hominis in capite tanquam in arce locata feratur, tamen eius vis & potestas per omnes artus infunditur, ita vt vbique tota credi possit, propter harmoniam illam, qua se quisque agi sentit mentis imperio per membra omnia fusco. Sic intelligitur l. sed quæ ff. de seruit. rust. vt scilicet loca fundi vacua vineis seruant tantum, quoad onus, ne alibi teratur fundus: sed tamen ius eum prorsus inuadit, sicut & complectitur fundum dominantem vbique, l. via. §. fi. ff. eod.

3 Insurget quisquam rursus, ostēlurus fundo cuique regionibus certis secto suam non inesse seruitutem integrā, cūm vna via sit quæ per plures fundos debetur: ideo si per vnum

eorum iuerit, egerit, dominus vicini fundi, per omnes retinet viam, quæ tota retinetur, vel tota amittitur. l. vna est. ff. de seruit. rust. Sed iam responsum existimo ex d. l. quod in rerum. §. pe. ff. de legat. 1. nempè ex pluribus fundis vnum quoque fieri, vt ex uno plures: & quamuis re ipsa & limitibus plures fundi sint, tamen in constituenda ynica seruitute actum creditur, vt complures agri confines ynius fundi compage tenerentur, non reluctantate proprietate vocabuli: quippè cum fundi vocabulo villa totius territorium veniat. l. fundi. ff. de verb. signif. nec diuisio fundi tam inspicitur, quam quorsum fiat. l. Caius. §. f. ff. de legat. 2. qui textus perspicuè probat diuisum fundum limitibus, & nomine inferioris & superioris discretū interim ynicum manere, sub eodem nimirū domino: à quo superior seruituti obnoxia reddi queat. Quocirca is qui in parte fundi, qui pro indiuiso habetur, retinet seruitutem, totam sibi seruat. l. si stillicidij. §. f. ff. quemadm. seruit. amit. & hæc habent locum, nisi fundi seruientes, per quos debetur seruit, plurium dominorum essent. Nam tunc seruitus per transuersos illos constituta, in singulis separatis amitti posset. l. nam satis. §. si diuisus. ff. eod.

4. Idem dicendum, cum ad vnum dominum fundi duo seruientes pertinent: sed in ipsis una seruitus non est constituta, immo utrilibet octoni pedes præscripti sunt ad viam recta linea, ab oriente sole, verbi gratia, ad occidentem prope limites utriusque fundi, vt sæpè euenit: quia tunc via eadem non traducitur per duos fundos, sed singuli æquidistantem habent octo pedum lineam. Et ita duæ viæ sunt separatis amissibiles, si longo tempore per alteram iri desitum sit. d. l. nam satis. §. cæterum. Non omitto interim sensu alio posse capi hanc l. vt fundi nomine quicquid in agro est, verè contineatur, nempè vinea, pratum, aruum. l. fundi. ff. de verbis. signifi. Sic constituta seruitus omnibus his partibus fundi simul in prato, aut aruo remittetur, sicut speciatim, si constituetur. l. si seruū. §. f. ff. de act. empt. neque tamen vlla diuisio aut discretio fundi regione, sed qualitate. l. 23. cod. iuuat prouersus nos. l. certo. de seruit. rustic.

PAVLVS.

Vt pomum decerpere liceat, vt spatiari, & vt cœnare in alieno possimus, seruitus imponi non potest.

OBSERVATIA IN L. VII.

1. Seruitum aliae personales nascuntur, aliae sunt.
2. Vtilitas differentia utrum sit personalis seruitus, an magis rerum: & actionis utriusque discriminem.
3. Etiam si quis sibi stipuletur seruitutem, prædio vicino, non personæ sue prouidet.
4. Quare in l. vt pomum non sit personæ vel rei seruitus.
5. Pomi decerpendi ius vtilissimum, cum pomi verbo omnes fructus veniant.
6. Seruitus ad delicias spectans, & innominata, in dubio personam respicit, non dominans prædium.

INTERPRETATIO LEGIS VII.

Seruitutes personales diximus, vsum fructum, vsum, & habitationem, in l. i. sup. quia tales natæ sunt, vt persona dominetur ex prædio vtilitatem capiens. Aliæ sunt personales, non nascuntur: sunt enim prædiales propriè ortu suo, sed declinant in alienam naturam, & quodammodo adoptantur omnes sine delectu, quoties vsum est testatori vel pacientibus. Ideò in l. Caius. de annuis legat. ff. idem Paulus ait, legatis milibus trecentis arundinis, seruitutem neque in rem, neque in personam esse: innuens proculdubio alias esse in rem seruitutes, alias in personam, ultra vsum fructum, vsum, & habitationem. Sed quemadmodum nō cuius homini Corinthum adire licuit, sic nec cuilibet iuri emolumendum ex re percipiendi

licebat seruitutis personalis usurpare titulum, nisi celeberrimo cuique in rem, ut itineri. l. pater. ff. de seruit. leg. & aquæductui. 1. Lucius. ff. de seruit. rust. Iuri quoque appellédi pecus ad aquā, vel pascendi. l. pecoris. eod. Item aquæ haustui. l. Mela. §. fi. ff. de alim. leg. vbi vel Oedipus ille cæcus hoc videat probari. Sed præterea quoties nostra interest à vicino ius aliquod nobis constitui, hominum seu prædiorum seruitus fit. l. 15. 3. hoc tit. Veruntamen quia non quævis facultas in alieno prædio aliquid faciendi aut reficiendi est seruitus in rem, nec ex re træsit in personam. l. refectionis. §. fi. ff. communia prædior.

2 Idcirco editum est à Paulo hoc responsum, quo ius decerpèdi pomum, vel spatiandi, vel cœnandi in alieno, nec in rem nec in personam seruitus est: quod quidem cognitu dignum est. Imprimis ut innotescat seruitutem in personam legatam non cedere ab ipsa morte testatoris protinus, sed ab adita hæreditate, exemplo ususfructus hæredem legatarij non sequentis. l. 1. §. libertatibus. C. de caduc. toll. l. pe. de seruit. leg. ff. Secundò prodest nouisse seruitutem personalem, propter confessoriæ actionem, quæ competit pro seruitute in rem contra quemlibet impedientem viam, iter, aquæductum. l. si quis diuturno. §. fi. si seruit. vendic. nedum contra dominum seruientis prædij competit similiter pro personali ususfructu. l. ususfrui. §. vtrum. ff. si ususfr. petat. Necnon tertio loco competit pro seruitute in rem, quæ in personalem degenerauit, & vendicatur. l. ergo. ff. de seruit. rustic.

3 Illud non nocet seruituti in rem, si quis sibi, non prædio stipuletur. l. cum fundo. ff. eod. debetur namque re vera prædio. l. vñus. ff. eod. Nec obest verbum, sibi, mihi, tibi, l. fi. ita. §. qui filio. de bonor. poss. secund. Cæterum pro iure quodam personali innominato & obscuro, quali in d. l. Caius. de annuis legat. & in hac l. vt pomum. nemo actionem extenderet ultra personā hæredis vel promissoris. l. fi. §. fi. ff. de contrah. empt. Quamvis verò confessoriæ locus non sit pro iure personali, quod non transit ad hæredem, tamen interdicto locum fore pro quasi possessione puto. l. 1. §. præterea. de aq. cotid. l. Lucius. de seruit. rust.

4 Quæstionis est, cur h̄c exempla tria nullam seruitutem cōtineant. Si dixerimus prædium stipulanti nullum fuisse vicinum, nihil agemus: quia & in via, itinere, aquæductu, stillicidio, prospectu, nisi duo sint prædia, eaque vicina, non constitit seruitus. l. 37. ff. de seruit. vrba. l. Mela. §. fi. ff. de alim. legat. vbi inutilis est seruitus relictæ non possessori vicini prædij. Tamen hæc omnia iura non difficuler luxant in seruitutem personalem, vti ostendimus. Proinde ibidem d. §. fi. aliquid amplius ait Modestinus. Nā etsi, inquit, haustus aquæ, vel peccoris ad aquam appulsus, est seruitus personæ, tamen ei qui vicinus non est, inutiliter relinquitur. hoc est, quamvis concedamus rusticæ nominatas seruitutes & claras declinare de re in personam, & ad hæredem acquirentis non transire, tamen eum non oportet adeò remotum esse à prædio vnde commodum percipit, vt plus detrimenti atque impendi capiat prolixo aditu ac reditu quam utilitatis. l. diuus. de vsu & habit. l. mediterraneæ. de annonis. lib. x. C.

5 Alij, & crebriùs, maluere h̄c non esse seruitutem: quia non respiciat utilitatem prædij dominantis ius pomi decerpdi, vel spatiandi in alieno, aut coenandi. quod est proprium seruitutis. d. l. ergo. ff. de seruit. rustic. Sed hi nō vident hanc rationem non posse congruere exemplo pomi decerpdi, id est, colligendi. l. si fur. ff. de vsu fr. Atqui pomi appellatione nuces & fructus omnes arborum complectimur. l. qui fundum. ff. de verb. signif, vnde nux sic loquitur apud Ouidium in Elegia de nuce:

Nil ego peccavi, nisi si peccare fatemur,

Annuæ cultori poma referre suo.

Proinde licebit utiliter impetrare à te talem seruitutem, vt de tuis frugiferis arboribus tantum legam, quantum ad alimoniam familiae rusticæ requiratur in mea villa proxima: potissimum si ex malis pyrisve vinum fiat, vel ex cidoniiis, vt in l. si quis. ff. de tritic. vino. Hinc patet æquè ieunam esse rationem perpetuitatis, quam quidam desiderant iugem in seruitutum exercitatione: & aiunt poma raro ex arbore vicini carpi posse, vel gestationem, aut coenam sumi. Si enim atm lata est po-

mi significatio , toto ferè anno contingit vt poma legere possimus, saepius vtique quām aquam ducere, vel vehiculum iumentūm ve agere.l.i.ff.de itiner.s.i. Nam verna sunt pleraque, vt citria vbi cōclum tepidum est. Citrus enim arbor florē fructu comitatur, orbe quodam continuæ fœcunditatis. Et quia de æstate & autumno nemo dubitat, hyems castaneas profert & oliuas , quarum arbor pomifera vocatur.l. in fraudem.s. conductor. ff. de iure fisc.& ius legendi poma ex alieno nunquam definit, si vicino prædio consulat, non personæ domini.Cæterūm (vt quod res est,tandem adferam) his exemplis potuit in rem seruitus constitui, si expresse prædij dominantis fauori consultum fuisset : cūm liqueat , seruitutes deliciarum & amœnitatis gratia non semel constitui.l.hoc iure. ff. de aq.cotidi.l.competit. ff. quod vi aut clam. Sed in dubio exempla voluptatem spectantia, personam implorantis magis respexerunt quām ipsius prædium, ipsiusve hæredem. Cūm enim hæ seruitutes , si seruitutes dici aliquando merentur , innominatae sint, obscuræ & inusitatæ : cūmque seruitus quævis sit à iuregentium contra libertatem naturalem prædij, id agere debemus benigna interpretatione , vt quamprimum à seruitio liberetur. l. idem Julianus. s. i. ff. de legat. i. d. l. Caius. ff. de annuis legat. etiam si maximè duo prædia vicina fuerit,d.l.ergo. ff. de seruit.rustic.prædior. Quocirca ius personale constitutum ad hæredes minimè peruum interpretabitur,nisi secus liquidò constiterit.

§. Si prædium.

Si prædium tuum mihi seruiat, siue ego partis prædij tui dominus esse cœpero, siue tu mei, per partes seruitus retinetur: quæ ab initio per partes acquiri non poterat.

OBSERVATÆ IN §. SI PRÆDIVM.

- 1 Seruitus pro parte prædij tota retinetur: quæ parti indiuisa eiusdem acquiri tota nequivit.
- 2 Quid dicendum, si partem prædij integrum, id est, vsum fructum in seruiente prædio dominus acquirat.
- 3 Seruitus perit, cum res deuenit ad eum casum, à quo non potuit incipere contrà quam vulgus dicat.
- 4 Rei communi non imponi seruitutem male putatur.

INTERPRETATIO §. SI PRÆDIVM.

Seruitus in parte indiuisa prædij non potest imponi, nec acquiri. I. si quis duas. §. si quis. ff. communia prædi. sed tamen semel in toto fundo quæsita per partes eiusdem indiuisi retinetur: & sic est tota seruitus in parte indiuisa, vt alibi totus fundus est in parte dotis. 1. f. ff. de iure dot. Ut si debes mihi seruitutē itineris eundi per fundum tuum ad vineam meam, & tui partem acquisiero, inter prorsus retineo: nec confundo seruitutem, ideo quod dominus esse incœpi fudi seruientis pro parte: cum seruitutis fibrae per totum fundum serperint. I. certò. §. I. ff. de seruit. rustic. Sic è diuerso, si tu mei prædij dominantis partem acquisueris, nihilominus debes mihi pristinam seruitutem itineris in tuo fundo: quia in parte residua retineo totam seruitutem, que priùs singulis mei fundi glebis hæserat, et si ipsum in minutis

Epicuri

Epicuri atomos animi cogitatione disperseris. l. via. §. quæcunque. ff. eod. Nō enim confusio sit debitæ seruitutis, nisi tu mei prædij domin⁹ insolidum, vel ego tui, euasero, ne res mea mihi seruiat. l. vt ifrui. ff. si vslfr. pet. Sanè totum vsum fructum prædij alterutrius acquisiuisse non obest seruituti. l. si quis ædes. §. fi. ff. de seruit. vrb. quia totus vslus fructus portionis instar obtinet. l. cùm filius. §. dominus. ff. de legat. 2.

2 Itaque quod vulgò dicitur, rem perire, cùm ad eum casum peruenit, à quo non potuit incipere. l. quia in eum. ff. ad leg. Aquil. non habet locum in proposito, quando per partes indiuisi prædij tota retinetur seruitus, quæ ab initio quæri non potuerat. l. pluribus. §. fi. ff. de verbo. obligat.

3 Quijimò si intimo examine rationem speculemur, viget hîc regula rei pereuntis, cùm eò peruenit vnde incipere nequibat: quia si prædium tuum meo seruiit, & mei pro parte factus sis dominus, non acquiris pro parte libertatem, quamquidem initio pro parte neutiquam poteras conseruare, nitēs id agere, vt ex parte duntaxat prædij tui seruitutem adipiscerer ego. l. vnuſ. in fi. ff. de seruit. rustic. Præterea contemplatione seruitutis animaduerto rem non omnino peruenisse ad id, à quo oriri ei non licuit: quin potius licuit. Nam si tuum prædium meo seruit, & mox illius fio dominus, iam commune efficitur. At qui communi prædio licuit volente socio seruitutem imponere.

4 Et fallimur, cùm diuersum probari putamus in l. in re cōmuni. ff. de seruit. vrbani. vbi nemo dominorum in re communi iure seruitutis quicquam facit, inuitio, inquit, altero. Igitur impunè faciet, si alter cōsenserit. non, opinor, si id faciat quod iure vulgari licet facere, vt scalas parieti communi admouere, tignū immittere. l. ex damni. §. l. ff. de dāmno infect. Sed si impetrat à socio, vt faciat quod parieti interposito vel fundo cōmuni noxiū sit, vt si secundum parietem communem balneum assidue humore stillans extruat, vel in area communi ædificet inuitio socio. l. sed si inter. §. l. ff. de seruit. vrbani. hæc puto iure seruitutis permitti. Certi quoque iuris est fundum compascuum ac cōmunem singulorum sociorum fundis ser-

uire, in l. testatrix. §. i. ff. si seruit. vendic. vbi frustrà trepidat
 Accursius. namque adificans vel aliud moliens in communi
 prædio, in dubio præsumitur iure suo vti, non abuti alieno. l.
 merito. ff. pro socio. Sed cùm manifestè liquet ipsum vltrà
 quām licet in re cōmuni audere, nō video quid yetet quēquā
 seruitutem poscere à socio: non vt pars sua seruiat ipsim ex-
 oranti, sed ne non seruiat pars indiuisa volentis socij. maxi-
 me cùm omnes argutias legum dissimulemus circa seruitutes,
 quoties paciscentibus collibuit. l. cùm essent. §. fi. ff. de seruit.
 rusticor. & potius in re communi quām in verè nostra. l. 3. ff.
 pro derelict.

VLPIANVS,

Ius cloacæ immittendæ seruitus est.

OBSERVATA IN L. VIII.

1. Cloacarum purgationi merito fauisse legem.
2. Quid sit cloaca: & quod pro ea non competat interdictum Vti possidetis.
3. Ius cloacæ immittendæ urbane seruitati ascribi potest, ut rusticæ.
4. Vernus legis huius sensus. an sit seruitus vera ius cloacæ immittendæ.
5. Quanvis aqua vina seu coelestis desit, ius cloacæ erit seruitus.

INTERPRETATIO LEGIS VIII.

Multum curæ fuit veteribus vt cloacæ purgaren-
 tur, atque reficeretur propter ciuitatum salubrita-
 tem atque tutelam: cùm cœlum pestilens & ruinā
 immundities minetur cloacarum. l. i. §. i. ff. de
 cloacis. Proinde purganti & reficiendi eas, licet o-
 peris noui nunciationem contemnere: cùm dilatio sit pericu-

Ium allatura, non minus quam riuos reficienti nitidos proper resinguendam sitim hominum.l.i.¶ si quis. ff. eod. l. de pupillo. ¶ si quis riuos. ff. de oper. noui nunciat. Nihil miror inter præcipuos labores Herculis referri, purgasse ipsum Augiæ stabulum, nempe quoniam Heliadem regionem morbis variis liberauerat, immundos specus eluens, & spurcas cloacas repurgans, ac vaporum noxiorū meatus obstruens, ut enarrat Philostratus lib.8.cap.3.de vita Apollonij.

2 Namque cloaca est locus concavus, per quem fluat colluvies. d.l.r.¶ cloaca. vnde in vrbe & ruri interest eam purgari. Ita fit ut stabulis gregis & armenti accōmodetur, ne luem & contagium adferat. Inde prætor pro cloaca noluit dare interdictum, Vt possidetis, pro rebus soli competens: quia cloaca sit quædam soli accessio. vel fortè quòd ei speciali interdicto prouisū estyt superficie. l.i. ff. vti possid. l.3.¶ cæterū. ff. eod.

3 Vnde ius immittendi cloacam per villam vrbanam vicini est seruitus rustica: quia prædium rusticum vrbanu domi-
nabatur, in l.2. ff. de seruit. rust. Sed non tantum rusticu suapte natura est, vt frustra h̄ic existimat Accursius. imò vrbanā erit,
si ædium cloaca in fundum aut ædificium vicini immittatur. l.
1.¶ deinde. & ¶ seq. ff. de cloacis. quippe cùm constet à domi-
nante prædio secerni seruitutem vrbanam à rusticā, vt ipse met
alibi asseruit, & nos superiùs discussimus, adiecim usque ædifi-
cia quædam prorsus esse rusticā, neque vltra certum modum
extolli posse. l. eo iure. ¶ i. ff. in quib. cauf. pignus tacit.

4 Dubitabatur igitur h̄ic vtrum ius immittendæ cloacæ ser-
uitus censeretur, & dubitationem faciebat quòd non haberet
aquam viuam ac perpetuam, exemplo cisternæ. l.i.¶ hoc inter-
dictum. ff. de fonte. l. Mela. ¶ quidam. ff. de alim. leg. Cæterū
ideò seruitutibus aggregatur, quòd aqua cœlesti confluente
cloacæ purgari solent, cuius causa videtur perpetua. l. foramē.
ff. de seruit. vrba. Nec interest quòd aquæ cœlesti spucus hu-
mor misceatur. l.i. ff. de aqua pluuiā. qui quidem valde nocet
satis ac plantis: alioq uin si prodesset eisdem, non esset opus im-
petrando iure immittendi: cùm sit quædam quasi seruitus in
fundo inferiore in superiorem, cuius mutuam capit pinguedi-

nem.d.l.r.s.f. Quoties, inquam, pluit. cùm sciamus aquam pluviām secundam esse p̄e ceteris, & salubriores habere virtutes: eò quòd eligitur ex omnibus fontibus leuissimis subtilibusque tenuitatibus. deinde per aëris exercitationem percolata tempestatibus liquefendo peruenit ad terram, vt loquar cum Vitruvio, lib. 8. quódque sit leuis, suavis, limpida, tenuis: quódque celerius putrefaciat, non vitij, sed virtutis indicio, teste P. Ægineta, ideoque fertilitati commodissima.

¶ Præterea finge cloacæ deesse, cùm purgatur, aquam pluviā: tamē immissio eius erit inter seruitutes. Nec ad hoc ius desideramus aquam naturalem, vt in aqueductu aut stlicidio: cùm de aqua foeda immūdāque immittēda quæritur. l. sicuti. s. Aристo. ff. si seruit. vendic. non enim tunc de irrigatione, sed de sordibus eluendis curamus, & de salute ciuium.

Celsus lib. v. Digestor.

Si cui simplici ysu via per fundum cuiuspiam cedatur, vel relinquatur, in infinito videlicet, per quālibet eius partem ire, agere licebit: ciuali tamen modo. nam quædam in sermone tacite excipiuntur. Non enim per villam ipsam, nec per medias vineas, ire, agere, ipse sinendus est: cùm id æquè commode per alteram partem facere possit, & minore fundi seruientis detimento. Verùm constitit, vt qua primùm viam direxisset, ea demum via, ire, agere, deberet: nec amplius mutandæ eius potestatem haberet, sicuti Sabino quoque videbatur: qui argumento riui vtebatur, quem primò qualibet ducere licuisset, posteaquām ductus eset, transferre non liceret. quod & in via seruandum esse verum est.

OBSERVATÆ IN L. IX.

- 1 Generalis sermo stringitur ad verisimilia.
- 2 Certo loco prædiij præstituta seruitus, juris intellectu totum occupat, non facto ipso.
- 3 Quis ordo seruetur ab arbitro, qui locum seruitutis præscripturus est.
- 4 Quare in quibusdam generalis sermo circa seruitutes in futurum aspicit.
- 5 An in l. fi. ff. de aqua cotid. vagus aqueductus permittatur.
- 6 Permittens adificare in via sibi debita eam amittit: nec poterit variare.
- 7 Viae locum in solo sterili prefigi oportere.
Quibus casibus fas sit variare, & mutare locum semel designatum seruitutis.

INTERPRETATIO LEGIS IX.

VI viam, aqueductum, aut aliam seruitutem patitione, vel testamento constituunt, non semper meditantur fore, vt de loco, in quem ire, a gere, duceréve oporteat, controversia sequatur: qua suborta tacite actum statuit Iurisconsultus, ut quam minimo fundi seruientis detimento præstituatur locus seruitutis. cùm generaliter prolata stringantur iuris interpretatione, nec amplificantur ad ea, quæ verisimiliter contrahentes excepissent, nec specialiter exprefſiſſent. l. obligatione. ff. de pignor. l. qui peculij. ff. de pecul. ſicuti ē diuerso ſtrictim dicta latius explicantur, coniectura facta voluntatis, tum in testamentis, tum in contractibus. l. cùm auus. ff. de condit. & demonstr. l. fi. C. quæ res pignor. oblig. maximè in seruitutibus. l. refectionis. in fi. ff. commun. prædio.

2 Planè ſi quando expediuit ciuili temperamento cohíbre quicquam, tum præſertim seruitutem impositam prædio, quę totum prorsus occupat, & vi sua vbiq[ue] graſſatur. Sed siue via, ſiue iter ſit, aut aliud ius, redigitur ad certum locum, cer-

tosque agri pedes: ita determinata facit, ut cæteræ partes fundi
censeatur liberæ, non à iure indictæ seruitutis, sed à facto eundi
redeundique, vel ab aquæ itinere, seu riuo. Et eò magis,
quod hic Celsus ait variare non licere ei qui semel locum ele-
gerit, per quem iret, duceret, vnde reliquæ prædij partes libe-
riores redduntur, in quas desultoria leuitate transire non li-
cet. Libertas illa facti probatur in l. certo. §. 1. de seruit. rust. &
apertiùs in l. si mihi. 2. cum l. seq. eod. Si mihi, inquit, concesse-
ris iter aquæ per fundum tuum, non destinata parte, per quam
ducerem, totus fundus tuus seruiet. Ecce hic seruitutis ius quo-
cunque serpens. Sed, inquit Pomponius, quæ eius fundi loca-
tunc cùm ea fiet concessio, ædificiis, arboribus, vineis, vacua
fuerint, ea sola eo nomine seruient. Viderentur Iurisconsulti
inuicem dissentire, nisi hæc posterius ad facti seruitutem refer-
rentur: ut ædificia, arbusta, vineæ, quæ seruiunt iure, non ser-
uiant, neque temerè conculcentur. sic enim quisque lucrum
quærere debet, ut quantum fieri potest, alij damnum non in-
ferat, l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico. Et hoc curè esse
debet arbitro, qui viæ vel aquæductus locum præstituit ido-
neum ordine sequenti.

3 Primò namque consulet disceptantes de loco seruitutis, an quicquam conuentū pactione fuerit, vagarine liceret per fundum, an nō. l. nam satis. §. ceterū. ff. quemadm. seruit. amitt. l. 3. §. fieri. ff. de itiner. actuque. Sin minus pactio intercesserit, sciscitabitur, num malint conuenire de loco: nam inter con- cordes nullæ sunt partes iudicis. l. 1. §. inde quæritur. ff. de oper. noui nunciat. Quod si dissentiant, tunc arbiter potius seque- tur voluntatem debentis seruitutem, modò aptum satis locum offerat, quælegatarij vel stipulatoris. l. si via. ff. de seruit. rustic. cùm in dubio reis magis quæm actoribus faueamus. l. fauora- biliores. ff. de regul. iur. Et hæc ratio simplicitatis plena vera est, non illa Accursiana, quod scilicet debitor generis habeat electionem. §. sed generaliter. de legat. Nam hic nullum erat genus, sed vniuersitas quædam fundi in partes diuidui non- dum diuisi. l. 2. §. cùm Stichum. ff. pro emptor. Deinde hic nō quærimus quid, vel an debeatur, sed quo præcipue loco id

quod est debitum, determinetur. Accedit, quod creditor facile conservus est, siquidem sapit, debitori congruum locum offerenti: ut potè cum antequam certus seruitutis locus designetur, illa sit in pendeti, nec acquiratur, nec pereat. l. itinere. ff. de seruit. Quod si obstinatè dissentiant, arbiter interponet partes suas. d. l. certo. §. i. itavt neque delicatum debitorem, neque onerosum creditorem, exaudiat. l. si seruos. ff. de pignor. act. Ergo dominus, cui eundi ius concessum fuit, ut Celsus hic dicit, per ipsam villam ire nec per medias vineas, sinendus est. id est, nec in aliqua parte commodiore vineæ, modò alibi recte eatur. Cicero ad Atticū lib. 5. Epistolarum: Scribam ad te cum cōstitero. nunc eram planè in medio mari. l. fi. ff. de nat. lib. restitu.

4 Verùm his reniti vtcunque videtur l. si seruitus. ff. de seruit. vrb. vbi generalis sermo magis ac magis extenditur ad futuras seruitutes & lumina, cum ita cautum est: Lumina quæ nūc sunt, vt ita sint, inquit, de futuris nihil cauetur secus, si ne luminibus officiatur: nam in hac specie cautio futura lumina & fenestras post factas tuetur. Nihil equidem miror: quia parum grauatur ipse debitor hac cautione in futurum proleta. Postquam enim semel debet seruitutem, ne luminibus officiat vicini. id est, ne altius ædes suas tollat. l. 3. ff. eod. iam nihil ei deperire potest, si vicinus nouas fenestras, quas vix nisi ex causa faciet, aperuerit: cum perinde ædes depresso maneant ut antea, nec nouæ fenestræ nouo onere premant debitorem. At qui si per totum fundum creditor impunè vadat, stirpes & fruges proteret, & erit fundo perniciosus pro arbitrio: nec fas est maliciis hominum indulgere. l. in fundo. ff. de rei vendic. Denique cautio, ne luminibus officiatur, non pertinet ad constitutionem seruitutis, sed ad constitutæ protectionem: ideò tolerabilior.

5 Vehementius vrget Scæuola in l. fi. ff. de aqu. cotidi. Cui, inquit, per fundum iter aquæ debetur, quacunque vult in eo riuum faciat, licet: dum ne aqueductum interuertat. Et vtique licet riuum quacunque facere iure ipso. Sed tamen diffusa promissio aqueductus ad innoxiam cōstitutionem redigitur, seu

STEPH. FORCATVLI

traditionem. l. si ego. §. i. de publicia. ff. vt innuit Scæuola excipiens , ne aquæductus interuertatur. nam & hic Celsus æquè fatetur riuum qualibet ab initio duci potuisse, nisi téperaretur ciuili interpretatione, ne nimiū noceret debitori.

6 Subiungit illicò , semel constitutum aliò non transferri postea, sicut nec viam. Argumento est, quòd si in via , quam debes, permisero tibi ædificare, vel aliter impedire, confessim eam omitto: nec rectè spero in alia fundi tui parte me habiturum. l. si stillicidij. ff. quemadm. seruit. amitt. quasi ius tuum ex vniuerso fundo collectum in pauculos pedes sponte remiseris, eòsque verisimiliter steriles.

7 Nam bonus vir arbitrabitur infrugiferum maximè locū viæ destinari. nihil enim huic vbertas proficeret. Idcircò veteres Dianam viis præesse finxerunt, cámque virginem, quòd via nihil pariat, inquit D. August. lib. de Ciuit. Dei. 7. cap. 16. Complures tamen casus existunt, quibus locivariatio permittitur à iure. Primò, si partes ita pepigerint, vt pro libito mutare liceret. d. l. nam satis. §. cæterùm. ff. quemad. seruit. amitt. Secundò, si casus aliquis locum concessum corruperit præter culpam habentis seruitutem, fortè inundatio aut dehiscens telus. l. i. §. Julianus. ff. de itiner. secus si manufacto opere lædere tur. l. xx. §. seruitus. ff. de seruit. rust. Tertiò, propter vtilitatem euidentem dominantis sine seruientis incommodo. l. 3. §. Seruius. §. seq. ff. de riuis. imòverius ibi locus riui non mutabatur, sed instrumenta eiusdem aptiora prioribus. vt cùm è terreno fiebat cémentitius, vel è structili terrenus vtiliter: aut si fistula plumbea addatur, modò ne domino prædijs aquarium fiat deterius, inquit Iurisconsultus. l. Quintus. ff. de seruit. rust. & l. hoc iure. §. pe. ff. de aqu. cotidi. imò et si paulisper fiat deterius ius tenui occasione. l. Labeo. ff. de riuis. Quartò , mutat fundi dominus locum, dum mortuum inferre vult dictante religiosi fauore, si æquè idoneum seruituti locum suffecerit. l. 2. §. pe. ff. de religios. Quintò, mutat is, cui vsus domus legatus est. nam licet tam angustus & inops sit, vt amplæ domus partem vix occupet, tamen in hybernum vel æstiuum cœnaculum se cōferre liberè poterit, repulso interim domino. l. diuus. §. 1. ff. de vsu

de vſu & habit. Atqui à fundo non ita hunc repelleret vſua-
ri: ne simul frui prohibeat.l.fundi.ff.eod.Ratio est: quia ple-
runque interest habentis vſum, ne cum familia sua, cum vxore
& sobole, habitationis participem admittat, & iisdem conclu-
dat ædibus: quod in fundo non metuitur ob culturam mani-
festam fructusque percipiendos parato. Quod si obiectes pa-
rietem interiici latissimis ædibus potuisse, iam binas èdes fece-
ris.l.si quis duas. §.si quis.ff.comm.prædior. Hoc autem nec
quidem fructuario lex permitteret, scilicet per coenacula diui-
uidere.l.17. §.item si domus.ff.de vſufruct. Quintò admittitur
mutatio quædam stillicidij altius & lenius cadentis, & gene-
raliter cum meliore seruitutē præstatis conditione.l.seruitu-
tes. §.pe.ff.de seruit.vrb.

IDEM CELSVS.

Si iter legatum sit, quo nisi opere factō iri non pos-
sit, licere fodiendo, substruendo, iter facere Pro-
culus ait.

OBSERVATA IN L. X.

- 1 Concessa seruitute quacunque accedunt pleraque ei, licet non ex-
primantur.
- 2 Etiam nobilior alia seruitus tacite sequitur nobiliore expressa: &
similiter extinguitur.
- 3 Seruitutem habens aliquam casam vel ædificium an ponere posse.
- 4 An vſufructarius cœptum ædificium à domino iure consum-
met, & quando illo inconsulto.
- 5 Vſufructuario ædificanti quando proprietarius actione negotio-
rum gestorum obligetur.

INTERPRETATIO LEGIS. X.

L

STEPH. FORCATVL

1 Vod vulgò dicitur, cōcessō aliquo iure, præcedentia videri concessā, sine quibus commodē ad id non peruenit. l. 2. ff. de iurisdictio. l. ad rem. ff. de procurat. maximē spectat ad seruitutes. Qui enim seruitutem itineris vel aliam similem concedit, censetur concessisse, vt locus, per quem eatur, fossione vel substructione procliuis reddatur & commeatu facilis: adeò vt, si res exigat, ad viæ aptitudinem pontem facere is, cui seruitur, queat. l. 3. §. fi. ff. de itiner. actūque. Secundò accedit seruituti itineris vel cuilibet refectione necessaria, nisi aliud cautum fuerit in imponenda seruitute. d. l. 3. §. pe. sed ita, vt prima molitio ac refectione fiant sine detimento seruientis iuxta consuetudinem. l. si prius. §. 1. ff. de aqua pluu. Tertiò accedit seruituti, verbi gratia, aquæductus, spatium aliquod loci dextra lœuāque, intra quod aptè iri possit ad refectionem, & vt materia comportetur. l. refectionis. in fi. ff. commun. prædior.

2 Quartò accedunt seruituti constitutæ aliæ seruitutes desideratæ meritò, etiam nobiliores principali: vt aquæ haustui accedit iter maioris momenti, si fortè ad puteum tuum per multa iugera campi eundum fuerit. Nam & iurisdictioni cōcessæ potiora adiunguntur prævia ob præjudiciū. l. 3. §. fi. ff. de seruit. rustic. l. quoties. C. de iudic. Ideò non licet legare vsumfructum fundi sine via, & inutiliter adimitur iter legato vsumfructui. l. 1. §. 1. ff. si vsumfruct. pet. l. binas. ff. de seru. vrban. vbi mirifico temperamento Marcellus vtitur. Sanè vbi principalis seruitus perit, etiam illa quæ sequela est, commoritur, siue sit vera, vt in prædijs. l. Labeo. ff. quemadmodum seruit. amitt. siue sit falsa, vt iuxta vsumfructum. l. 2. §. 1. ff. si seruit. vendicet.

3 Quintò subsequitur vsumfructus seruitutem ædificatio cassæ expeditæ ad custodiā eorum, quæ in area fructuaria sunt. l. pen. ff. de vsumfr. Et hoc peculiare puto in seruitute vsumfructus: eo quia is qui eam habet, omnia prædij emolumenta percipit, nec tædio est alijs cuiquam securis in alia seruitute, quæ nō impedit dominum prædij. Ideoque qui habet seruitutem pastendi pecoris in alieno fundo, tugurium ibi ponere non po-

test, nisi impetraverit. l. veluti. ff. de seruit. rustic. Cæterum hoc genus ædificij, quod vſufructuarius ponit, non est eius arbitrio magnificum, sed ad fructus percipiendos spectat. l. æquisſimum. §. sed nec ædificium. ff. de vſufruct. & est verius casa quam villa. Interdum nec fundamenta habet, sed tugurium appellatur, vt d.l. veluti. vel casa mobilis, vt d.l. pen. ff. de vſufr. nec obest quodædificari casam dixit Papinianus ibidem, cum ædificari nauem aut classem dicamus, & Græci apud Virgiliū lib. 2. Æneid.

Inſtar montis equum diuina Palladis arte

Aedificant. Fingamus casam affixam humi, vt l. testatrix. ff. si seruit. vendic. tamen eiusmodi est, vt facilè refigi possit, & quoties placuerit vſufructuario hæredive eius, paruo dispendio auferri.

4 Ex his dissoluitur Neratij obex in l. 68. ff. de vſufr. vbi tantum abest, vt vſufructuarius nouum ædificium impunè extruat, vt nec cœptum consummare possit, etiam si eo loco aliter vti nequeat. quia tale ædificium erat futurum perpetuum, & non vilis molitionis, vt verbo consummandi significatur pertinente ad res non vulgares, sed arduas terminandas. l. fi. ff. de seruit. rustic. l. 79. §. quædam. ff. ad legem Falcid. Verum reſtat vt perpendamus, cur inchoatū ædificium non possit consummare fructuarius, licet tam invſufructu quām in omni seruitute receptum sit, vt omnia tacitè concessa videantur, sine quibus non consisteret. Quoniam, inquit Accursius, mutata forma interit vſusfructus prorsus, vt si ædificium ad aream redactum sit, vel si area ædificium imponatur. l. repeti. §. rei. ff. quib. mod. vſusfr. amitt. Sed profectò, vt pridem animaduersum est, qui ædificium cœptum perficit, formam potius implet, quām detrahat. l. si is qui. §. quædam. ff. ad leg. Falcid. Præterea si dictum ratumque est, formam videri commutatā, vbi areæ, cuius vſusfructus legatus est, domus imponatur. ergo cùm domus cœpta est, nihil vetat perficere. Denique in d.l. 68. ff. de vſufr. non solius cœpti ædificij vſusfructus legatus fuit, sed fundi, in quo inchoauerat paterfamil. ædificium: quo casu etiā si tota villa intercideret, non magis finiretur vſusfructus.

quām si arbores decidissent. l.fundi. ff. quib. mod. vsusfr. amitt.
 Igitur quod Neratius respondit, ædificium inchoatum non
 posse à fructuario consummari, intelligitur quoties proprieta-
 tis dominus prohiberet. Nec enim dici potest, quoties sursum
 versum mutantur hominum voluntates, præsertim circa ædi-
 ficia, vt quadrata in rotundam speciem commutentur. Proin-
 de deterius fieri creditur quod melius fit, sed inuito domino.
 l.f. ff. de vsu & habit. secus si paciente vel non reluctantē. l. si
 ego. §. i. ff. de publicia. Quamobrem ad prohibentem domi-
 num respexit Iurisconsultus, dum fructuario adimit struendi
 facultatem. l.hactenus. ff. de vsufr. Ita vt à domino impendia
 non repetatur. l.sed & si quid. ff. eod. §. certè. de rer. diuis. Do-
 nare namque creditur domino quod temerè impendit, quo-
 ties illo inscio quippiam extruit. Phrasis est vsitata Iuriscon-
 sultis, vt dicant fieri aliquid non posse simpliciter, quod ta-
 men recipitur ex consensu hominum, vel ex iusta interpreta-
 tione benignè. l.filiusfamilias. §. vt quis. ff. de legat. i. l. an inuti-
 lis. §. acceptum. vbi gloss. ff. de acceptil. Inde non potest quis
 facere id, quod nō debuit. l. i. §. fi. ff. furti aduers. naut. Sic, her-
 culè, non debuit fructarius cceptum ædificium perficere: si
 tamen perfecerit, stat factum, vt alibi, scilicet antequām prohi-
 beretur. l.hæres. ff. de vsufr. legat. Quinimò honestate dictante
 debuit perficere, si apertè timebatur, ne trabes & tabulæ ædifi-
 cij non absoluti imbris putrescerent, nisi tectum adiicer-
 tur. Nam & Neratius tantum negat inchoatum opus absolui
 à fructuario, inchoari autem leui fundamento iacto existima-
 tur. l. i. §. cœpisse. ff. de pollicitat. Vnde, inquit ille, etiam si co-
 loco aliter vt non possit, non consummat ædificium. Itaque
 loci mentione facta ostendit ruri cœptum ædificium tam te-
 nui principio magna extictionis, vt ager adhuc meritò no-
 minari quiret. l.fundi. ff. de verb. signific. secus si iam ad primā
 contignationē elatum fuisset, namque generaliter ybicunque
 claruit rem domini fieri opera fructuarij meliorem, à stricto
 iure abimus, & leuem ac salubrem immutationem tolera-
 mus. l.æquissimum. §. fieri. §. proinde. ff. de vsufr.
 5 Nec dubito, quin dominus fructuario tencatur actione

negotiorum gestorum in proposito: cùm nec prædonis im-
pensa quemquam locupletari lex sinat. l. sed an vltrò. §. fi. ff.
de negot. gest. l. vtiles. ff. de petit. hær. Inde lucem capit. l. eum
ad quem. C. de vſufruct. vbi nolim Accursium à Bartolo re-
prehendi temerè: quia quamuis vſufructuarius sibi videatur
gerere, tamen certum est ex definitione §. i. de vſufr. habere il-
lum ius in re prorsus aliena, & ad alium tandem reuersura. Ac-
cedit quòd etiam is qui necessitatis causa gerit, reficit, actione
negotiorum gest. vtitur. l. 3. §. hac actione, ff. de neg. gest. modò
gerat tanquam pro alterius portione. l. si communes. ff. eod.
cùm sint discretæ partes fruentis & domini. l. inter. §. si seruus.
ff. de furt. vnde seruitutem non acquirit fundo, quo fruitur,
nempè alieno. l. sed & si quid. §. fi. de vſufr. ex regula l. si quis
§. i. ff. com. prædior. nisi fortè tectum solummodo deesset æ-
dificio tam paruæ impensæ, vt sibi negotium potius quām a-
lij gessisse fructuarius credi valeat: deductio namque fieret e-
ius lucri, quod sibi quæsiuit ædificans. l. si quis mihi. ff. man-
dat.

MODESTINV S.

Pro parte dominij seruitutem acquiri non posse
vulgò traditur. Et ideo si quis fundum habens viam
stipuletur, & partem fundi sui postea alienet, cor-
rumpit stipulationem, in eum casum deducendo, à
quo incipere non possit. Pro parte quoque, neque
legari, neque adimi, via potest: & si id factum sit, ne-
que legatum, neque ademptio, valer.

OBSERVAT A IN L. XI

I Pro parte fundi sui an aliquis iure stipuletur seruitutem.

L iiij

- 2 *Eduobus reis stipulandi an alter promisso prædio possit seruitutem stipulari rursus. & quibus casibus possit.*
- 3 *Alienans præmature fundum, cui seruitutem stipulatus est, corripuit eam, nisi alienet vniuersali titulo.*
- 4 *Hæc lex non habet locum in legata seruitute, sed in promissa tantummodo.*
- 5 *Quare actio personalis competens stipulanti seruitutem, non transeat ad emptore prædij: aut quare non duret in persona stipulatoris.*
- 6 *Quid si stipulatus seruitutem fundo suo, hunc alienet facta mentione sibi promissæ seruitutis?*
- 7 *Seruirus nec legatur ulli, nec admittitur, pro parte eius prædij, cui acquirenda fuit.*
- 8 *Ademptio inutilis non vitiat utilem dationem.*

INTERPRETATIO LEGIS XI.

Seruitus, quæ individua est, & quæ ambitiose totum fundū longè latèque percurrit. l. certo. §. i. ff. de seruit. rustic. pro parte dominaturi prædij acquiri non potest, inquit Modestinus: siue is qui eam acquirere vult, sit pro parte individua dominus, siue totius prædij, ut putat Accursius. Si tamen parti tantum viam stipuletur, satis supinè: sed potest contingere, si ciuilis acuminis expers stipuletur viam aut aquæductum ad inferiorem aridiorēque fundi sui individua partem: quo casu non putarem impediri seruitutem errore iuris, immò benigna interpretatione subuenientium. l. si alij. ff. de usufr. legat. Quare seruitutem quoad iuris effectum spatiari per totum fundum finerem: sed locum viæ octopedis, vel iter aquæ, in inferiore fundi parte collocatèm, maximè cùm partis appellatione totum veniat. l. cohæredi. §. ii. ff. de vulgar. & pupill. Inde legitur pars seruitutis. l. aquam. ff. quemadmodum seruit. amitt.

2 Ergo nitido sensu huius responsi proponamus duos reos stipulandi, eisque promissum eundem fundum Tusculanum, sed alteri viam simul per fundum alterum, nihil actum est: quia partē duntaxat habenti via præstari non potuit, nec for-

tè fuerunt duo rei in dispara obligatione. In legato præterea idem iuris est circa seruitutem l.3 ff. de seruit. legat. Sed hoc locum non habet in certa parte fundi limitibus diuisi , vt vidi-
mus in l. ad certam. sup. eod. neque item in prædio indiuiso , cui à principio penitus fuit quæsita seruitus , si mox eius indis-
creta pars alienetur domino fundi seruientis. Non enim pro-
bè acquisita seruitus toti prædio , perit posteà per particularem
alienationem ; vt demonstratum est in l. vt pomum . §.ii. sup.
cod.

3 Tertiò non obtineret hæc regula , postquā fundo , cui quis studet seruitutem acquirere stipulatione , seruitus gemina con-
stitutione corroborata iam fuisset , id est , stipulatione , iuxta §.
fi. de seruit. rustic. & deinde quasi traditione eiusdem . l. si sub
vna. §.i. ff. de verbor. obligat. l. is cui. ff. si seruit. vendicet. vbi
ago vt constituas seruitutem antea prorsus debitam , id est , vt
sine rixa loco idoneo prædij seruitute potiar. Nam si quis cō-
stitutione priore tantum niteretur , id est , stipulatione seruitu-
tis ad totum fundum , cuius partem alienari contigisset , ante-
quam præscripta certo loco fuisset seruitus , sine dubio inter-
cideret , vt hîc continetur . Idem iuris seruatur , vbi ante secun-
dam constitutionem totum fundum contigisset à domino a-
lienari . d.l. si sub. §.i. ex quo patet alienationē prædij alioquin
dominaturi præmaturam , id est , antequam fiat quasi traditio
seruitutis , in causa esse cur euaneat seruitus . Nisi alienatio se-
queretur vniuersi titulo : quia stipulator decederet pluribus
hæredibus relictis , in quorum singulos tota seruitus promissa ,
certo loco destinanda , transiret multomagis ad vnicum . l.2. §.
ex his. ff. de verbor. oblig. Notum est equidem hæredis & hæ-
reditatis persona ac iure defunctum referri . l. haeres & ff. de v-
sucap. quod in singulari successore non obtinet .

4 Cæterùm non arbitror hæc habere locum in seruitute le-
gata , quæ recta via transit in legatarium , si non iure dominij
perfecti , quale tamen considerat Iurisconsultus in l.3 ff. si vlus-
fr. petat . Certè postquam legatum illico creditur esse penes le-
gatarium . l. à Titio . ff. de furt. non expectat aliam constitu-
tionem seu traditionem : vt & fas sit experiri cōfessoria in rem .

STEPH. FORCATVL

protinus, igitur alienas. Legatarius non vitiaret seruitutem, sed emptori eadem competeteret. l. si partem. s. si per fundum. ff. quemadm. seruit. amitt. Aliter proculdubio quam in conventionibus traditionem ob dominium expectantibus. l. traditionibus. C. de pact. Non immerito tamen demiretur aliquis, quia fiat, ne actio ex stipulatu pro seruitute non sequatur eum, in quem fundus alienatus est, cum actio aquae pluiae arcendae semel quæsita domino fundi sequatur emptorem, vel alium nouum dominum. l. si tertius. s. si quis priusquam. ff. de aqua pluvia.

5 Aut erit, quod miremur, cur saltē actio illa personalis pro seruitute promissa non remaneat adhuc penes eum qui fundum, cui præstanta veniebat, alienauerit. l. quæcunque. ff. de actionib. quoniam priorem obicem ita repellit Accursius, ut existimet aquæ pluiae arcendæ actionem esse personalem in rem scriptam, ideo transfire ad singularem successorem: postriorem autem de actione ex stipulatu mere personali pro seruitute, non facile est mouere, prima facie. Nam si dicamus fundo deberi seruitutem, non personæ. l. cum fundo. ff. de seruit. rustic. iam non querimus de ipsa seruitute, sed de actione pro illa nondum quasi tradita. An quia singulari iure corrūpit stipulationem seruitutis alienatio: cum iam non curet alienans ut fundo præstetur seruitus, quem transfert non facta mentione promissæ sibi seruitutis?

6 Quod si commemorasset inter alienandum debitam seruitutem præstitum iri fundo, quem vendit, certè existimare non euancere stipulationem seruitutis: quia hoc casu pluris fundum pro certo venderet spe seruitutis, quæ fundum longè pretiosiorem redderet, & idcirco interesset alienantis accipienti fundum seruitutem præstari, etiam si ipsum gratis promisisset, ut munificentia foret clarior, adiectione seruitutis. Nam id quod mea interest, valde roboret perituram alias stipulationem. l. stipulatio ista. s. si stipuler. ff. de verb. oblig. Item accedi t'actio super seruitute tempore alienationis, firma utique, non tardius. l. 3. ff. commun. prædior. Ideò accipiens fundum, cui seruitus certo loco præstituenda veniebat, yteretur cessa actione

ctione ex stipulatu suo nomine, vel directa nomine alienantis. Modestinus. ff. de solutionib. modò, vt antea dixi, alienas tempestiuè mentionem fecisset pactæ sibi seruitutis.

7 Subdit tandem Iurisconsultus, seruitutem nemini legari vel adimi posse pro parte indiuisa prædij. vt si legem ex fonte meo aquæductum in partem prati tui, vel in id pratū, quod tibi est commune cum Seio, ita vt parti tuæ tantum acquiratur. Quòd si toti fundo tuo seruitutem destinem, mox pro parte adimam, non valet ademptio propter tritam iuris regulam: Vbi, inquit, legati datio inutilis est, ibidem est ademptio inefficax. l. legata. §. i. ff. de adim. legat. l. i. §. i. ff. si ususfr. petat.

8 Nec obest l. et si transferam. ff. de adim. legat. vbi inutilis ademptio legati facta à testatore proficit, si forte à Seijs capacis persona legatum transtulerit in Titium incapacem, nihil omagis Seius id consequitur, quia Titius non acquirit. Planè hoc non admodum obstat, quoniam seritus nunquam pro parte prædij dari potuit: sed integrū legatū ademptionē cū translatione facilè sui natura recipere, nisi persona, in quam fit translatio, incapax inueniretur. Igitur inutilis translatio non vitabit utilem ademptionem, quam datio præcessit æquè utilis: nisi reuocata fuisset arbitrio solius testatoris, non legis obstacle.

LA BOLENVS.

Non dubito, quin fundo municipum per seruum rectè seritus acquiratur.

OBSERVATA IN L. XII.

- 1 Seruo quare seritus prædij legari nequeat: imò ususfructus.
- 2 Seruus priuatorum vel municipij rectè seruitutem stipulatur.
- 3 Seruus publicus non est singulorum ciuium.

- 4 Per liberam personam ciuitati seruitus acquiretur.
 5 Priuatus ciuis per liberum procuratorem non acquiret ius serui-
 tutis, sed possessionem eiusdem.

INTERPRETATIO LEGIS XII.

Per seruum publicum ciuitatis municipum agro seruitus acquiri potest. Municipes autem dicimus uiusque ciuitatis homines receptos, vt munera participant. l.i.ff.ad municipal.nec carebat dubio res hæc:

1 cùm seruus non possit ea acquirere, quæ ipsi facto libe-
 ro minimè acquireretur. vnde frustrà illi via legatur ad fundū
 alienū, id est, domini. l. et si maximè. ff. de seruit. legat. Sed hoc
 obtinet in testamento, per quod seruus acquirit sine sua indu-
 stria; & in aliis quidem legatis acquirit, secus in seruitute, quæ
 fundum magis quam personam respicit: & sectum particula-
 rim sequitur. l. via. s. quæcumque. ff. de seruit. rustic. Vnde in ser-
 uitute vñsfructus aliud statuerem, quoniam personam inspi-
 cit prædio potiorem, & eam præsertim, cui demum acquiri-
 tur, non quæ sit instrumentum acquirendi. l. si seruo. ff. quib.
 mod. vñsfr. amitt. l. si legatum. ff. eod.

2 At verò per contractum seruus vni vel pluribus dominis
 viam & similem prædij seruitutem rectè acquiret. l. si vñs. ff.
 de seruit. rustic. Non mirum itaque, si rectè stipuletur fundo
 municipum viam præstari: postmodùm quoque eidem pote-
 rit quasi tradi seruitus patientia vel destinatione loci ipsius
 seruitutis instar possessionis. l. 2. ff. de acqu. possess. nam & pos-
 sessionem seruitutis usurpamus. l. fi. ff. de itiner.

3 Quod si quis dicat rem suam nemini seruire, nec commu-
 nem. l. in re communi. ff. de seruit. vrb. sed fundum municipū
 singulorum videri ciuium: ideo vix esse, vt eidem proprius ci-
 uis cuiusquam fundus seruiat: Respondebo, re vera fundum ac
 seruum ciuitatis non esse singulorū, sed vniuersitatis: ideo que
 seruum publicum in caput ciuis & pro ciue torquere licere. l.
 in tantum. s. i. ff. de rer. diuis. Planè nec seruus publicus alicui

civium stipulabitur seruitutem: quia ipsius non est, nisi forte pupillo fari nescio. l. 2. ff. rem pupill. saluam fore. vbi seruum publicum pro tabellione non debuit exponere Accursius, non magis quam in toto titulo. C. de seruis reip. manumit.
 4 Illud peculiare est & egregium ciuitati, quod per liberam personam, id est, per actorem & syndicum seruitutem acquireret, tanquam idea vniuersitatis in eum confluxerit, & iam vna ceruicem, vnum guttū tātū habeat. d. l. 2. de acq. poss. l. municipio. ff. vt in possess. legat. Idem dicendum, si proceres ciuitatis & in ordine præcipui agro publico seruitutem simul stipulati fuerint. l. si vñus. ff. de seruit. rustic. l. aliud. s. refertur. ff. de regul. iur.

5 Priuatus verò ciuis per procuratorem stipulantem non acquires ius seruitutis: sed postquam obligatio inita fuerit, ita vt quasi possessionem seruitutis cedi expedit, recte procurator interueniet, & paciente promissore, ibit, & aquam ducet, pro suo domino. l. solutum. s. per liberam. ff. de acq. poss. Atqui quæsitam semel seruitutem penitusque fundo incisam quisque retinet per se, per socium, amicumve, aut medicum visitantem. l. vsu. ff. quemadseruit. amitt. l. v. ff. eod.

P O M P O N I V S.

Sit tam angusti loci, demonstratione facta, via concessa fuerit, vt neque iumentum neque vehiculum ea ire possit, iter magis quam via, aut actus, acquisitus videbitur. Sed si iumentum per eam duci poterit, non etiam vehiculum, actus videbitur acquisitus.

STEPH. FORCATVLI

- 1 *An verum sit valere quiduis ut aliud, si non ut agitur.*
- 2 *Cum conuentio obligat, non transit in aliam, si nequit natura sua valere: quid in testamento.*
- 3 *Quod conuentio obligatoria circa seruitutes possit transire in vim alienam, siue stipulatio, siue venditio, siue testamentarium relictum ex demonstratione.*
- 4 *Cur fiat, ut excipiens decem pedes agri circa aqueductus riuum, solum iter, non viam habeat.*
- 5 *An amittat seruitutem longo tempore, qui ea maiore utitur, quam constituta fuerit.*

INTERPRETATIO LEGIS XIII.

Nulla via publica tritior est eo axiomate, quod nobis Iurisconsultus hic statuit, scholis iuris notissimo. Ecquis enim vexatas sibi aures non faciebitur ab iis qui cotidie dicunt, Valere ut commodius potest id, quod ut agitur valere nequit? nam via constituta in loco & in calle tam angusto, ut vehiculum non capiat, & simul iumentum, aut alterutrum saltem, neque via erit, neque actus. Quia solus actus vehiculi capax est, aut iumenti sine sessore acti. Sed ne omnino pereat negotium, ex via fiet actus angustior, aut iter trium angustissimum. l. r. ff. de seruit. rustic. Sic naturaliter euenit, ut id quod plus est, in minus facilè degeneret. Vnde tutor datus personæ & rebus, migrat in curatorem rerum tantum. l. pater. §. conditionum. ff. de conditi. & demōstr. Sic testamentum in codicilos, si modò mens testatoris soli testamento studentis non refragetur. l. ex ea. §. 1. de testam. l. codicillis. §. fi. de legat. 2. Sic denique acceptilatio inutilis, consensu tamen freta, it in vim pacti de nō petédo. l. si vñus. §. fi. ff. de pact. Quinimò interdum ne pereat quod agitur, in plus transit, ut vsus syluae remotissimæ in fructum. l. diuus. ff. de usu & habit. Tunc enim impunè vendet ligna usuius, aut frustra vteretur, cum plus vecturæ impendio consumeret quam haberet emolumenti. Nisi consideremus talem fructum iure nudis usus retineri: quia non omnia li-

gna quæ cædi solēt ex sylua, vendet is, cui vsus legatus fuit. sed quatenus tantum ipse vtendo percepturus verisimiliter foret, vt in l.i. afferui.

2 Sed tamen semper afferam in conuentionibus, quæ non, vt acceptatio, ad liberationem obligationis, sed ad nexum spectant, secus obseruari: atque ideo ex stipulatione inutili pactum non fieri. l.i. §. cum qui ff. de constit. pecun. licet maxime consensum contineat duorum, quo solo pactum perficitur. l.i. §. si quis ita ff. de verbis. obligat. vt pleniū docui in dialogo 5.

3 Vnde fortassis insurget aliquis vehementius, cùm in d.l. si tam angusti. apertè conuentio constituendæ seruitutis obligaret dominum prædij seruituri, & tamen valet vt poteſt iure itineris. Sed dicemus ex demonstratione loci hoc manare. nam in conuentione stipulationis, vel venditionis forsan interpolitæ, nullum fuerat vitium, sed in loco iuris quod promittebatur, id est, seruitutis: & cùm de corpore rei constat apertissime, tunc error nominis innoxius est. l.9. vers. planè ff. de contrah. empt. Proinde error, qui in nomine appellatiuo intolerabilis fertur. l.4. ff. de legat. 1. h̄c manifestè eximitur evidentia demonstrationis digito factæ, aut aspectu concordi conuenientium. l. certum. ff. de reb. credit. l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acq. possess. Et Demetrius Cynicus apud Lucianum, saltatorem quendam peritum Martis & Veneris concubitum simulantem gestu ipso, manibus loqui dixit. Quinetiā demonstratio plus pronunciatione efficit. l. si tamen. §. ei qui. ff. de adilit. edict. Nec moueor ex l. via. ff. de seruit. rustic. prædio. vbi via minimè demonstrata in angusto tramite tamen facile in iter abit. Cæterū ibi fuit constitutio seruitutis in loco vehiculum non capiente, quæ præpollet demonstrationi, quando constitutio talis est, quæ traditioni comparatur, non promissiōnī primæuæ. l. si sub. §. si. ff. de verbis. oblig. Præterea cùm Jurisconsultus ait, alioquin iter fore propter loci angustiā, ita demum obtinet, si voluntas contrahentium prorsus explorata fuerit: vt l. cū manu. in f. ff. de contrah. empt. Quare cùm iudicia in inuitum reddantur, vix in ipsis idem responderem. l.

STEPH. FORCATVLI

inter. §. i. ff. de verbis. oblig. l. si mater. §. si quis iter. ff. de exceptione. rei iudic. si modò condemnatus prætextum dissentendi meritò allegaret. l. idem Pomponius. §. f. ff. de rei vendicat. Quòd si res controuersa in conspectu esset, ita ut tantùm ambiguitas esset in vocabulo, iam relaberer in regulâ demonstrationis factæ, ne cauillari fas esset condemnato. d. l. idem. §. p. eod. vtpotè cùm res demonstrata alia subinde demonstratione non egeat. l. i. §. f. ff. de dote præleg. Atque ipse ignoscere iudici, qui crepidam in caput impudentis proiiceret, dum de re palam exhibita, post sententiam dissensum ex nomine causatur: quòd vniōnem, verbi gratia, gemmam auctor vocauerit: vel pro electro in quo multum argenti est, dixerit aurum peti. In iis enim quæ in promptu sunt, ignoratio fingi nequit. l. ea quæ ff. de contrah. empt. Itaque abundè sufficit constare de rei substantia & corpore. Succurrit alia ratio, quæ tanquam artibus Magicis seruitutem vnam transformet in aliam, vel potius vtramque promiscuè confundat: quòd viæ complexus actus itérve continetur fusò significatu. l. quantum. ff. de verbis. signif. vnde Matthæi cap. 7. arcta est via quæ ducit ad vitam: & è diuerso, molle ostéstat iter via lata voluptatis in Virgilij scriptis. ne miremur è via in actum aut iter transiri. d. l. via. ff. de seruit. rustic. Non omitto in via actum & iter loci spatio etiam contineri. l. i. ff. eod. sola namque latitudine discrepant. l. certò. §. latitudo. ff. eod. Quare demonstratio facile efficiet, vt è via actum vel iter colligamus, sicut ex stipulatione pactum colligeremus obligans: si quidem consensui adesset demonstratio, qualis in seruitutibus admodum pollet, vt in d. §. latitudo. eleganter ostenditur. Quòd si argutus regerat in nos d. l. i. §. si quis ita. ff. de verbis. oblig. vbi nutu capitis cōfensus significabatur, vt l. nutu. ff. delegat. 3. Respondebo in l. si tam angusti. de promissione iusta seruitutis non dubitari, quin prorsus obligauerit ex stipulatu aut vendito, vel testamento, sed de re ipsa, id est, de seruitute, aut de loco in quo constituebatur, qui sui angustia prima facie faciebat constitutionem impossibilem. Nam nec stipulatio ritè composita obligare potest super re impossibili, nisi alio sensu donetur. l. si ita quis.

ff. de euict. vel nisi iam constituta via ex euentu angustetur. adē subscribo Accursio, qui asserit diminuta ob fundi divisionem inter socios viæ latitudine, ita vt vehiculum neutra parte recipiatur, actū vel iter fieri. l. nam satis. *s.* certè. *ff.* quem adm. seruit. amitt. Nec obest, quod lex ait fundum ibidem liberari: quia vtique liberabitur ab onere vehiculi, non autem à iumentis agendis, vel à commeatu euntis hominis. sicut in d. l. certò. *s.* i. agri partes liberæ dicuntur ab onere, quæ iure ipso seruiunt.

4 Cæterū videamus, cùm locus angustus viæ iter efficiat, quare non similiter amplitudo itineris declarata non abeat in viam. l. qui duo. *ff.* de seruit. rustic. vbi excipiens decem pedes circa aquæductum, iter duntaxat obtinet. & hoc fortè sic statuitur: quia decem illi pedes ad refectionem solam aquæductus pertinebant, ad quam vehiculo nihil opus fuit. l. refectionis. in fi. *ff.* commun. prædior. Et sic ratione subiecta id quod dictum est, restringitur. l. cùm pater. *s.* dulcissimis. *ff.* de legat. 2. Sanè & eiusmodi iter non dubitarem ego ad viæ ius imitamentūmque producere, si tale aliquis offerret ut per iter concessum demonstrato in loco nemo sine vehiculo, innocuo tamen, iturus crederetur. d. l. diuus. *ff.* de vsu & habit.

5 Retentio seruitutum talis est, vt qui minus usurpat quam sibi licet, etiam quod maius est retineat. yt is qui viam aut aëtum habet, si tantummodo intra decem vel xx. annos iuerit. l. 2. *ff.* quemadm. seruit. amitt. hoc ita, si vtatur tanquam iure suo, & si modò sciat id, quod maius est sibi licere, non aliter. l. fi. *ff.* eod. l. is qui. *ff.* quib. mod. vsusfr. amitt. Contrà qui latiore via quam liceat vtitur, vel aqua vberiore ius licitum retinet. l. si eo. *s.* fi. *ff.* si seruit. vendicet. l. si is cui. *ff.* quemad. seruit. amitt. Admoneri interim & coerceri debet, ne quid supra licitum audeat. Cæterū non aliud facit, qui plus facit. l. si arbor. *ff.* de seruit. vrban. nam aliud quam sit concessum, exercens, id amittit, quo frui potuit. l. si quis alia. *ff.* quemad. seruit. amittat. Sanè in parte retinuisse sufficit. l. si itillicidij. *s.* fi. cum l. seq. *ff.* eod.

PAVLVS.

Seruitutes prædiorum rusticorum, etiam si corporibus accedunt, incorporales tamen sunt: & id circò vsu non capiuntur. Vel ideo, quod tales sunt seruitutes, ut non habeant certam cōtinuāmque possessionem. Nemo enim tam perpetuò tamque continenter ire potest, ut nullo momento possessio eius interpellari videatur. Idem & in seruitutibus prædiorum urbanorum obseruatur.

OBSERVATA IN L. X I I I I .

- 1 Seruitutes vsu capi lex scribonia vetuit, & quare.
- 2 Regulas duas Accursii circa eam vsu capionem sibi inuicem diffentire.
- 3 Omnes seruitutes habere causam continuam, sed non eodem modo.
- 4 Aqueductus ex lacu quando sit: & quid de aquæ sordide immisione.
- 5 Aqueductus continuus & discontinuus vsu, iure autem perennis.
- 6 .7. Seruitutes tam urbanæ quam rusticæ eodem modo vsu capiuntur, vel non.
- 8 Tum quid pro sit tempus excedens hominum memoriam.
- 9 Si temporis extet memoria, quanto tempore vsu capiantur: & quomodo intelligantur possideri.
- 10 Deiecto de via quomodo subuenitur, & qualiter iura cum praediis vsu capiantur.
- 11 Quot concurrere debeant, ut seruitus vsu capiatur.
- 12 Quomodo bona fide per fundum non tuum assequar seruitutem, que in alieno prædio non constituitur.
- 13 Biennio fuit olim vsu capio pro hodierno decennio.
- 14 Quid est, quod Iustinianus ait, bono initio vsu capienti non speclaris

- Etari scientiam vel ignorantiam.*
- 15 *An in usucapienda seruitute desideretur titulus cum bona fide,*
 - 16 *Inter absentes non inchoatur usucatio seruitutis, neque inter praesentes, nisi cum magna patientia.*
 - 17 *Publicana quando pro seruitute detur.*
 - 18 *In l. si quis diurno. ff. si seruit. vendic. titulum defuisse seruitutis prescriptioni, & tempus, cuius non extaret memoria similiter.*
 - 19 *Quare titulus non sit necessarius in tali usucapione, cui tamen adsit aliquid instar habens tituli.*
 - 20 *In seruitute, ne altius tollas quomodo fingatur patientia. Et an in infinitum quisque tollere possit. & quid sint moeniana.*
 - 21 *An contra ignorantem libertas usucapiatur.*
 - 22 *Libertas contra seruitutem urbanam non usucapitur sine facto nostro.*
 - 23 *Seruitutes rusticæ nocentiores urbanis, & magis odiosæ.*
 - 24 *Arbor sata non habetur loco facti ad libertatis usucaptionem.*
 - 25 *Non usucapit libertatem, qui predium possidere desit, nisi trasferat in heredem vel emptorem sponte sua.*
 - 26 *Quando tempus duplicetur, cum de usucapienda libertate quaeratur.*

INTERPRETATIO LEGIS XIII.

Multum blanditur Paulus hoc loco legi Scribonia, quæ seruitutem usucacione substulerat, libertatis permiserat contra seruitutes bene quæstas. I. 4. S. fi. ff. de usucapi. Eam legem tulerat C. Scribonius, vir summæ autoritatis, ædilis curulis aliquando, mox prætor urbanus: cuius non raro meminit T. Liuius, præsertim lib. 4. decadis 4. Considerabat itaque Scribonius usucacionem continuatione possessionis legitimo tempore perfici, ut definitio declarat I. 3. de usucapi. ff. Planè seruitutes quamvis accedant corporibus prædiorum, ipse tamen sunt incorporales. ergonon possidentur I. seruus. §. incorporales. ff. de acq. rer. domini. Agedū, fateamini possideri eas, vel

STEPH. FORCATVL

quasi possideri saltem, vt l. fi. ff. de itiner. l. pe. §. hoc tit. l. si quis. ff. si seruit. vendic. tamen carent omnes seruitutes rusticæ continuo vsu seu possessione. non enim quisquam mortalium in hoc orbe terrarum, via, actu, itinere potest facto ipso vti more Sisyphi in inferis saxum iugiter reuoluentis, quin s̄epissim è ipsis possessio interpelletur. Habet itaque natura sui intermissionem hæ seruitutes, vt Paulus h̄c docuit, & apertius in l. cùm vsusfructus. ff. de vsufr. legat. vbi idem de aquæductu statuit. vt mirer ego, cur Accursius h̄c seruitutibus perpetuis aquæductum ascriperit, seu continuis, circa vniuersam earu usucaptionem duas præstituens regulas:

2. Quorum altera vult seruitutes perpetuas, vt aquæductum, & quasi perpetuas, vt stillicidium, usucapi spatio longi temporis decem vel xx. annorum: reliquas autem non nisi tanto temporis cursu, cuius non extet memoria, vt ait probari in l. 2. C. de seruit. & l. hoc iure. §. ductus aquæ, ff. de aqua. cotidiani. Mox contemplatus parumper utrobique quæri de eodem aquæductu, non de via aut itinere, quæ illi sunt seruitutes discontinuae: subdit h̄c tam prolixum tempus memoriam humana excedens desiderari, quoniam aqua ex flumine publico duceretur, non ex priuato fonte, vt l. 2. C. de seruit. Attamen Pomponius in §. ductus aquæ. & ijs quæ præcedunt, ac subsequuntur, de aqua ex riuo ducta respondet, quod si putas riuus fuisse publicum, non priuatum, solus princeps aquæductum illum constituit ad hæredes impetrantis minimè transiturum, l. i. §. permittitur. ff. de aq. cotid. nisi identidem per quemlibet hæredem exoretur. Quænam sit nostra sententia circa rem tam arduam, & inter tot opinionum fluctus aquarum qui buslibet diuortiis incertiores, breuiter referam.

3. Si prius iecero fundamentum Iurisconsulti in l. foramen, ff. de seruit. vrbani. omnes videlicet seruitutes habere causam perpetuam: non tamen assert in omnibus perpetuitatem eodem modo se habere. Nam quædam seruitutes sunt perpetuæ origine, & postea deinceps: quædam sunt perpetuæ tantum postquam esse cooperunt. Priore loco in d. l. foram. in perpetuis habentur aquæductus & stillicidiū. quia ab aqua viua &

naturali ille manat: hoc à cœlo, quoties pluit, è tecto nostro in alienum prædium immittitur. Ideò ex aqua collectitia cisternae vel stagni non impetratur iure seruitus aquæ ducendæ, vt ibi dicitur, & l. 1. §. 2. ff. de fonte. Nam etsi Vlpianus dicat cisternam ex imbribus repleri, tamen pluuiam aquam directò cadere necesse est, vt sit seruitus: non, vt aiunt, mediate. Sic stillicidium habet perpetuam causam: quia cœlestis aqua illicò in tectum casitat, vt immittatur: ergo foramen in imo pariete cœlaclavis vel cœnaculi proluendi paumenti causa, non est flumen, nec vſucapibile fit: quia non eò ducebatur aqua viua ex fonte, riuo, aut cœlo, sed importata cadis siue hydriis ex domo vicini pariete pertuso commode ad proluendum paumentum meum, vt nitidiùs coenaculo vtar & lautiùs, spargebatur. Idem de lacu subiunxit Iurisconsultus, ne aquæductus ex eo sit, ne quidem ex puto aut piscina, si viuam aquam non habeant, sed è cœlo collectam. d.l. 1. §. 2. ff. de fonte.

4 Quòd si lacus esset perpetuus, admitteret ius aquam ducendi perinde ac nauigandi. l. via. §. 1. ff. de seruit. rust. nec in d. l. foramen, de lacu perpetuo sensit quicquam Iurisconsultus, vt falsò putauit Accursius. Fateor vtique lacū sèpiùs esse perpetuum ab stagno distinctum. l. 1. §. lacus. ff. vt in flumi. public. nauig. Sed, vt dixi, instar putei nonnunquam est temporalis, æstate aridus. Quòd autem aquam viuam ad seruitutem optamus, obtinet ex parte prædij seruientis in aquæductu aut aquæ haustu & nauigatione. l. 1. §. loquitur. ff. de aqu. cotidi. quemadmodum ex parte dominantis in stillicidio. At cùm agitur de aqua fôrdida ex prædio nostro in vicinum immittenda, proculdubio viua nō requiritur. l. sicuti. §. Aristo. ff. si seruit. vendic. Nam & ibidem ius fumi immittendi in superiorem domum non habet originem naturalem, sed ex igne cotidie renouato opera hominis. Sanè verò posset seruitus constitui aquæ viuæ, deinde spurcatæ, in fundum alienum immittendæ. Lapud. ff. de aq. pluuiia arc.

5 Cæterum aquæductus, qui, vt stillicidium & aquæ haustus, perenni gloriatur origine, postquam inductus est, vñ nō ita continuus est sine delectu. Nam interdum est continuus

sponte fluente aqua ex vberrimo fonte in prata videntia. l. qui fundum. ff. quemadm. seruit. amitt. quandoque penitus discotinuus, vt vocant, dum alternis est annis concessus. l. si sic. ff. eod. vel etiam uno die quotannis, aut quolibet quinquennio. l. fi. C. de seruit. si modò liceat de itinere dicta ad aquæductum transferre. Tertiò mistim, cùm ex parte seruientis prædij non nisi hyeme vel sola æstate duci possit: aut ex parte dominantis, quoniam sola æstate irrigare prata cupit. l. de interdicto. ff. de aquæ cotidi. Omnidò autem ius aquæductus, vt omnium seruitutum, perpetuum est. d.l. cùm vsusfructus. ff. de vsusfr. legat. Quia quod subinde pro certo redditum est, perpetuis aggregatur. l. malum. s. f. ff. de verb. signif. l. via. s. vsus. sup. hoc tit. vbi vsus cessat per interualla, sed interim ius seruitutis permanet.

6 Proinde quod Paulus ait non vsucapi seruitutes, quia continuam possessionem non habeant, continet rationem ex abundantia nihil persuadentem, vt in d.l. si sic. in verb. vna seruitus. l. 4. s. si viâ. de vsucap. vbi vi expulsus de via, mox lôgo tempore amittit ignavia: quia & mero iure de via incorporea non videtur electus. sed hæc ratio aspera, nedum superuacua est. Illic quoque certior ratio præcesserat, quare seruitutes mercæ vsucaptionis expertes sunt: quia possessionem veram non norunt: alioquin nec seruitutes urbane aliquid haberent continui vel perpetui. Meritò tandem Jurisconsultus hic ait, idem esse in urbanis quod in rusticis, non tantum ne verè possideantur, sed etiam vt interuallum capiant, nec sint vsu perpetuae, vt stillicidij ius, item altius non tollendi, nec officiendi luminibus. l. & ideo. ff. si seruit. vendic. Sanè tigni immittendi ius originem habens facto hominis aliquando cessabit parietis ruina, et si marmoreus fuerit, nisi aliis sufficiatur. l. eum debere. ff. de seruit. vrb. Nec desunt moræ grandes, dum nouus paries extruitur, vel reficitur vetus: vt quodiure fuit perpetuum, strutura aliqua fulciatur.

7 Quocirca cùm omnes seruitutes intercapedini temporum vsu ipso subditæ sint: cùmq; omnes pariter tam urbane quam rusticæ ius habeant perpetuum ex quo sunt natæ, codem mo-

do vsucapi eas vel non vsucapi sentimus. eò magis quòd abundè suo loco docuimus ex rusticis yrbanas, & è diuerso fieri. Ideò aquæductus vrbanus. l. si ego. §. i. de publican. & ius altius tollendi rusticum. l. 2. de seruit, rust. quia ex prædio dominante metimur seruitutum qualitatem.

8 Quoad vsucaptionem vel præscriptionem, id est, quoad eam exceptionem, quæ ex diutino vsu possessione que oritur, breuis & dilucida tradetur definitio: Si quisquam aliqua seruitute per alienum prædium tanto tempore vsus fuerit, vt supereret hominum memoriam, iure constituti loco censetur. l. hoc iure. §. duetus. ff. de aqua cotidian. id est, non est amplius disputandum, an stipulatio vel legatum præcesserit, quibus sollet constitui seruitus principio. §. fi. de seruit. Nec cunctadum super altera constitutione, id est, quasi traditione. d. l. si ego. §. 1. nam præsumitur præcessisse titulus, & tam longa vetustas apud iudicem pro iure est. l. fi. ff. de aqua pluu. Satis est, quòd lex præsumat stipulationem, vt l. i. C. de rei vxor. action.

9 Si verò temporis vsucaptæ seruitutis extat memoria, tunc res plusculum habet dubitationis. Ad quā extricandam scire decet, post Scriboniam legem antiquatam redditum fuisse ad pristinum ius, quo seruitus alioquin incorporalis traditionem possessionemque recepit. d. l. si ego. §. i. de publici. d. l. fi. ff. de itiner. l. 2. ff. commun. prædior. Namque duo ad possessionem necessaria nouimus, animum & corpus, quorum ille æternus potior vtique est. Atqui animo complecti nos seruitutē nō est dubium, vt Deum & coelestia complectimur, quæ nunquā visui tactuique exponuntur, & iura omnia. §. i. de rebus corporal.

10 Si corpus consideres, quod concurrere animo ad possessionem conuenit. l. licet. l. nemo. C. de acq. poss. perspicuū est ad seruitutis apprehensionem ineptum id esse: adeò vt qui de via sibi debita deiicitur, mero iure deiectus non credatur: ab illa, inquam, via, quæ ius est constitutum octo agri pedes cōtinens. l. 4. §. si viam. ff. de vsucap. Sed æquitatis solicitus iudex deiecto aliter subueniet, merum ius dissimulans. l. at si quis. §. & generaliter. ff. de religios. curabitque, vt seruitus, quæ est quali-

tas.l.quid aliud. ff.de verb.signifi.naturam subiecti, à quo duci nequit, sequatur:quia de suo loco aliquis expulsus videri potest, qui de seruiente pellitur:cùm pariesmeus is dicatur, qui mihi seruit.l.sicuti. §. i. ff.si seru. vendic. Ita cum aliena re, sed in aliquo mea, possidebitur vt cunque seruitus. Et quoniā naturalis vis & ratio legis autoritate non mutatur.l. 2. §. fi. ff. de vsufr.ear.rer . remedio introducto, quasi possessio efficitur, & quidem corporeo actu, dum prædium subimus seruile , vt simul ius eundi,agendi,aquam ducendi, in nostrum , adipiscamur quod per se nō erat adipisci, & deinde vsucapere.l.si aliena. §. i. ff. de vsucap.natura enim seruitutum ea est, vt possideri non possint:sed intelligatur possessionem earum habere, qui ædes possidet. l.si ædes. §. fi. ff. de seruit.vrb. Vbi Julianus e modo loquitur , innuitque seruitutis possessionem accessoriā plus debere prædio dominanti possesso, quām seruienti quod vicinus possidet. Ergo impunè dicere licet seruitutes vsucapi, ac non vsucapi:vt cùm D.Augustinus de re omnium excellētissima scripsit, Ipsum quidem & nō ipsum māducaturi estis: de corpore Iesu Christi loquitur: Ipsum, inquit, inuisibiliter, & non ipsum, visibiliter.can.non hoc.de consecr.dist. 2. Nec errauerit aliquis, si dixerit rem sacram alienari non posse , ideo non vsucapi:ac contrā, vsucapi, si fortè accedat modicum aliquod facillum ruri luculento profano.l.in modicis, ff.de contrah. empt. Eodem modo seruitus per se prehēdi corpore nec scia, prædio corporali velut qualitas accedens , vsucaptionem perpetuit.

ii. Proinde sublata lege Scribonia cœpit erigere ceruicem vsucapio, & seruitutes inuadere, non quidem temerè, sed adhibitis iis insignibus, quæ rerum immobilium acquisitione expectit. id est , titulo apto ad acquisitionem dominij , bona fide, possessione non interrupta, & tempore à lege definito. Quæ simul desiderari ostendit.l.diutina.C.de præscr. longi temp.l. 3. ff. de vsucap. §. i. eod. Inst. Tempus verò olim fuit biennij l. vnic.C.dev vsucap.transformanda.quoties,inquam,cum titulo legati,stipulationis,vel emptionis.l.per quem. ff.de seruit. rustic. seruitutem cundi aquām ve ducendi accepissem per fun-

dum Tusculanum à te ,quia tuum putabam, cùm re vera esset
Titij.

12 Neque obest quòd alieno prædio nemo potest seruitu-
tem imponere.l.si quis duas.§.i.ff. communia prædior. Quia
hoc verum, quando certò scimus prædium seruituti destinatū
esse alterius quam cedentis seruitutem : secus vbi is cui ceditur
seruitus, putat bona fide ad constituentem pertinere, cùm rei
alienæ corporeæ alienatio recipiatur, & prospicere emptori ad vfu-
cationem cum bona fide, ac fructus largiatur eidem .§. si quis
à non domino. de rer. diuisi. Nec dubitamus alienationis ver-
bo seruitutis constitutionem venire.l.fi.C.de rebus alien. non
alien.

13 Huc spectat quod Paulus ait lib. i. receptarum Sententia-
rum , titulo De seruitutib. Seruitus , inquit , haurienda a
qua vel deducenda biennii actione omissa intercidit, & bié-
nio usurpata recipitur. Aggenus Vrbicus libro i. De limiti-
bus: De fine, inquit, lex Manilia quinque aut sex pedum lati-
tudinem prescribit: quoniam hac latitudinem, vel iter ad cul-
turas accedens occupat, vel circumactus aratri , quod usurpi
non potest: iter enim non quâ ad culturas peruenitur , capitur
usu, sed quòd in usu biennio fuit. Hac ille, indicans quinque
pedes circa fines agrorum inter vicinos fuisse impatiens v-
surcationis, ut aratum liberè his circumageretur. l. quinque.
C. finiū reg. Reliquum iter fundi biennio acquiri consuetum
instar rei immobilis, patefit in l. fi. C. de seruit. §. i. de usuapi.
nā diu videbatur possidisse qui biennio possederat.l.cùm do-
mini. ff. locat. §. quapropter. in auth. vt immobilia ante nu-
ptias donation. col. v. vbi biennium plurimum tempus appel-
latur: sed meliori iure itum est in decennium inter præsentes.
Idque verè diuturnum est.l. 16. §. Aristo. ff. qui & à quib. ma-
numiss. liber.

14 Ergo seruitutes hodie nemo in alieno prædio usurpiet,
nisi exacto inter præsentes decennio, & inter absentes totis xx.
annis.l.fi.C.de præscript. longi tempor. Modò , inquit, Iusti-
nianus ibidem, bono initio rem teneat,id est, titulo idoneo ad
transferendum dominium, & bona fide: quoniam ab eo acce-

STEPH. FORCATVLI

pit ius eudi, qui credebatur fundi dominus. Si enim verè fuisset dominus, transtulisset plenum ius, & velut dominium seruitutis. l. 3. ff. si vsus fr. petat, nec egeret accipiens adiectio domino vsucaptionis. l. clauibus. ff. de contrah. empt. Subiungit illico Justinianus, nullam scientiam vel ignorantiam expectadam eius, contra quem promiscuè vsucapitur. d. l. fi. C. de præscript. long. tempor. id est, dum titulo bona fides cumulatè concurret ad inchoandam solidè vsucaptionem.

15 Tertiò iam videndum superest, quatenus seruitus vsucapiatur, dum nullo titulo præcedente aliquis it, aquamve dicit per fundum alienum, aut tignum immittit in alienas ædes, non alia bona fide, quæ colligi potest ex vicini scientia & patientia. non etenim putat se à domino aliquid iustè possidere omnino, sed fruitur eius tolerantia, quæ facit eum possessorem. l. et si fortè. g. 1. ff. si seruit. vendic. Insurgunt in contrarium pleraque Iurisconsultorum testimonia, quibus liquido probari videtur non posse aliquem quasi possessionem seruitutis sibi ascribere, nec ius eiusdem, nisi qui suo iure uti se putauit, id est, sua seruitute, vt exponit Accursius: vel suo iure, id est, sibi competente & licito. l. fi. ff. de itinere actuque priu. vbi si per fundum tuum, nec vi, nec clam, nec precario, commeauit aliquis, non tamen tanquam id suo iure faceret: sed si prohiberetur non facturus, inutile est ei hoc de itinere actuque interdictum. Nam vt hoc interdictum competit, ius fundi possedisse oportet. Ergo qui vicino paciente per eius fundum it, agit, dicit, fiduciam iuris sui habere debet, non causari alienam patientiam, vt simile bonæ fidei quiddam alleget. Cæterum nec Celsus nec Vlpianus in l. 1. §. Julianus. ff. eod. vulgo mihi recte perpensus apparet: quia fateor quidem illum qui interdicto possessorio pro seruitute experiri tentat vel confessoria actione, de qua in l. 2. ff. si seruit. vendic. ita intendere debere, vt assérat, imò assueret sibi ius omnino esse, eundi, aggredi, immittendive, atque sic prorsus existimet. Interrogatus verò cur ita existimet, satisfaciet, respondens se iampridem iuisse, egisse, immisssisse, non inuito, sed patiēte vicino: atque ita patientia vicini erit incipiēti seruitutem pro titulo, & pro bo-

næ fidei colore non obscuro, atque pro traditione seu constitutione secunda seruitutis. d.l.si ego. §.i. ff. de publicia. l. & si forte. §.i. ff. si seruit. vendic.

16 Vnde colligemus duas regulas. Prior erit: in seruitutibus patientiam aduersarij, pro titulo, pro bona fide, pro traditio- ne céseri. Altera erit: inter absentes non esse locū præscriptio- ni seruitutis sine titulo bonæ fidei iuncto institutæ, sed inter præsentes duntaxat, idque decem annorum spatio ab impera- tore mox præscripto. Tantum enim abest ut aduersus absen- tes seruitutem aliquis vsucapiat, ut neque inter præsentes vul- garis patientia sufficiat, qualis solummodo expetitur ad hoc, ut seruitus vendita vel alio titulo constituta tradi censeatur. l. si à te. ff. si seruit. vendic. cum dominatus aliquando usum sumit. l. pe. ff. de seruitut. Atqui ut pro iusto titulo patientia æ- stimetur, constans & perspecta intelligitur, non errantis, nec imperiti hominis. l. Labeo. cū l. seq. ff. de aqua. pluuiā. Insuper patientia iugis expetitur, cap. i. §. si quis per xxx. si de feudo de- fun. contentio sit. in feud. vbi feudum perfectè acquiritur vas- fallo xxx. annis, eo quod dominus seruitum à vassallo titu- lum non habente aequo animo tandiu accepit. quo circa mul- tiplex requiritur. notum namque est illud Aristotelis, Vna hi- rundine ver non fieri, nec beatum hominem unico die. Nam & iracundi homines uno atque altero die simulabunt patien- tiā, quæ quam périnax requiratur, describit imperator in l. 2. C. de seruitutib. vbi consultor aquam duxerat per fundum Martialis, hoc sciente & vsqueadmodum patiente, ut opus exædifi- catum extaret aequæductui necessarium: quare seruitus mane- bit usitata iugi decennio, exemplo rerum immobilium, con- tra scientem & tolerantem. l. si ego. §. i. ff. de publicia. vbi est eadem ædificandi patientia.

17 Cæterum hic idem textus videtur suadere; prima facie, nō expectandum decennium vsucienti seruitutem, cum ei cō- petat publiciana, quæ actio præmaturè datur, ante scilicet per- fectam vsucaptionem. §. namque de actionib. Quamobrem pulchrè nobis idem concinit: nam certum est actionem in re pro seruitutibus dari nō modò aduersus dominum fundi

seruientis, sed etiam contra quemlibet impedientem. 1. si quis.
§. si ff. de publician. Et quidem contra antiquum dominum
publiciana imbellis est & inefficax. 1. si ff. de publici. Ergo in d.
1. si ego. datur ei, qui paciente domino aquæductum per eius
domum traduxerat: quare scientia mira domini extabat, sed ab
nescio quo tertio præpediebatur vrbanus ille aquæductus al-
teri domui præstitus. Quòd si decem annos exegisset tradu-
ctio huiusmodi, proculdubio plena cōfessoria antiquummet
dominium oppugnasset instar rei venerationis in rebus cor-
poralibus. 1. si quis. C. de præscripti. xxx. vel xl. annor.

18 Hoc apertissimè explanat Vlpianus in 1. si quis. ff. si seruit.
vēdic. Siquis diuturno vsu & longa quasi possessione ius a-
qua ducendæ nactus sit, non ei necesse est docere de iure, quo
aqua constituta est, veluti ex legato vel alio modo, sed vtilem
habet actionem, vt ostendat per annos, fortè tot, usum se non
vi, non clām, non precariò, possedisse. Ecce qualiter titulus
legati vel stipulationis vel alius minimè necessarius est, ei qui
seruitutem iusto tempore possedit: nec verò ibi agitur de tem-
pore cuius non supersit memoria, cùm dicat Iurisconsultus,
per annos fortè tot: ergo certo numero. 1. in actione. ff. de furt.
1. nec semel. §. nouissimè. ff. quand. dies lega. ced. Taxatus fuit
tandem annorum decem numerus à Cæsaribus, & hunc con-
firmauere in gratiâ possidentis ius paciente aduersario, illique
dedere vtilem actionem, id est, efficacem. 1. si ff. de eo quod
cert. loco. vt d. l. si quis. ff. si seruit. vendic, ubi nonnulli sepa-
rant utilem à directa, inutili penitus explicatione. quinimò
confessoria syncera dabitur ei, qui, inquit, non vi, non clām,
non precariò, longa quasi possessione ius aquæ nactus fuerit:
ergo inter præsentes, quia non clām, & sine ullo titulo ex-
presso.

19 Questionis est, quare ad seruitutum vscapionem non
est necessarius titulus inter præsentes. Bartolo placuit, quia nō
magnum damnum inde capít prædij seruientis dominus: nec
enim eo amittet dominium, sed tantum usum præbebit vice-
no diligentiori. Verùm parum persuadet hæc ratio, cùm con-
stet in rerum mobilium vscapione titulum & bonam fidem

desiderari. §. i. de vsucapi. tamen plerunque viliores sunt, quā
vt seruitutibus audeant comparari. Quid, quōd seruitutes ma-
gno sēpissimē pretio coēmuntur, & magno incommodo af-
ficiunt prædium seruiens, dum iter aut aquæductus medias æ-
des traiicit noctu diuque. l. iter. ff. communia prædior. aut dū
vehiculum fundum vberem viæ concessione peruadit: aut dū
vile stabulum impedit, ne villa nobilis altius tollatur. l. 2. ff. de
seruit. rustico. adeò vt pluris sit talis seruitus quām totum pre-
diuum dominans, vt in l. fi. §. fi. C. de seruit. Adde quōd vna ser-
uitus constituta aliam ad se trahit, vt magnete lapide illectus
annul⁹ alium ex ferro similiter allicit. l. 3. §. fi. ff. de seruit. rust.
Ergo sufficiet rationem elicere ex iis, quæ paulò antè dixi: nec
tam querere, cur sine titulo vsucapiantur seruitutes, quām
vnde titulum nanciscantur, nempe lucratuum saltem, qui a-
bundē fouet vsucaptionem. l. pe. C. de præscript. longi tempor.
potissimum in seruitutibus. l. fi. precariò. ff. comm. prædior. At
is qui patitur vicinum per suum prædium patientis, ire, agere,
quam ducere, ædificare diutius, quique non prohibet, dona-
re ius intelligitur perseuerantia non mediocris patientiæ, ac
pacto quodam tacito. l. cùm post. ff. de iure dotium. Præterea
tradidisse vltrò donatum existimatur. d. l. si ego. §. i. ff. de pu-
blicia. non quōd sit mera donatio: (nam si eiusmodi esset, non
egeret vsucaptione nec temporis beneficio:) sed est præsumpta
sic ut etiam traditio ex diurna patientia in proposito, vnde
colligitur bona fides vtentis, qui quod paciente domino diu
percepit, suum iure suspicatur, & eò audacię profilit, vt suum
affirmet. l. fi. ff. de itiner.

20. Planè seruitus ne tu altius ædes tuas tollas pro mearum
commoditate, vix recipiet patientiam vsucaptioni suffecturā:
nam si hodie non tollas, nec quidem decennio, eras ac peren-
die licebit tibi tollere vsque ad nubes libertate tua freto, mo-
dò meis non inducas nouam seruitutem. l. cum eo. l. cuius. ff.
de seruit. vrba. Nec obest l. i. C. de seruit, vbi vetus forma ser-
uatur in ædificiis: quia ibi definitur de forma seruanda nō ex-
tollendo altius fastigio ædium, sed de proiiciendis tignis, vel
protectis in viam publicam & oppositam vicini domum. l.

mœniana. C. de ædific. priuat. Certè ibidem statuitur proiici non posse mœniana in viam publicam, & contra priuatorum vicinorum ædes, nisi distent interstitio x. pedum, ne eas obscurerent. Mœnia primùm cœpere dici à C. Mœnio consule Rom. qui in foro rostra nauium, quæ vicitis Antiatibus abstulerat, fixit, de quibus in l.2. §. 1. de origin. iur. Idem domitis Latinis columnam in publico posuerat, vt proiectis inde tignis & tabulis, plures ciues ludos spectarent. l.2. §. cùm quidam ff. ne quid in loc. publ. Mœnium Censorem fuisse Pompeius Festus tradit: at Plinius Consulem lib.34. cap.5. Alciatus aliter in l. malū. §. 1. de verbis. sig. præterea d.l.1. C. de seruit. de publica cōsuetudine, vel lege, loquitur certā altitudinē certis ædificiis præstituente. l. fi. C. eod. l. r. C. de ædific. priuat. Nos de priuato quolibet loquimur suo libertatis iure vtente, quoties libuerit. Nec obstat l. et si forte. §. 1. ff. si seruit. v. edic. vbi si in meo non habeam altius ædificatum, aduersarius iuris possessor est: quia ibi nominatim agitur de specie seruitutis antea propositæ, ne scilicet altius mihi tollere licet ædes meas, vicinóque officere, quibus nondum elatis ille est possessor iuris constituti: alioquin liberrimè meas extulisset supra gruis volatum. Enimvero etiam seruitus ne liceat mihi altius tollere domum meam tuæ aduersam, per meam patientiam crederetur constituta, si tu stillicidium tuum, vel proiectum imminisces premens tecum meum palam, & diu tenuisses eo modo.

21 Et hæc locum habet, quoties seruitutem contra libertatem naturalem prædiorum vsucapimus: sin autem pro libertate ad electionem seruitutis impositiæ pugnamus, tantus occurrit fauor, vt contra ignorantem prædicet vulgus præscriptioni longi temporis locu fore. l. si partem. §. si per. ff. quemadmodum seruit. amitt. vbi si viam tibi legauero per fundu meum, & post aditam ab hærede meo hæreditatem tantum tempus effluxerit, quanto amitti seruitus solet, amittes eam non vidento, licet ignoraueris tibi legatam. Igitur vscepit libertatem fundi hæres aduersus te ignorantem legatum seruitutis: vscepit, inquam, mala fide, qui, si non celavit testamentum, tamen sciuit, nec indicauit tibi deberi viam. Cæterum Accursius re-

medium tibi porrigit, quia nec culpa, nec negligentia amiseris seruitutem, ut petas restitui. l. & Atilicinus. ff. de seruit. rustic. Sed hoc est solatium potius quam remedium, quale quoque est in l. in vendendo. ff. de contrah. empt. eò quod videri debet restitutio superuacua, cum iure amissa non fuerit seruitus, nec à sciente quidem, nisi à tempore quo designatus locus illi sit, per quem vadat: aut riuus effossus, per quem aqua ducatur. l. itinere. ff. de seruit. rustic. & d. l. si parté. in princ. Noui vtique legatum seruitutis, ut aliud quodlibet, acquiri ignorantia. l. cū pater. §. surdo. ff. de legat. 2. Sed quare ignorantia factum alienū legati ius pereat demiror, maximè cum ne libertatem parietis acquiras à seruitute tigni immittendi, quam mihi præstare teneris, nisi is ædificatus per te ita fuerit, ut tignum meum commode immitti valeat. l. si quis alia. §. fi. ff. quemad. seruit. amitt. An est ut dicamus in proposito id quod de hærede, qui sciens sibi delatam hæreditatem, & cunctans ac trahens aditionem, tamen non aditam transmisit ad suum successorem: secus si delatam ignorauerit. l. cùm in antiq. C. de iure deliber. Ignoranti tamen subuenietur, si qua iusta causa sua seruit restitutio nem. l. Pantonius. ff. de acq. hæredit. Benigna etenim est legis astutia semper redditis altera manu, quod vna asperè abstulerat. l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. mandat. Nō mediocriter opitulatur his l. Papinius. §. hoc tit. l. 4. §. si viam. cum gloss. ff. de vsucap. Nec mirum est longo tempore ademptum legatum ignorantia, ac ex æquitate restitui postea: quia & ignorantia sic fuerat quæsum, ut ipse repudiare posset sciens, si quidem fastidisset, quo casu retroageretur repudiatio. l. legatum ita. ff. de legat. 2.

22 Quinetiam id quod affirmamus diutina negligentia seruitutes amitti non vtente illo, cui debentur, obtinet solummodo in rusticis, nō vero in urbanis: quippè in quibus ultra negligentiam aduersarij requiritur factum aliquod eius, qui libertatem aucupatur, ut aboleat seruitutem. Ergo si domus mea non altius tolli potest propter seruitutem quā tuæ præstat, ne luminibus officiat, non prius meam assero in libertate vsucapione, quam altius cœpero extollere, licet fenestras tuas

obstruxeris. l. hæc autem ff. de seruit. vrb. Rationem afferūt
diuersitatis: quia in rusticis, inquiunt, factum habentis interce-
dit, eundo, agendo, aquam ducendo, non in tigno immitten-
do, postquam semel immissum fuit, aut dum non meis offici-
tur luminibus. Sed profectò experimur in aquæductu aquam
sine facto nostro plerunque sponte sua fluere. l. qui fundum.
ff. quemadmodum seru. amitt. Atque ita ibidem retinetur seruitus
neficiis nobis, & nihil agentibus. Quod si quis in aquæductu
singat naturæ factum, & aquæ in præceps currentis, ego simi-
liter in stillicidio. Quid in seruitute illa, vt tuguriū in alieno
prædio habere liceat ingruente hyeme, quod semel positum
non hoc atque illuc mouetur. l. veluti. s. fi. ff. de seruit. rust. li-
cet factum hominis eò se recipientis accedat. Alij maluere in
seruitutibus vrbaniis non priuatam tantum versari vtilitatem,
sed etiam publicam: id è magis esse eas pertinaces contra liber-
tatem propter vrbium oppidorumque pulchritudinem. l. 7. ff.
de offic. præsid. Sed hæc ratio mirum in modum vrbanas op-
pugnat seruitutes, quæ interdum, imò saepius, eximia onerant
& deprimit ædificia vicini vnius propter prospectum, &
nescio quas vicini alterius delicias. Præterea certi iuris est in a-
gris & villa vrbanas seruitutes versari, vbi deformitatis publi-
cæ non est ullum periculum. s. prædiorum. de seruitut. rustic.
Bartolus attulit aliquid rationis, cui & ipse diffidit: Quia, in-
quit, vrbanae nobiliores sunt, eo durabiliores, nisi libertas ad-
juuetur facto aliquo. Sed, herculè, id quod nobilis, fragilis
inuenitur, constitutione ciuili, vt substitutio directa declarat,
quæ celerius quam fideicommissaria obscurior interit. l. pre-
cibus. C. de impuber. Et naturali experimento ex agricolis viri
fortiores & magis strenui gignuntur, vt scribit M. Cato in
procœmio De re rustica. Præterquam quod dubitari potest, an
agri, quos diuina natura instituit, præstent ædificiis arte huma-
na & gentium iure collocatis: & nobilia militum priuilegia
facilius pereunt quam ius commune paganorum. l. eius. s. i. ff.
de milit. testam.

23 Quid si dicamus seruitutes rusticæ magis esse inuidio-
ses, & leuiore negotio euaneſcētes, quod magis noxiæ prædiis

fint quām vrbanae: iter, actus, via, aquæductus, valde & frequēter premunt fundos: item aquę haustus, & ius in alieno ponēdi tugurium ad pecoris vel agricolæ receptionem. Non ita ius ne officiam tuis luminibus, ne ędes meas altiū tollam, quod mihi etiam utile est vim ventorum repulsuro. l. nisi per. ff. de vſufruct. Ecquid præterea oberit immissio tigni in meum parietem idoneum, aut stillicidium cadens in tectum, aut aream, quod recipere quoconque modo queam, & in ea impunè ædificare. l. seruitutes. §. fi. ff. de seruit. vrb. non item in aliqua seruitute rustica proteruæ vtique rusticitatis. Si enim ædificem, meritò impediar, l. qui viā. ff. de oper. noui nunciat. Ade quòd concessa vna seruitute vrbana, aliam subsequi non contingit: securus in rustica, maiore cum detimento patientis. l. 3. §. fi. de seruit. rustic. Quòd si aliquis obiiciat seruitutē vrbana, ne luminibus officiatur, trahere post se alteram, ne altius ędes tollantur, in inuidiam vicini. l. 3. ff. de seruit. vrb. dicam vnicam tunc conflari seruitutem ex geminis. l. hęc autem. ff. eod. vel saltem alterutra seruitute tam premi concedentem, quām vtraque simul. securus si aquę haustum cedam, nam iter ad puteum sequetur mihi molestius ipso haustu ex perēni puteo. Non omitto quòd rusticę citius amitti eo debent, quia paratiūs retinentur, non per eos tātū quibus ceduntur, sed etiam per alias nomine proprio vtentes, & per male fidei possesso-rē. l. vſu. l. licet. ff. quemadmodum. seruit. amitt. Non idem inuenio seruari posse in vrbaniis iuribus, vt alienum nomine suo quisquam retineat.

24 Quod dictum est, eum qui altius non tollendi seruitutem debet, libertatem non priùs vſucapere, quām factum aliquod efferendi sui ædificij exhibeat, ad factum humano consilio & manu pertinet, non si morum, cupressum, aut aliā arborem seuerit, sitām ve habuerit, quę naturali incremento culmen extulerit vltra fastigium ædificij seruientis, & impeditu-ri lumen aut prospectum vicini. Nam quod naturę motu & impulsu efficitur, retinet quidem seruitutem. l. qui fundum. ff. quemadmodum. seruit. amitt. sed non adimit quę sitam. l. quod au-tem. ff. de seruit. vrbani. eo magis, quòd scimus tandem futurū

vt arbor desinat crescere, cùm ædificiis nulla aëris meta præscripta sit. finem enim naturalem non ita habent. l. cuius. ff. eod. Sic naturalis rigor vocatur fluvij in ripa. l. i. §. ripa. ff. de fluminib. Attamen is qui habet seruitutem, probè aget nō esse ius vicino tam lætam altamque arborem seruituti, non officiendi luminibus, contumacem habere. l. si arborem. ff. eod. quatenus scilicet à ramis offendetur, non vterius. l. i. §. pe. ff. de arborib. cædend.

25 Illud nouissimè scire decet, libertatem ita demum vsuapi per dominum prædij seruientis, si illud possidere pergar. nam si possidere desiit, alio interrumpe vscapio interpellatur, quæ sine possessione loripes est, nec currit. l. si ædes. §. si. ff. de seruit. vrbani. Sed hoc non obtinet, vbi desitum est possidere, eo quod ad hæredem vel emptorem ædes & ædium inchoata libertas transiuit: quia tunc tempora coniunguntur, vt videtur sensisse Accursius, idque meritò. Nam si cum ædibus & libertas & seruitus pari ratione possidentur, vt ibidem Vlpianus testificatur: si denique constat ad emptorēm prædij transire seruitutem nondum aliqua scientia vel patientia constitutam. l. si partem. §. si per. ff. quemadm. seruit. amitt. quanto magis transiabit. libertas, quæ bene cooperit?

26 Non semper spatum x. annorum sufficit ad libertatis acquisitionem aduersus seruitutem: nam tempus duplicatur, quoties seruitus & statu solum ducatur, id est, semestri. l. i. §. & statu. ff. de aqua. cotid. vel vno & statu mense. l. si sic. ff. quemadm. seruit. amitt. Idem in annis alternis vel mensibus, si quis non utatur aqua vel itinere, vt Paulo placet. Sed non duplicari tempus idem censet, cùm seruitus cotidiana est: quoniam saltē una hora diei ducatur, vel alternis horis. Idem notat, si alternis diebus, aut die tantum, vel nocte tantum, statuto tempore amitti, vt sit quædam dierum communicatio, & ita, vt suspicor, maneat aqua cotidiana transeunte die naturali ab ortu ad occasum solis præfinito. l. i. ff. de oper. libert. in diem ciuilē Romanum xxij. horarum, de quo in l. more, de feriis. ff. sed ita vt limitem sextæ horæ noctis sive noctis mediae sperni expediatur; vt qui hodie vesperi aquam ducere desiderit, quia he-

ri duxit alterno spatio, idem hodiernum diem attigisse credatur, quoad producendum præscriptionis tempus, non aliter. I. si communem. §. fi. ff. quemadmodum seruit, amitt. Sed profectò in iis quæ ad temporis præfinitionem spectant, tam liberè statuunt legislatores, ut otiosum sit rationem diutiùs inuestigare, atque ipso abuti tempore, ut admonet Accursius in l. i. §. pueritiam. ff. de postul. Proinde disputare supersedeo de l. fi. C. de seruitut. & memoriae lectoris incidi penitus cupio rationem positam in l. vetus. cum l. seq. ff. de tritic. vino. ubi scilicet sufficit aliquem temporis finem præstitui.

§. Seruitus.

Seruitus itineris ad sepulchrum priuati iuris manet, & ideo remitti domino fundi seruientis, & acquiri, iam post religionem sepulchri hæc seruitus potest.

OBSERVATÆ IN §.

- 1 Videri, prima facie, deesse dominum, cum sepulchro seruitus debetur. & 2.
 - 2 Quod adhæret religiose rei, non est religiosum.
 - 3 Sepulchra non patiuntur seruitutem.
 - 4 Ius sepeliendi an præscriptioni longi temporis subiiciatur: & an pactio remittatur.
 - 5 Quod iter ad sepulchrum nulla præscriptione temporis amittatur, & quanam ratione.
 - 6 Statur pacto remissa ad tumulum seruitutis, licet aliunde hæc haberi nequeat.
- INTERPRETATIO §.**

STEPH. FORCATVLI

Vanuis sepulchrum religiosum sit, & in bonis nullius, & diuini iuris. §. nullius, de rerum diuis. tamen iter ad sepulchrum humani iuris est, & priuati. inde remitti acquiri que potest loco iam religioso. Vlpian⁹ ait: Actiones de seruitutibus rusticis, siue urbanis, eorum sunt, quorum prædia sunt. Sepulchra autem nostri domini non sunt, atquin viam ad sepulchrum possumus vendicare. l. i. ff. si seruit. vendic.

1. vbi satisfit iis, qui obstreperent, suspicantes seruituti prædium dominans deesse, vel prædij ipsius dominū, cùm sepulchrū nullius sit. Sed nos vtcunque in l. i. sup. ostendimus manus ipsos defunctorum videri dominos, & in nullius viuorum bonis esse sepulchra, sed mortuorum, nec diuidi inter plures hæredes: sed ius eorum integrum manere in locum communē religiosum singulis. l. fundus. i. ff. famil. hercisc. Nec dubiū est ius sepulchri legari posse. l. monumenta. C. de legatis. & effetu iura sepulchri hæredes sequuntur. l. vel quæ ff. de religios.

2. Secundò in d. l. i. si seruit. vendic. viam ad sepulchrum seu aliam seruitutem innuit non esse religiosam, neque partem rei religiosæ adhærentem, cùm yendicetur. l. quæ religiosis. ff. de rei vendic. vbi non potest vendicari à quoquam tanquam domino id, quod religiosis rebus adhæret, vt lapis cémentū mye, sed in factum actione restitui postulatur: cùm quoad defensionem & conseruationem pro sacris, sanctis, religiosis, publicis, pugnare in iudicio liceat. l. 2. §. quedam. ff. de interdict. Sed harum rerum sequelæ, vel cohærentes res, non sunt eiusdem qualitatis, siue sint fundi aliqui aut nemora, siue structuræ & porticus sumptuosæ. l. locum. C. de religiosi. l. funeris. §. f. ff. eod. nec monumentum in quo nemo adhuc humatus est, vel in honorem mortui cuiuspiam alibi sepulti extructum, quod Græci cenotaphiū, id est, inanem tumulum vocant, nec quidem si ibidem tantisper aliquis sepeliatur, aliò transferendus, & æternam sedem habiturus. l. quis eo . ff. de religiosi. & l. monumentum. Illic sanè æternæ sedis verbo indicat Iurisconsultus, sepulchra vulgo nullius in bonis habita, tamen videri habitacula perennia mortuorum: nec prorsus videri sine do-

mino, ut iam attigimus, freti testimonio l. scriptus. §. fi. ff. eod.
 3 Cæterum sepulchra, quibus seruitus deberi potest, pati eandem non possunt, nec liberæ sepeliendi facultatis ademptionem, aut altissimè efferendi cœlo libero l. caueri. ff. com. prædior. l. fi. §. pe. ff. quod vi aut clam. Rationem reddit lex: Quia, inquit, non seruit, quod humani iuris esse desiit. nam publica loca non sunt ex pertia seruitutis, quia humano usui destinata, ut §. seq. videbimus.

4 Obest his l. monumentorum. C. de religios. vbi præscriptionem recipimus sepulchram iure dictante ciuili. vbi Accursius ius inferendi mortuum, non dominium sepulchri, longa possessione acquiri contendit, ne aduersetur l. pe. ff. de mortuo infer. Longa possessio, inquit Ulpianus, ius sepulchri non tribuit ei, cui iure non competit: ostendens apertissimè ius sepulchri, iusve inferendi, per longam possessionem non quæri, aduersus Accursium: sed ei non acquiri lex ait, cui iure non competit, quia nec titulum nec bonam fidem habet, & hinc pendet dissolutio contrarij: quoniam lex Codicis iustum causam initio usucaptionem exprimit firmasse: quia forte legaverat mihi aliquis ius sepulturae in monumento, quod suum putabat. Proinde iusta opinione ductus diutissimè posteros familiarésque meos ibi condidi. At si titulus ac bona fides deerit, non idem dicemus quod in seruitute, patientiam scilicet fore loco tituli. l. si quis. ff. si seruit. vendic.

5 Planè quamuis hic iter ad sepulchrum pacto remittatur non utendo, tamen longissimo tempore non amittitur. l. iter. ff. quemadmodum seruit. amitt. sic ius viæ publicæ ulli præscriptioni temporis non subiicitur. l. 2. ff. de via publ. Non dubitem tamen, quin pacto in fauorem tertij iuste initio remittatur. l. venditor. ff. comm. prædior. Sed vulgo afferunt ratione, quare diurno tempore iter ad sepulchrum non amittatur, sed pacto potius: Quoniam, ut aiunt, eiusmodi seruitus non nisi per quam raro exerceatur: nempe aliquo ex familia moriente: quod vix eueniet aliquando trigesimo quoque anno, aut tardius. Hæc ratio dissimilanea est à solita & iamolim usurpata pietate. Nam et si viuax familia fuerit, tamen inferias mandare se-

STEPH. FORCATVLT

pultis veteres consueuerant, & anniuersariam eorum memoriā ad tumulū repetere. l. annua. §. i. ff. de annuis legat. l. Mænia. ff. de manumiss. testam. Sic apud Virgilium lib. 3. Æneid.

Libabat cineri Andromache, manēque vocabat

Hectoreum ad tumulum.

Igitur alia ratione ad sepulchrum iter non amittitur non vtedo: nam & amissum idem vicinus seruientis fundi dominus, aut vtrō precariō concederet, aut extra ordinem vēdere iusto pretio cogeretur. l. si quis sepulchrum. ff. de religios. Atqui si habens iter pacto remiserit, præsumitur ab alio quodam vicio iter comparasse.

6 Quid si aliundē iter non sit quæsiturus is, qui remisit pacto, num putemus non standum conuentioni, sicut cùm iter adimitur usufructui legato. l. i. §. i. ff. si usfr. petat. Putē duorum consensu firmatæ conuentioni potius standum: quia saltem hoc lucrabitur fundi seruientis dominus, vt mox vendat iter eidem habenti sepulchrum, & ita pretium consequatur.

§. Publico.

Publico loco interueniente, vel via publica, haustus aquæ imponi potest: aquæductus non potest. A principe peti solet, vt per viam publicam aquam ducere sine incômodo publico liceat. Sacri & religiosi loci interuentus etiam itineris seruitutem impedit, cùm per ea loca seruitus nulli deberi posse.

OBSERVATA IN §.

1 Publicus locus medius, sacer, religiosus ve, quatenus impediat seruitutem.

- 2 Publicum quinque modis inueniri in iure: littoris & ripæ discrimen circa seruitutes.
- 3 Flumine publico interueniente an impediatur seruitus.
- 4 Quid de via publicæ interuentu, & rursus de flumio ac nauigio.
- 5 Publicum quoddam vendi posse, non pati seruitutem.
- 6 Vectigali agro municipes non imponunt seruitutem, imò ipse emphyteuta agri possessio.
- 7 Hodie loco sacro intercedente non semper impeditur seruitus rusticæ vel alia.
- 8 Locus priuatus medius an impedit rusticam vel urbanam seruitutem.
- 9 Verbum impediendi bifariam intelligitur, perenni scilicet impedimento, & temporario.

INTERPRETATIO §.

VM per publicum locum popularium cuilibet ire liceat, nihil vetat meo prædio impetrare seruitutem hauftus ex puteo tuo, qui est trans publicum locum. Idem in seruitute viæ, actus, itineris, non autem aquæductus, nisi à principe exoretur sine noxa villa, ne lutulentus reddatur locus, vel via publica. l. si in publico. ff. de aq. pluuiia. Sacer verò aut religiosus locus omnem impedit seruitutem: quia omnimodo expers est seruitutis rusticæ, nedum urbanæ. l. f. §. pe. ff. quod vi aut clam.

2 Tria hæc ut dilucidiū explanentur, sciendum est publicū in quintuplici differentia usurpari. Primum id vocatur publicum, quod est commune, & occupanti conceditur, sed tamen quoad iurisdictionem est populi Rom. & consequenter principis, ut littus maris. l. littora. ff. ne quid in loco public. §. littorum. de rer. diuis. Igitur littus maris non impediret aliquā seruitutem, nec aquæductum quidem, quoniam occupanti proprietas eius cedit iure seruitutis longè potior, nisi nauigiis seu nauigationi noceretur mole iniecta, aut ducta fossa. l. i. §. si

STEPH. FORCATVLI

in mari ff. de fluminib. Secundò publicum dicimus aliquid quoad usum, proprietate ad singulos dominos pertinente, ut ripam fluminis, quatenus fluminis assuetus rigor occupat locum sensim ad aquam vergentem. l. i. §. ripa. ff. eod. & l. pe. Agrì verò plani post ripam in dominio & usu singulorum sunt. Ergo cum ripae usus sit publicus, non impedires seruitutem itineris, vel similem innoxiam. Nam si aqueductu nauigatio vel iter pedestre impediretur, aliud sentiendum. l. i. §. si pedestre. ff. de fluminib. vel si arboribus in ripa natis noceretur, quæ sunt sui priuati domini. §. riparum. de rer. diuisi. Tertiò sunt quædam usu & proprietate publica omnium ciuium, ut flumina, & quæ dicuntur vniuersitatis, stadia, theatra, portus, que tam flauiorū quam æquoris, & viæ regiae seu vicinales. l. 2. §. viarum. ne quid in loc. public. Usu enim à littore vel mari non illa discrepant, sed nequeunt occupari iure dominij. l. fluminum. ff. de damno infec. §. flumina. §. vniuersitatis. de rer. diuisi.

3. Et hoc pertinet propriè quod Paulus ait, interuentu loci publici vel viæ, haustum aquæ non impediri, nec aliam rusticam seruitutem innoquam. Idem iuris, si flumen publicum interueniat, quod satis commodè yado vel ponte traiiciatur. l. si prius. §. licet. ff. de aqua. pluvia. Idem si nauiculis transmitti soleat. Nec aliud mihi videtur sensisse profusa disputatione Paulus in I. f. ff. de seruit. rustic. Nam si mihi viam cedis per fundum tuum, qui est citra flumen, quid vetat quin consistat seruitus finienda flumine? Si verò fundum habes trans flumen, per quem ad meum vel in viam publicam ire volo, iam incipere possum seruitutem à fluminis ulteriore ripa. Quod si flumen duo tua prædia interfluat, in hac tertia specie duæ erunt seruitutes viæ priuatæ: quarum altera finita est citeriore ripa fluminis siue consummata, ut Jurisconsultus loquitur: altera incipit in ulteriore ripa, diuidens fundum tuum superiore, ut me perducat in viam publicam, vel in urbem. quod si est, inquit Paulus, non videtur interrumpi seruitus, quamvis inter eiusdem domini prædia flumen publicum intercedat: nempe quia duæ existunt seruitutes. Nec habet locū l. vna. ff. eod. ubi

vna est seruitus per plura vnius domini prædia , & tota vel amittitur, vel retinetur. Quia non id obtinet, quoties intercedit flumen, nec vado, nec ponte traiectum , sed nauiculis, quibus non vt solum ædificato ponti subiacet.l.solum.ff. de rei vendicat. cùm re vera potior fluminis pars sit aqua, que labitur, & cotidie renouatur . vnde dicebat Heraclitus nemine per idem flumen rursus transire.l. i. §. si quis de naue. ff. de vi armat.

4 Atqui via publica nihil mutat in seruitute constituta: quia & ipsa fundo priuato cohæret, & fundi esse dicitur, in l. Martius. ff. de acquir. rer. domin. iis rationibus quas ibi subtexuit Accursius. Sed videtur nec nauigio immutari seruitutis causā, cùm concedatur seruitus nauigandi, vt perueniam ad fundum meum, qui erat trans lacum.l.via. §. i. ff. de seruit. rustic. Verū ibi lacus ipse, & vtraque ipsius ripa, ad vnum priuatum dominium pertinebant: innuiturque vnicum fundum fuisse, qui lacum complecteretur solummodo, non duos lacu diuisos: quod longè abest à flumine publico duo prædia præterfluēte.

5 Quarto inter publica habemus non vñi publico destinata, sed hi qua sunt bona ciuitatum, quæ per proceres syndicosque administrantur, vt prata non compascua, sed quorum redditus ad ciuitatem pertinēt, vt molendina, vt serui publici, eorumque peculia.l.inter publica. ff. de verb. signific. Eiusdem generis sunt syluae agrique locari soliti, nec vectigales, ac potius redditum præstantes quam vsum ciuibus: & propriè dicuntur esse in pecunia populi, non in vsu: ideoque vendi possunt, non ea quæ vsum habent communem.l.sed Celsus. ff. de contrah. empt. cuiusmodi prædiis non putem seruitutem imponi posse. Nec obest quod optimates ea vident, quoniam ex causa id faciunt, & pretio accepto pensant iacturam.l. quia qui. ff. de vñfr. Sanè si seruitutem alicui ciuium venderent iusto prelio, non autem gratuito, non reprobarem, modò sanior pars ciuium consentiret.l.aliud. §. refertur. ff. de regul.iur.

6 Quinto publici agri sunt vectigales seu emphyteutici, in perpetuum cessi colonis, quandiu pensionem conuentam pèdant: ita vt vendicari queant ab accipientibus omnem frumentum collecturis. vnde vulgo appellantur vtiles domini.l.i. ff.

STEPH. FORCATVLE

Si ager vestigal. His agris ciues potiores non possent seruitute imponere, ne quod semel alienauerint, rursus alienent. l. fi. C. de rebus alien. non alien. Nam nec in necem fructuarij proprietarius aliquando vsumfructum recepturus seruitutem cedit. l. sed & si quid. §. fi. de vsufr. multomin⁹ is dominus, qui an recuperet, incertissim⁹ est. At emphyteuta impunē imponeret seruitutem: quia nihil ea res diminuet pensionis pactæ, instar superficiarij in alieno solo ædificium habentis pro pensione. l. i. §. fi. ff. de superficieb. l. etiā. ff. qui potior. in pignor. Quod si ob non solutam pensionem, vel ob aliam causam, emphyteuticum prædium ad dominos reuertatur, dirimetur seruitus dirempto iure cedentis. §. quid ergo. de inuestit. de re alien. in feudis. l. si is cui. §. fi. ff. quemadm. seruit. amitt. Plus ergo emphyteutæ perpetuo licet quam fructuario, cuius quidem ius pro certo morte saltem finietur. l. sed & si quid. §. fi. ff. de vsuf. ibi etenim seruitutem non imponit. Plus quoque licet quam vtenti fundo publicis vsibus destinato, non iure seruitutis, sed facultatis communis, modò noxiam seruitutem instar aquæductus non inducat inconsulto principe: quod in vestigali agro aut à principe concesso in emphyteusim nemo distinxerit, cum salua pensione iure dominij træferantur. l. i. & l. fundi. de fundis patrim. lib. xj. C. l. i. ff. quib. mod. vsusfr. amitt. modò non solutio pensionis reddatur incommodior. l. communii. ff. communii diuid. tametsi idem in emphyteuta priuati perenni, quoad seruitutes, statuerem: quanuis fundum alienare inscio domino prohibeantur. l. fi. C. de iure emphyt. vbi requirit necessariò dominum, an sibi malit comparare emphyteuticum prædium venale: & vt exploret dominus, an sit idoneus emptor alius ad soluendam pensionem in posterum. quæ rationes cessant in concessa seruitute amico vicinum habenti prædium, cum directus dominus non similiter habeat. l. sed an viae. ff. de pignorib. Præterea cessa seruitus nihil extenuat pensionis. Nō igitur obest l. fi. C. de rebus alienis non alien. vbi seruitutis constitutio vetita alienatione interdicitur, quia rei emphyteuticæ non in vniuersum vetat lex alienationem, sed circa eam requirit domini consensionem intra duos menses.

menses, ad hoc ut eidem par conditio rei precipienda offeratur. quæ ratio, vti diximus, cessat in imponenda seruitute in gratiam vicini.

7 Quod ad sacrum locum subiecit Paulus, eodem impediri seruitutem itineris equidem citius quam publico. l. 2. §. si quis nemine. & §. seq. ff. ne quid in loco publ. forte hodie non sine delectu obtineret: propter coemeteria publica in vicis, & pagis, atque ciuitatibus, ad tempula foris locata. sunt enim talia sepulchreta peruvia omnibus, neque aliquo modo inquinantur assidue hominū gressu. Hoc opinor sensit idem Paulus in l. si prius. §. pe. ff. de aqua. pluvia. Sed loco sacro, inquit, vel religioso interueniente, quo fas non sit vti, nulla earum seruitus imponi poterit. Ergo si fas sit vti loco sacro religiosove, medius non impedit seruitutem rusticam, multominus urbanā, vti mox liquebit. Quadrat & ille caput Romæ Martio campo proximus, in quo Strabo lib. 5. Geographiæ, porticus varias in ambitu describit, & tempula magnifica, atque clarissimorum virorum & fœminarum sepulchra impendio constructa propter loci religionem.

8 Tempestiuè itaque disceptationem redintegremus circa medium priuati hominis predium interiectum duobus, id est, dominanti & seruienti, num impedit seruitutem. Accursius impedimentum probat in rusticis. l. qui sella. §. fi. ff. de seruit. rustic. in urbanis contrà. vt si inter meas & Titij ædes tuæ intercedant, valet seruitus, ne Titius suas altius tollat, quandiu tuæ depressæ maneant. l. & ideò ff. si seruit. vendic. l. in tradendis. §. interpositis. ff. commun. prædior. ubi tamen Paulus, quem Doctores crebriùs imitantur, idem in urbanis quod in rusticis admisit: cùm ibidem non tantum de iure altius tollendi vel non tollendi definiatur, sed etiam de itinere, quod urbanum esse, si urbano ædificio debeatur, alibi affatim claruit ex l. iter. ff. eod. Idem in omni rustica seruitute urbanitatem similem nacta. l. si ego. §. 1. ff. de publician. Adde quod urbanæ facilius impediuntur perpetuò propter medium predium liberum quam rusticæ, vt seruitus stillicidij, & tigni immendi, quibus nisi contiguum predium parabile non est nec vti-

le: nisi proponas spem medijs contigujs preadij tandem in seruitutem redigendi. quod si assentiris, iam nullum medium predium intercipiet rusticam seruitutem. Accedit quod in rusticis medium predium seruire necesse non est, cum locus publicus non impedit seruitutem: nec priuatus fundus meus medius inter puteum tuum & alterum meum predium, cui haustum, & consequenter iter, impetravit: tamen nec locus publicus, nec priuatum meus mihi vñquam seruiet. l. si prius. s. licet. ff. de aq. pluuiia. vnde patet nimium crudè accipi ea verba in d.l. qui sella. s. fi. de medio predio quod non seruit, seruitutem impidente. impedit vtique.

9 Sed vis facienda est in verbo impediendi, quod quandoque significat perpetuitatem impedimenti, ut in hac l. 14. s. fi. de seruit. Et hoc propter locum sacrum medium, quem sperare nefas est fore, ut profanus fiat aliquando. l. inter stipul. s. sacram. ff. de verbo. obl. Sed fas est sperare ut predium Maeij mihi proximum seruiat iure cesso: si, inquit Paulus, vicinus medius iter ad transeundum cesserit. l. si prius. s. fi. ff. de aqua pluuiia. vbi verbum, Cesserit, futurum tempus post constitutam à vicino seruitutem non ineptè spectabit. Sed & si vicinus itineris ius non cesserit, cù eius facilitate possim per ipsius fundum ire, licet non imposita seruitute ab eo. l. fi. ff. de itinere. nec tu, qui verè mihi cessisti haustum aquæ in tuo extremo predio, poteris opponere quod aduersus tertium illicite audeo ipso conniuete, l. loci. s. pe. ff. si seru. vendic. Proinde verbum, impedit, in d.l. qui sella. s. fi. idem sibi vult quod, interpellat interim, & remoratur, non vero extinguit. l. 2. s. si quis iudicio. s. si non propter. ff. si quis cautionib. vt cù apud Ouidium frænis impediuntur equi. l. si quis. s. fi. ff. si seruit. vendic. Nec est nouum ut mihi concessa per tuum fundum seruitus extrinsecus suspendatur velut tacito euentu, si medius dominus æquè in suo concesserit. l. Labeo. l. itinere. ff. de seruit. rustic. Nec si nondum paratus sit concedere, idcirò tibi recantare licebit. l. per fundum. ff. eod. & l. fi. de qua pluscula superius retulimus. Mirificè succurrit lex Iulia, quæ fundū dotalem alienari prohibet, atque seruitute premi: quod si maritus secu-

rus legis Iuliæ contrà fecerit, & fundum ex pacto matrimonij lucrificerit morte vxoris, non, opinor, alienatum aut à se seruitute pressum, mox recuperabit liberum. Sic intelligitur l. fundus. l. Julianus. ff. de fundo dotal. Sanè interdum medius locus, publicus, priuatūsve, præpedit æternūm seruitutem imponi, si desit spes idoneitatis futuræ: quia mons editissimus interest, nullius ædificij vertice æquandus, vel præruptus, yehiculique impatiens & vestigij. l. si ædes. 2. ff. de seruit. vrbani.

POMPONIUS.

Quoties nec prædiorum, nec hominum seruitutes sunt, quia nihil vicinorum interest, non valent: veluti, ne per fundum tuum eas, aut ne ibi consistas. Et ideo si mihi cōcesseris ius tibi non esse fundo tuo utifui, nihil agitur. Aliter atque si concedas mihi ius tibi non esse in fundo tuo aquam querere, minuenda aquæ meæ gratia.

OBSERVATA IN L. XV.

- 1 *Omnis seruitus utilis est prædio, aut personæ dominantis: idem in iure simili seruitutibus.*
- 2 *Non seruatur incepta testantis voluntas seruitutem inuidiosans constituentis.*
- 3 *Vana est seruitus, qua permitto tibi in tuo prædio id facere, quod iure communi licuit.*
- 4 *Seruitus quæ alii nocet, nobis non prodest, reiicitur: quid in l. ei fundo. J. eod. tit.*
- 5 *Iuxta contractum sine traditione valet solum pactum constituta seruitutis.*

- 6 Quid si illud pactum seruitutem duram, & per se reiiciendans
contineat.
- 7 Si pactio iuxta contractum posita dominij effectum auferat, nul-
lius est momenti imposta seruitute.

INTERPRETATIO LEGIS XV.

- 1 Mnis seruitus habet emolumenatum aliquod re-
dundans ex uno prædio in aliud prædium : aut
ex prædio in aliquam personam. Vnde seruitus
rei dicitur , aut personæ.l.i.sup.cod.l. pecoris.
de seruit.rustic.vbi quandoque seruitus rei in personalem de-
generat, nec transit ad hæredem eius,cui debetur. l. si quis bi-
nas.ff.de vſuſt. Sunt tertio quædam iura,quæ seruitutes in rem
dici nequeunt, nec in personam, vt cùm ex vinea sua testator
legat Titio ducentos corbes vuarum , aut ex salicto tot milia
salicis mundæ,ex pratis vehicula fœno plena viginti. l. Caius.
ff. de annuis legat. Et hæc iura haud dubiè instar seruitutis
personalis approbantur:quamvis non sint re vera in albo ser-
uitutum,cùm ex aliena manu collectorum fructuū numerus
aut cumulus percipitur vtilis accipienti verisimiliter, instar re-
ditus seu æstimationis fructuū.l.fundi.ff.de vſuſt. leg.
- 2 Sed cùm ius quoddam vicino conceditar,meam in præ-
dio meo libertatem minuens , ipsius verò commoditatē non
augens, sed apertè infrugiferum, tanquam inuidiosum explo-
ditur è grege seruitutum vtrarumque:imò & tertij illius iuris
seruitutum amuli .Et vtique odit liuores malitiosos lex,quo-
ties alij nocetur,præcipue sine facientis commodo. l. in fun-
do. §.pe.de rei vendic. etiam si in illa specie inuidus non care-
ret colore impensa merito recuperandæ. Nec ergo seruat
talis constitutio siue testamento facta, siue conuentione,iux-
ta §.fi.de seruit.rustic. Non enim seruatur inepta voluntas te-
statoris vel pacifcentis.l.seruo alieno. §.fi.ff.de legat.i.l. pe. ff.
de pact.Nec obest l.Mæuius.ff.de condit.& demonst.vbi pa-
retur testatori iubenti pecuniam in mare deiici,vel numerari
ei, qui capere non potest.Sed ibi erat relictum opimum quid-

dam iusso pecuniam delicere, vel incapaci numerare sub conditione, non pure: nec poterat causari detrimentum, quod ex implemento conditionis caperet, cum lucrum amplius ex reliquo consequeretur: aut repudiare fastidirèque legatum cum onere vano potuerat. At hic is qui à testatore iuberetur in gratiam vicini in prædio hæreditario, non ire, non sedere, non fructus percipere, idque pure, nihil aliud expectat emolumenti, quo penset incommode nihil allaturum vicino ytilitatis. Fortè etiam conditio tanquam derisoria improbaretur. l. conditiones, 2. ff. de conditi. institutione.

3 Sic stulta est & rideri digna seruitutis constitutio, ne liceat tibi fumum mediocrem domi tuæ facere, si non metuam verisimiliter, ne fumus ex foco tuo domui meæ noceat. l. sicuti. §. f. ff. si seruit. védic. Vbi similiter ridetur seruitus, qua tibi permitto in prædio tuo ignem facere, sedere, lauare: frustrà enim impetratur, quod ius commune tribuit potissimum in suo aliquid liberè, citra scelus tamen, faciendi. l. vnic. de thesauris. lib. x. C. In summam liquet nullam posse constitui seruitutem in prædio alieno, vt ibi fiat quod vulgo licet cuique domino. non enim proficit huiusmodi constitutio iure seruitutis, cùm sit mera libertas iure communi tributa. Vnde nata seges ingentis dubitationis super l. i. de seruit. vrbani. vbi inter iura prædiorum vrbani perinde ascribitur, altius tollendi, ac non tollendi. Et ne quis cù Accursio ius altius tollendi putet esse libertatis, non seruitutis, adest Iustinianus, qui ait confessoriam actionem dari ei, qui petit ædes suas altius tolli, sicut pro seruitute. §. æquè. de actionib. Nos scripsimus cōmode nodi huius solutionem in Dialogis cap. xvij. ostēdimusque non vanā esse concessionem, vt in prædio nostro aliquid faciamus, vel id altius tollamus, quoties legis imperio aut sui natura deprimitur. l. i. C. de ædific. priuat. l. f. §. f. C. de seruit. l. z. ff. de seruit. rustic. Ergo, inquies, nascitur seruile aliquod prædiū? minimè. Nam quod natura legēve subiicitur alteri, non inducit veram seruitutem. l. i. §. f. ff. de aq. pluuiia. & in definitione libertatis faciendi quod cuique libet, excipitur, nisi iure prohibeat. l. libertas ff. de statu homin.

4 Quod generaliter innuit Iurisconsultus hic, vnicō exemplo aquæ in suo prædio non quærendæ, pulcherrimum est, quò minus improbemus seruitutes, ne suo vicinus liberè vtagtur, cùm fructum aliquem consecuturi sumus: adeò natura quemlibet sui charitatem docuit. & naturæ pater: Dilige, inquit, proximum, sicut te ipsum. Igitur sui cuique amorem præcipue ingenuit, & commendauit, maximè circa seruitutē concessam. l. præses. C. de seruit. Viderit igitur qui ius sui prædij minuit, vt alterius augeat. l. de pupillo. §. Sext⁹ ff. de oper. non. Quocirca non pudebit admittere seruitutem talem, ne in tuo laues fonte, quia familiæ meæ obtutui expositus sit, ne nudus inspiciaris. l. cùm supra. de re mil. lib. xij. C. Multomagis, ne in tuo agro aquam quæras, quia confinis meo est, & meritò caueo ne cuniculo facto putei mei venas præcidas, aut fontem meum abducas, quod alioquin impunè tuo iure faceres. l. Proculus ff. de damno infect. nisi nocendi tantum animo in tuo aquam quæreres. Sed hic dolus ægrè præsumitur. l. i. §. denique Marcellus, ff. de aq. pluua. Similiter valeret constitutio ne iliceto tuo fruaris, si eo animo conuenimus, vt glandem caducam grex villæ meæ depasceret. Idem cùm placuit, ne in area vicina domui meæ syluam sereres, vel aliud poneres, quod prospectui meo officere posset aliquādo, vel offendere ipsum balineo instituto. l. si quando. §. cùm in domo. ff. si seruit. vendic. Aliud proflus si prohiberem, quod mihi nō noceret. At balineum, de quo ibi agitur, vt liquet ex labris & cucumis æneis in sylua positis, nuditate lauantium & aquarum proluvie foedum plerunque est & horridum, vt paulò antè attigi. Quid ergo causæ est cur in l. ei fundo. j. hoc tit. toleratur seruitus aquæductus dominanti prædio aquarum scatebris abundante inutilis?

5 Accursius hic vnam atque alteram affert solutionem, & nos posteriorem fusiū mox expendemus illic, interim non respuentes illam, quæ pertinet ad seruitutem promissam in traditione fundi venditi: quoniam ei fundo, quem quis vendebat, imposuit seruitutem aquæ ducendæ in alium, quem retinebat, fundum: vt l. 3. ff. comm. prædior. hic verò erat simplex

concessio à te mihi facta, ne in tuo ires, sederes, fructumve legeres. Nec debuerat Accursius meminisse traditionis, nam & iuxta contractum solo consensu perfectum omnia pacta, nuda alioquin, & frigida, calent, & coalescunt, ut pars cōtractus censeantur in initio, quamuis ex contractu traditio nondum sequatur. l. sed Celsus. §. si fundus. ff. de cōtrah. empt. l. qui duo. ff. de seruit. rustic. manifestius in l. si binarum. ff. de serui. urban. Et vix esset aliquis tam stolidus, cūm in contractu non conuenisset, vt fundus quem emit mille aureis, seruiret alteri, vt empto illi ac liberrimo molestam seruitutem vltro imponearet. Sic & iudex in actione familię herciscundæ dum totum prædium vni hæredi adiudicat, alteri vsumfructum vel diuiso illo duos fundos fore decernit, atquevnum alteri seruiturum, ante traditionem vtique. l. ergo. §. i. l. item Labeo. ff. famil. hercisc. Nec obest quòd vendor ante traditionem est dominus, & pacis gens de seruitute venditi fundi in aliud quem retinet, videtur pactus vt res sua sibi seruiat, contra vulgarem iuris regulam. Nam compertum est seruitutem promissam nondum prorsus videri constitutam, nisi dum loco certo prædijs designatur. l. si sub vna. §. i. ff. de verb. oblig. Quare cū vēdo fundum pacto adiecto, vt is seruiat alteri, quem retineo, differo effectum seruitutis in tempus, quo fundus qui vñiit, traditus fuerit tibi, ita vt tempore licto factus tuus, meo seruire incipiat, quod sufficit. l. in tempus. de hæredib. inst. l. si fundus. §. aliena. ff. de pignorib. Tamen si de seruitute præstanda conuenit, tunc cūm contraheretur, & fundus illicè emptori tradetur, vel tempore solius traditionis ex consensione partium, si ne vlo scrupulo erit constitutio. l. fundus. ff. de seruit. rustic.

6 Sed videamus, redeuntes ad diueticulum, in quo defleximus, quoniam pactum continens veram seruitutem robatur à contractu quem incontinenti sequitur, an idem, etiam si vanam contineat. Forte si vendo fundum pacto adiecto, ne in illo eas, consistas, utaris fruaris, & prima facie roborari à vēditione quis dixerit, sicut pactum durum, ne alienes fundum, quem tibi vendo, vel ne religiosum facias. l. fi. C. de pact. interempt. quòd per se solum non consistet. d. l. pe. ff. de pact. nec

STEPH. FORCATVLI

quidem stipulatio: quando ex pacto non nasci actionem omnes nouimus, quatenus nudum remanet. l. solent. ff. de præsc. verb. Cæterū magis est vt distingamus, vt si quidem in vendendo fundo placuerit ne in tuo eas, consistas, fruaris, personali cōventione personam tuam non egrediente, id est, vt tibi non sit ius eundi, consistendi, fruendi, sed familiæ tuæ vel hæredi tuo, stetur placitis, quamuis aspermis, eò quod fundus vilius distractus tibi sit: licet quis non immerito dixerit pactum quod seruatur, nō nisi seruitutis iure ac nomine. l. 2. ff. comm. prædi. Propterea potest esse occulta mihi ratio cur tibi hoc commodi detrahām, non comitibus vel successoribus tuis, sed pactum asperum loco partis pretij habeam. l. si venditor. §. ff. de seruis exportand.

7 Si verò pactio personalis non sit, vt l. iurisgentium. §. pectorum. ff. de pact. Quia fundum ita vendidi, ne eas, consistas, aut fruaris illo, per te, vel per alium, hæredemque tuum, effectu ipso dominium tibi aufero fundi, & perpetuo inutilem tibi facio. l. 3. ff. de vſufr. Ita nulla venditio detegitur. l. cum manu. §. ff. de contrah. empt. aliter atque in d. l. fi. C. de pact. inter emptor. vbi omnia pacta iuxta venditionem fundi eò tendunt, vt fundus diutissimè ementi seruetur.

§. Seruitutum.

Seruitutum non ea natura est, vt aliquid faciat quis, veluti, viridaria tollat, vt amoeniorem prospectum præstet, aut in hoc vt in suo pingat: sed vt aliquid patiatur, aut non faciat aliquid.

OBSERVATÆ IN §.

- 1 Patientia trifariam consideratur in seruitutibus.
2 Post promissam, ac quasi traditam seruitutem, adhuc aliam patientiam

- 3 tientiam præstat dominus seruiens, aut actione triplici pulsatur.
 3 In sola seruitute oneris ferendi facere, nedum pati debitor tenetur, & quare.
 4 Qui habet rem pro derelicto, non cogitur reficere.
 5 Pactum ut præstans seruitutem aliquid faciat, non est contra cuiusque seruitutis naturam: quod si esset, & quæ valeret.
 6 Ex pacto contra substantiam seruitus transformatur.
 7 Quomodo dominus fundi inferioris fossam in fundo superiore purgare adigatur.
 8 Quare formam aquæductus publici dominus agri, per quem fluit, purgare compellitur.

INTERPRETATIO §.

Patientia tribus modis, totidemque temporibus consideratur in seruitutibus. Primo, quando a primordio fungitur vice tituli iusti, eo quod Titius scit me coepisse ire, agere, aquam ducre, per fundum suum, & patitur. l. 2. C. de seruit. si perrexerit ille diu patiente, ego vrendo, ius seruitutis mihi per tot annos acquiritur, quot lex definiuit in rerum immobiliu inter praesentes præscriptione. l. si quis diuturno. ff. si seruit. vendic. Secunda est patientia, quæ pro traditione seruitutis est: quoniam manu ius incorporeu tradi nequit, sed cum præcessit promissio aut legatum seruitutis, ita vtr nihil supersit quam tradi ea, patientia sufficiet, si te primo vti sinam aliquoties: aut si caueam me non impediturum. l. pe. j. hoc tit. l. de seruit. rustic. Et ad hanc non propriè spectat id, quod dicitur in hoc §. non teneri facere qui seruitutem debet, sed tantum pati. quoniam cum constituenda est seruitus loci designatione, per quem vehiculum vel aqua ducatur, facultas est promissoris vel heredis, per quem locum fundi malit idoneè viam prestitui, vel rium effodi. l. si via. ff. de seruit. rustic. Alioquin si partes non conuerterint, determinabit arbiter. l. certò. §. i. ff. eod. Nec potest negari, quin animi declaratio, & loci destinatio, facti sit manifesti.

R

2 Ad tertiam itaque patientiam pertinet hic §. quam præstare obligatur dominus fundi, seu domus seruientis post benè institutam seruitutem, ne molestus sit ei, qui dominatur: ne vim faciat, aut clandestinam turbationem, nisi velit pulsari actione confessoria, vel interdicto Quod vi aut clam, si quid præteriti operis cum offensione seruitutis fecerit: aut operis noui nunciatione, si in futurum quicquam noxiū seruituti extruere moliatur. l. et si forte. §. i. ff. si seruit. vendic. quoniam factum alienum interpellat sine causa, id est, possessionem seruitutis. l. seruitutes. ff. de seruit. vrban.

3 Notissimi iuris est, solummodo eum teneri facere, qui debet seruitutem oneris ferendi: quoniam in seruitute vulgari tigni immittendi sine dubio fert quoque onus, qui eam debet: quare expressio oneris ferendi non nihil operabitur. l. liber. §. pe. de verbis. oblig. deinde quia ex verbis mens explicatur. l. Labeo. ff. de supell. legat. At qui vis verbi oneris ferendi infert necessariam refectionem parietis vel columnæ nostræ, quæ alienum tignum suffert. l. et si forte. §. etiam. ff. si seruit. vendic. Sic in vi verbi precariò concessæ rei inest, vt quod precibus impetratum est, protinus reuocetur, atque concedenti placuerit quod non est in commodato. l. i. ff. de precar. tam et si Vlpianus in d. §. etiam satis innuat pacto comprehendendi posse, ad quem modum refectione pertineat ad eum, qui præstat seruitutem oneris ferendi, quæ alioquin ex potestate verbi omnē impen-sam complectitur. Sic natura eius pacto immutatur, vt & in alijs seruitutibus subiungemus. Nec est alia ratio explorada vel admittenda, non illa veterum à recentioribus interpolata: quia, vt aiunt, per consequentiam plurima admittuntur, quæ non principaliter. l. i. ff. de autor. tut. At in seruitute oneris ferendi is, qui eam debet, nihil facit, sed factum parietem alieno oneri sustinendo accommodat, qui cum æternus esse non possit, refectione instauratur postea. Quinimò non dubitem quin debitor seruitutis oneris ferendi à principio facere teneatur, si illum imposuerit futuro edificio, vel parieti nondum extucto. quod vtique ei licet. l. si seruitus. §. futuro. ff. de seruit. vrban. Alioquin sequeretur interpretatio obliqua, vt ego, cui Titius

promisit seruitutem oneris ferendi in sua area, ædificare congerer:

4 At ille tantum, quod postmodum fieret ruinosum, reficer. Imò certe impensa propria ædificabit, ac reficiet, parietem sive columnam, cui tignum meum incumbet. Argumento est, quod si res, quæ onus sustinet, funditus tota perierit, denuò reponet seruiens dominus. I.eum debere. ff. de seruit. vrbani. si non velit potius pro derelicto locum ipsum habere. d. l. et si forte. §. Labeo. nam plus præstat. l. is cum quo. ff. de aqua. pluvia. Nec tenebitur parietem vitiosum reficere, si malit illum ei, cui debet seruitutem, habere pro derelicto, vt si videatur sibi, refectionis impendia suppeditet, & rudera disiecta tollat. l. evenit. ff. de damno infec. In reliquis autem seruitutibus verbis Romæ usitati potestas non inducit faciendi vel reficiendi necessitatem domino prædiij seruientis: neque ea est natura seruitutum, vt quis faciat alij profuturum, sed vt patiatur dominantem nouè facere, vel reficere. l. si iter. sup. hoc tit. l. refectionis. ff. comm. prædior.

5 Quod si pacto placuerit, vt is qui præstat iter, aqueductū, aut aliam seruitutē, sternat, sulcūmve faciat aquariū, aut quidlibet, non puto esse contra genera, seu naturam seruitutum: quamuis vulgus aliud putet, sed non Iurisconsultus in l. sicuti. §. distent. ff. si seruit. vendic. Imò pacta circa faciendum vel reficiendum opus in seruitutibus expolit naturam earum. d. l. et si forte. §. modus. ff. eod. l. eū debere. in fi. ff. de seruit. vrbani, sic in emphyteusi. §. adeò. de locat. Erūt igitur eiusmodi pacta ultra vel extra naturam seruitutum. l. iurisgentium. §. vtputa. ff. de pact. & si incontinenti adiificantur, proficient ad obligationem augendam & ad actionem, nedum ad exceptionem: similiter si contra naturam forent. l. Lucius. l. ff. deposit. l. si unus. §. pactus. in fi. ff. de pact. Ergo valebit pactum, ne aqueductum semel constitutum is quidominatur, reficiat. Miraberis fortasse, dicturus, ita fore quādoque ut aqueductus pereat. quid tum? cùm cōtra naturam venditionis sit, ne euictio præstetur, quæ tacitè accedit, & naturaliter, & tamen pactum valet ne euictio præstetur: quod quandoque efficiet ne emptori un-

quam tradatur cum effectu, dum aliena apparuerit. l. emptore.
 §. fi. ff. de acti. empt. Sanè non recipere pactum contra natu-
 ram seruitutis, ne dominus seruientis prædij tradita seruitute
 patientiam in posterum præstet: quia inuitaretur ad vim &
 fraudem futuram, quod nulla pactione caueri potest. l. sivnus.
 §. illud. ff. de pact. l. tenetur. §. fi. ff. de action. empt. Idem in per-
 uersa inæqualitate. l. si non. §. fi. ff. pro soci. ea enim si non vul-
 pina, certè leonina & efferata est. Quòd si doli futuri & violé-
 tiæ suspicio aberit, nulla est tam acerba pactio, quam seruitutis
 constitutio contra suam naturam non toleret. Ut verbi gratia,
 fructus seruitutis tanquam seruitus altera imponatur aduersus
 l. ff. de vñfr. leg. Præterea concedam tibi vt ex riuo, quem
 per tuum predium habeo, aquam haurias, ita vt res tua tibi ipsi
 seruire ex pacto credatur. l. cùm essent. §. fi. ff. de seruit. rustic.

6 Nisi fortè aliquis malit in vtraque specie non manere ser-
 uitutem, offensa substantia verius quam natura: cùm nulla ser-
 uitus sine duobus prædijs duorum dominorum diuersorum
 consistat. l. et si fortè. §. hæc etiam. ff. si seruit. vend. Substantia
 enim lædi non potest, à qua negotiis essentia præbetur, siue
 òvñia, si essentiæ verbum nauseam ciet delicioribus. l. 9. ff. de
 contrah. empt. qualis est communis conuentionum substantia,
 consensus. l. i. §. i. ff. de pact. Illa, inquam, non læditur vn-
 quam sine mutatione negotij, vt ostendimus in l. si tam an-
 gusti. sup. hoc tit. Igitur dicemus pactum quidem valere, sed
 eo transformari seruitutem in commoditatem aliquam eius,
 cuius est fundus, quem riuus præterfluit. l. Labeo. ff. de riuis.
 Quare vidéendum est ne fallamur in naturæ significatione, que
 tacitè accedit negotiis ex eorum potestate, licet non explicet
 ur verbis: yt euictio in emptione, cuius substantia est, in con-
 sensu, re, & pretio nummario. l. ex empto. ff. de actionib. empt.
 Effectus autem est, siue exitus, translatio dominii: que si adi-
 matur contractui, æquè transformat ipsum. l. cum manu. §. fi.
 ff. de contrah. emp. Sic in donatione causa mortis effectus est,
 vt postquam ipsa vndique constiterit, reuocetur instar lega-
 torum: si verò paciscar ne reuocem donatum causa mortis, co-
 festim fiet simplex donatio. l. vbi. ff. de donati. caus. mort. Sic,

medius fidius, si è diuerso suapte vi perennem seruitutem itineris vel aquæ tibi constituam per fundum meum in tuum, ita ut morte tua finiatur, iam efficietur personalis seruitus. l. pe. de seruit. leg. ff. Idem si duo prædia non intersint, sed claudicer substantia, ex altera parte personam habens. l. pecoris. l. ergo. ff. de seruit. rusticor. vt copiose antea demonstrauit, cum in emptione adest consensus, résque, sed non pecunia. l. insulam. ff. de præscr. verb.

7 Sed dispiciamus ne aliquando is cuius prædium seruit, ipse facere cogatur à vicino dominante. Nam, vt Paulus ait apud Alphenum, relatum est eam fossam, ex qua ad inferiorem fundum aqua descendit, cogendum esse vicinum purgare, siue extet fossæ memoria, siue non extet. l. 2. §. apud Alphenum. ff. de aqua pluia. vbi hoc amplius mirum est, quod inferior vicinus seruiens cogatur purgare fossam, qua est in fundo superiore dominante: cum ne in oneris quidem ferendi seruitute seruientis prædij dominus alterius ædificium fulcire teneatur. l. sicuti. ff. si seruit. vendic. vnde ibi laborat Accurcius, modò fingens pacto ita conuenisse: modò exponens purgare, id est, pati vt purgetur fossa superioris. Sed profectò Paulus cautè locutus est. nec enim explicit uter vicinus purgare cogatur, neque fallacem amphiboliam induxit, qualem Apollo Pyrrho regi: Aio te Æacida. sed planè salubrem: namque de utrounque vicino intellexeris, in tuto sumus. quia uteruis, sed cum temperamento, cogi potest. Sciendum itaque venit, nos in proposito minimè loqui de propria seruitute, qua unum prædiū alteri subiicitur contra naturalem libertatem, sed de quasi seruitute reciproca, qua fit ut inferior fundus aquam superioris excipiat, & ab eodem pinguedine confluente foecundetur. l. i. §. si. ff. eod. Nō mirum, si in naturali ac mutuo fundorum obsequio difficile cognitu sit, uter vicinus fossam ex qua aqua descendat, purgare illam adigatur. Quare mediocritatem amplectemur, vt siue in superiore fundo sit fossa, siue in inferiore, sicut crebro accidit ad siccandos superiores, ille vicinus qui de vi aquarum queritur ob non purgatam fossam, offerat conditionem alteri fossam habenti in proprio, vt vel purgare co-

gatur vel purgari finat, patiatūrque id commodè fieri cum po-
 stulantis utilitate, quod sibi nō noceat. d.l.2. §. apud Labeonē.
 §. item Varus. vterque enim paragraphus præcedens ac subse-
 quens illicò medium illum §. explicat, iuxta l. si seruus pluriū.
 §. fi. ff. de legat. i. Quæ enim clarior potest elici explicatio d. §.
 apud Alphenum, quam ex præcedentibus & mox sequenti-
 bus? Ergo quod Alphenus Paulo referēt sensit, vicinum co-
 gi purgare fossam vnde aqua descendat, eò pertinet, vt vel co-
 gatur, vel patiatur purgare disiunctiū, non præcise: vt memo-
 rauī exposuisse Accurium satis durè: & sic verbum cogendi
 restringitur, ne necessitatē habeat ex causa, quippè cùm alter
 patientiam purgandi præstet. l. licet. ff. de recept. arbitr. At di-
 ces, simplicius aptiusque locuturū Iurisconsultum, si acto-
 rem admonuisset vt prius offerret se purgaturum, exigeretque
 à reo patientiam, quām protinus coactionem iniiceret, deinde
 saltem peteret patientiam. Verū hæc est astutia iuris, vt cōsi-
 lium det petendi quippiam, vt procluius aliud quod magis o-
 ptamus, vel quod nobis expeditius est, consequamur. l. sicuti.
 ff. si seruit, vendic. Proinde qui vult cogere vicinum æs & o-
 peram purgandi tribuere, saltem extorquebit ab eo patientiā.
 8 In contrarium nactus sum Constantiū Imp. quo auto-
 re probem cogi dominum fundi seruientis purgare aquædu-
 ctus formam, id est, meatum structilem: & omnino præcise,
 non expectata ipsius patiētia, ita vt propter cessationem amissi-
 sione fundi multaretur. l. i. de aquæductu. lib. xj. C. Verū ibi
 agitur de aquæductu publico ciuitatis, & de priuati agro, per
 quem ille aquæductus per formas fistulāsque traducitur, pur-
 gandas singulari ratione ab ipso agri seruientis domino: quo-
 niam pensabatur eius diligentia atque impēsa immunitate pu-
 blica velut mercede perpetua functionis. vnde strictior neci-
 tur obligatio. l. si vt. §. nunc videndum. ff. commod.

IVLIANVS.

Ei, qui pignori fundum accepit, non est iniquum utilē petitionem seruitutis dari, sicut ipsius fundi utilis petitio datur. Idem seruari conuenit & in eo, ad quem vectigalis fundus pertinet.

OBSERVATA IN L. XVI.

- 1 Confessoria actione experiens videtur dominus seruitutis.
- 2 Confessoria pugnat pro seruitute verbis interdum negatiuis : negotioria pro libertate, interdum affirmatiuis.
- 3 Creditori quare confessoria detur pro seruitute, quæ fundo pignorato debetur.
- 4 Etiam pro rustica seruitute nunciatur nouum opus.
- 5 Seruitus est fructus fundi.
- 6 Soli vero domino num competit confessoria.
- 7 Confessoria fructuario competens pro usufructu, etiam loco nunciationis est.
- 8 Quando fructarius nunciet nouum opus, & vendicet seruitutem illam tantum, quæ est sequela usufructus.
- 9 Emphyteuta nunciat nouum opus, & experitur confessoria, exemplo perfecti domini.

INTERPRETATIO LEGIS XVI.

 Vemadmodum rei vēdicatio datur pro rebus corporalibus ei, qui est dominus quo uismodo, contra possessorem, l. in rem, ff. de rei vendicat. §. omniū de actione.

I Ita pro iuribus prædiorum competit in rem actio, quæ dicitur confessoria ei, qui asserit suæ personæ vel suo

prædio alienum seruire, vt pro vſufructu, vel via, & reliquis
ſeruitutibus, quarum dominium aliquod ſingi potest. l. 3. ff. ſi
vſuſr. petat. ſimiliter proprietas. l. 2. §. quædam. de interdict. ff.
Talis confessoria bellissimè describitur in l. 2. ff. ſi ſeruit. ven-
dic. vbi alteram actionem negatoria commemorat Iurifco-
ſultus concesſam domino, cuius prædium ſeruire circumfer-
tur, ſed ipſe in rem agens afferit liberum, & ſeruire negat. §. æ-
què. de actionib. nec intereft quibus verbis vtrauiſ conci-
piatur.

2. Nam id tantùm inſpicimus, vt confessoria pro ſeruitute in
alieno pugnet, negatoria pro libertate in ſuo actoris prædio:
idque patet, quòd ſi agam ius eſſe mihi altiùs ædes meas tol-
lendi, interdum experior confessoria, puta, ſi meum prædium
ſui natura & conditione premitur, vt ouile & stabulum in a-
gra, & id tolli peto ſupra lumina villaे vicinæ vrbanae. l. 2. ff.
de ſeruit. rustic. & l. f. j. hoc tit. Expressim inter ſeruitutes tale
ius describitur, vt meum prædium altiùs tollam, vel ſi peto
ædes vicini tolli altiùs, ædes meas, id eſt, vicini dico: vt explicat
Accurſius in d. §. æquè. quia ventorum ita propulsabunt vio-
lentiam, vel preſſura quadam lumen in meas reducent. l. ſi ar-
borem. ff. de ſeruit. vrbani. Sic paries meus vocatur is, qui mihi
ſeruit. l. ſicuti. §. l. ff. ſi ſeruit. vendic. Accedat l. harum. eod. tit.
Eisdem verbis affirmatiuſ concipietur frequentiùs negatoria,
quia ago ædes meas tolli altiùs iuxta naturalem libertatem cu-
iūſque ſolum habentis, & in infinitum tollentis ſuper illud. l.
cuius. ff. de ſeruit. vrbani. l. t. eod. l. ſi priuſquam. ff. de oper.
no-
ui nunciat. vel ſi intentione complectar mihi eſſe ius prohibe-
di, ne fruare fundo meo. l. vt ifrui. ff. ſi vſuſruct. pet. Inueni ta-
men Vlpiani testimonium perelegans, vbi is qui conſtitetur
ædes suas ſeruire, & quidem vehementer atque sua impensa in
ſeruitute oneris ferendi, tamen experitur negatoria contra mo-
leſtum aduersarium, qui quoque vult ſeruentem cogere, vt
ædes dominatrices fulciat impendio. Agit itaque non eſſe ius
cogendi importuno domino prædij, cui ſeruitutem debet, &
fatetur. d. l. ſicuti. ff. ſi ſeruit. vendic. Idem accidit in confesso-
ria, vt detur contra eum qui fatetur ſeruitutem, ſed hæret in
ſecceſſio-

accessionibus.l.loci.5.si quis mihi. ff. cod. Atque ita vtraque specie patet negatoriam dari confitenti seruitutem alij debitā, & confessoriam aduersus confitentem.

3. Julianus addit hīc non tantūm vero domino, sed etiam alijs personis, pro tuitione seruitutis prædio, quod quidem tenent, debitæ, confessoriam actionem competere : vt creditori qui pignori fundum dominantem accepit. Ratio est: quia si seruitus fundo oppignorato debita ob cessationem & ignauiam creditoris amitteretur, ipse sciens de tali iactura obligaretur. l. creditor cum. ff. de pign. aetio. Quòd si dicas vsufructuarium similiter de amissione seruitutis teneri proprietario. l. sed et si quid. 5. f. ff. de vsufr. attamen pro illa conferuanda non habet confessoriam. l. vtifrui. 5. 1. si vsusfr. petat. Nō dimouebor admodum, quoniam ei alio succurritur remedio ibidem vendicato vsufructu, non autem creditori . Per hypothecariā aetionem succursum est in causa seruitutis. ideo configit ad confessoriam, vt l. qui bona 5. de illo. ff. de damno infect.

4. Est & altera ratio, cur creditor vtilem habeat confessoriam, id est, præter verba legis manātia ex sententia & æquitatis fonte. l. 2. 5. item Varus. ff. de aq. , pluu. quia pro seruitute quam aliis ædificans & obstruens impedire conatur, nunciat nouum opus. nunciat autem, quia vendicat seruitutem, inquit Caius. l. creditori. ff. de oper. noui nunciat. Nec aslentiendū est Accurso existimanti hanc rationem deficere in seruitute rustica vēdicationis, non nunciationis capace, vt quidem ait: & hoc prædium esse duntaxat vrbānum ibidem censet. non Iurisconsult⁹ in l. in iudicio. ff. famil. hercisc. ad fundum. expresse referēs, & generaliter ad quodlibet prædium in l. 1. 5. pe. ff. de remissi. l. 3. 5. pe. ff. de riuis. Nec refragatur l. qui viam. ff. de oper. noui nunciat, sed tantummodo admonet, ne qui viam sibi competere contendit, soli fidat nunciationi noui operis aduersus eū, qui in via ædificat: quia nunciatio sistit quidem ædificantem, siue iusta, siue iniusta fuerit. l. 1. ff. cod. sed tamen nō continuā arguit locum, in quo ædificatur, seruire nuncianti: ideoque agendum tempestiū confessoria, præparamento edito nunciationis, vt fusiūs alibi explanaui.

5 Sed qui fieri potest ut creditor habeat vtilem confessoriā pro seruitute fundo obligato debita, cūm certum sit hanc esse fructum fundi. l. videamus. i. ff. de vſur. l. loci. §. i. ff. si seruit. vendic. At creditor fructus rei pignori datę suos non facit. l. 2. C. de pignor. action. Respondeo in d. l. 2. non vetari credito-rem fructus suos facere, compensaturum eorum aestimationē cum debito principali. Cæterū seruitutis estimatio ei nō ex-pensa feretur, eò quod non tam sibi it, agit, aquam ducit, quā domino debitori, ne aduersarius libertatem vſucapiat incuria, non vtentis seruitute. d. l. creditor. ff. eod. nam & si quid aliud ignaviae creditoris, vel culpa alia fundo perierit, creditori im-putandum, illic rescripsit imperator.

6 Ex quo iuuamur aduersus eos, qui obiciunt confessoriā nulli quam domino fundi competere: quoniam creditor lō-gè quidem à domino & à vero possidente abest. l. qui pignoris. de acq. possess. sed tamen in seruitutis retentione pro domino est, tum ex sua, tum ex domini voluntate, meritò vtili confes-soria experitur.

7 Quod autem secus seruetur in vſufructu, ratio à nobis iam allata est: quia fructuarius aliam habet confessoriā pro vſu-fructu, quæ illi præstat, quod operis noui nunciatio & sequax confessoria præstarent pro seruitute iampridem fundo debita. l. i. §. ff. de oper. noui nunciat. aut, vt Accursius & vulgus putant, quod seruitus seruitutis esse nequit. l. i. ff. de vſufr. le-gat. Sed hæc ratio fructu & verisimilitudine caret: quia si vera esset, iam nulla confessoria daretur ex vſufructu pro alia serui-tute fundi eiusdem. Præterea vſusfructus nullus recipitur ser-uitutis viæ vel aquæductus. Nos autem non de vſufructu iuris alicuius dubitamus, sed de vſufructu fundi corporalis, cui ac-cedit alia rei seruitus. Nō est igitur seruitus seruitutis: cūm scia-mus receptum esse, vt vſufructui vltrō seruitutes accedat quæ-libet. l. i. §. i. ff. si vſusfr. petat.

8 Verū Iuliano placuit, habenti vſumfructum licere nun-ciare nouum opus, & confessoria experiri contra illum, qui altius ædificat: & vt semel dicam, seruitutem omne posse ven-dicare. l. i. §. pe. ff. de remissi. nolim diuinare, ibi nunciationem

factam aut vendicationem proprietarij nomine, cùm expre-
sim ibi Vlpianus Iuliani fatus sententia statuat non similiter
contra proprietatis dominum nunciandi ac vendicandi ius
permitti, sed contra exterum vicinum. Igitur domini nomine
nihil fieri certum erat. Sed est sat? sic distinguere, ut vſusfru-
ctarius nec nunciet, nec agat confessoria speciali pro seruitu-
te ipſi fundo quæſita & domino eius, sed pro illa quæ sequitur
vſum fructum. d.l.i. §.i. ff. si vſusfr. petatur. interdum seruitus
nō altius tollendi. l. si is qui binas. ff. de vſufruct. At dices talia
iura non esse meras seruitutes, cùm sint temporarie, & que co-
moriāntur desinenteſufructu. l.2. §.i. ff. si seruit, vendic. Quid
mea refert? Satis mihi vtique eſt, quòd interim seruitutes nun-
cupentur.

9 Quòd verò vectigalem fundum habenti, & quotannis
mercedem præstanti aut pensionem domino potiori pro ser-
uitute prædio vectigali debita detur confessoria, illa ratio eſt:
quia ex principali negotio eandem non habet instar fructua-
rii, sed vtilem in rem, exēplo superficiarij ius perpetuum ob-
tinentis, quandiu mercedem soluerit. l. i. si ager vectigal. ff. l. i.
§. quod autem. & §. p. ff. de superficieb. Vbi si putas agi de ser-
uitute constituta in superficie seruiente, proniūs fateberis eidē
dominantī conseruari, & eo nomine opus nouum nunciari. l.
in prouinciali. §. si ego. ff. de oper. noui nunciat. Quid multa?
omnia faciunt emphyteutæ ac superficiarij quæ domini, fru-
ctuarijs præpollentes. l. cädere. §. fi. ff. arbor. furtim cæſar. mo-
dò ne merces annua minuatur. l. tutor. §. fi. l. seq. ff. de pignor.
act. vnde sunt præstantiores creditoribus pignus possidenti-
bus: sed arbitrio debitoris reposendum, cùm primū pecu-
niā soluerit. l. si rem. §. omnis. ff. cod.

POMPONIVS.

Viae, Itineris, Actus, Aquæductus, pars in obligacionem deduci nō potest: quia versus eorum indiuisus est. Et ideo si stipulator decesserit pluribus hæredibus relictis, singuli in solidum viam petunt. Et si promissor decesserit pluribus hæredibus relictis, à singulis hæredibus solida petitio est.

OBSERVATA IN L. XVII.

1. *Dividuum & individuum triplex vulgo dici.*
2. *Plantæ & arbores an sint individuae.*
3. *Homo dividuus in meras partes citra corruptionem.*
4. *Vera explicatio dividui & individui ex duplice natura rerum atque hominis.*
5. *Servitutes utraque natura individuae, nec legis conatu dividendi potuerunt.*
6. *Nummorum dividua quantitas, licet eorum singula corpora formam & speciem retineant.*
7. *Obligationes & actiones personales lege dividit: & an hoc propriè verum sit.*
8. *Quadriga natura est dividua, non lege: quid in choro.*
9. *Perperam iactari facta esse contractu dividua.*
10. *Facta non minus quam servitutes prorsus individua.*
11. *Pars servitutum dicitur, quæ est aliquid totum. 13.*
12. *Vsus servitutum qualiter intelligatur dividi non posse.*
13. *Qualiter temporibus & mensuris aquæductus dividuus.*
14. *Sepè dividiti iura dicuntur, quæ integra manent. sup. xi.*
15. *Quid sentendum de servitute oneris ferendi: & via num dividatur in actum & iter.*

- 16 *Vsus fructus, etiam quoad ius, diuiditur.*
- 17 *Vsus per se individuus, junctus fructui secatur.*
- 18 *Quare sola seruitutum vsus fructus diuidatur, non vsus aut habitatio æquè personalis.*
- 19 *Alimenta legata ab vsu differunt, & diuiduntur.*
- 20 *Iura prædiorum, certa quamvis sint, non diuiduntur.*

INTERPRETATIO LEGIS XVII.

VM de diuiduo & individuo controuertitur, in tot diuiduntur sententias interpretes, vt difficile sit eas enumerare. Experiamur, an illa verissima omnium sit, quæ receptissima, interim nouitatis studio prætermisso.

I Itaque diuiduum & individuum tripliciter inuenitur: natura, lege, mistim. Naturaliter diuiduas dicūt omnes res inanimatas, vt domum & fundum. l. si quis. s. si quis partem. ff. commun. prædior. toto titulo. ff. communi diuid. Quod si verum putamus, sequetur res animatas esse individuas naturaliter: quia diuisio hominis corruptionem afferet: idem in equo, boue, & similibus.

2 Omittunt hīc vulgo plantas, quæ habent animam vegetantem ac crescentem. vnde illud lib 4. Georgicorum, Interfice messes: vre sata. Et diuisio arboris afferit corruptionē quādiu viuit. vnde qui eam secat, tenetur actione arborum furtim cæsarum, etsi pro parte secuerit tantummodò. l. 7. s. etsi non. ff. arbor. furtim cæsar. Ideò pro arbore stante in confinio agrorum non experimur iudicio communi diuidendo, sed cū eruta fuerit, ita vt lignum nuncupetur inanimum. l. arbor. ff. commu. diuid. quamvis vtroque modo pro individuo communis sit. Sed cūm arbor vegeta est, commodè diuidi nequit, non magis vtiique quām homo. s. eadem. de offic. iudic. ex quo in multas ambages incidimus: nam idem innuitur in l. i. s. si pecunia. ff. deposit.

3 Attamen quisque videt hominem diuiduum, vel corruptionē, vel citra corruptionem: yt cūm nascitur infans non

integer, cum spiritu tamen suffecturus ad rumpendum testamentum. l. quod dicitur. ff. de liber. & posth. aut cum membra secantur homini, & quidem præcipua,

--*Saturnus ut illas*

Subsecuit partes, unde creatus erat,

ut ait Ouidius in Ibin. quas partes, tam necessarias quam quæ maximè, licet pudendas, Paulus ait in l. sin autem. ff. de ædil. edict. Prodeat quoque abscissâ lingua, optimus homini thesaurus, & gratia ingens, teste Hesiodo: nunquid propterea homo morietur? licet alias morbosus sit. l. si cui. ff. eod. Quid in manu artifice, quam organum ante organa Aristoteles vocavit? Non enim partis appellatione semper venit dimidia, in fundo, vel ædibus, vel rebus aliis. l. insulæ. ff. de iudiciis. Ergo homo sectionem particularem recipit. Præterea animalis spiritus non facit quod magis aliquid sit individuum, cum statua hominis, perinde atque homo, sit individua. l. fideicomissa. §. f. ff. de leg. 3. Sed nec nauis dividitur: unde Casellij Iurisconsulti urbanitas apud Macrobius, qui mercatori percontanti quomodo nauem cum socio diuidet: Nauem, inquit, si diuidis, nec tu, nec socius habebitis. Et in summam, in naue, in vase, veste, & simili specie, certam formam habete, idem juris est quod de homine, ut patet in l. 2. §. 1. ff. de verbis. obligat. Idem quoque in arbore vidente, quod in euulsa: nisi quod illa partes individuas recipit inter socios: hæc etiam re ipsa commode dividere potest, nec corruptitur ullo modo. d. l. arbor. communis diuid. sicut homo, & vas commode partes recipit citra divisionem, ut in seruo communis, quem intellectus solus diuidit. l. 5. ff. de stipul. seruor.

4. Satius est in summam considerare naturam partitionis tripliciter. Primò eam naturam, quæ rerum omnium communis est. Secundò eam, quæ est particularis & sua rei cuique. Tertiò utramque simul, quoad naturam rerum omnium nihil est corporale, quod non divisionem recipiat, siue animatum, siue inanimatum. d. l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. Nam & adamas victor ignis & ferri, finititur sanguine hirci animalium fœdissimi. Punctum excipiunt philosophi, corpus omnino indi-

uiduum. Adde atomos corpuscula indiuidua , ex quibus Democritus & Epicurei omnia constare asseruere. l. proponebatur. ff. de iudiciis. vbi atomos memorat Accursius. Quod si secundò veniamus ad propriam cuiusque rei naturam, homo & reliqua animantia, arboreisque ac plantæ, tum species quilibet inanima formam habens certam, vt vas, nauigium, vestis, annulus, sui natura indiuidua sunt, nisi cum in genere debentur. d. l. 2. §. & harum .de verb. oblig. vbi patet eadem, quamuis per se sint indiuidua, partes recipere indiuisas , cum ad plures dominos communiter pertinent, nec diuidi aliter possunt, vt incolumia cōseruentur. Nec dubium quin sua cuique homini natura sit. l. 19. §. f. de captiuo. Sed cum de diuisione corā iudice agitur, vni litigatori tota adjudicantur, alteri partis pretium. d. §. eadem. de offic. iudic. Vnde differentiam fecere Iurisconsulti inter naturam rerum , & sui naturam in re qualibet. Vtramque quidem habet homo. l. inter. §. sacram. de verbor. oblig. in versic. adeò. Idem sentio in rebus corporalibus , quæ tangi viderique possunt. §. i. de rebus corporalib. necnon de incorporalibus. l. cum vſusfructus ff. de vſufr. legat. vbi sui natura viæ seruitus habet intermissionem, sicut actus, iter, aqueductus quandoque : sed non generali natura omnium seruitutum, quarum ius est perpetuum. l. foramen. ff. de seruit. vrban. Arribent hæc quæ de recessu Iurisprudentum selegi Philosophis, pricipuè Chrysippo, qui Stoicæ sapientiæ princeps vocatur in l. 2. de legib. Nā is apud Laërtium lib. 1. enarrans illud Zenonis in libro De natura hominis, finem optimum constituentis in vita secundum naturam : Partes, inquit, naturæ vniuersi sunt nostræ naturæ : id circò finis efficitur consentaneè secundum naturam viuere, secundum suam atque vniuersorum naturam, & cōmuni lege ipsius. Proinde homo & vas, & quilibet species certæ formæ generali rerum natura diuidua, speciali natura sui corrumperentur per diuisionem oculis subiiciendam. Sed partes indiuisas intellectu recipit, quoties est plurium dominorum eadem species, siue homo, siue vas. Sed in proposito non est eadem ratio partis ad partem, quæ totius ad totū : quia partis solutio pro parte non liberat, vt totius à toto. l. qui ho-

minem. §. s. ff. de solution. Alioquin in diuersis hominibus solutione absurdia reciperetur, si homo esset promissus in genere. l. in executione. §. pro parte. ff. de verbis. oblig.

5 Tertiò quædam tam natura generali, seu, si mauis, vniuersali rerum, quam propria sua, partes respuunt: quales sunt seruitutes. neq; enim diuidi possunt, aut pro parte diuisa solui vel pro diuisa, exemplo hominis vel yasis, ita ut una seruitus ad plures pertineat, cùm magis sit, ut quilibet integra fruatur seruitute, ut h̄ic ait Pomponius in pluribus hæredibus vnius, qui seruitutē stipulatus decepsit. d.l. 2. §. ex his. ff. de verbis. oblig. Hæc quæ dico quantum sint seria, testimonia Iurisprudentum, quibus nitor, declarant. Meritò veteres interres mistim indiuiduas, id est, natura & lege, seruitutes posuerunt, quas lex xij. Tabularum videtur conata diuidere, nec potuit. l. hæredes. §. an ea. ff. famil. hercisc. Permīrum est bipennem legis non potuisse secare seruitutes: cùm alioquin nihil non impossibile lex æquitate duce conficiat, ita ut vnum hominem à pluribus occidit, quasi pluries mortuum singat, ne delictum sit impunitum. l. item Mela. §. sed si plures. ff. ad legē Aquil. Sed et in seruitutibus nacta est lex potentissima remediū, ut scilicet æstimetur, & mox æstimatione diuidatur. l. i. §. si v̄susfructus. ff. ad leg. Falcid. d.l. si is qui. §. si. ff. eod.

6 Itaque aiunt quantitatē pecuniae, qua omnia æstimantur, lege, sicut natura, diuiduam. d. §. & harum. Nam partis solutione tantum affert utilitatis respectu sui, quantum totius respectu ipsum totum. Et est aliquid peculiare in nummis: ut si quando deprehendantur trans fugisse ad secundam illam classem, quam commemorai rerum natura communis diuiduarū, sed propria natura sectionem refutantium, nisi per partes indiuisas, ut in homine, vase, veste, & similibus, tamen nummi ad communicabilem diuiduitatem redigantur. l. cùm Stichus. de soluti. ff. vt si nummos centum duorum dominorum, meos nempè ac Titij, vtriusque nomine tibi credidero, condicam quinquaginta postmodūm, quamuis corpora singula nummorū communia fuerint. l. nam et si. §. fi. ff. de rebus credit. Quæ communio stricto iure laudem illam diuiduitatis singulis num-

Iis nummis detrahit, cùm singuli certam formam speciemque habeant. l. i. ff. de contrah. empt. Signantur enim nota publica varie, nec commode diuiduntur: ut potè qui naturali diuisione materiam sine forma retinent, non sine corruptione. l. mulieris. §. res abesse. ff. de verbis. signific.

7 Perfecit occasio vt de diuiduo atque indiuiduo mistim, id est, natura & lege prius diceremus, quām de diuiduo tantū legali, cuius exemplum affertur vulgo in actionibus ad testatorem pertinentibus, quas lex xij. Tabularum acuta acie prorsus diuiduas facit inter plures hæredes pro portionibus hæreditariis, sicuti & contra eosdem. l. pro hæreditariis. C. de hæredit. acti. l. ea quæ. C. famil. hercisc. Vbi ea quæ in nominibus consistunt, adeò per legem xij. Tabul. diuisa sunt ipso iure, vt ampliore diuisione inter cohæredes, pro singulorum portionibus minimè indigeant. Ergo iura obligationum actionū in que diuiduntur, non corpora quidem contenta in nominibus, ne quis de hac re dubitet, sed fidat Paulo afferenti in l. hæredes. ff. eod. existimetque hoc obtainere quoad actionē personalem quæsitam pluribus hæredibus atque aduersus eos, nō autem in hypothecaria non perinde diuidua, cùm sit in rem. l. 1. & 2. C. si vñus ex plurib. creditorib. Vnde haud scio an obligatio, item actio personalis hæredibus competens, propriè dici possit diuidua: cùm ita repente à morte testatoris per legem secta fuerit, vt nunquam integra fuisse censeatur: si diuiduum iure vocamus, quod aptum est ad partes recipiendas, nō quod iam antea diuisum est, vt in d. l. ea quæ. C. famil. hercisc. Quod enim diuisum nascitur, caret dubitatione, & nunquam diuiduum dicitur à Iurisconsultis, imò ab aliis autoribus nonnunquam minus propriè loquentibus, vt à Plinio lib. 16. cap. 30. Quædam, inquit, arbores diuiduæ, nec ramosæ, vt sambuci: quædam indiuiduæ, ramosæ, vt piceæ. Nihil igitur diuidi expectat à se lex, sed diuisum exhibet fortiter, vt est potens & rerum domina omnium. l. 2. ff. de legib. Sed & hæreditatis ius, quod à testatore diuisum non est, æquabili diuisione censemtur, legis gladio secante. l. quoties. §. hæredes. ff. de hæredib. instit. Quid de indiuiso dicendum? num natura diuiduum est

aliquid, quod lex nolit diuidere,

8 vt in quadriga? nam equi quatuor separabiles natura qui-dem sunt: sed si quadrigæ vſusfructus legetur, & vnuſ equus interciderit, totum perit legatum. l. quid tamen. §. fi. ff. quibus mod. vſusfr. amitt. Sed verius eſt, vt vltra communem naturā, quadriga ſuam habeat, ſicut grec. l. rerum. §. de tertio. ff. de vſu cap. Et hæc commodè diuidua quadrigam non eſſe patitur: quia vno equo interempto non ſit amplius quadriga, ſed alius numerus omnino. Secus dicerem ſi poſſet in reſiduis equis no-men quadrigæ manere, vt in choro ac familia, quæ certo non conſtant numero cantorum feruorūmque. l. ſi chorus. ff. de le-gat. 3. Et hoc eſt quod apud Laërtium Plato notat, indiuidua eſſe ſimplicia, vt monadem, punctum, ſonum: diuidua verò ex aliquo composita, quales ſunt syllabæ, animates, aqua, aurum, & ſequentes, id eſt, conſonatiæ ſive concentus. Per ſe enim na-tura communi & lege diuiduuſ eſt chorus, cuius ſingula cor-pora integra manent à diuifione, niſi voluntas contrahentium aliud perſuadeat. l. cùm eiuſdem. ff. de euictionib. Prætermi-etto hîc quòd Vlpianus totam ſuam Doctorūmque diuinctionem viſuſ eſt deſtruere, cùm ait absurdum eſſe, vt quæ peti poſſint, diuidi nequeant. vnde prima facie feruitutes ſanequām iudi-cio petibiles diuiderentur. l. ſed eti lege. §. pe. ff. de petit. hære dit. Verū ibi vt in l. 2. familiæ hercifc. l. hæredes. §. an ea. eod. Iuriscons. ad hæreditaria iura reſpexit: & generalis eius locutio ſtriguit ad ſubiectum tractatum. l. traditio. de acq. rer. dom. Nihil trāſfert, inquit, id eſt, nihil dominij: alia verò non negat. l. ſi cui. de feruit. Sed de his haſten. ſobriè enim loquēdū ve-nit hominivera & nuperrima adferēti, atque ideò multis æmu-lisobnoxio. Quò mevertā? adhuc luſtādū reſtatcū Doctorib^o,

9 Qui ſuum legale indiuiduum trifariam ſecant: ita vt quæ-dam ſint indiuidua obligatione ac ſolutione, ſed contractu diuidua, vt, inquiunt, ſi quis stipuletur partem foſſæ fieri. l. 2. §. præterea. ff. de aqua plu. vbi nihil eiusmodi reſpondetur, ſed tantum ſi foſſa ſit in confinio mei & tui agri, poſſe me agere a-quæ pluuiæ arcendæ cauſa, ſi non ſinas purgari partem foſſæ, quæ mihi accedat: nimirūm quia diametro fulci inter vtrum-

que agrum facti fossa diuisa erat, & sua vtrique pars fossæ iam factæ purganda incumbebat. Neque ibi quicquam de fossa in futurum facienda, de qua conuenisset, dubitatur, quia tale factum individuum non aliter est ac seruitus. I. stipulationes nō. ff. de verbor. obli. Sic puteus factus, cuius solū commune sit, venit in iudicium communi diuidendo. I. 4. ff. comm. diuid, non autem ius hauriendi ex eo, vel factum fodiendi ipsum. quia siue stipuler à te fossam fodi, vel puteum, vel domum usque ad fenestras fabricari, hæc stipulatio continet perfectiōnem rei in stipulationem deductæ, quamvis fossæ ac putei perfectionem non contineat. Idem si ad certam mensuram cōstet opus faciendum locasse. I. opus. ff. locat. Refragatur tamen I. Seio. de annuis leg. vbi seni aurei quotannis legati fuerāt Seio, si tribus hæredibus operas præstisset: quorum duo mox obiuerunt. ex quo vni superstiti præbet operam, & pro portione duos aureos consequitur: quoniam labor, inquit, & pecunia recipiant diuisionem. nisi dicamus diuisionis nomen varie accipi eodem loco, vt l. 2. ff. de offic. proconsul. id est, quoad pecuniam propriè: sed quoad laborem ita, vt is qui vnius tantū hæredis negotia tractet, minus grauetur quām si tribus operaretur. vt pars dicatur, que est totum quoddā, sed coarctatum, vti paulò pōst dicemus ex I. arbor. s. fi. ff. communi diuidund. Accedit quod ibi nemo controuerit: cū Seius contentus sit pecunia etiam pro factis diuidua. I. 7. s. fi. ad leg. Falcid. & vltro facti integri offerat quantum sufficiat. Sic dum Mausoli regis sepulchrum mirabile extruendum cælandūmque suscep- rūt, Scopas ab oriente, Bryaxis à septentrione, Timotheus à meridie, ab occasu Leochares, teste Plinio: quisque partis suæ artifex totum aliquid expleuisse credebatur, cū eam iuxta promissum absoluisset: nisi quatuor simul conuenissent, vt abfoluerent.

10. Quia consummatio suscepti operis, secundum placita exordij, factum perficit. I. si is qui. s. quādam. ff. ad leg. Falcid. sic in servitute liberū est ab initio pacisci, quo usque per tuos fundos eam in meum: neque certo limite, via aut iter concluduntur in longitudinem, sed postea vna est seruitus, quæ tota reti-

netur, aut tota amittitur. l. vna est. ff. de seruit. rustic. Et sicut seruitutes indiuiduæ prorsus æstimationem pecuniæ diuiduæ capiunt. d. §. quædam. ita stipulationibus succedit æstimatione facti diuidua. d. l. stipulationes nō. deverbor. obligat. Et quæ admodum seruitutis stipulatio afficit omnes hæredes promittentis in solidum, ita & facti, licet operis nullius faciem contineat, quale est, per te nō fieri quominus eam, agam. l. 2. §. item si. ff. eod. Quæ autem stipulationes obligatione seu petitione, quæ solutione tantum sectionem admittant vel refellant, percurrit Iurisconsultus in l. in executione. §. i. & seq. ff. eod. tit. Sed & facta quædā tradit diuidua in l. 4. §. Cato. eod, quia nō nulla seruitus itidem diuisionis patiens subiungetur.

11 Nos verò recurrimus ad seruitutes, quas indiuiduas merito decantamus, licet Paulus videatur refragari in l. recte. ff. de verbis. signific. vbi vsusfructus non est pars dominij, sed seruitutis, vt via, inquit, & iter. Sed partem vocat ibi Iurisconsultus, quæ totum quoddam est, & quædam species: vt cùm dicimus tres esse Philosophiæ partes, moralem, naturalem, & ratiocinatricem. can. legimus. dist. 37. & Cicero lib. 4. De finibus bonorum: Totā, inquit, Philosophiam in tres partes diuiserunt, quam partitionem à Zenone retētam esse videmus: quarum vna sit, qua mores conformari putantur. Proinde seruitus in genere subalterno, vt vocant, in species distinguitur, sed integras, quæ partes tamen nominantur, quæque nullo modo diuidi singulæ possunt, quia, vt hīc dicit Pomponius, vsus earū indiuisus est.

12 Rursus instabit aliquis, quod v̄sus seruitutum sit diuiduus. l. i. §. duo autem. ff. de aqua cotid. vbi cotidiana aqua ab æstiuia differt v̄su, & non iure: quoniam æstiuia non vtimur cotidie, sed cum intermissione semestri, vt §. æstatem. d. l. i. Quocirca cùm dicimus vsum seruitutis esse indiuisum, non eò pertinet, vt iugiter aquam ducamus. quod nec in aqua cotidiana quidem semper verum esse ostēdit Vlpianus in d. §. duo autē multominus in itinere, actu, via, aquæ haustu. l. xiiiij. sup. hoc tit. Ergo est indiui⁹ v̄sus seruitutum, quia quoties his vtimur, pro parte yti nequimus, sed aut in totum, aut nullo modo, &

vt idem Paulus ait, qui per partem itineris it, totum ius usurpat. l. si stillicidij. §. fi. ff. quemadmodum seruit. amitt. l. vna. ff. de seruit. rustic. Ita factum exercitiūmque seruitutis usus vocatur. l. seruitutes. ff. de seruit. urban. quod quidem interualla & modum recipit cessatione. l. via. sup. hoc tit. sed quoties exercetur, indiuisum est. Adhuc oberita aqueductus diuidus tempore & mensura aquae, nempe dum alternis horis aut diebus utrū conuenit: aut aquae digitum tantum ex alieno fonte deducere. l. Lucio. cum seq. ff. de aqua. cotidian. l. Lucius. de seruit rustic. Sed & hīc ex proximè dictis imminet solutio, ut ius seruitutis sit perpetuum,

13 Quanuis usus alternum sit, & quanuis aquae corpus & commoditas vindicatur: ut liquet cum ex eodem fonte vel flumine plures aquam ducunt licet sine iniuria eorum, quibus ius antiquius ducendi fuit, & pro amplitudine possessionum quas expedit irrigari. l. in concedendo. ff. de aqua. pluvia. l. imperatores. de seruit. rustic. tunc quilibet aquam dicens ius obtinet et integrum seruitutis, sed plus aut minus in aquae corpore & commodo. Et haec est iustitiae maxima laus, ut non aequaliter, sed pro amplitudine & dignitate, distribuat. Quo nomine Galenus lib. 16. De usu partiū corporis humani, demiratur naturā, eamque iustum vocat: quae nerorum principium à cerebro ducens, arteriarum à corde, venarum ab hepate, in totum corpus pro membrorum necessitate dignitatēque omnia distribuerit: instar Principis aquam in ciuitate partitum, ita ut publico balneo vel deorum nemori plus quam priuato concedat. l. 1. de mancipliis & colon. patrimon. lib. xj. C. Scimus namque seruitutes qualitates esse harentes corporibus diuiduis. unde itineris partem dixit Iurisconsultus in d. l. si stillicidij. §. fi. cum iter sit locus per quem itur, non ius ipsum eundi. l. si iter. sup. hoc tit.

14 Etiamnum fissilem aqueductum quoad ius patet, ex l. arbor. §. fi. ff. commu. diuid. ubi cum quis habet aqueductum, & decedit pluribus heredibus relictis, tunc aquarum iura temporibus aut mensura diuiduntur. Itemque si plures habeant aqueductum ex eodem capite, & unus cohæredum aut soci-

rum longo tempore non duxerit, nihil accrescit reliquis, sed dominus prædij seruientis fructur libertate partis huius seruitutis, inquit. l. aquam. ff. quemad. seruit. amitt. Verum iam demonstratum est partem dici juris, & partem seruitutis, quæ tota est. d. l. recte. ff. de verbis. signific. A pud Maniliu lib. 4. Astronomico, cap. 3. hoc modo fecernunt mundi plagæ,

*Quem deus in partes, & singula diuidit astra:
ita ut regio vnaquæque certis syderibus regatur. Etiam cum
solida quædam distribuuntur, diuidi dixit Horatius lib. 1.*

Nulli plura tamen diuidit oscula

Quam dulci Lamia.

nam & seruitus dicitur pars prædij. §. è contrario. de inuestitur. de re alien. in Feud. & iura dicuntur diuidi mensura aut tempore, cum solida maneant, sed intercedine temporis differantur. l. §. ff. de aq. cotidi. aut corporis, cui hæret seruitus, sectione patiatur. Sic Virgili lib. 4. Æneid. Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc. & lib. 4. Georgic. quidā existimarent. Esse apibus partem diuinæ mentis. Sic dicimus partem testamenti indiuisi. l. pe. C. quemad. testam. aper. Hinc prior ac posterior pars eiusdem. l. non est. ff. de transact. neutra tamen est sine altera. l. si quis cum. ff. de testam. l. hæredes. §. ff. eod. 15 Nondum pacati erunt seruitutes diuisuri, propter l. et si forte. §. si ædes, si seruit vendic. vbi si domus dominatrix plurium sit, singuli in solidum agent pro seruitute oneris ferendi, & in reliquis excepto usufructu: sed non idem, inquit, si communes ædes essent, quæ onera vicini sustinerent. vbi Accursius ait, non idem utique esse quod in usufructu diuiduo, imò quod in cæteris. vel forsitan cum in seruitute hac sit hoc singulare, ut qui debet eam, reficere teneatur, tunc pro iure & patientia vicinus aget in solidum, non pro facto coacto reficiendi contra plures socios. Sed audacter obiicient viam diuidi in actum & iter, & mox actum in iter, quod continet tanquam sui partem. l. i. ff. de seruit. rustic. l. qui usumfructum. ff. de verb. oblig. sed & actum sine itinere. l. loci. ff. si. seruit. vendic. præbet. Planè his in promptu est dicere, non quicquid continetur sub alio, esse partem. non enim ignis aëre aut aliud elemen-

tū pars cœli est idèò, quòd cœlo cōtinetur. Adde quòd actus à via auelli non potest tanquam pars à toto: quia si partem à toto diduxeris, manebit adhuc totius aliqua potestas. sed si actum à via tanquam partem subtraxeris, auferes ius ducendi vehiculum, sine quo via esse nequit. l. si tam angusti, sup. hoc tit. Quid multa? qui iter petiit, & succubuit, idem postea si actū petit, aliud petere censetur. l. si mater. §. si quis iter. ff. de excepti. rei iudic. secus si iter pars actus videretur.

16 Sic etiam videmus vſufructu vſum contineri re vera. nec enim sine vſu fructus est. l. per seruum. §. 1. ff. de vſu & habit. Tamē cūm vſus seorsum ab vſufructu cōsideratur, indiuiduus est, siue solus fuit ab initio, siue auulsus postea à fructu conglutinato, vt in l. is qui. ff. quibus mod. vſusfr. amitt. nec sicut vſusfructus sectionem agnoscit. l. vſus pars. ff. eod. l. 1. §. si vſusfructus, ff. ad leg. Falcid. Nā cūm ius vſusfructus sit diuiduum tempore, ipso iure, vltra naturam aliarum seruitutum, diuiditur quoque re. l. 4. & 5. ff. de vſufruct. & ibi scinditur in partes hæreditarias, vt ius actionis & obligationis. d. l. pro hæreditariis. de hæredit. actionib. C. De fructu enim corporali nemini dubium est, quin scindatur in frusta, vt si Titio & Seio fructus fundi legentur, vel promittantur. Idem, vt dixi, si vſusfructus, quamuis vtrōbique incertum promissum sit. l. vbi. §. fundi. & §. seq. ff. de verbor. oblig. Ergo fructuarij collectos fructus partientur, vel colligent separatim fructus fundi diuisi regionibus: vel etiam plures legatarij particulatim vſumfructum petent. l. & si forte. §. si q̄des. ff. si seruit. vendic. Quod nō est in villa alia seruitutum, quæ inuadit totum fundum fusissimè. l. communi. §. cūm de vſufructu. ff. communi diuid. l. via. §. si. ff. de seruit. rustic. nec pro parte non vtēdo amitti villa potest. l. vna. ff. eod. secus in vſufructu. l. placet. quibus mod. vſusfr. amitt.

17 Et adeò vſusfructus per se diuiduus est, vt vſum quem continet per se alioquin indiuiduum, ad diuiditatem perducat, iuxta vetus verbum, Claudiare quenquam claudi confortio. Ita vſus degenerat fructui coniunctus, sicut re coniunctus tantū solitus partem accrescentem sine onere accipere,

in onus tamen æquè succedit, si re & verbis simil coniunctus deprehendatur. l. i. §. sin verò non. C. de caduc. tollend. Proinde si quæras quare fructus ratione vñus ipsius sibi iuncti non fiat indiuiduus, quæram ego, cur potius hoc desideres, quæm vt è diuerso fructus diuiduus vñsum findat: quod lex mauult. Nam in coniunctis sæpè accidit, vt simplicia vtrinque mista rixentur, & vnum alterius societate lædatur, vel iuuetur. l. si communem. ff. quemadm. seruit. amitt. l. si ita. §. quæstio. ff. de manumiss. test. Tamē ibi neuter simplicium legatariorum alterum domat, sed æqualiter gradiuntur in onere vtrinque inseparabilis nos tractamus fructum vñs. l. h. potentiore. Hoc ego malo adferre quæm quod ait Bartolus, vñsum latentem in vñsfructu non esse seruitutem, quoniam seruitus seruitutis esse non possit. l. i. ff. de vñsfruct. leg. Non enim hic quærimus de seruitute seruitutis, nec de fructu vñs, sed de duabus conglutinatis & arctissimè iunctis. vt cùm mihi concedis ius, ne tollas altiùs ædes tuas, néve luminibus officias. l. i. & 3. ff. de seruit. vñban. aut cùm propter vñsumfructum accedit iter. l. i. §. l. si vñsfruct. pet. ff. sic propter fructum vñs. d. l. per seruum. §. l. ff. de vñs & habit. Ideò separatim alterutrum amplecti non licet. l. is qui. ff. quib. mod. vñs. amitt. quia vñs eiusmodi non propter se ipsum, sed propter fructum constituatur, etiam si fructus solus legetur. Ideò vñs deponit suā naturam, sicut vñpera serpens, & quædam alia venenata mista salubribus rebus, vim nocendi amittunt, & salutaria antidota conficiunt. l. quod sæpè. §. veneni. ff. de contrah. empt.

18 Quare autem vñsfructus diuiduus solus sit inter seruitutes alienivel sui generis, id est, personales, rationē quidā tradidere, quod vñsfructus in quacunque parte prædij sit, non autem angustetur in certum locum vt reliquæ seruitutes. l. si cui. sup. hoc tit. Atque ita ille instar prædij diuidetur. quod ridiculum est: nam & si conuenerit, vt quocunque per meum fundum eas, non continuò diuidetur seruitus huiusmodi. Præterea habitationis ius indiuiduum nullam prædij partem immunem prætermittit. Aliam itaque rationem attulit vetus interpres apud Bartolum: quia solus emolumentum totum prædij continet,

tineat, & ideo certus sit, neque ut usus varietur iuxta conditio-
nem personarum, quibus præstatur. l. 7. ff. de usufr. l. plenum.
§. 1. ff. de usu & habit. ubi aliquantò largius percipit usuarius
in dignitate constitutus quam vulgaris: idem in habitatione
legata. Nam et si totas ædes comprehendat, tamen non libe-
rè, cum titulo lucrativo eam in aliud inquilinum transferre
non liceat. l. si habitatio. ff. eod. Locat igitur, nō donat qui ha-
bitationem habet: secus in usufructu. l. quod si. ff. de usufr. Si
quis obiecerit stipulationem incertam ususfructus, ut superius
ostendi, sicut & cum fructus fundi promittuntur, non admo-
dum obseruit: quia et si dum stipulamus usumfructum vel fru-
ctum, incertum sit quantum colligi ex prædio licebit quot-
annis, tamen certum est omnes fructus collectum iri, & tandem
appariturum quanti fuerint: ideo ususfructus certa quantitas
appellatur. l. cum ii. §. si in singulos. ff. de transactionib. quod
in usu nemo dixerit, qui non modò pro diuersitate personarū
immutatur, sed etiam in eadem persona dissimilis redditur: cu
senex plus vini ex vinea usuaria insumpturus sit, quam puer
vel adolescens: hic autem plus florum & pomorum ex horto.

19 Nec obstat quod alimentorum legatum eadem qua usus
incertitudine laborat: tamen est fissile. l. 3. §. si. de alim. legat.
quia præter incertitudinis rationē adegit ius usui, non alimen-
tis. Est enim usus, ius utendi: alimenta verò corpus sunt, etiam
si quis rore pasceretur in star cicadæ.

20 Quod si quis obiiciat seruitutes prædiorum, urbanorum
potissimum, certas inueniri, & nihilominus individuas, ut ti-
gni immittendi, proiiciendi: respondebo deesse eis aliud quid-
dam, nempe quod vniuersum alieni prædij prouentum non
auferant, sed tantum minuant libertatem, aliter atque ususfru-
ctus. Denique nullum est tam firmum ædificium, quod incé-
dij, ruinæ, terræmotus, impetum euadat. l. fluminum. §. Serui.
ff. de damno infect, ideoque renouatione indiget. Rustica iura
longè incertioris possessionis existunt. l. 14. sup. hoc tit. Ususfru-
ctus quandiu est, non variatur, sed omnes obuentiones rapit
secum, nuda manente proprietate. Quod si dicas seruitutes pe-
ti posse confessoria actione. l. si seruit. v. edicet. ergo & diuidi. l.

STEPH. FORCATVLI

sed et si lege. s. pe. de petit. hæred. regeram ego tibi in familiæ
herciscundæ iudicium seruitutes venire, sed integras in partem
vnius hæredis, vel temporibus & mensuris, vt d. l. arbor. s. fi.
commun. diuid. ff.

P A V L V S.

Papinianus notat: In omnibus seruitutibus, quæ adi-
tione confusa sunt, responsum est doli exceptionem
nocitaram legatario, si non patiatur eas ite-
rum imponi.

O B S E R V A T A I N . X V I I I .

- 1 Non est propriè debitor seruitutis ille, qui eam præstat semel con-
stitutam patientia, cùm aduersarius in rem agat.
- 2 Cùm rei dominus est hæres possessoris, an actio confundatur, &
pro qua portione.
- 3 Prædium legatum sub conditione an sit hæredis interim. & num
conditio demum veniens retroagatur.
- 4 Seruitus personalis ususfructus an ita confundatur, vel prædio
debita, cùm sub conditione legatur: & an hic fuerit legatum con-
ditionale. & numero xi.
- 5 Legatæ rei dominium protinus à morte testatoris in legatarium
transit, nisi repudietur, & in hæredem quoque.
- 6 Duo sunt eiusdem rei domini, non tamen pari modo.
- 7 Dominus potest dissimulare ius suum, & in personam agere.
- 8 Non male dicitur restitui seruitus, quæ nunquam confusa ante-
fuerat.
- 9 Cùm hæres vendit hæreditatem, quare seruitus ei restituatur.
- 10 Si aliquis emit prædium, quod suo seruit, si mox idem vendat,
confusam seruitutem non recuperat.

- 11 *Vsusfructus hæredis confusus aditione non suscitatur: secus in vſu
& habitatione.*
- 12 *Non reuiniscit ius semel extinctum tertij ministerio.*

INTERPRETATIO LEGIS XVIII.

PRÆDIUM Titij testatoris seruiebat prædio Seij hæredis designati: Cùm Titius prædiū suū legasset Mævio, quæstionis fuit, an seruitus extincta esset confusione, & an redintegrari eam oportet, eò quod Seius hæres aditione factus iam dominus prædij antea seruientis, & mox legati Mævio, extinxisset seruitutem, cùm res sua nulli seruiat. l. ytifru. ff. si vsusfr. petat. Sed est responsu, legatario id alleganti obuiam iri doli exceptione.

1 Tametli legatario confusionem seruitutis exprobranti subueniret altera regula, quæ vult obligationem cofundi, quoties creditor succedit debitori. l. Stichum. §. aditio. ff. de solut. Sed hæc posterior ratio parum iuuaret legatarium, si hæres nō dicat testatorem propriè debitorem seruitutis, imò potius occupatorem. Tunc enim esset dicēdus debitor nudus, cùm eam promisisset, & personali actione ex stipulatu conueniretur: at cùm iam constituta fuisset seruitus patientia, hæredi in rem actio competit. §. æquè de action. nec hæres tam creditor fuit testatoris respectu seruitutis impositæ, quam dominij vendicator. l. 3. ff. si. vsusfr. pet.

2 Scio non deesse qui negent in actione in rem esse locum confusioni, quoties dominus rei petendæ succedit possessori: sed non succurrit ipsis l. cùm à matre. C. de rei vendicat. Ideoque subueniet eadem regula nobis seruitutem confusam aditione afferentibus, dum hæredis fundo seruiebat defuncti prædiū, Mævio mox legatum: si modò meminerimus hoc locum habere, si in solidum hæres extiterit, non pro parte. quia qui seruientis prædij pro parte tantum dominium consequitur, totam indiuiduam seruitutem in residua parte prædij sibi seruat. l. vt pomum. §. fi. sup. hoc tit. Secus in rebus diuiduis: nam pro qua parte creditor succedit debitori, vel possessori,

pro ea duntaxat perimit actionem. d. l. cùm à matre.

3 Vehementer oppugnatur Paulus, respondens seruitutes aditione hæreditatis confusas iterum imponi, quòd non possint videri confusæ, eò quia prædium seruiens nullo momento hæredis fuerit, sed recta via in legatarium transferit. l. 10. §. sed & creditor. ff. de pecul. l. à Titio. ff. de furt. Quapropter Accursius putat fundum legatum sub conditione: ideoque protinus factum hæredis. l. 1. §. serui. ff. ad Syllan. Nec enim potuit videri ad legatarium pertinuisse ante conditionis euentum. Non ignoro ego prædium legatum sub conditione ad hæredem pertinuisse. l. si fur. ff. de vsufr. l. legatum. de legat. 2. Amplius fateor, si conditio extiterit, non retroagi illam pro legatario ad tempus testamenti, licet aliter in stipulatione serueretur. l. quæ legata, cum l. seq. ff. de regul. iur.

4 Sed non ausim sine distinctione affirmare hæredē adeundo hæreditatem confusisse seruitutem sibi debitam in prædio sub conditione legato, nisi personalis sit: cùm Papinianus loquens de prædiorum seruitutibus sub conditione relictis, ipsas retineri sentiat ab hærede, magis quā iterum reponi postulari. l. cùm filius. §. dominus. ff. de legat. 2. Accedit quòd diuinare hīc sub conditione legatum pernītē est licentia, aut cum eodem Accursio existimare legatum fuisse prædium hæredis, seruiens prædio testatoris: ideoque non potuisse legatario affectum censerii, illiciō à morte defuncti, priusquām pro hærede gereret institutus.

5 Ergo fateamur, quod res est, ingenuè, purè hīc legatum prædium seruiens, & recta via transisse ad legatarium. l. magis. §. fundum. ff. de rebus eorū. vbi tamen obnititur non illepidè Accursius. Sed fateamur nihilominus cōfusam fuisse seruitutem, eò quòd dominium eiusdem prædijlegati fuit confessim hæredis à morte testatoris. Quid enim est aliud hēres quā dominus. §. fi. de hæred. qualit. quidve impedit, cur hēres nō creditur repentinus dominus post mortem testatoris, quādocunque adeat? l. 54. ff. de acq. hæredit. Proinde si effectus fuit dominus, confudit sibi debitam seruitutem iampridem in fundo legato, quia unus sit dominus utriusque prædij. l. 1. ff. quēadm.

seruit. amitt. vnde è diuerso legatarius confundit seruitutem, si acceperit testamento prædium suo seruiens. l. legatarius. §. i. ff. de legat. i.

6 At si insultent nobis, è quod dominium rei legatę apud duos esse nequeat, id est, apud hæredem & legatarium. l. si vt certò. §. fi. ff. commod. fatebor vtique re vera duos non esse dominos eiusdem prædij in solidum eodem temporis momēto: sed hæres verior est dominus, legatarius verò cum fictione. Argumento est definitio legati, quod præstatur ab hærede: item interdictum quorum legatorum, quo tenetur is qui non ex voluntate hæredis legatum occupauit. l. i. ff. quor. legator. & denique quod legatarij dominium totum pendet à nutu hæredis, qui nisi adiuerit legatum, reddit inutile. l. in quantitate. ff. ad leg. Falcid. Hoc apertiù significatur in l. si tibi. §. cùm seruus. ff. de legat. i. Sed & hoc durum est, vt quis ius aliquod exprobret ei viro, à quo tale ius obtinet. l. amicissimos. §. fi. de excus. tutor. ff. Ergo quemadmodum rei dotalis interdū maritus se iactat dominum, interdum vxor. l. dotale. §. dotale. ff. de fundo dot. l. in rebus. de iure dotium. C. & vtrobique est dominium cum effectu non pœnitendo: ita in re legata, maximè dum hæredi libuit legatarium habere pro domino, vt si biipsi proficit. l. à Titio. ff. defurt. Quod si profuturū sibi magis sentiat ad aditam hæreditatem verum reuocare legati dominium aduersario affectum, cùm in mora adeundi ipse hæres non extiterit, vtique audietur. d. §. cùm seruus. l. mulier. §. fi. hæres. ff. ad Trebell.

7 Licet enim cuilibet domino suum dissimulare dominium, & eligere actionem personalem pro rei vendicatione. l. ea lege. C. de condic. ob caus. sicut cùm malumus commodati agere quam in rem, sumus tamē domini. l. rei. ff. commod. nam & legatario licet repudiare legatum adeò, vt ne vestigium eius retrò hærens maneat: etiam in fauorem eius substituti, cui non potuit largiri. l. si sponsus. §. maritus. ff. de donat. inter vir. modò repudiandi capax sit omnino legatarius ex sua persona. d. l. magis. §. si fundum. Licet quoque legatario, vt ei qui commodauit, suum negligere dominium, & in personam agere,

pro arbitrio, magis quam in rem.l.i.C. commu. de legat. Et hinc dependet ratio, cur haeres confuderat seruitutem sibi debitam in fundo alij legato, & mox petebat denuò eam imponi, quia ita sedet eius animo: ita voluit eligere. Poterat autem pro arbitrio suum rei legatae dominium spernere, & totum in cupidum legatarium referre à tempore mortis defuncti.

8 Aut certe cum petit hic iterum imponi seruitutem, quam nunquam confusam fuisse contendit, legato recta via in legatarium desiliente, perinde est ac si diceret impositam iterum declarari, atque constitutam denunciari per iudicem, legatario forsan obstrepente, ut in l. is cuius ff. si seruit. vendic. Sic restituitur seruitus non amissâ iure, nec renouatione indigens, sed facto aliquo interpellata. l. si locus ff. quemadmodum seruit. amitt. Deambulatorium itaque est rei legatae dominium, quoties haeredi collibuit.

9 Cæterum cum haeres adiuit haereditatem, & postea eam vendidit, omnino confusa fuit seruitus ipsi debita in praedium aliquo haereditario, & mera restitutione egredi. l. 2. s. fi. de haeredit. vel act. vendit. quia non sic adiuit haeres, ut venderet, sicut adiuit, non alia spe quam legati soluendi. Ideo, si velit, causari potest dominum se non fuisse rei legatae, quam præstitum iri legatario necessitate præsumperat: igitur minimè confusam seruitutem.

10 Attamen quod in haerede vendente haereditatem receputum est, non transfertur ad emptorem predij alieni suo seruientis: quod si rursus vendiderit, nisi nominatim reponi seruitutem confusam pactione prouideat, nequaquam recuperabit. l. si quis ædes ff. de seruit. vrban. Maior enim est vis ad seruitutem extinguendam in emptionis particulari titulo, quam in vniuersali haereditatis quæsitæ, in qua sit præmium seruiens. nescio enim quomodo plus afficiunt quæ in specie conficiuntur. l. 2. C. de seruo pignor. dat.

11 Quod diximus seruitutem prædio debitam, quod testator legavit, restituì haeredi postmodum, quatenus aditione confusa videri poterat, non habet locum in usufructu, quem haeres antè habuit: cum testator qui fundum legavit, & qui rem ha-

redis legare potest. s. non solum de legat. iam fundi nomine
vsum fructum comprehendenter. l. si alij. ff. de vslfr. legat. nam
& vslfructus portioni fundi similis est. l. Mæius s. fundo. ff.
de legat. 2. l. cùm filius. s. dominus. ff. cod. Ex quo patet aliud
statuendum in vsu & habitatione, quæ nec fundi appellatio-
ne continentur, nec portionis instar sunt, sed communem a-
iliarum seruitutum fortunam in proposito sequuntur, & à cō-
fusione renouantur, siue purè prædium legatum fuerit, siue
sub conditione. Sed quidem tunc procliuius, quando purè re-
linquitur: cùm conditio suspendens exitum legati, interim
prædium hæredi afficiat aliquomodo, non prorsus: cùm hæres
trepidus timeat euentum incertum, & suæ timeat seruituti, vt
tetigi in d. s. dominus. vbi seruitutes cæteras præter vsumfru-
ctum hæres retinet in prædio seruili legato, magis quam resti-
tui flagitet. Quando autem ius extinctum suscitetur, vel in
perpetuum fileat, vt in l. qui res. s. aream. ff. de soluti. consula-
tur ibi Accursius, vbi adnotavi, non ministerio contrahentiū
vel gerentium aliquid negotij, sed tertij hominis opera, ius
sublatum non iterum suscitarī.

L A B E O.

Ei fundo, quem quis vendit, seruitutem imponi, et si
non vtilis sit, posse existimo, veluti si aquam ali-
cui ducere non expediret, nihilominus constitui
ea seruitus possit. Quædam enim habere possu-
mus, quamvis ea nobis vtilia non sint.

O B S E R V A T A I N L. X I X.

1 An vtilitatem expectari in futurum sufficiat in seruitute nunc
inutili.

2. Cum amoenitas vtilitatem afferat, de illa hic sensisse Iurisconsultus non intelligitur.
3. Seruitus prospectus edita propter amoenitatem.
4. Id quod verisimiliter tanquam utile circa initium lex probauit, semper creditur utile.
5. Quod etiam in posterum frugem allaturum est, nunc quoque censetur utile.
6. Num intercidat seruitus cessante postmodum vtilitate, que extiterat.

INTERPRETATIO LEGIS XIX.

Deteram transuolare huius l. enarrationem, tanquam abundè agitatam superius in l. quoties. & in l. s. nisi semel pulchra rursus pulchra esse vulgo iactaretur: & nisi aliquid adhuc superesset dicendum vix vbique cognitum circa vtilitatem seruitutum, quam in definitione tantoperè commendauimus, cum hic aquæductus excellens seruitus inutilis dominanti prædio recipiatur.

1. Accursius suspicatur sperari hic quandoque utilem fore, fortasse si postea molendinum aut piscina extruatur: & sufficit vtilitatem sperari in seruitute, vt, inquit, in l. si infantis. ff. de vsufr. vbi cum infantis vsusfructus legatur, nullus est interim vsusfructus, sed esse incipit, cum infans etatem septennem excederit: atque ita, per Iurisprudentiam maluissem pro eo adducere l. si seruitus s. futuro. ff. de seruitutib. vrbani. quam locum illum, qui prodit Accursium. nam ibi non incipit vsusfructus, nisi post infantiam: hic vero Labeo ait protinus esse seruitutem, quamvis sit inutilis, nisi exponeremus non, pro, nondum, vt l. 3. s. sciendum: ff. ad exhib. ita vt etiam dicamus in d. l. si infantis. nullum interim esse vsusfructum quoad emolumenntum, sed esse quoad ius ipsum cum spe futuræ vtilitatis. l. arboribus. s. de illo. de vsufr. Illic quoque spectatur vtilitas pueri impuberis nonnullas operas præstantis, saltem ad delicias. l. vt iurisiurandi. s. dabitur. ff. de oper. libert. Infans autem operas

operas nullas verisimiliter præstabit, in quibus fructus hominis versetur. l. 4. ff. de oper. seruor. Nec solæ deliciæ, quas quis suo ingenio in infâte metitur, fruct' faciet: vt cù apud Athenæū lib. 12. cap. 6. Manasses Mausuriorum rex scitè obiurgat mercatores simiis emendis occupatos, quærés ex ipsis, nunquid non mulieres eorum parerent. Sed lex Romana adeò nugari lusibus non sinit, aliter atque in adulto seruo nullius artificij, vel operæ, qui tamen instrui & erudiri potest. l. si pendentes. §. si serui, ff. de vſufr. quia satis est quo puberes soleant operari & proficere.

2 Non defuere, qui dicerent hîc esse vtilitatem amœnitatis. Sed his non possum assentiri, quamuis corroboratam vetustate opinionem adferant. Nam si adest amœnitatis vtilitas, vt in l. hoc iure. ff. de aq. cotid. l. competit. quod vi aut clam, iam est vtilitas mera, & quidem crumenam affatim implens: cùm voluptuaria prædia nemo non emat chariùs. l. quòd si eæ. ff. de impens. in reb. dotal. Atqui Labeo hîc ait nos quædam habere posse, quamuis non sint vtilia. Quòd si res tanti est quantum habet reditus. l. si quos. C. de rescind. védit, scimus hortos amœnos multa mercede locari à claris viris & optimatibus propter gestationes, & vernantes agros, ac viridaria, horumque consti-
tui vsum fructum. l. æquissimum. §. 1. ff. de vſufr. & in l. statuę. cod. Martianus vsum fructum admittit constitui in statua atque imagine opportuno loco ponenda, cum aliqua vtilitate.

3 Num præterea nescimus adeò vtilem esse amœnitatem, vt ius ciuale eximiam vnam seruitutē instituerit, oculos animumque pascentem sine fruge alia? Ea est seruitus prospectus, & ne prospectui officiatur. l. inter. ff. de seruit. vrbani. Si igitur hîc La-
beo amœnitatis rationem habuisset in aquæductu, non dixi-
set inutilem: dum aqua fluens, aut è cliuo cadens

--raucum per lauia murmur.

Saxa ciet, seatebrisque arentia temperat arua.

quos Virgilius versiculos laudat D. Hieronymus in can. nun-
quam. de consecr. dist. v. & ad hanc blandæ naturæ oblectatio-
nem amicum inuitat.

4 Proinde etsi aquæductus superuacuus ita esset, vt nihil

vbertatis, nihil amoenitatis, fundo dominantis conferret, satis alioquin irriguo, immo licet ipsum palustrem & horridum magis redderet, non respueret seruitutem adeo inutilem lex, sed utile id existimaret, quo opinione capientis censetur commodum dictante iure ciuili, a quo seruitus aqueductus semel approbata est velut perutilis, quamuis exitus detegat inutilem, ut iam admonui in d.l.i.sup.hoc tit.per l.statu.s. f. de vusu. Nec distinguam in quos usus aqua ducenda postmodum co- uerti queat. l.i. §. idem Labeo. ff. de aqu. cotidian. potissimum cum vel palustris locus, herbaque in eo nascentes, aduentitia aqua gaudeant, & alantur, vlua maxime, teste Plutarcho cap. 2. De causis naturalibus. Necnon ranæ in medio lacu plaudunt imbribus venientibus, & eo velut domesticæ aquæ condimento sese fouent: ne mirum sit homines aquarum copia latari, instar oryze, quæ tantum in mediis aquis copiose crescit. Multum vero subuenit in negotiis veritatis primordio iuuari. l.cum filius. §. heres. ff. delegat. 2. Et satis est, verbi gratia, appellationem introductam, ut in melius traducat iniquas sententias, licet bene latas sèpè in deterius reformat. l.i. ff. de appellation. & contractus inductos nouimus utilitatis causa. l. actionum. §. ex contractu. ff. de actionib. Tamen dici non potest, quoties uterque contrahentium in emptione venditione, in locatione conductione capiat damnum, alteruter creberimè. ex quo appetet ridiculam esse Platonis legem Dialogo viij. De legibus, quæ non sinit aliquem in agro alieno aquam querere, quandiu spes est in suo effossa ad cretam usque terra inueniri posse.

¶ Quod si inusitata esset seruitus, non ut mihi prodeisset constituta, neque ut ego in alieno irem, agerem, aquam ve ducrem, sed ne alius in suo liberè quid faceret, frustra diceretur seruitus, nisi quatenus manifestam utilitatem mihi meoque prædio suppeditaret. d.l. quoties. sup. hoc tit. Nec spem utilitatis ausim in aqueductu proponere. nam quod verisimili spe utile futurum est, iam in præsens non caret commodo, cum futuro edificio stipulari seruitutem fas sit. l. si seruitus. §. fi. de seruit. vrbani. Denique cum agricola tardè proueniētem oleam

ferant, ac vitem illecti sola spe utilitatis posteritati saltē spe-
ſtandæ. Idem dum in ſinu terre aquam quærunt, vt inuenta
ducatur. l. Labco. ff. de feruit. rusti. Nec dubito quin valeret fer-
uitus negatiuè concepta, ne vtaris fruaris fundo tuo, quia alte-
ram feruitutem habeo pascendi pecoris, & ſpero fore, vt pafcat.
fruges neglectas, vt dixi in d.l. quoties. Succurrit quod ibi di-
citur, probè conueniri, ne in tuo fundo aquam quæras, quia
metuo ne in posterum aquam ex fundo meo ſcaturientē mi-
nuas, nedum auertas omnino.

6. Quid ſentiendum ſi ab initio recte fuit imposta ferui-
tus, quia intererat impetrantis? nunquid ſi poſtea intereffe de-
finat, feruitus idē dispereat, & extinguatur? quod nō arbitror,
præfertum cùm in feruitutib⁹ non sit locus vulgari regulæ
pereuntis obligationis, ſi in eum caſum peruererit, à quo ne-
queat incipere. l. p. §. et ſi placeat. de verbor. oblig. Accedit
quòd feruitutes amittuntur tempore, omnes quidem, vrbanae
tamen non aliter, quām ſi libertati quærendæ incumbens vir
aliquid faciat feruituti contrarium: forte foramen, in quod ti-
gnum vicini immitteretur, obturet. l. hæc autem. ff. de feruitut.
vrbana fruſtrà obiecturus, non intereffe vicini, an foramen ob-
turetur, quoniam nihil adiſicij molitur. Præterea contingere
potest, vt quod intereffe definit, renascatur: vt ſi ius habeo ne
altius adiſes tuas tollas obfuturas meorum proſpectui, & acci-
derit meas vastitate aliqua abſumi, ſed forſan erit, vt reponan-
tur: abunde enim ſufficit recte intereffe cœpiffe. l. ſed an. §. fi. ff.
de negot. gest. Nā ſi intereffe nunquam incoepiſſet, repellere-
tur agens pro feruitute. l. loci. §. competit. ff. ſi feruit. vendic.
nunquam enim ibi inchoata fuerat feruitus agentis respectu.
Ideoque vſusfructus agri ingrati, qui pafcit, nec pafcit aſſi-
duum fructuarium, admittitur. l. ſtatua. §. fi. de vſufr. Neque
quiſquā ei obiicit, quòd eius non intereffit ſterilis agri prouen-
tū expectare: ſicut nec in hac l. nemo exprobrat merito aqua-
ductum fundo dominantis inutilem. Satis eſt quòd ab initio
veriſimiliter intereffe potuit. l. qui autem. §. fi. ff. ſi quiſ cauſio-
nib⁹. Accedit Vlpianus in l. eandem. §. ſed ſi quiſ. ff. de duob⁹
reis. & in d.l. quoties metus iustus ac veriſimilis, ne aquam meā

minuas, si in tuo agro altius illam quæsieris. Nec obest l. si procuratorem. §. mandati. ff. mandat. vbi si mandauero ut domum mihi emeres, catenus teneris mandati iudicio, quatenus mea interesse pergit, non si alius eam mihi emerit, aut egomet: nam ibi interesse desinit, quia aliter consequor optatum, quam tua opera: & nihil refert quomodo idem consequar, dum potiam modò. Sed in seruitute non idem eueniret, neque aliter eandem haberem, si tu me petentem repelleres sola exceptione: quia mea amplius non interest.

I A B O L E N V S.

Quoties via aut aliquod ius fundi emeretur, cauendum putat esse Labeo, per te non fieri, quominus eo iure vti possim: quia nulla huiusmodi iuris vacua traditio esset. Ego puto usum eius iuris pro traditione possessionis accipiendum esse. Ideoque interdicta veluti possessoria constituta sunt.

O B S E R V A T A I N L. X X.

- 1 Multiplices actiones competere pro seruitutibus ante & post traditionem.
- 2 Interdicta pro seruitutibus dantur: quorum quedam causam proprietatis spectant.
- 3 Seruitutis traditio quomodo fieri intelligatur.
- 4 Iabolenus non reprehendit Labeonem, sed modum alterum tradendi sine cautione, ostendit.
- 5 Quid sibi vult, quod traditio & patientia inducunt officium praetoris.
- 6 Usus seruitutum amicitia causa non est verus.

- 7 *Adipiscendæ, & retinendæ, interdictū pro seruitute recipitur.*
 8 *Recuperandæ interdictum pro seruitute personali. quid de reli-
 quis iuribus rusticis seu urbanis.*
 9 *Interdictum de itinere actuque in priore capite possessorum est,
 in posteriore petitorum.*

INTERPRETATIO LEGIS XX.

VT plenius intelligatur, quibus pro seruitute ex-
 periri liceat actionibus, repetemus eas ab origine,
 & quasi ab infantia seruitutis, quæ pactio vel
 testamento constituitur. §. fi. de seruit. rustic. vn-
 de primū manat actio personalis ex contractu,
 vt promissa venditā ve seruitus tradatur. §. 2. de actionib. aut
 si legata sit, oriuntur vna cum personali actione alia duæ, de
 quibus in l.i.C.comm.de legat. Nam idem contingit in rebus
 corporalibus vt stipulator agat, quò res sibi detur, quæ pro-
 missa est: emptor ad tradendum. l.vbi. §. fi. de verb. oblig. l. ex
 empto. ff. de acti. empt. sed in tractatu seruitutum datio &
 traditio eiusdem effectus erunt, cùm seruitutis dominium, quod
 fingi potest ex l.3. ff. si vsus fr. petat. eodem modo in credito-
 rem transferendum sit, cùm pro certo aliquis rei tradendæ per-
 fectum ius habeat. Neque enim in alieno prædio seruitutem
 constituere cuiquā fas est, quamvis rei alienæ venditio non re-
 spuatur. l. si quis duas. §. 1. ff. comm. prædior. Antequam verò
 seruitus tradatur, vel quasi res est fragilis admodum, cùm ipsa
 intercidat, si dominus prædij, cui debetur, totum partem ve-
 prædij alienauerit. secus si postea. l. pro parte. sup. hoc tit. l. si
 sub. §. 1. de verbor. oblig. Ergo intueamur actiones pro serui-
 tute tradita permittas, quæ velut ex vna radice crebræ fruti-
 cantur. l. si à te. ff. si seruit. vendic. vbi naēto ex patientia conce-
 dentis seruitutem actio & exceptio competunt ad petitionem
 & retentionem. Actio autem est cōfessoria. §. æquè. de action.
 Sed per hanc in rem actionem sic pro seruitute contendimus,
 tanquam facti domini seruitutis per traditionem: ita vt si quis
 opus moliatur eo in loco, qui nobis seruit, possimus ei nouū

opus nunciare verbo vel iactu lapilli.l.& si forte,§.i. ff. si seruit. védic. & amplius dixi in l.ei qui.sup. hoc tit. & nolim molestus esse lectori, ac mellis veluti dulcedinis redundantia naufragia excitare. Satis est indicasse, per confessoriā actionem queri de summa seruitutis, non de nuda possessione: sicuti rei vendicatione ob dominium rei corporalis.

2 Proinde quemadmodum rei corporalis dominus manu plerunque de possessione contendere, ut eam adeptus presumatur dominus, & onus probandi transferat in aduersarium.l. qui petitorio. ff. de rei vendic. vnde aliquo interdicto experitur, adipiscendæ, retinendæ, vel recuperandæ possessionis. §. retinendæ de interdict. aut si quod his emulum putat, ut quod vi aut clam, sic prorsus euenit in seruitute, pro qua quidem nullum interdictum non stat in armis, & eam tuetur, eiūsve quasi possessionem. Non omitto interim pro rebus corporalibus quædam inueniri, quibus rem persequimur, & proprietatis causam unā complectimur: qualia sunt quæ pro locis sacris, vel religiosis, vel de liberis exhibendis, dantur, idem pro seruitibus, ut in interdicto de itinere actu que priuato reficiendo, de aqua ex castello ducendi, non à capite.l. 2. §. quedam de interdict. l. i. §. fi. de aqua cotidi. ff.

3 Cæterum quoniam potior interdictorum numerus preparat magis causam proprietatis, & in iudicio possessorio versatur, descendimus paulatim ad hanc l. in qua Iabolenus ait, post traditam seruitutem licere adepto possessionem quodammodo, interdictis experiri. Planè dubitatio præcipua cōsistit in facienda traditione seruitutis: eam enim Labeo metiebatur cautione præstanta ab eo, qui seruitutem vendidisset, & vacuam possessionem præstare teneretur emptori, exemplo rerū corporalium venditarum.l. 2. §. vacua. ff. de acti. empt. Planè res corporalis tradita confessim afficitur emptori accipienti & tenenti, ita ut auelli inuito nequeat. Atqui seruitus licet tradita, quoniam in alieno prædio stat, cotidie parabilem habet turbationem, siquidem ei qui debet molestio esse libuerit: quippe cum gallinaceus in suo sterquilinio facile insurgat. Non abre Labeo respondit, caueri oportere emptori nihil molestia ac

turbæ factum iri, vt seruitus plenè tradita censeatur. Huic sub-scribit Pomponius in l.3. §. si iter. ff. de actionib. empt.

4 Iabolenus non improbat. ostendit tantùm hìc alterù modum, quo possimus imitari traditionem in seruitutibus, vñ scilicet earum permisso, quem nemo sanè mentis statuet in vñico traditionis actu, instar rei corporalis momento traditæ, aliquando solo aspectu. l. quod meo. §. si venditorem. ff. de acquirend. poss. Sed cùm frequēter emptor iuerit atque impunè per fundum, per quem ire, agere, conuenit, ita vt si postea turbetur, intendere possit se possessorem perfectum, & interdictis possessoriis iuuari. Nemo enim proclitior fuit vno Iaboleno ad cautionem permittēdam, etiam in negotoria actione aduersus seruitutem. l. egi. ff. si seruit. vendic. Sed admonitus non esse onerandum quenquam superuacua cautione. l. hæc stipulatio. §. fi. ff. vt legator. seu fideicomm. traditionis loco duxit patientiam vñitatem vendenti seruitutem, non repentinam fortè, qualis contingit, cùm locus seruituti idoneus designatur. l. si cui. sup. hoc tit.

5 Et haud scio an sic lux detur l. r. §. fi. ff. de seruit. rust. vbi traditio & patientia inducunt in seruitutibus officium prætoris: quod suboluit Accursius ad cautionem iniungendam pertinere, de qua hìc Iabolenus tractat. Ego, quia ipse nutat explicando, sic interpretor, vt traditio iuncta patientiæ, quam nemo vñico actu definierit, sit loco cautionis. Qui namque patitur libenter emptorem potiri seruitute, non est quòd caueat de faciendo quod manifestè facit: aut superuacua redde-retur cautio in vicē traditionis. Quocirca tradita iam seruitute, prætoris officium est, nihil non permittere emptori iam dominium seruitutis naçto: vt operis noui nunciationem, confessoram actionem, & interdicta penitus præatoria: & ita officiū eiusmodi seruit actioni. l. officium. ff. de rei vendic. l. 3. §. nunc de officio. ff. de eo quod cert. loc. Non obliuiscor partes quoque iudicis esse, vt cautionem iniungat longè post traditam seruitutem ad tuitionem eiusdē possessoris, ne turbetur quan-diu de iure seruitutis contenditur. l. pen. de aqu. cotid. ff. d. l. egi. si seruit. vendic. vbi circa cautionem versatur officium iudi-

cis ad tuitionem libertatis. Ecur non idem in seruitute seruanda? atque vt qui eam debet, reficiat parietem oneri ferundo dedicatum, iure singulari vna in seruitute oneris ferendi, vel vt refici patiatur in alia: alioquin condemnetur quanti actoris interest. l. harum. ff. eod. tit. vbi iureiurando in litem aestimatio probatur in odium proterui & impatiëtis, circa quod præpollet officium iudicis. l. 4. §. fi. ff. de in lit. iurand.

6 Vsum autem ineundæ seruituti necessarium usurpari sciente domino prædij seruientis, ac paciente, non ignorantे, affatim explicuimus in l. 14. sup. hoc tit. Sed nec patientia quælibet sufficit, nisi quæ præstatur ab eo, qui seruitij nomine, non amici tolerantia, vicinum ire, agere, finit. l. fi. ff. de itiner. actuque.

7 Quænam interdicta pro seruitute competant, dictu facile est: quoniam, siue adipiscendæ, siue retinendæ, aut recuperandæ possessioni carum studeamus, interdicta succurrunt. Adipiscendæ possessionis, quorum legatorum, se offert pro personali vsusfructu vel vi^o, & pro qualibet alia. in l. 1. in princ. & §. quod ait. ff. quor. legat. Et deinde retinendæ vti possidetis, pro vsufructu. l. fi. ff. vti possid. Necnō pro vsu habitatione que eadē ratione. l. 2. §. fi. si seruit, védic. vbi in interdicto. vti possidetis, quo experitur fructuarius pro itinere, népè quod habet accessorium, vt commodè ad fundum & ad legendos fructus vadat, non versatur quæstio iuris, vt in confessoria actione, sed facti, id est, possessionis, & vsus annui. Quare cùm interdictum retinendæ adsit, non modò pro vsufructu, sed pro seruitute prædij appendice, via, vel itinere, nō dubito quin quoque permittatur pro mera qualibet seruitute perpetua, licet hoc obscurè significetur in l. sicuti. §. Arist. in fi. ff. eod. vbi interdictu vti possidetis subuenit, si quis prohibeat vti suo, qua liter velit. Suā enim quisque dicit seruitutem, id est, sui dominij. l. 3. si vsusfr. pet. imò & prædium sibi seruiēs quisque suum vocat non inepte. d. l. sicuti. §. distant. Pulchrè congruit his l. 1. §. si inter. ff. de aq. cotid. vbi vterque litigatorum aquæ vsum suum esse contendit in duplici interdicto, id est, vti possidetis. §. pe. de interdict.

8 Tertiò conuertamur ad recuperandam possessionem seruitutis interdicto vnde vi, quod pro seruitute personali. vsus datur, non modò pro vsufructu, qui rei portio est. l. 3. §. vnde vi. §. item si non. ff. de vi armat. Vtrum pro seruitute viæ, itineris vel simili detur, in ambiguo est. Cur enim minus quam pro vsu paratum sit, non videmus. nam nec de vsu iure quisquam re vera deiicitur, sed de prædio vsuario. Præterea certū est de via, de itinere, aliquem deiici per accessionem, sicuti & viam accessione prædij corporalis vsucapimus. l. si aliena. §. i. ff. de vsucap. Nec dubium est, quin iuris fauor malit deiectum de sua possessione restitui, quam longo tempore alienę rei dominium inuadi. l. denique. ff. ex quib. caus. maior. Ideoque Paulus ait in l. 4. §. si viam. ff. de vsucap. deiectum de via pati interruptionem possessionis, & eam longo tempore amittere, si alius, vt puto, quam deiector violentus eā possidere rectè incœperit. quia, inquit Paulus, nec possideri intelligitur ius incorpore, nec de via quis mero iure deiicitur: id est, quia deiectus à fundo & loco periuio, in quo sunt octo pedes viæ, consequenter à iure deiectus intelligitur, non à iure seruitutis per se considerato. l. qui saccum. ff. de furt. Additur propiti⁹ huic sententia Vlpianus dicens, generaliter vnde interdicti, qualecunque sit, quod solo cohæreat, vnde quis detruditur. l. i. §. si quis de naue. ff. de vi armat. At qui seruitus fundo cohæret ut qualitas eiusdem, licet ab eo deiectus quisquam fuerit. l. qui fundum. ff. quemadmod. seruit. amitt. Accursius tamē existimauit certanti de seruitute prædij non licere vnde vi experiri, quia habeat interdicta in specie, de itinere actuque, & de aqua cotidiana. Sed vix hoc placet: cùm interdictum de itinere actuque vigeat tantummodò in seruitutibus naturaliter rusticis, l. i. §. i. ff. de itiner. vel, vt assero, pro rusticis mox urbanitatem nactis ob prædium urbanum dominans. l. si ego. §. i. de publician. ff. l. iter. ff. comm. prædior. in vtrisque enim par ratio subest: Sed licet hoc fateamur, opinio Accursij deiectum à seruitute natuæ urbanitatis deserit sine auxilio, si ei auferat interdictum vnde vi: nisi quod aliquis Accursio patrocinans non male dixerit, de seruitute altius non tollendi, vel tigni immittendi,

STEPH. FORCATVLI

aut simili, nemine deiici posse, quia facto hominis non indigent, vt via, iter, aquæductus sæpiissimè: tantum euenire ut aliquid fiat, adficitur, contra debitam seruitutem, ex quo in promptu est interdictum restitutorum, quod vi aut clam. l. et si forte. §. i. ff. si seruit. vendic. Vt cùque sit, non existimo speciali interdicto de itinere actuque, vel de aqua cotidiana, excludi generale vnde vi recuperandæ possessionis. l. i. §. dixerit. de publican. ff.

9 Tamen interdictum de itinere in secundo capite, cum de refectione queritur, perutile est: quia non solius possessionis causam amplectitur, sed etiam proprietatis. non enim obtinet refecturus, nisi de iure seruitutis doceat: nec sufficiet diebus xxx. eo anno iuisse, egisse, per fundum, vt in nudo possessorio. l. 3. §. ait prætor. §. hoc autem. de itinere. l. i. §. i. eod. ff.

Paulus lib. xxij. ad edictum.

Si intercedat solum publicum, vel via publica, neque itineris actusve, neque altius tollendi, seruitutes impedit: sed immittendi, protegendi, proiiciendi. Item fluminum, & stillicidiorum seruitutem impedit: quia ccelum quod supra id solum intercedit, liberum esse debet.

OBSERVATÆ IN L. XXI.

- 1 Locus publicus medius impedit nocentes seruitutes, immittendi, protegendi, proiiciendi.
- 2 Quod projectum alicubi requiescit. quid sint suggrundia, & mænana. & quomodo à protecto differant.
- 3 Hypothra an sub dio essent, vel an tegerentur.

- 4 Flumina per fistulas emissas, & stillicidia, qualiter loco publico impedirentur.
- 5 Qui habet solum, habet cœlum supra id liberum: & an sit servitus altius tollendi vel libertas.
- 6 Pontem supra flumen publicum priuati vel publici iuris nemo facit autoritate propria.
- 7 A pontis refectione nulli data est immunitas.
- 8 Pontem priuatum in suo quisque facit, & in alieno loco seruili, modò licite.

INTERPRETATIO LEGIS XXI.

Vomodo seruitus imponi nequeat propter locum publicum medium, adeò explicui in l.xiiiij. §. publico.sup. hoc tit. vt nō possit nō molesta esse repetitio. Illic vtique innoxias seruitutes solo publico vel via publica non impediri ostendimus, quales sunt, itineris, actus, & viæ rusticæ: si solum in tātum sit publicum, vt in vsu omnium ciuium pateat, & commeabile impunè videatur: secus si sit in pecunia populi, vt per solos pri-mores dispensetur, qualia sunt prata quædam, & pascua reditum præstantia ad tuitionem ciuitatis.l.sed Celsus. ff. de cōtrah. empt.

1 Planè etiam si valde locus publicus fuerit, & cunctis perius, impediet seruitutē, immittendi, protegendi, proiiciendi: vt si inter meam domum tuāmque intercedat solum publicum, non potero exorare te ius immittendi tignum in domū tuam ē mea: quia traiecto tigno ponticulum facerem supra solum publicum, & cœlum ipsi absconderem. notum enim est quid sit immissio tigni quod requiescit ab vtroque capite.

2 Proiectum verò Labeo ait ita protensum, vt nusquam requiesceret, qualia mœniana & suggrundia essent. l.malum. §. inter. ff. de verb. signif. Nusquam autem intelligo requiescere ex altero capite, quo exeruntur extra ædificium nostrum, cui cohærent ex vno: vt sunt suggrundia vel suggrundæ, id est, summae tecti partes, quæ in yiam publicam prominent, & a-

quam pluuiam demittunt, ut in rubrica. ff. de damno infecto: de suggrundis & protectis. Sic projecta dicitur in mare moles, quæ longè in vndas ventrem facit instar promontorij. l. i. de impens. ff. l. si quando. si seruit. vendic. Projectaque saxa Pachyni radim^o, inquit Virgilius. Talia sunt moeniana quæ incubunt columnis, & tigna extra eas longè emitunt, ut tabulis superpositis multos homines spectatores excipiāt. Ea plerunque ciues extruebant intuituri ludos publicos, modò liberi aëris decem pedes inter eadem seruarent. l. moeniana. C. de ædific. priuat. Projectum à protecto differebat, ut hīc & d. rubr. de damno infect. l. i. de seruit. vrbani. quia id quod simpliciter proiiciebatur, solum inferius tegebatur quidem, sed tabulatum patebat cœlo libero, & sub diuo erat, ut loquitur l. pc. ff. de via publica.

3 Hypæthra dicuntur, id est, loca diuo seu cœlo exposita in d. l. malum. §. plumbum. ff. de verb. signif. ybi Labeo ait plumbum, quod pro tegulis poneretur, esse ædium, non quod hypæthrij tegendi causa: qui locus me dicentem projecta sub diò esse, nec tegi, vehementer impugnat, nisi, quod omnino verū est, animaduertamus, hypæthrum tectum fuisse plumbo velut crusta aliqua subinde remouenda, ne trabes tabulæque citò imbribus putrefierent, sed eo tanquam mobili paumento diuinius seruarentur. non autem ita tectum, ut homines intus immunes à pluuiia seruare posset, quia tunc protectum verius appellaretur: qualis est porticus deambulatoria, quæ columnis sustinetur, in l. sicuti. §. i. ff. si seruit. vendic.

4 Plusculū difficultatis habet quod subiungit Paul^o hīc, flumina violentiora stillicidiis. l. seruitutes. §. stillicidium. de seruit. vrb. & stillicidia sensim è tegulis fluentia impediri loco publico, & via publica: cùm vbique gentium ex ædibus priuatorum flumen per fistulam plumbeam, aut stillicidio, pluuiā foras mittat in viam publicam, sèpius quām intra ædes ipsas per impluuium. Vnde dicēdum est hanc immisionem vulgarem pluuiæ in viam publicam, fieri non iure seruitutis, sed iure publicæ facultatis. Argumēto est, quòd libertas contra seruitutem longo tempore vsucapitur. l. 4. §. fi. ff. de vsucap. non

verò facultas eundi per viam publicam.l.2.ff.de via publ. Vel iterum soluo,quòd hīc tractetur de stillicidio fluminēve immittendo, non in locum publicum, sed in priuatum trans locum publicum medium: quia,inquit,cōclum quod supra id solum est, liberum esse debet.cōclum enīm usurpatur pro aēre.5. ius naturale.de iure natural.gent.

5 Et ita cōclum sequitur soli conditionem & libertatem.l. fi.5.pe.quod vi aut clam.ex quo colligit Accursius, eius esse ad cōclum usque tollere , qui solum habet: puto per figuram hyperbolem. Sed certè in infinitum impunē tollit qui solum habet.l.cuius.ff.de seruit.vrban.prēdior.Si enim aēr instar maris commune est,permittitur occupanti.l. quādam.cum l.seq. ff.de rer. diuis. etiam si iter quis per aēra sibi facere velit volatu more Dēdali. Quocirca mirabitur aliquis hīc seruitutem altius tollendi permitti,nec impediri loco publico: quippē cūm quisque tollere valeat in immensum iure libertatis,non seruitutis.Cæterūm quia hoc aperui in l.ei qui.sup.hoc tit.inde solutione reuocetur,cum confessoria actione,vt nobis altius tolle-re liceat,vel ædes nostras natura sui vel legis imperio humiles vel alienas.l.2.de seruit.rustic.l.harum.si seruit.vendic.ff.

6 Quemadmodum supra viam publicam pontem facere non permittitur,eoque projecto cōclum impedire. l. 2. 5. tractatum.ff. ne quid in loc. public. ita nec supra flumen publicum,nisi publica assensione,aut principis iussu , & sine populi offensione,vt exponit Accursius in l.fluminum.ff. de damno infect.l.fi.ff.de fluminibus.vbi quamuis invtraque ripa fluminis domum aut agrum habeam , pontem tamen non iure extruso priuati iuris. Sed an publicare pontem possim mea impensa factum? Respōdi,nihil tam magni momenti moliendū, nisi prius consulto principe.l.pe. ff. de operib. public. Ecquis sit,an pons factus peruiam regionem hostibus faciat ? Ideo pontem supra Danubium impense ædificatum à Traiano Cæsare,D.Adrianus destrui iussit,eiūsque fornices eminentes, ne feræ gentes Misiam popularentur, vt Dion Cassius tradit.

7 Sanè commodi pontis refectionem tanta solicitudine cu-

rauit lex, ut nec diuinias domos, nec ullius dignitatis homines,
à tam fauorabili contributione excusauerit. l. absit. de privileg.
domus august. lib. xi. C.

8 Pontem priuatum in loco priuato qui seruit, fas est ipsius
domino, vel alij habenti seruitutem, innocuum facere. l. hoc
iure. §. fi. de aqua cotid. l. supra. de aqua pluui. maximè quoties
sine ponte locus inaccessus redditur. l. 3. §. fi. ff. de itiner. actu-
que.

§. Si vſusfructus.

Si vſusfructus tuus sit ædium, proprietas mea, quæ
onera vicini sustinere debeat, mecum in solidū agi
potest: tecum nullo modo.

OBSERVATIA IN §.

- 1 Seruitutem prædijs à fructuario non petimus, sed à domino pro-
prietatis: num idem in personali.
- 2 Confessoria actio tantum datur contra dominum, si de summa
iuris queritur: secus si de turbatione.
- 3 Non de iure seruitutis, sed de impendio refectionis hîc dubitaba-
tur, quod modicum soluit fructuarus.
- 4 In seruitute oneris ferendi debita tertio vicino nihil ob sumptus
refectionis contribuit fructuarus.

INTERPRETATIO.

1 Vicunque petit seruitutem suo prædio ab alie-
no prædio, cuiusquidem proprietas & vſusfru-
ctus ad diuersos homines pertineant, seruitutem
tantum vendicare poterit actione confessoria
contra eum qui proprietatem habet, non con-
tra fructuarium. Quod puto verum, si tertius ille vendicet ser-

uitutem prædio vtrinque cohærentem: secus si personalem v-
susfructus, vsus, habitationis: nam his casibus interesset potius
vſuſructuarij quām proprietarij: cūm vſuſructus nouē à ter-
tio petitus, priorem absorbere paret. Idem in vſu ſæpè atque
habitatione.l.fundi. ff. de vſu & habitat.l.diuus.ſ. i.eod. Deni-
que non admodum curat proprietarius, quis exterorum frua-
tur interim prædio: viderint ipſi inter ſe.

2 Insuper quod hīc habetur, non intendi actionem pro
ſeruitute aduersus fructuarium, quia confessoria domino &
contra dominum detur. l. etſi fortē. ſ. hæc etiam. ff. ſi ſeruit.
vendic. obtinet, quoties is, qui petit ſeruitutem, de ſumma rei
litigat, cūm dubitetur an ſeruitus imposta rectē fuerit, & ideò
experitur, quōd probaturus veniat iure impositam. Si verò
hoc iam conſtiterit, & de turba facta contra ſeruitutem dun-
taxat queratur, tunc rectā it contra quemlibet turbatorem, ſit
fructarius, vel alijs.l.vtifru.ſ.vtrum. ſi vſuſr.petat.l.i.ſ. co-
petit. de aqu. cotidi. ff. Priore enim caſu ſi conſtruuntur de
conſtitutione ſeruitutis, fruſtrā ageretur contra fructuarium,
qui ipſe ſeruitutem fundo nequit imponere expreſſe vel diſſi-
mulanter: quod facile facturus eſſet colluſione, certoque ſciēs
ius ſuum vita finitum iri. atqui proprietas perennis eſt.

3 Cæterū ſi posteriore caſu aduersus fructuarium compe-
tit confessoria, cūm ſeruitutem benē cœptam infestat fructua-
rius, quomodo fit, vt tam rigidè Jurisconsultus afferat nullo
modo cum ipſo, ſed cum proprietario agendum? Non enim
ignoramus quām præfraſtē negatio inhibeat præpoſita ver-
bo, potest: vt cūm lex ait fructuarium non poſſe ſeruitutem
prædio acquirere, vt potè cūm nō ſit dominus.l. ſed & ſi quid.
ſ. fi. ff. de vſuſr. Puto itaque hīc non dubitatum de iure ſerui-
tutis, ſed de iure refectionis, nempè circa explicitam ibidē ſerui-
tutem oneris ferendi: quoniam paries ferundo oneri desti-
natus, facturus vitium videbatur, niſi in preſenti modicē refi-
ceretur impensa debentis ſeruitutem: quod non eſt in vlla alia
ſeruitutem.l. ſicuti.ſ. diſtant. ff. ſi ſeruit. vendic. l. eum debere.
ff. de ſeruit. vrban. Proinde prima facie aliquis dixiſſet, fructua-
rij ſumptibus, non autem domini, parietem ſeruentem tertio

reficiendum: cùm ille sarta tecta præstare debeat, & modicas refectiones, quibus paries pristinam faciem conseruet. l. hactenus. ff. de vſufr. Attamen h̄ic Paulo diuersum placuit,

4 Eò quòd fructuarius ea reficere quidem adigatur, ex quibus ipse emolumentum percepturus veniat, vt eadem proprietario labis expertia custodiantur. Vt autem tertio vicino paries seruiat, ipse non impendet quicquam: eò magis, quòd in seruitute oneris ferendi parietem refectione sèpè repetita facit ferè perpetuum. d.l.eum debere. Fructuarius verò ius breui interitorum habet. Deinde quamuis totus paries fūditùs intercederit in eadem seruitute oneris ferendi, eodem Paulo censente in d.l.eum per ipsius parietis dominum reponi debet: quæ tam ingens impensa præstāda ab vſufructuariō non est. Quintam si columna seruiens vel domus omnino destrueretur, rei tam vasta mutatio iugularet vſumfructum, sine spe instauratiōis. l.repeti. s.rei. ff. quibus mod.vſusfr. amitt. Hæc habui, quæ de seruitutib⁹ tractarem. Et quia circa earum naturam & vim non pauca meo marte induxi priscis interpretibus incognita, facto tantum aqueductu è fontibus Iurisprudentum, vt auditorum ingenia suauius irrigarem, ignosci mihi postulo, si cuiquam eorum qui sunt, vel qui sequentur, autorū vincendi aut imitandi occasionem abstulero: ac velut altius sublato operis ardui fastigio, solitum vicini alicuius impediero lumē.

F I N I S.

Ex Bibliob̄ra Conuentus S̄i Francisi

do Olyviania Villefrancis

anatomo farant aut

aliorant.

